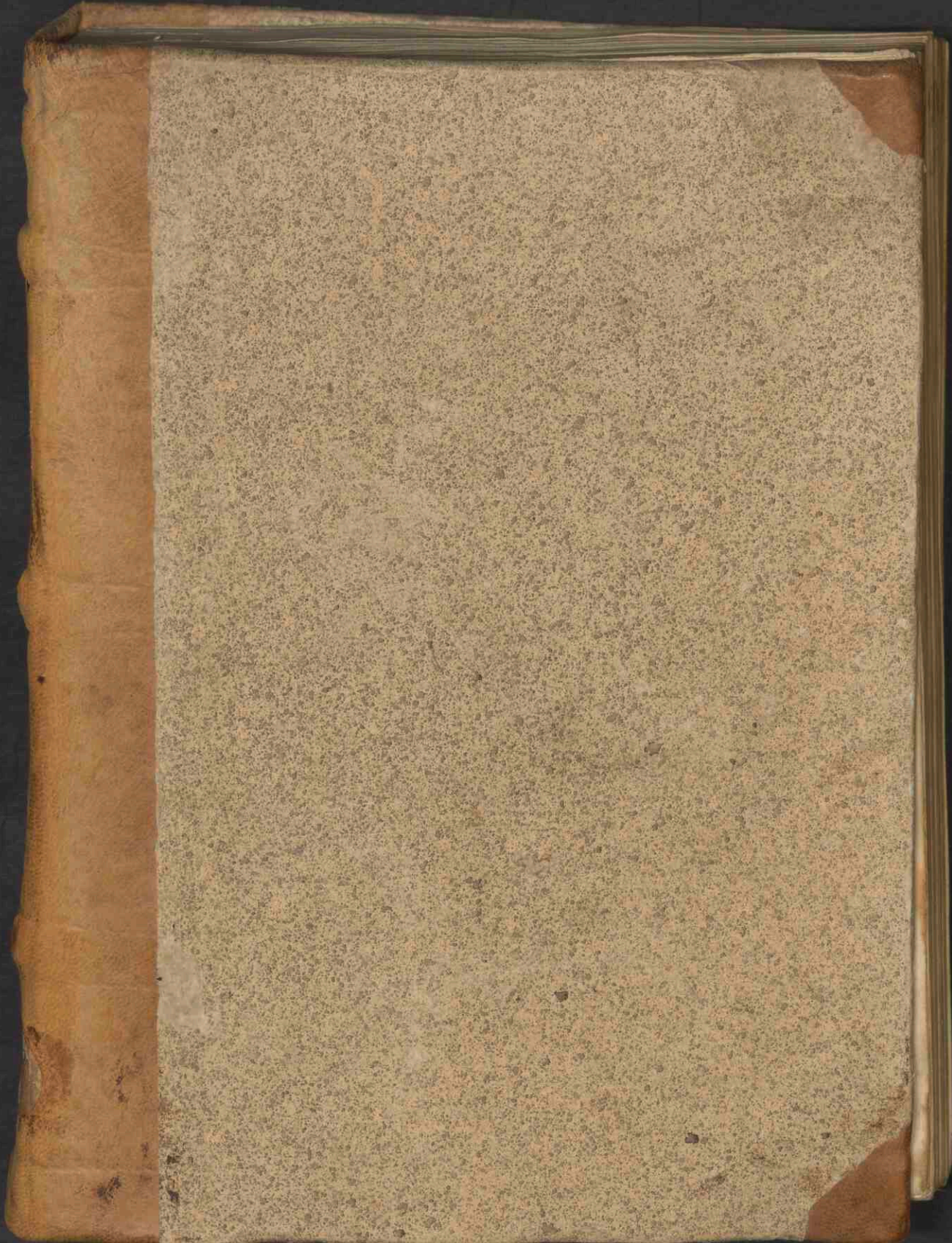

**Ioannis Copi iuriconsulti Parisiensis, ad Christianiss.
Francorum regem Francisc? [m], De fructibus Libri quatuor.**

<https://hdl.handle.net/1874/456703>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

I. COPUS

De

Fructibus

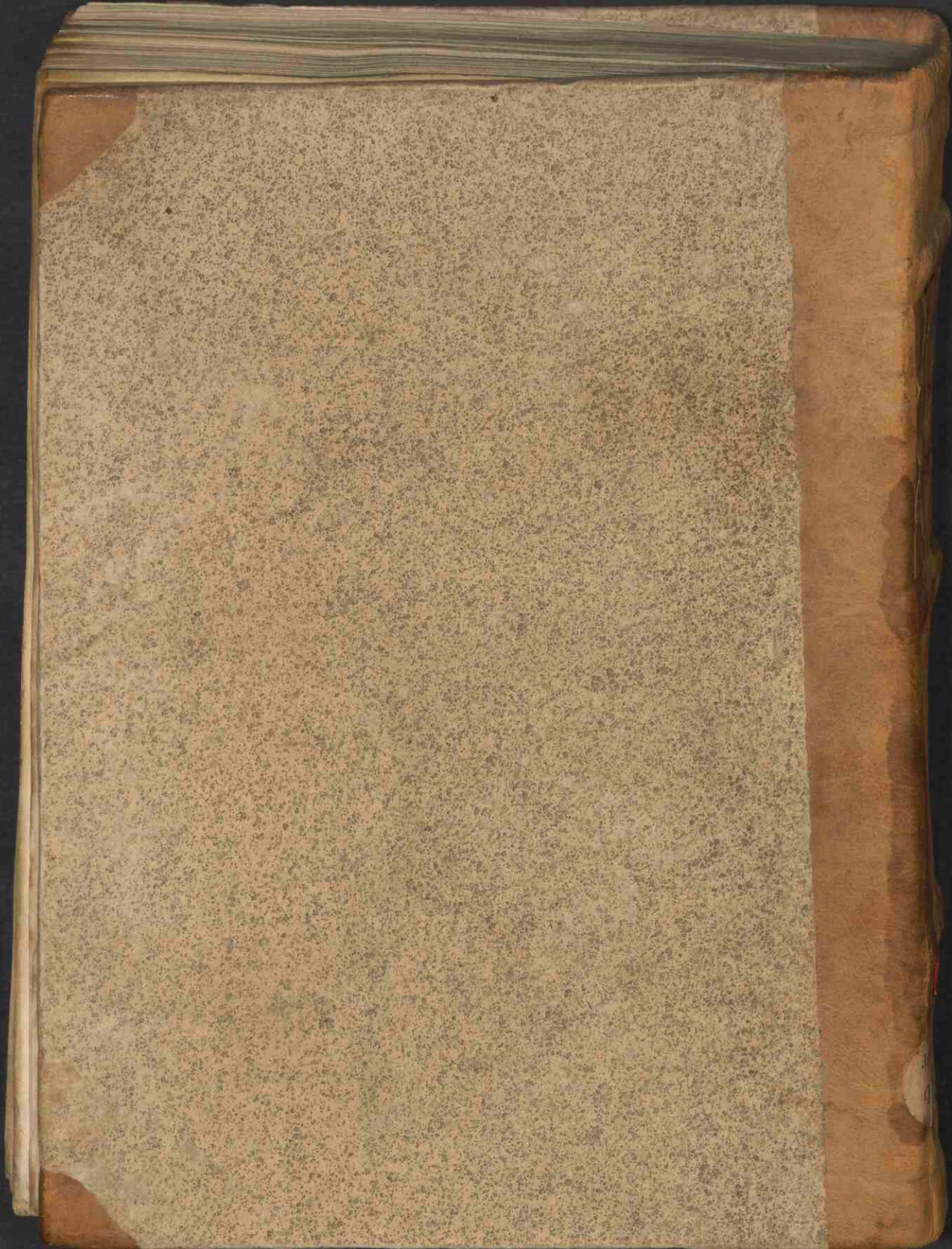
Jus pos. et interpp.

Q. i. n. 126

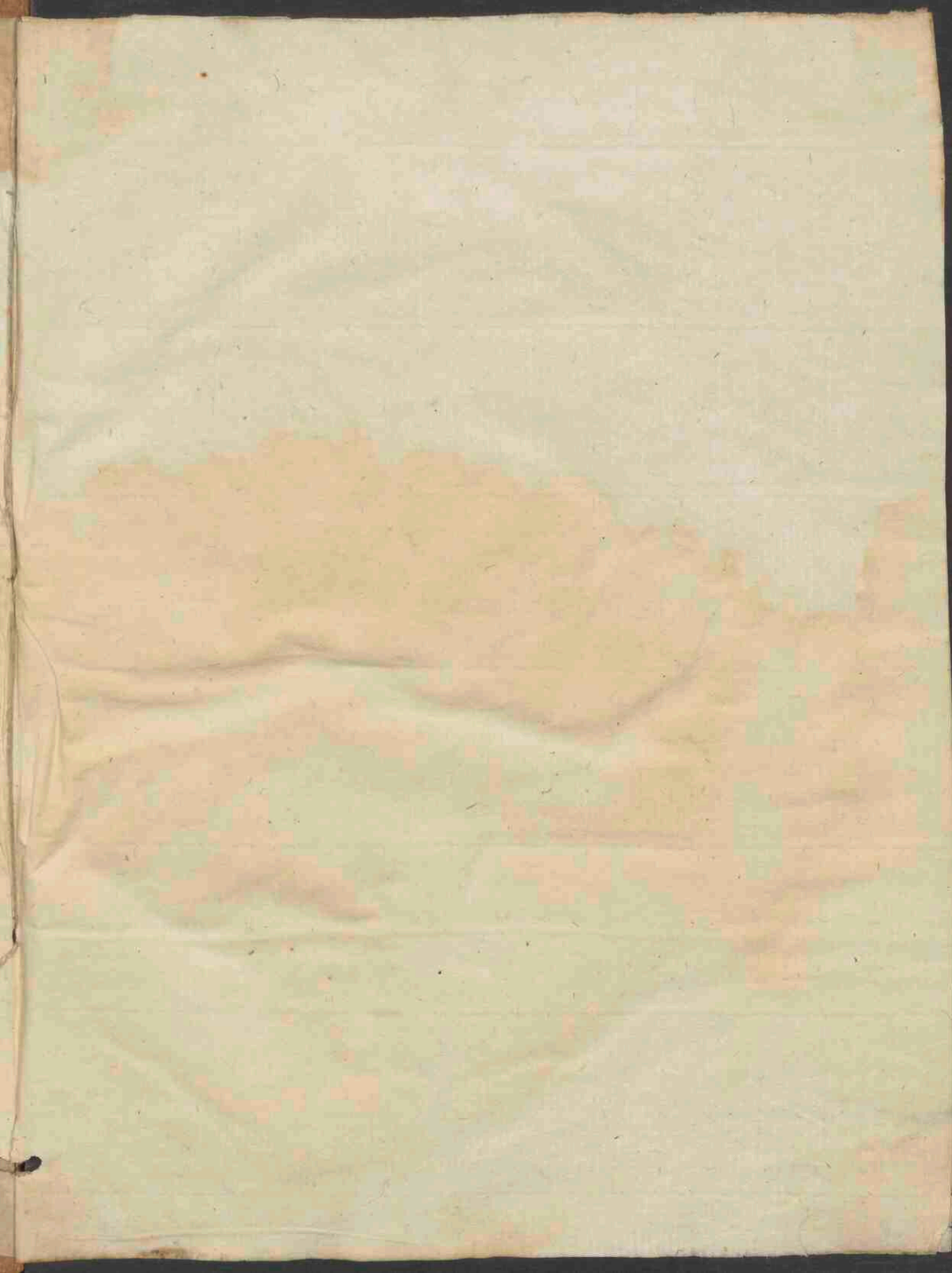

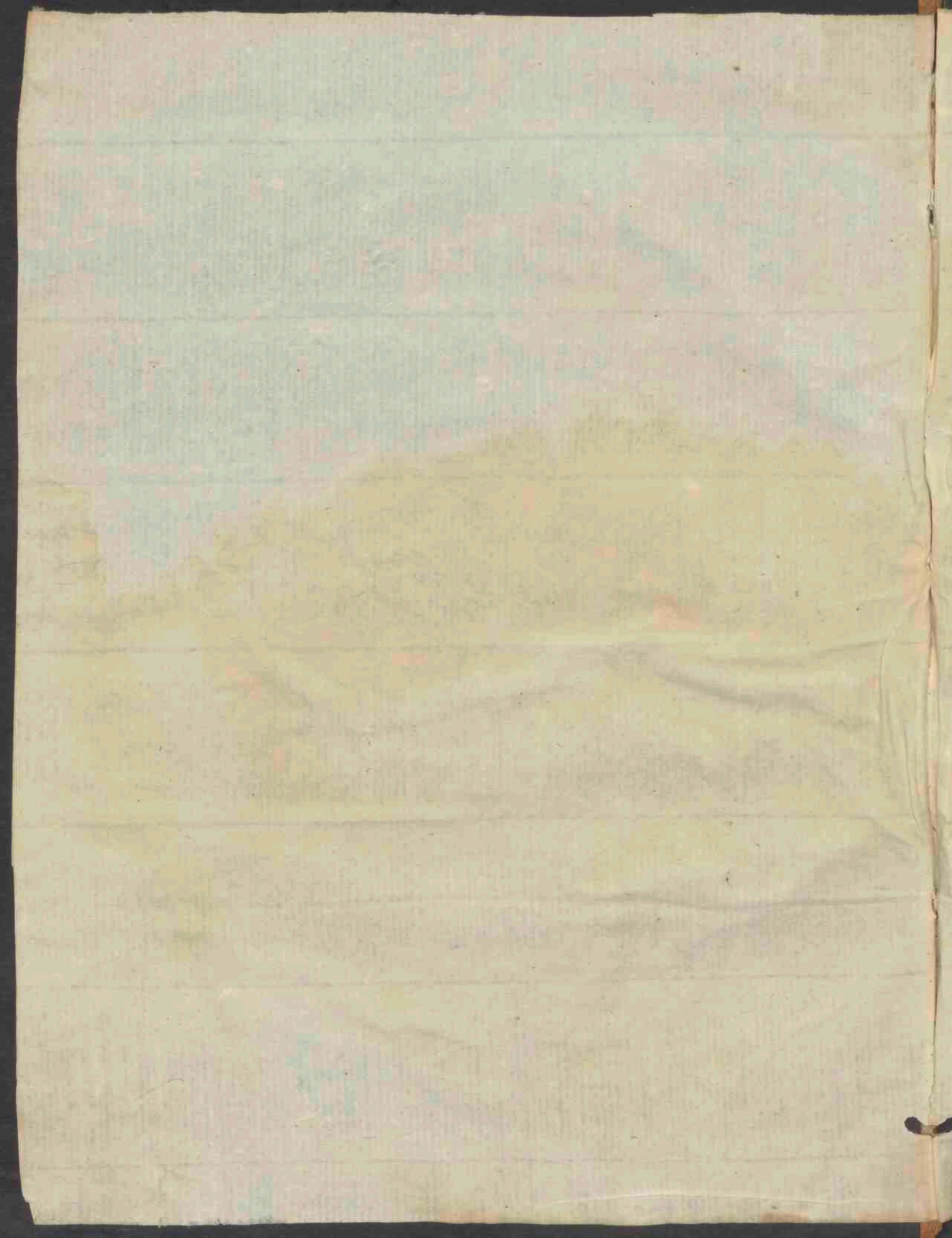

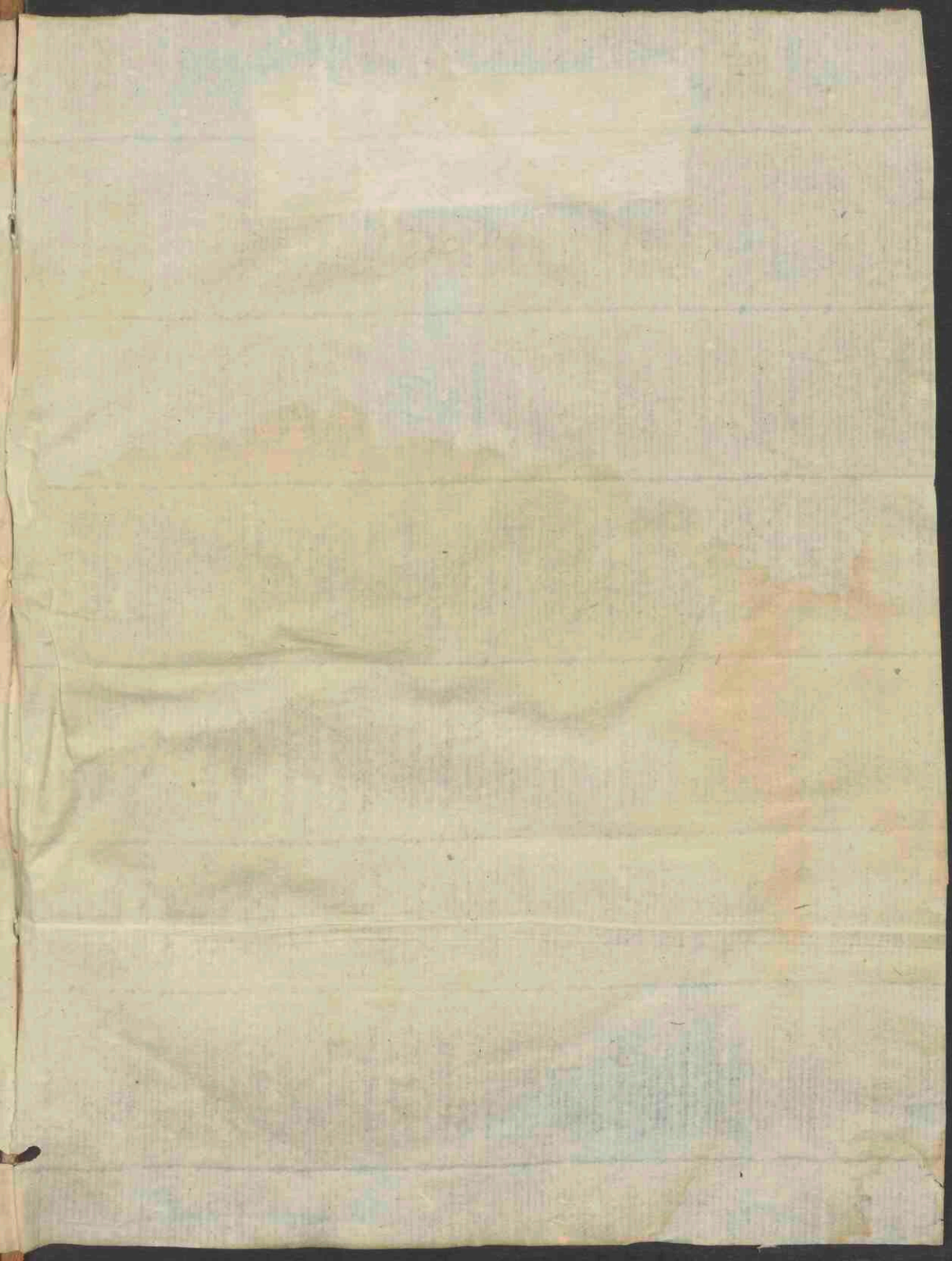

Jus positivum et Interpretat

Quarto n°. 126.

IOANNIS COPI
IVRISCONSULTI PARI
siensis, ad Christianis . Francorum
regem Franciscū, De fructibus
Libri quatuor.

Adonat. bib. a. Burtzel

PARISIIS.
Ex officina Christiani Wecheli
sub scuto Basiliensi.
D. XXXV.

IOHANNIS COPPI
VARISCONSULTI PARI
MICHAELIS FVRNAEI AD
lectorem Carmen.

Non habuisse putem tam lenta cibaria Lesbum.
Non tales fructus gessit opima Paphos.
Quales ciuili producit Copus agello.
Quem bene Parrisiis nocte diuq; colit.
Hic segetes videas, vuas, & mitia poma,
Quaq; oleas gultu dixeris ambrosiam.
Vis igitur lector ciuiles mandere fructus,
Huc propera, & varios hortulus iste dabit.

PARISIIS
Ex officina Christiani Wechelii
sub sacro Palatio.
MDCXXXV.

CHRISTIANIS- SIMO FRANCORVM REGI

Francisco, eius nominis primo,
Ioannes Copus felici
tatem optat.

Ereor ne supra modum temerari-
us, meique pene oblitus, videar,
princeps christianissime: qui cum
neque eruditione satis, & ingenio
parum possim, intempestiuis me-
is nugis tuam maiestatem interpel-
lare audeam: neque prauideam idem mihi immi-
nere periculum, in quod olim nimium fragili-
bus pennis confisum Icarum incidisse, poëtarum
fabulæ narrant: qui cum audaciori volatu altius
iter egisset, solémque propius contingere non dubi-
tasset, præcepit in mare prolapsus, imprudētia suæ
& temeritatis pœnas persoluit. Quæ sanè à priscis
illis & sapientissimis poëtis cōficta fabula, nos ad-
monet, ne altius quàm pro nostra sorte efferamur,
neue temere ad venerandam illam, & sole ipso cla-
riorem principis maiestatem accedamus, ne velut
eius contemptores in capitale periculum præcipi-
tes ruamus. Sed cum considero admirabilem tu-
am, cum erga omnes clementiam, tum vero singu-

larem erga bonarum artium studiosos humanita-
tem, non est quod reformidem in tuū conspectum
prodire, tibiq; has ex lōga & assidua ciuilis nostri
agelli cultura, collectas fructuū primitias offerre:
quas iucundissimè te suscepturum vt credam re-
cens adhuc defūcti medici tui Guilielmi Copi pa-
tris mei memoria suadet, quem dum viueret tanti
fecisti, vt tuam, totiúsq; nobilissimi sanguinis tui,
salutem eius fidei commiseris, amplissimisq; &
plane regis beneficiis eum honoraueris, vt omnes
nostras facultates quas ille moriēs nobis reliquit,
liberalitati tuę acceptas referamus. Itaq; mihi ipsi
persuasi hos nostros fructus, licet non admodum
pretiosos, paterno tamen nomine tibi gra-
tissimqs fore, teque fauore illo quo
olim patrem, nūc quoq; filium
prosecuturū, quē pater-
ni exempli imitatore, eiusq; erga te fidei
& obseruantiaē hære-
dem habes.

Vale.

MICHAEL FVRNAEVS CAN-
didolectori S. P. D.

Vo nam fato fieri dixerim (can-
dide lector) vt cum noſtra, & ma-
iorum noſtrorum memoria, tot
omnium diſciplinaram peritiſſi-
mi viri, & proſa oratione, & verſi-
bus valuerint, plures tamen ad in-
eptias & fabellas, quam ad res graues, & libero ho-
mine dignas, calamum ſuum contulerint? Alios
ſcripſiſſe res amatorias uideo: quod recte ne factū
fuerit, ipſi viderint: cū permulti adoleſcentes qui
in bonam alioqui frugem eualiſſent, illarum illece-
bris irretiti, è recta via declinarint. Nam (vt ait
ille) adoleſcentium indolem non tam iuuant que
bene facta ſunt, quàm quæ peſſimè. Alios fabellas,
ſtultas quæſtiones, & genealogias expreſſiſſe: cū
tamè eas Paulus Apoſtolus (quod ſacrę literæ vas
electionis vocant) ſemper vitandas nõ ſolum nos
admonuerit, ſed & ſuo iure præceperit. Alios de
aliorum dignitate detraxiſſe intelligo, vt ipſis fu-
iſſet nil didiciſſe melius. Nec me præterit quosdã
præſertim inter eos, qui in legalibus ſtudiis ætatē
tuam conſumpſerunt, eò temeritatis impudentiæ
vedeueniſſe, vt quod vnus vno in loco tradidiſſet,
id rurfus alii in aliis paucis mutatis verbis incul-

carent, atq; ita crambem non solum bis, aduersus
uetus graecorum prouerbiū, sed & plus milies po-
nerēt. Horum ego neq; iudiciū probaui unquā,
neq; laborem magnifeci. Quid enim eos magna-
cerem, qui aut puerilibus fabulis, aut repetitioni-
bus superuacaneis libros suos referciunt? At lon-
gè aliter profecto & rectius mihi fecisse uidetur
noster Copus, qui cū nuper in studiosorum gra-
tiam aliquid scribere statuisset, id sibi argumen-
ti pretulit quod & omnibus utilissimum, & à nemi-
ne adhuc videri posset digne tractatū. Nā qd vti-
lius, quā quę quotidie in vsu sint ea afferre? Aut
qd aliud est quod magis quotidie in vsu sit, hac
eiufmodi fructuū materia? Et quā nūquam dig-
nè tractata ea fuisset, si quę ab aliis super alios in eā
scripta sunt, cū hoc Copi libello contuleris, fa-
cile statim (opinor) intellexeris. Nonnulli, for-
tasse, eius hunc laborem vituperabunt, quod in re-
citandis ita vt scriptæ sunt legibus, non parum fre-
quens, & quasi continuus fuerit. Ast ille eam
solūm prouinciam sibi hic assumere voluit, vt quę
ad fructuum materiam pertinebant leges, cū
infinitæ sint, & per varia vtriusque iuris loca hinc
inde dispersæ, luculenta quadam consonantia in
vnum cogeret, potius quā de suo quicquam affer-
ret. Nempe præstantissimum Iurisconsultum Sex-
tum Papyrium, à quo ius ciuile Papyrianum nū-
cupatum

cupatum, imitatus, qui cum olim leges Regias sine ordine latas videret, in vnum quidem eas componere quam a se inuentum quicquam superaddere maluit. Qua in re maiorem mea quidem sententia videtur promeritus laudem, quam si longissimos in leges excudisset commentarios. Atque utinam pro his quae contra Iustiniani edictum, tam immensa (proh dolor) tanquam infinita & superuacanea habemus nostrorum doctorum volumina, id genus compositiones, aut si mauis legum consonantias haberemus. Sic enim fieret, ut & ipsae leges, mutua earum collatione aliam ab aliis, sine alia interpretatione facile lucem acciperent, & nos minore cum temporis, tum pecuniarum impendio eas disceremus. Quod ut aliquando fiat hanc eiusmodi miro ordine atque artificio contextam Copi nostri primam foeturam, qua meretur animi alacritate (candide lector) suscipias. Id enim si feceris, non solum Copo (cuius tam egregiam tibi nauatam operam ingratum es, si non digno favore prosequeris) sed et eruditissimo cuique ad id genus alia tibi molienda, peragendaque animum facile adieceris. Vale

Luteciae Parisiorum ad octauum

Calend. Septemb. Anno ab

incarnatione Christi

M. D. XXXV.

The
History
of
the
City
of
London
From
the
Foundation
to
the
Present
Time
By
John
Stow
1600

LONDON
Printed
by
I. B. for
I. B.

INDEX TITVLORVM ET CA-

pitum in hoc opere contentorum.

Libri 1. Tituli, & capita.

- T**itulus 1. Quæ res fructus ad-
pellatione continentur.
De propria fructus signifi-
catione. Cap. 1. pag. 1.
De generali fructus significatione.
Cap. 2. pag. 2.
An partus ancille in fructu sit.
Cap. 3. pag. 2.
Quod omnium rerum sint fructus
ad usum hominum procreati.
Cap. 4. pag. 11.
De stricta fructus significatione.
Cap. 5. pag. 16.
De civili fructus significatione.
Cap. 6. pag. 17.
Tit. 2. De naturalibus fructibus
& iis q. cura humana pueniūt.
Quod omnes fructus primo illo na-
scētis orbis exordio naturales
fuerint. Cap. 1. pag. 20.
Quo tempore cœperint fructus cu-
ra hominum & cultura proue-
nire. Cap. 2. pag. 22.
Quod inter naturales fructus &
eos qui cura humana proueni-
unt, species media non sit.
Cap. 3. pag. 23.
Tit. 3. De fructibus futuris, pēdē-
tibus perceptis, & iis qui percipi
potuerunt.
Qui dicantur fructus futuri, & an
in commercio hominum sint. Cap. 1. pag. 25.
Quatenus fructus futuri in oba-
ligationem deducti accipiendi
sint. Cap. 2. pag. 26.
Quomodo fructus futuri certa
quantitate adiecta in obligati-
onem deducti accipiendi sint.
Cap. 3. pag. 28.
De taxatione adiecta obligationi
certæ quantitatis futurorum
fructuum. Cap. 4. pag. 30.
An fructuum futurorum emptio
& uenditio tanquam scœne ra-
titia, iure prohibita sit.
Cap. 5. pag. 32.
De fructibus pendentibus.
Cap. 6. pag. 33.
De maturis & immaturis fructi-
bus. Cap. 7. pag. 35.
Quando fructus dicuntur perce-
pti. Cap. 8. pag. 36.
Quod Accursius aliq. interpretes
fructus qui percipi non potue-
runt nō recte desinerint.
Cap. 9. pag. 38.
Quæ sit uera & propria fructu-
um qui percipi potuerunt desini-
tio. Cap. 10. pag. 41.
Quod iidem sint fructus qui à di-
ligentissimo patre familiās, uel
à petitore, uel à possessore per-
cipi potuerunt. cap. 11. pag. 43.

INDEX

¶ Titulu. 4. De aridis & liquidis fructibus.

De definitione liquidorum & aridorum fructuum, quodq; illi cōa fundi, hi uerò commisceri dicantur. Cap. 1. pag. 47.

Quod non idem sit effectus mutui liquidorum & aridorum fructuum. Cap. 2. pag. 48.

In quibus liquidi & aridi fructus conueniant. Cap. 3. pag. 51.

¶ Tit. 5. De ueteribus & nouis fructibus. Cap. unicum pag. 51.

¶ Tit. 6 De crassioribus et minoribus fructibus. Cap. unicum. pag. 54.

ELENCHVSTITVLO
rum & capitum secundum
di libri.

¶ Tit. 1 De his qui fructus suos faciunt. Cap. unicum pag. 56.

¶ Tit. 2. De fructibus qui in petitione hereditatis ueniunt.

Quod fructus rerum hereditariarū tanquam incrementū hereditatis ad heredem pertineant. cap. 1. pag. 52.

De fructibus hereditatis à male fidei possessore restituendis. Cap. 2 pag. 61.

De fructibus hereditatis à bonæ fidei possessore ante litem contestatā perceptis. Cap. 3 pag. 62.

De fructibus hereditatis post mortem controuersiam à bonæ fidei possessore perceptis.

Cap. 4. pag. 64.

Quod fructus hereditatis omnibus, quauis ex causa, heredibus restituendi sint. Cap. 5 pag. 65.

De fructibus qui in bonorum possessionis aut cuiuslibet alterius uniuersitatis petitionem ueniunt. Cap. 6. pag. 67.

¶ Tit. 3. De fructibus legatorum, & fidei commissorum.

De fructibus hereditatis per fidei commissum purum relictæ. Cap. 1. pag. 68.

De fructibus hereditatis per fidei commissum in diem uel sub conditione relictæ. Cap. 2. pag. 72.

De fructibus legatorum ante aditam hereditatē perceptis. Cap. 3. pag. 78.

De fructibus legatorum purè relictorum, post aditam hereditatē perceptis. Cap. 4. pag. 86.

De fructibus legatorum in diem uel sub conditione relictorum. Cap. 5. pag. 93.

An, & quando fructus legatorum & fidei commissorum in quartam, ex lege falcidia, uel senatus consulto Trebelliano debitā, imputentur, uel nō. Cap. 6. pag. 97.

¶ Tit. 4. De fructibus qui in singularū rerum petitionem ueniunt.

De fructibus à male fidei possessore restituendis. Cap. 1. pag. 103.

Quod male fidei possessores quauis titulum habeant, tamen fructus qui percipi potuerūt restituere teneantur. Cap. 2. pag. 107.

INDEX

Quod malefidei possessor ab initio ex post facto bona fide possidere possit fructusque lucrari quod item malefidei possessoris heres fructus suos faciat.

Cap. 3. pag. 109.

Quibus casibus fidei male possessor fructus, quos percipere debuit, uel etiam percepit, restituere non cogatur.

cap. 4. pag. 221

De fructibus à bonafidei possessore post litem contestatam uel motam controuersiam perceptis, domino qui obtinuit restituendis.

Cap. 5. pag. 113.

De fructibus ante litem contestatam uel motam controuersiam à bonafidei possessore perceptis.

Cap. 6. pag. 124.

Quomodo accipiendum sit, quod dicitur bonafidei possessorem facere fructus suos.

Cap. 7. pag. 129.

Quod ei qui in rei uendicatione obtinuit fructus post litem contestatam percepti, officio iudicis, antequam uero condicione, uel in rem, actione restituendi sint.

Cap. 8 pag. 133.

ELENCHVS TITV
lorum & capitum tertij libri.

¶ Titu. 1. Que in contractibus ex quibus domini transferuntur fructuum ratio habenda sit.

De fructibus rei emptæ, & uenditæ. Cap. 1. pag. 137.

De fructibus rerum permutatarum. Cap. 2. pag. 142.

De fructibus rei mutua. Cap. 3. pag. 143.

De fructibus rei in stipulatum deductæ. Cap. 4. pag. 144.

De fructibus rei donatæ inter uiuos. Cap. 5. pag. 148.

De fructibus rei donatæ causa mortis. Cap. 6. pag. 152.

De fructibus rerum quæ iure clientelæ, hoc est feudi possidentur. Cap. 7. pag. 153.

De fructibus rerum quæ in emphiteusin conceduntur. pag. 155. Cap. 8

¶ Titu. 2. De fructibus dotis De fructibus dotis ante nuptias perceptis. Cap. 1. pag. 156.

De fructibus qui constante matrimonio ex dote constituta sed nondum tradita prouenerunt.

Cap. 2 pag. 159.

b ij De fructibus

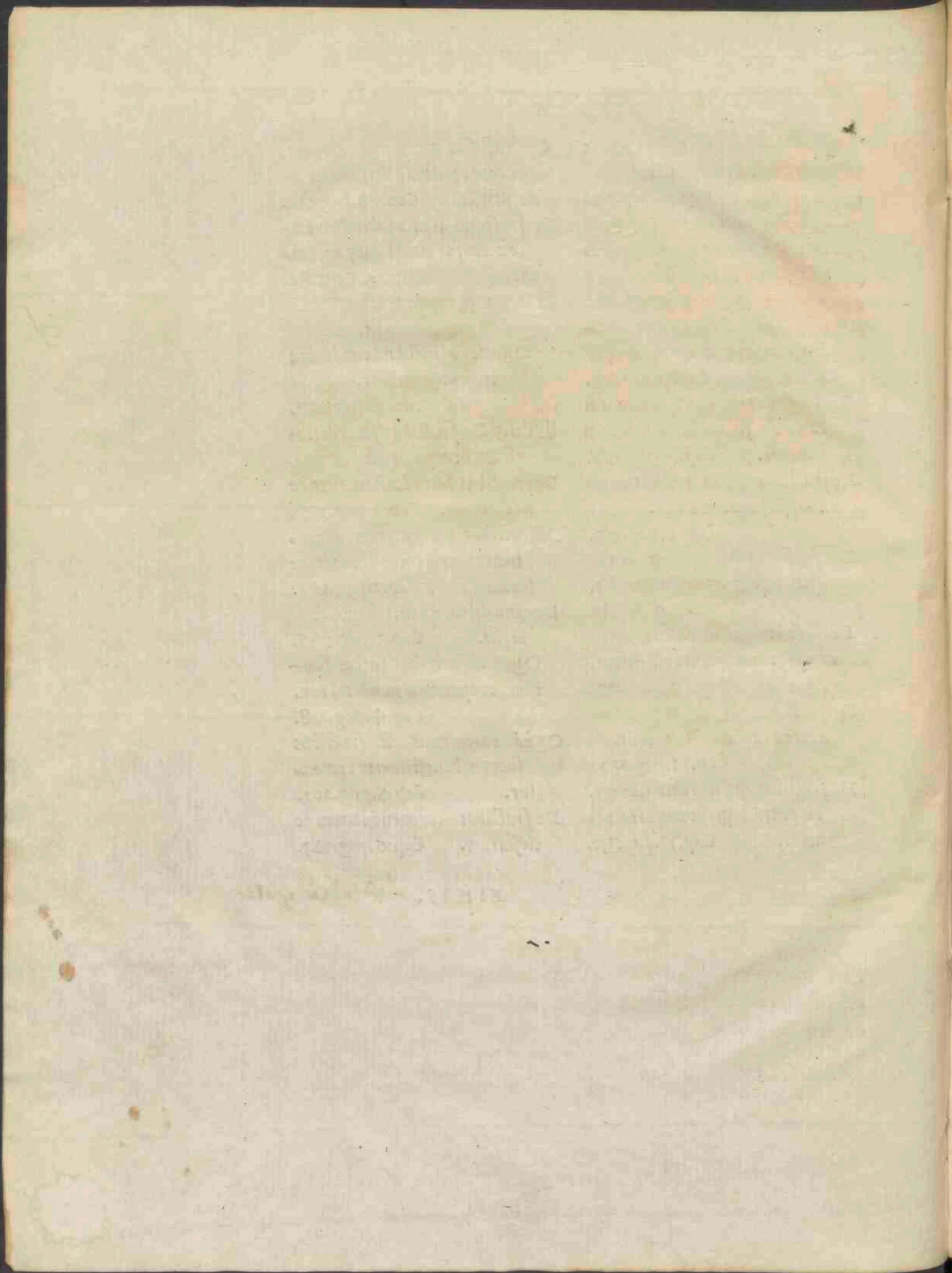
INDEX

- De fructibus, ex dote constituta & tradita, constante matrimonio, perceptis & à viro retinendis. Cap. 3. pag. 163.
- Quibus casibus fructus dotis constante matrimonio percepti mariti non fiunt. Cap. 4. pag. 167.
- De fructibus dotis soluto matrimonio perceptis uxori restituendis. Cap. 5. pag. 172.
- De fructibus dotis soluto matrimonio inter uirum & uxorem diuidendis. Cap. 6. pag. 174.
- De fructibus. $\alpha\lambda\upsilon\tau\iota\phi\epsilon\gamma\upsilon\omega\upsilon$. Cap. 7. pag. 179.
- De fructibus. $\delta\upsilon\tau\iota\phi\epsilon\gamma\upsilon\omega\upsilon$. Cap. 8. pag. 181.
- De fructibus donationis inter uirum & uxorem. Cap. 9. pag. 185.
- Quid super dotis $\alpha\lambda\upsilon\tau\iota\phi\epsilon\gamma\upsilon\omega\upsilon$ & $\tau\iota\phi\epsilon\gamma\upsilon\omega\upsilon$, & rerum inter uirum & uxorem donatarum fructibus apud nos hodie in usu sit. Cap. 10. pag. 188.
- ¶ Tit. 3. De fructibus rerum communium.
- De fructibus rerum quæ in societatis contractum deductæ sunt. Cap. 1. pag. 191.
- De fructibus rerum sine ullo societatis contractu communium. Cap. 2. pag. 192.
- De fructibus hereditatis communis. Cap. 3. pag. 196.
- De fructibus ex cõfinio perceptis. Cap. 4. pag. 198.
- ¶ Tit. 4. De ratione fructuum, quæ habentur in contractibus ex quibus possessio tantum uel usus extenditur
- De fructibus pignoris. ca. 1. p. 202
- Quibus casibus fructus pignoris creditoris lucro cedunt. Cap. 2. pag. 203.
- De fructibus rei commodatæ & depositæ. Cap. 3. pag. 205.
- De fructibus rei locatæ & conductæ. Cap. 4. pag. 207.
- ¶ Tit. 5. Quæ in cõtractibus ex quibus rerum alienarum cura administratio suscipitur fructuum ratio habenda est.
- De fructibus rerum quæ in mandatum cadunt. Cap. 1. pag. 210.
- De fructibus negotiorum gestorum. Cap. 2. pag. 212.
- ELENCHVS TITV-
lorum & capitum
quarti libri.
- ¶ Ti. 1. De fructibus qui in integrum restitutionem, reuocationem, rescissionem, uel redhibitionem ueniunt
- De fructibus qui in restitutionem in integrum ex causa ætatis ueniunt. Cap. 1. pag. 216.
- De fructibus à minore ei aduersus quem in integrum restitutione obtinuit reddendis. Cap. 2. pag. 218.
- De fructibus qui in restitutionem ex causa metus ueniunt. Cap. pag. 221.

INDEX

- De fructibus qui in restitutionem
ex causa doli ueniunt. Cap. 4. pag. 222.
- De fructibus qui in restitutionem
ex causa absentiae, uel alia qua-
uis iusta causa ueniunt. Cap. 5. pag. 222.
- De fructibus rerum quae in frau-
dem creditorum alienatae reuo-
cantur. Cap. 6. pag. 223.
- De fructibus qui in restitutionem
ex causa solennium omisorum
ueniunt. Cap. 7. pag. 226.
- De fructibus qui in restitutionem
ex causa sexus ueniunt. Cap. 8. pag. 227.
- De fructibus qui ueniunt in re-
stitutionem ex causa erroris. Cap. 9. pag. 227.
- De fructibus qui in restitutionem
ex causa non secuta ueniunt. Cap. 10. pag. 229.
- De fructibus qui in redhibitionem
ex causa pacti ueniunt. Cap. 11. pag. 230.
- De fructibus qui in redhibitionem
ex pacto legis commissoriae ueni-
unt. Cap. 12. pag. 232.
- De fructibus qui in rescissionem
ex causa pacti de retrouenden-
do ueniunt. Cap. 13. pag. 232.
- De fructibus qui in redhibitionem
ex causa morbi uitij ueniunt. Cap. 14. pag. 233.
- ¶ Tit. 2. quomodo fructuum condē-
natio exequenda sit. Quomodo fructuum condemna-
tio exequenda sit. Cap. unicus. pag. 237.
- ¶ Tit. 3. De fructibus sacerdotio-
rum & beneficiorum. De fructibus sacerdotiorum & be-
nificiorum. Cap. 1. pag. 139.
- De fructibus beneficiorum uacanti-
um futuris successoribus re-
seruandis. Cap. 2. pag. 141.
- De annalibus ex privilegio con-
cessis. Cap. 3. pag. 245.
- Quod absentes fructus suo-
rum beneficiorum non lucrētur. Cap. 4. pag. 258.
- Quod excommunicati fructibus
suorum beneficiorum priuen-
tur. Cap. 5. pag. 261.
- De fructibus commendatarum ec-
clesiarum. Cap. 6. pag. 263.

FINIS. *Indicium apelles*

Errata Lib. I.

Pagina prima uersu 8. ab lectorem. pro quaq; lege quasq;
Titulo primo capite 4. pagina 12. linea 13. Iaboleu legendum Iabolenu.
cap. 6. pag. 17. li. 15. in re, legendum iure. eo. cap. pag. 19. line. 4. distin-
cte, legedū districte. Tit. 2. Cap. 1. pag. 21. line. 9. repetibus leg. tēpētibus
Cap. 2. pag. 22. line. 16. legē. allusit Ouid. Tit. 3. Cap. 2. pag. 27. line. 6. uēdē
disēs si quid, legendū uendidiēs idixisti te si quid. cap. 6. pag. 35. lin. 7. hē
ret lege herent. Cap. 9. pag. 36. line. 13. noluerit legedū uoluerit. Cap. 10.
line. 3. et 4. cā diligētīā, ita legedū cā diligentiā prestare debere quā dili-
gētissimus qsq; pater familias rebus suis adhibere solet. eo. capi. pag. 43.
in postremis uerbis percipere potuisset, legend. percepti non sunt. Tit. de
ari. fruct. Cap. 2. pag. 49. line. 1. promulgatus leg. promulgatas, & line.
7. cōprehenderit leg. comprehenderet, & line. 17. idē leg. lidem. Tit. de
uct. & uo. fruct. pag. 53. line. 7. reddens leg. reddere.

Errata secundi libri.

Tit. 1. cap. 2. pag. 61. li. 15. auget leg. augent. tit. 3. cap. 6. pag. 101. line. 1.
debentur leg. debetur, tit. 4. cap. 6. pag. 125. line. 1. quisnam legen. qui.

Errata tertij libri.

Tit. 1. cap. 4. pag. 145. linea 7. habeāt, legen. habeam. eo. cap. pa. 147. li.
1. Accursio leg. ab Accursio. eo. cap. pag. 148. lin. 9. restituendo leg. resti-
tuendos. eo. tit. cap. 5. pag. 150. lin. 2. restitui lege restituit. Tit. 2. cap. 1.
pag. 157. lin. 1. distribuenda, lege distribuendam. tit. 2. cap. 2. pagin. 162. li.
7. repetere lege repeteret cap. 3. pagina 163. libro. 2. percipientur, lege
percipiuntur. eo. cap. pag. 166. lin. 14. promissum. lege permissum. libro
3. cap. 8. pag. 184. linea 7. matrimonij lege matrimonij, eodem libro cap.
9. in prin. eius capituli Reliquam lege Reliquum, eodem libro. cap. 1. pa-
gina 200. linea 10. quo, lege quos

Errata libri quartj.

Cap. 3. pagina 257. linea 13. immoba lege immola. eodem libro cap. 4. pa-
gina: 258 linea 10 fructum lege fructuum, eodem libro & cap. 4. 259.
linea. 4. mauidia, lege manualia.

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

IOANNIS COPI

IURISCONSULTI DE FRUCTIBVS.

LIBER PRIMVS.

QVAE RES FRVCTVS APPELLATIONE continentur. Titu.I.

De propria fructus significatione. Cap.I.

Fructus à ferendo dicitur (vt Marcus Varro quarto de lingua latina libro scribit) omnes res quas fert fundus, & quæ in fundo feruntur, comprehendit: quam descriptione Celsus adprobans, fructu esse ait, quicquid in fundo nascitur: quicquid inde percipi potest: & ita Paulus quoque definit ^b, adeo vt si lapidicina, cretifodina, auri, argenti fodina, vel cuiuslibet alterius materig fuerint: in fructu habeantur: idque Vlpianus lib. xxxv. ad Sabinu respōdit ^c. Aucupia quoque, venationes, & piscationes, in fructu recte esse dicuntur: quod utique intelligendum est, cum fructus fundi ex his potissimum constat: alioqui venationem, Labeo ^d fructum fundi negavit esse: nam si alia est maior fundi utilitas quam venatio, feræ bestig, nõ iure civili vt fructus, sed iure gentium primo occupanti acquiruntur ^e, sed & arbores ceduas. vel cremiales in fructum ce-

^a l. item si fundi de usufruct.
^b l. arbores de usufruct.

^c l. diuortio. §. si uir solu. mat.

^d l. uenatione de usu.

^e l. usufructuarium de usufruct.

A dere,

a l. diuortio. §. si fundum solut. matri.

b l. itē si fundi. §. si. l. sequen. de usufr.

c d. l. diuortio. §. si fundum.

d l. æquissimi de usufruct.

e d. l. æquissimum. l. sedet grandes de usufruct.

f l. arboribus de usufruct.

g d. §. si fundū

Nō omnes res quas fert fundus fructus adpellatione contineri.

Fructus sunt q̄ renascūtur.

h d. l. diuortio. §. si uir.

i l. si ex lapidicinis de in. doti.

dere. Vlpianus lib. xxxv. ad Sabinū scribit: ^a quod Celsus, Trebatius, & Pōponius probant. ^b Grandes autem vel frugiferas arbores in fructū non cōputari, idem Vlpianus ait ^c, his enim excisis, substantia fundi salua nō remanet: fundusq̄ deterior efficitur ^d, quare fructuariū arbores frugiferas excidere non posse, Iulianus, Celsus, & Paulus, recte putant ^e. Huc pertinet, quod Vlpianus lib. xvii. ad edictum scribit ^f, arboribus euulsis, vel vi ventorū deiectis, vsque ad vsum suum, & villæ, posse usufructuariū ferre: nec materia eum pro ligno vsurum, si habeat vnde ligno vtatur, alioqui, & si totus ager hunc casum passus sit, omnes arbores auferet fructuarius: quod ei non conceditur: neque enim in fructu sunt. Idē Vlpianus ^g. Si arbores (inquit) non cæduæ vi tempestatis ceciderint, dici oportet precium earum restituendum mulieri: nec in fructum cedere: non magis quàm si thesaurus fuerit inuētus: in fructum enim non cōputabitur: sed pars eius dimidia restituetur, quasi in alieno inuēti. Idem etiam respondit, ^h lapides in fructu non esse: nisi talis sit fundus, vt lapis ibi renascatur. Vnde si ex lapidicinis dotalis fundi lapides vel arbores quę fructus non essent, siue superficiem ædificii dotalis, mulieris voluntate maritus vēdiderit, Pomponius scripsit ⁱ, nūmos ex ea venditione receptos dotis esse. Ex superscriptis adparet, pau-

lò latiore esse fructus adpellationem quàm frugis: neq; enim omnia quæ fert fundus, fruges recte dicuntur: nam & Iulianus scribit ^a, falsum esse, fruges omnes esse, quibus homo vescatur: non enim carnes, aut aues, feræ sive, aut poma, fruges dici. Cæterum frugē pro reditu adpellari Vlpianus respondit, ^b non solum quod ex frumētis, aut leguminibus, verū etiam quod ex vino, vel ex syluis cæduis, cretifodinis, lapidicinis, capitur.

Frugis & fructus differētia. a l. frugem de verbo. signifi.

b d. l. frugem.

De generali fructus significatione. Cap. II.

Generaliter tamen, & non ea tantum, quæ in fūdo ferūtur, sed omnia lucra, omnia emolumenta, omnes deniq; commoditates, quæ ex re qualibet percipi possunt, adpellatione fructus continentur: vnde à fruēdo, fructū qdā dictū putāt, q̄ omnia quibus fruimur cōprehēdat: nā & qui ex pecudibus nascūtur fructus, in fructu sunt: sicut lac, & pilus, & lana, vt Caius lib. ii. rerū quotidianarum respondit ^c, quā sententiam diuus Iustinianus probat ^d.

c l. in pecudē de usuris.

d. §. in pecudē de rerum diu.

An partus ancillæ in fructu sit. Cap. III.

Ed an partus ancillæ in fructu esset, vetus questio fuit: idq; vel Cicerone teste, cuius, primo de finibus bonorū & malorum libro, verba hæc sunt. An partus ancillæ in fructu sit habēdus, differetur inter principes ciuitatis, P. Sceuolā, Marcūmq; Maniliū, ab

*Contraria cir-
ca ancille par-
tum iuriscōsul-
torū sentētia.*

*a l. Paulus de
usu. l. Paulus
Ad leg. falci.*

*b l. deducta. §.
hac hereditate
Ad Trebelli.*

*c l. mulier. §.
sed enim Ad
Trebelli.*

hisq; M. Brutus dissentiet quod & acutum genus est, & ad vsus ciuium nō inutile: hactenus Cicero. Manilius & Sceuola ancillæ partum in fructu esse responderūt: ea de caussa, q̄ sicut in ceteris animā- tibus, illorū fœtus in fructu est, ita ancillę partum in fructu esse voluerūt: plurēsq; Iuriscōsulti in hęc sententiā concessere. Nā & Iulius Paulus lib. xiiii. respōsorum, heredē, qui rogatus erat, post mortem suā hereditatē sine reditu restituere, respōdit a: par- tus ante diē fideicōmissi cedētē editos fideicōmis- so nō cōtineri, sed ad heredē eius q̄ rogatus est p̄ti- nere, eosq; in quartā & quartę fructus cōputādos, si de lege Falcidia quęstio intercedat. Idē apud Nera- tiū scriptū esse refert, eū, q̄ similiter rogatus esset, vt mulierem restitueret, partū eius restituere cogē- dū non esse: nisi tunc editus esset, cū in restituēdo fideicommissō morā fecisset. Sed Papinianus con- trā sensit: ait b enim, rogatum post mortem suam, exceptis relictibus, hęc hereditatem restituere, ancilla- rum partus retinere non posse: quam sententiam Ulpianus probans, si quis (inquit) c rogetur hęc hereditatem restituere, placere, eū cogi reddere partus, si qui extant, & partuum partus: quia hi in fructi- bus non habentur. Non enim, sicut pecudum fœ- tus, ita ancillarum partus in fructu esse, M. Brutus respondit: cuius sententiam obtinuisse, Ulpianus lib. xviii. ad Sabinum refert. e Nam (vt eleganter Caius

Caius ^a scribit) absurdum videbatur, hominē in fructu esse, cūm omnes fructus, rerum natura, gratia hominum procreauerit : & hanc rationem diuus quoq; Iustinianus lib.ii. Institutionū probat ^b.

a d.l. in pecunia dū de usu.

b §. in pecunia dū de re. diui.

Neq; porro cuiquam mirū videatur, quod dicimus, à Papiniano & Vlpiano, Iuliū Paulū dissensisse: quasi verò fieri nō potuerit, vt veteres illi Iurisperiti, dū cōsultoribus de iure respōderēt, in cōtrarias sentētias irent: sed oēs ex cōposito, vno ore, vnoq; consensu, pposita qualibet facti specie, eadē respōsa darēt, naturaliq; illa ad dissentiedū facilitate carerent, Neminē arbitror tā temerariū futurū, qui M. Ciceronē falsi arguere ausit, quòd scripserit, primores illos ciuitatis Romane iuriscōsultos. P. Sceuolā. M. q; Maniliū, in suprascripta questione dirimēda, à M. Bruto dissensisse: nōsq; eū non feremus, q; Paulū Sceuolæ & Manilii, Papinianū verò Vlpianum & Caiū. M. Bruti sententiā secutos esse pbauerit. Sed quis nisi ciuili historia imperitissimus, asseruerit, Antistio Labeoni, in dissoluedis huius disciplinae nodis, cum Atteio Capitone bene semper conuenisse? cūm hi duo, contradicēdi studio (vt Pomponius refert) ^c diuersas iuriscōsultorum sectas fecerint : quas Massurius Sabinus & Nerua longē lateq; auxerunt. Quid quod Casius & Proculus, has easdē dissensiones in dies magis ac magis promouendo, eousq; processerunt, vt

pleraq; in libris pandectarum pugnantia inter se iuriscōsultorū responsa deprehendi.

Diuerse iuriscōsultorū sectae à Labeone & Capitone instituta.

c l.ii. de origi. iur.

Proculiani
Casiani.

alii Casiani, alii Proculiani, adpellarétur: ex quorum omnium responsis, cum à Iustiniانو quinquaginta digestorum libros cōpositos esse constet: quātandē ratione defendemus, nullas in his libris iurisconsultorum inter se pugnantiū contrarias sententias reperiri? Sed audio, Iustinianū, ex immensa illa & confusa veteris iurisprudentiæ librorum multitudine, ea tantū, in hos quinquaginta libros digestsisse, quæ ad vsum quotidianū necessaria, firmissimisque iuris & æquitatis rationibus niti viderentur, quæque inter se optime cōuenirēt: nullamque in iisdem libris *ἀντινομίαν* reliquisse. Quod equidē verum esse fatemur, non tamen ad iuriscōsultorū responsa, sed ad leges illas quas nomothetæ promulgarunt, referri oportere dicimus. Sed concedamus suprā scriptum Iustiniani edictum, in his etiam iurisconsultorum responsis, quæ in quinquaginta libros redacta sunt, expressum esse: non cotinuò vlla in iisdem libris contraria responsa deprehendi posse negabimus. si enim quos ad componendum Pádectarum opus Imperator Iustinianus delegit, etsi iuris imprimis periti fuerint, tamen vt homines erant, memoria labi potuerunt: contrariaque iurisconsultorum responsa aliis atque aliis titulis interferere: quod ipsemet Iustinianus ingenuè fatetur, cum ait, omnium meminisse, & in nullo prorsus peccare, diuinitatis magis esse quàm humanitatis.

tatis. Idem in ea quam pro Codicis & Pandectarū libris cōfirmandis ad Tribonianum misit, epistola, nullam (inquit) secundū quod possibile est, discordiā derelictam esse: nimirum id probè sciens, uix fieri posse, quin in tanto opere aliqua discordia relinqueretur. Nouū igitur aut absurdum nemo existimet: quòd in hoc iuris articulo, Iulius Paulus à Papiniano, Caio, & Ulpiano dissentiat.

Omnes enim distinctiones quas adducit Accursius, vt illum cū his conuenire cogat, facilè quiuis ineptas esse, & ridiculas intellexerit. Et primum quidem in hunc modū distinguit Accursius^a, vt Paulum, de partu ante diem fideicōmissi cedentē gedito, Papinianū vero, de eo qui postea aditus est, sensisse dicamus: quasi verò in dubiū vocaret Papinianus, an aditi post moram partus, fideicōmissario restituēdi essent an nō, & de iure apud omnes certò & indubitato responderet: ac non potius cōtrouersia in eo esset, an adpellatione reddituū, ancillarum partus continerentur. Cū enim hereditatē, exceptis redditibus, restituere q̄s rogat⁹ esset, dubiū erat, an partus ancillarū, vt redditus, retinere posset, respōdit Papinianus nō posse: neq; enim testatorē, qui à restitutione fideicōmissi redditus excepit, ancillarū partus excepisse videri, cū inter redditus nō cōnumerētur. Quare nō sine caussa hereditatē exceptis redditibus restituere rogatū ancillarum par-

Accursij distinctiones confutantur.

a d.l. Paulus de usu et in. d. l. deducta. S. h. hereditatē ad sena. Trebellii.

Primæ distinctionis confutatio.

tus

tus retinere non posse absolutè dixit Papinianus, quasi ita diceret. Is qui hereditatem, exceptis reditibus, post tēpus restituere rogatus est, omnes quidem fructus obuentiones, reditus, quos ante diem fideicōmissi cedentem percepit, retinere potest: at partus ancillarum non potest, cū in fructibus reditibus, vel obuentionibus non habeantur: & ita interpretādū esse, Vlpianus in superscripto respōso aptissimè ostēdit, in quies, Si q̄s rogetur hereditatē restituere, cogi reddere partus, si qui extant, & partuum partus: quia hi in fructibus non habētur. Ex his adparet, primam hanc Azonis distinctionem, planè ineptam esse: Cū enim dixit Vlpianus, heredem cogi reddere partus, & partuum partus, nō subiunxit, qui post moram vel diem fideicōmissi cedentem percepti sunt: sed, quia hi in fructibus non habentur. Alioquin nō specialiter partus tantum sed generaliter omnes fructus hāredem cogi reddere Vlpianus dixisset & Papinianus, non tantum ancillarū partus: sed nullos fructus hāredem retinere posse dicere debuisset. Sed vt suprā diximus ideo Vlpianus cogi hāredē partus ancillarū restituere, specialiter dixit, quia omnes fructus medio tempore perceptos, retinet: partus verò ancillarum eodem tēpore aditos, restituere debet: quia in fructu non sunt. Altero modo Accursius distinguit, vt de partu ancillæ alienæ quæ testatoris non

erat

Confutatio secundæ distinctionis.

erat, opinio Pauli pcedat: at Papiniani Vlpianiq; respōsum, in partu ancillæ, quæ propria testatoris erat, locū habeat: quæ distinctio, æquè ac superior, improbanda venit, cum Paulus, in neutro ex superscriptis responsis, vel vnū verbum expresserit, ex quo conuicere debeamus, eum de partu ancillæ alienæ loqui: immo verò, de partu ancillæ quæ testatoris fuit, eadē responsa intelligenda esse, ipsius verba declarant, quæ de partu ancillarum hæreditariarū expressa sunt: nisi fortè, eas tantū, ancillas hæreditarias dici putemus, quæ nō ipsius testatoris, sed alterius fuerunt. Postremò tradit Accursius apud Papinianū de partu ancillæ agi quæ exceptis redditibus, vel sine reditu p fideicōmissum relicta est: apud Paulū vero, de partu eius ancillæ tractari, quæ simpliciter & absolutè nō addita hac clausula, sine reditu, per fideicōmissum relicta est. Effet hoc loco insimulandus falsi Accursius, qui expressam ad verbum clausulam, responso iurisconsulti detrahare audeat: nisi detracta hæc clausula, postremam hanc eius distinctionem infirmaret, tantum abest vt adiuuet. Si enim is, qui, exceptis sibiq; retentis redditibus, hæreditatē restituere rogatus est, ancillarum partus retinere nō possit, sed eos fideicommissario restituere cogatur: multo magis nulla retentionis fructuum mentione facta, hæreditatem restituere iussus, partus ancillarum restituere

*Tertia distinctio
confutatio.*

a d.l. Paulus
de usu.

cogendus erit. Sed & hanc distinctionem, oblitus sui Accursius, alio in loco refellit: ubi hereditatis quæ, sine reditu, vel simpliciter non adiecta hac vel simili particula, fidei alicuius restituenda committitur, eandem causam esse recte putat. His ergo frivolis & nullius momenti distinctionibus reiectis (ut rei veritas habet) dicendum esse arbitramur, Paulum cum Manilio & Sceuola existimasse in fructibus ancillarum partus haberi: Papinianum vero Caium & Ulpianum Bruti opinionem secutos, id negasse, quorum sententia tanquam humanior recepta est.

b Lucas cap. II

Fructum metaphorice usurpari.

Nonnunquam tamen fructum μεταφορικῶς pro partu usurpari vel sacræ literæ nos docet: nam, ut Diuus Lucas b scriptum nobis reliquit, archangelus ille Gabriel salutis nostræ assertor I E S U M C H R I S T U M sacrosacræ virginis M A R I A E partum, benedictum fructum appellare non dubitavit. Illud etiam notissimum est, fructum pro operibus in sacris literis frequentissime usurpari.

Quoties enim vel C H R I S T U S ipse,

vel apostoli nos ad peragenda bona opera exhortantur, fere semper verbo

fructus uti solent: ut apud Mat-

thæum capite ii, Facite fru-

ctus dignos pœniten-

tia, & innumeris

aliis locis.

Quod

Quod omnium rerum sint fructus, ad
vsum hominum procreati. Cap. III.

Ed, vt vnde digressa est, eo nostra rede-
at oratio, non solum animalium foetus,
aut praediorum rusticorum redditus, sed
& praediorum vrbanoꝝ p[er]siones, pro
fructibus accipi Vlpianus lib. i. ad edictum resp[on]-
dit *a*. Mercedes quoq[ue] a colonis acceptas, loco fru-
ctuū esse, operas quoq[ue] seruorū, item vecturas na-
uium & iumentorum, in eadē esse causa, qua sunt
pensionēs, idem Vlpianus scripsit *b*. Idem etiam li-
bro. xi. ad edictum ait *c*, Usuras vicem fructuū ob-
tinere, & merito, nō debere a fructibus separari: &
ita in legatis, & fideicommissis, & in tutela actione,
& in ceteris bonae fidei iudiciis seruari. Deniq[ue] (vt
Iabolenus ait *d*) in fructu esse intelligitur, quicquid
ad vsum hominis inductum est. Secundum quam
definitionem omnium rerū, fructum aliquem esse,
Caius lib. vi. ad leges duodecim tabularū exactis-
sime declarat: quærit enim *e*, An in omnibus rebus
petitis, in fructus quoq[ue] possessor condemnetur.
Quid enim si argentum aut vestimētum, aliāque
similem rem? quid præterea si vsum fructū aut nu-
dam proprietatem, cum alienus vsum fructus sit, pe-
tierit? neq[ue] enim nude proprietatis, quo ad proprie-
tatis nomen adtinet, fructus vllus intelligi potest:
neq[ue] vsum fructus, rursus fructus eleganter compu-
tabitur.

a l. praediorū
de usu.

b l. mercedes
de peti. hære.

c l. usurae de
usu.

d l. in fructu
de usufr. lega.

e l. videamus
de usuris.

tabitur. Quid igitur si nuda proprietas petita sit? ex quo perdiderit fructuarius vsufructū, estimabuntur in petitione fructus. Item si vsufructus petitus sit, Proculus ait, in fructus perceptos cōdemnari. Præterea Gallus Aelius putat, si vestimenta aut scyphus petita sint, in fructu hæc enumeranda esse: quod locata ea re, mercedis nomine, capi poterit. Iter quoque & actus si petitus sit, vix est, vt fructus vlli possint æstimari: nisi quis commodū in fructibus numeraret, quod habiturus esset petitor, si statim eo tempore, quo petisset ire, agere non prohiberetur, quod admittendum est. Fructus etiā rei secundum laboletum ^a est, vel pignori dare licere. Ex his perspicuum est, non tatum fundi, sed & omnium rerū, mobilium, immobiliū, corporaliū, incorporaliū, aliquos fructus esse: atque ad vsum hominum procreatos: quàm rem M. Cicero libro de legibus. i. eleganter describit, in hæc ferè verba. Ad hominum commoditates & vsus, tantā vbertatē rerū natura largita est, vt ea quæ gignuntur donata consultò nobis non fortuitò nata videantur: nec solum ea quæ frugibus atq; baccis terre fœtu profunduntur, sed etiā pecudes, quod perspicuum sit, partim esse ad vsum hominū, partim ad fructū, partim ad vescendum procreatas. Idem lib. ii. de natura deorum, hæc eadem de re copiosius differit: quē locum, memoratu sanè dignū, nō alienum.

a l. fina. de
usu.

alienum esse existimaui, hic interserere, ipsiusq; Ciceronis verba referre. Terra (inquit) foeta frugibus & vario leguminum genere, cum maxima largitate fundit ea, ferarum ne an hominũ causa gignere videtur? Quid de vitibus oliuetisq; dicam? quarum vberissimi latissimiq; fructus, nihil omnino ad bestias pertinent, neq; enim ferendi, neq; colendi, nec tempestiue demetendi, percipiendiq; fructus, neq; condendi ac reponendi, vlla pecudũ scientia est: earumq; omniũ rerum, hominũ est & vsus & cura. Vt fides igitur & tibiae, eorũ causa factas dicendum est, qui illis vti possunt: sic ea quae diximus, solis confitendum est, esse parata qui vtuntur: nec si quae bestiae furantur aliquid ex his aut rapiunt, illarum quoque causa ea nata esse dicimus neq; enim homines murium aut formicarũ causa frumentum condunt: sed coniugũ & liberorum & familiarũ suarũ. Itaq; bestiae furtim, vt dixi, fruuntur: domini liberẽ & palam. Hominũ igitur causa eas rerum copias cõparatas fatendum est: ni forte tanta vbertas & varietas pomorum, eorumq; iucundus nõ gustatus solum, sed odoratus etiam & aspectus, dubitationem adfert, quin hominibus solis ea natura donauerit: tantumq; abest, vt hæc bestiarum etiã causa parata sint, vt ipsas bestias hominum gratia comparatas esse videamus. Quid enim oves aliud adferunt, nisi vt earum villis con-

fectis atq; contextis, homines vestiantur? quæ quidem neque ali, neque sustentari, neque vllum fructum edere ex se, sine cultu hominum & curatione potuissent. Canum verò tam fida custodia, tâq; amans dominorum adulatio, tantumq; odium in externos & tam incredibilis ad inuestigandum sagacitas narium tanta, alacritas in venâdo, quid significat aliud, nisi ad hominũ commoditates esse generatos? Quid de bobus loquar? quorũ ipsa terga declarant, non esse ad onus accipiendũ figurata: ceruices autem natæ ad iugũ, tum vires humerorum & latitudines ad aratra extrahēda, quibus cùm terræ subigerentur, fisione glebarum, ab illo aureo genere (vt poëtæ loquuntur) vis nulla unquam adferebatur: ferrea tum verò proles exorta repente est: Aulæq; funestum prima est fabricarier ensem. Et gestare manu vincitũ domitumq; iuuen cum. Tãta putabatur vtilitas percipi ex bobus, vt eorum visceribus vesci scelus haberetur. Longum est mulorum persequi vtilitates & afinorum, quæ certè ad hominum vsum paratæ sunt. Sus verò qd habet præter escam? cui quidem, ne putesceret, animam ipsam pro sale datam dicit esse Chrysippus. Qua pecude, quod erat ad vescēdum hominibus apta, nihil genuit natura fœcundius. Quid multitudinem suauitatemq; piscium dicam? Quid auiũ, ex quibus tanta percipitur voluptas, vt interdum

dum pronœa nostra, epicurea esse videantur. Atq; he ne caperetur quidē, nisi hominū ratione atq; solertia: quanquā aues quasdā & alites, vt nostri augures adpellāt, rerū auguradarū caussa, natas esse putamus. Iam uerò immanes & feras belluas nāciscimur venando: vt & vescamur his & exerceamur in venando, ad similitudinē bellicæ disciplinæ, & vtamur domitis & condocfactis, vt elephātis: multaq; ex earū corporibus, morbis & vulneribus eligamus: sicut ex quibusdam stirpibus & herbis quarum vtilitates, longinqui temporis vsu & periclitatione percepimus. Totā licet animis tanquā oculis lustrare terrā, mariāq; omnia cernere iam spacia frugifera atq; immensa camporum, vestitūsq; densissimos montium, pecudū pastus, tum incredibili cursus maritimos celeritate: nec vero tantum supra terram, sed etiam in intimis eius tenebris, plurimarum rerum latet vtilitas, quæ ad vsū hominum orta, ab hominibus solis inuenitur. Ex his Ciceronis verbis adparet verissimum esse quod Iabolenus ^a ait, in fructu esse, quicquid ad vsū hominis inductum est, & vt Caius scribit ^b omnium rerum fructum aliquem esse. Et hanc sententiam nostri interpretes secuti, munerum, honorum & dignitatū, fructus esse tradiderūt. Vnde actuarii & tabellionis salaria, in fructu esse Bartholus respōdit ^c. Idem multas, quæ con-

demnatis

^a d.l. fina. de usufruct. lega.

^b d.l. uideamus de usuris.

^c l. quedā. §. nihil de eden.

demnatis infligi solēt, bonorum item publicatio-
 nes, quæ ad principis arariū referuntur, in fructu
 iurisdictionis haberi censet *a*. Quare si mulier, ter-
 ritorium maritō in dotē dederit, omnia bona sub-
 ditorum etiam immobilia, constante matrimonio
 publicata, dotem minimē augere idem Bartholus
 recte putat *b*, nec mulieri soluto matrimonio resti-
 tuenda esse: sed vt ceteros dotis fructus, mariti lu-
 cro cedere: quæ sententia Baldo *c* quoque & Cor-
 neo *d* placuit. Sed & si quis instrumenta sua vel ra-
 tiones legauerit, idem Bartholus *e* respondit here-
 dem, quicquid ex his emolumentis post aditam he-
 reditatem perceperit, id omne legatario restituere
 debere. Præsentationē quoq; in fructu iurispatro-
 natus esse Innocētius & Panormitanus tradunt *f*:
 sicut & conferendi eligēdiq; potestas fructibus sa-
 cerdotiorum annumeratur. Quicquid igitur emo-
 lumētū quacunq; ex re percipi potest id omne fru-
 ctus nomine comprehendi satis demonstratū est.

a l. fina. solu.
 patri.

b d. l. fina.

c l. diuortio. §.
 si uir solu. mat.
 d. consi. 243.
 incipiente circa
 uolumine. III.
 e quædam. §.
 nihil de eden.

f ca. consulta-
 tionibus de iur.
 re patro.

De stricta fructus significatione. Cap. V.

g l. unica de
 glan. legen.

h l. qui uenenū
 §. glandis de
 uerbo. signifi.

Ed secundum strictiorem significatio-
 nem fructus dicuntur qui ex arboribus
 nascuntur: & sic accipiendum est quod
 Ulpianus ad prætoris edictū ait *g* Glan-
 dis nomine omnes fructus contineri, quod Caius
 exemplo græci sermonis confirmat *h* apud quos
 omnes arborum species *glandis* nimirū *glandis*
 id

id est à quercu cuius adpellatione omne arboris genus intelligitur. Ideo edictū prętoris quod de glan de quæ in vicini fundum cadit, tertio quoque die legenda propositum est ^a in fructibus qui ex qualibet arbore proueniunt locum habet.

a d.l. unica de glan. legen.

De ciuili fructus significatione. Cap. VI.

Nouissimè sciendum est, fructus, ciuilitè eos demū dici, q̄ supersunt, deductis impensis quæ querendorum, colligendorum & conseruandorum eorum gratia fiunt: & ita Vlpianus & Paulus definiunt ^b, quæ definitio imperatorū Diocletiani, & Maximiani rescripto confirmatur ^c. Vnde qui quacunque ex caussa fructus ex re aliqua perceptos alteri restituere & præstare in re debet: eos fructus reddere cogendus est, qui deductis impēsis supersunt: licet prædo & malæfidei possessor sit: vt imperator Gordianus Muniano militi Aphricę rescripsit ^d. Hoc amplius etsi lex expresse dicat ^e, integros fructus heredem indignum fisco restituere debere, adhuc tamen induntaxat fructus in restitutionē venient, qui sumptibus deductis supererūt, idq̄ à Baldo & Saliceto responsum est ^f. Pari ratione si summus pōtifex alicui sacerdotium proximè vacaturū cōferri mandauerit, ex quo cētum modia frumētī annua percipiantur, licet messium tēpore, ipso facto plusquàm cētum modia ex eo sacerdotio quod primo vacat

b l fructus solut. matrimo. si à dño. §. ult. de peti. here. l. quod in fructus de usuris. c l i. C. de fru. & liti. impen.

d l. domum. C. de rei uendi. e d. l. i. C. de his quib. ut indign.

f d l i. C. de fruct. & liti. impen.

*a d. l. i. C. de
fruct. & liti.
impen.*

*b l. fructus,
solut. matri.*

*c l. nō amplius
de lega. i.*

*d d. l. fructus
solut. matri.*

*Quod debitor
certæ quantita
tis fructuū im
pensas deduce
re non possit.*

*e Bartholus et
alij doctor. in
l. fructus solu.
matrimo.*

*Decimas fru
ctuū sine ulla
impensarū de
ductiōe deberi.*

re contigit percipiantur, poterit tamen ei qui sub hac forma mandatū à summo pontifice obtinuit hoc beneficiū conferri, si deductis sumptibus centum modia tantum supersint: quam sententiam Baldus *a*, Raphaël Cumanus *b*, Paulus Castrésis *c*, et Iason *d* probant. Si tamen certā & determinatā fructuum quantitatem singulis annis aut mēsisbus prestare quis debeat, verbi gratia colonus qui fundum ea lege à domino colendum accepit, vt quotannis decē modia tritici domino prestaret, ea integra vt conuentum est, domino dare debet: nec vllam impensarū nomine deductionē facere potest, & hoc à plerisq; responsum est *e*. Sed etsi certa pars pretii, frumenti, vini, olei venditi, aut cuiuscunque alterius rei, tributi nomine principi debeat, totius pretii quod ipso facto emptor soluerit prescripta per legem portio, fisco præstanda erit: nullaq; ob impensas in proxenetas vel ipsarum rerum venalium proscriptionem factas, de pretio deductio fiet: sed nec impensæ quæ pro quærendis fructibus venditis factæ sunt deducētur, & hoc iure vtimur. Simili modo si quis decimam, vicesimā, tricesimā, aut aliam quamlibet partem fructuum quos collegerit soluere teneatur, nullis deductis sumptibus omnium fructuū ipso facto perceptorum decimā aut aliam quam debet partem prestabit: nam vt in superiore, ita in hoc quoque articulo, nō iuris, sed facti

facti, non civilis, sed naturalis fructuū significatio
 spectanda est, & ita rescripto summi pontificis Ce-
 lestini tertii declaratur ^a, cuius verba sunt hæc: Vo-
 lumus & distincte præcipimus quatenus antequā
 vllas deducatis, de vino, grano, fructibus arborū,
 pecoribus, hortis, venatione, & omnibus aliis bo-
 nis, expensas, decimas ecclesiis ad quas pertinent,
 cum integritate debita persoluatis. Idemq; Innocē-
 tius tertius non semel sed iterū atq; iterū & sæpius
 rescripsit ^b. Verū quæ de negociationis lucro deci-
 mæ solui debent, deductis sumptibus, qui in nego-
 ciationem facti sunt, soluendas esse eiusdem Inno-
 centii tertii rescripto constitutum est, in hæc ferè
 verba: respondemus circa res adquisitas vel factas
 de pecunia decimata cum ipsæ venduntur dedu-
 cendas esse expensas, & de residuo, quasi de lucro
 decimas persoluendas: vt si vèdatur domus, ager,
 vinea, clibanus, molendinū, grex, aut quelibet mer-
 ces, cum enim lucri ex negociatione & artificio
 quæsiiti decimæ sint soluendæ, impensas
 prius deduci oportere manifestum est,
 cum lucrum nisi omnibus de-
 ductis impensis, ne esse qui-
 dem sed nec dici
 vlllo modo
 possit.

^a ca. non est
de deci.

^b ca. tua ca. pa-
storalis ca. cum
non sit co. tit.

Decimas que
ex lucro nego-
ciationis deben-
tur deductis im-
pensis prestari.

DE NATURALIBVS FRVCTI-
bus, & iis qui cura humana proueniunt. Tit. II.

Quòd omnes fructus primo illo nascentis orbis
exordio naturales fuerint. Cap. I.

Xpositis iis quæ ad fructus defini-
tionem adtinent: deinceps ad di-
uisionem transgrediamur, & pri-
mum quidem illud satis constat,
à prima illa mundi origine, non
plures sed vnâ atq; eandē omniū
fructuū speciē fuisse: omnes enim fructus ab ipso
summo rerum omniū opifice deo, soloq; eius ver-
bo sine cultura cuiusq; & cura, sed sua spôte & nul-
lo cogente nascebantur, vt Moses Geneseos primo
testatur his verbis: & uidit deus quod esset bonū
& ait. Germinet terra herbam virentem & facien-
tem semen, lignūmq; pomiferum faciēs fructum,
iuxta genus suum: cuius semen in semetipso sit su-
per terram: & factum est ita, & protulit terra her-
bam virentem & facientē semen iuxta genus suū,
lignūmq; faciens fructū & habens vnumquodque
semen secundum speciem suam. Idem secundo ca-
pite scribit, Produxitque dominus deus de humo
omne lignum pulchrum visu, & ad vescendū sua-
ue: quod ipsum & Ouidius quamuis poëta ethni-
cus, nō ignorauit tamen: sed prima illa & verè au-

Ouidius.

rea ætate omnes fructus naturales fuisse adpositif-
 simè describit hisce carminibus,
 Ipsa quoq; immunis rastroq; intacta, nec vllis
 Saucia vomeribus, per se dabat omnia tellus
 Contentiq; cibus nullo cogente creatis,
 Arbutos foetus montanaq; fraga legebant:
 Cornaq; & in duris hærentia mora rubetis.
 Et quæ deciderant patula Iouis arbore glandes.
 Ver erat æternum, placidiq; repentibus auris
 Mulcebant zephyri: natos sine semine flores,
 Mox etiam fruges tellus inarata ferebat.
 Nec renouatus ager grauidis canebat aristis.
 Flumina iam lactis iam flumina nectaris ibant:
 Flauaq; de viridi stillabant illice mella.
 Idem Virgilius. i. Georgicôn libro ita scribit,
 Ante Iouem nulli subigebant arua coloni.
 Nec signare quidem aut partiri limite campum
 Fas erat, in medium quærebant: ipsaq; tellus
 Omnia liberius nullo poscente ferebat.
 Idem ægloga quarta, auream illam ætatem ali-
 quando redituram fingens, sic ait,
 Mollis paulatim flavescet campus arista.
 Incultisque rubens pendebit sentibus vua.
 Et duræ quercus sudabunt roscida mella.
 Martialis quoq; dū insulas fortunatas describit,
 vel ob id potissimū eas beatas esse prædicat, quod
 in eis oēs fructus sua sponte nascatur, ita inquit:

Reddit vbi Cererem tellus inarata quotannis

Et imputata floret vsque vinea

Quo tempore ceperint fructus cura hominum & cultura prouenire. Cap. II.

Ed posteaquam callidi serpētis astutia: circūuentæ vxoris, suasioni primus hominū parens adqueiuit: & neglecto dei præcepto decerptum ex arbore scientie boni & mali pomum comedit: tum demū fructus suos, vt antea solebat, terra sua sponte producere desit: assiduūq; laborem hominum, & cultū postulare cœpit: nam & Moses Geneseos capite tertio refert, Dominum deum ipsi Adam sic comminatum fuisse. Quia audisti vocē vxoris tuæ, & comedisti de ligno de quo præceperam tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ: spinas & tribulos germinabit tibi: & comedes herbas terræ: in sudore vultus tui vesceris pane. Ad hoc ipsū pulchre & eleganter allusit lib. Metamorphoseon. i. in hunc modum,

Postquam Saturno tenebrosa in tartara misso

Sub loue mundus erat,

Semina tum primum longis cerealibus sulcis

Obruta sunt, pressiq; iugo gemuere iuueni.

Idē Virgil. libr. i. Georgicōn scribit in hæc verba

Mellāq; decussit foliis ignemq; remouit:

Et

Et passim riuis currentia vina repressit.
 Ut varias vsus meditando extunderet artes:
 Paulatim & sulcis frumenti quæreret herbam.

Quod inter naturales fructus & eos qui hu-
 mana cura proueniunt species media nõ sit,
 & quam grauiter Bartholus aliq; interpre-
 tes tertiam speciem merasq; nugas huic di-
 uisioni adiiciendo hallucinati fuerint. Ca. III.

In summam fructuũ in duas species di-
 uisionem Pompo. lib. xii. ad Quintum
 Mutiũ tradit ^a. Alios enim ex facto &

^a l. fructus
de usu.

operis hominum proueniunt. Alii ve-
 ro non ex facto hominũ, sed natura & sponte pro-
 ueniunt, & hanc diuisionẽ lib. Georgicõn. ii. pro-
 bat Vergilius hisce versibus,

Principio arboribus varia est natura creandis.

Nanq; aliæ nullis hominum cogentibus ipsæ
 Sponte sua veniunt

Pars autem posito surgunt de semine.

Sed huic diuisioni Bartholus tertiam speciem ad-
 dit ^b, fructuum quos ciuiles adpellat: & hos defi-
 nit esse, qui neque sponte nascuntur, neque ex fa-
 cto hominum, sed iure proueniunt: vt mercedes ex
 locatione ædium & vectura nauium. Alii ^c mixtos
 adiiciunt, qui partim natura, partim hominum
 industria obueniunt. Atqui verius est, vt supra ex

^b l. ex diuerso
de rei uendi.
^c Bal. in. l. i. C.
de fructi. & li
ti. impen. Pau.
Cyg. Pet. in. l.
certa. C. de rei
uendic. Panor.
& alij in cap.
grauis de re-
sti. spoliato.

Pomponio

ineptia doctorum
rum questionum
culle.

Pomponio retulimus, duas tantum species fructuum,
& inter eas nullam mediam esse: cum utique omnes
fructus, qui non sola natura & sponte nascuntur,
quique sine cultu & curatione hominum percipi non
possunt, industria hominum provenire dicantur:
ut mercedes ex locatione & diem, & vectura navium:
nam ex facto eorum qui locant aut vehendum ali
quid accipiunt, percipiuntur. Taceo frigiditas & in-
eptas nostrorum interpretum circa hanc divisionem
questiones, An oliua naturalis sit fructus, &
quid de oleo dicendum. Quales sunt fructus lac, pi-
lus, & alia huiusmodi, indigna que vel pueri tra-
ctent: inter que etiam de lana caprina rixantur alii
eam natura, aliis industria provenire contendenti-
bus: tandemque post longas altercationes ita
conveniunt, ut ad iudicem hanc de lana
caprina rixam deferre non vereantur,
qui eam definitiva sententia diri-
mat: sed de hac divisione
satis, nunc aliam
proponamus.

D.

TIT. III. DE FRUCTIBVS FUTVRIS etc. 25
DE FRUCTIBVS FUTVRIS, PEN
dentibus, perceptis, & iis qui perci-
pi potuerunt. Tit. III.

Qui dicantur fructus futuri & an in com-
mercio hominum sint. Cap. I.

Equitur alia fructuum in.iiii. spe-
cies diuisio: nã alii sunt futuri, alii
pendentes, alii percepti, alii qui
percipi potuerunt: quã distinctio-
nem diligenter & accurate obser-
uandam esse, innumera iuriscõsul-
torum responsa passim ostendunt. Futuri autem
(vt Pomponius scribit ^a) dicuntur, qui necdum
producti formati ve, sequentibus annis nascituri
speratur: quam descriptionem diuus quoq; Iusti-
nianus lib. ii. Institutionum probat ^b: & hos perin-
de atque iam natos in commercio hominum esse
indubitati iuris est: nam & idem Põponius quod
in rerũ natura adhuc non sit, legari posse scribit ^c,
veluti quicquid illam ancillam peperisse constite-
rit, vel ita ex vino quod in fundo meo nasciturum
est, vel fœtus tantũ dato: idemq; Imperator lib. ii.
Institutionum tradit ^d. Idem Põponius, & fructus
(inquit ^e) & partus futuri recte emuntur: vt cum
æditus esset partus, iam tunc cum contractum es-
set negocium, venditio facta intelligatur. Paulus
quoque

^a l. quod in re-
rum de lega. i.

^b s. ea quoq;
de lega.

^c d. l. quod in
rerum.

^d d. s. ea quoq;

^e l. nec emptio
de contrahen.
emp. & uendi.

quoque id quod in vtero est & futuros fructus in stipulationem deduci posse respondit *a*. Hæc autem stipulatio pura, ex re ipsa dilationem capit: tunc enim incipit actio, cum per rerum naturam fructus promissi præstari possunt *b*. Similiter & legatis conditio inest cum ita legamus: quod ex A rehusa natum fuerit, aut fructus ex eo fundo percepti fuerint, hæres dato: quod & Ulpianus probat *c*.

a l. i. de condi. & demonstra.

b d. l. interdum

a l. interdum de uerbo. oblige.

Quatenus fructus futuri in obligationem ducti accipiendi sint.

Cap. II.

Indefinita futurorum fructuum præstandorum obligatio.

d d. l. nec emptio de contra hen. empt. & uendi.

e l. si iactum re tis de Actio, emptio.

Vare fructibus futuris indefinite, neque mensura, neque temporis circumstantia adiecta, legatis, venditis, in stipulatione aut alium quemuis contractum deductis, si nihil eo anno natum perceptum ve fuerit, nihil debetur: conditione enim, quæ tacite inerat, deficiente, debitor liberatus est, nec sequentium annorum fructus debet. Sicut enim qui aleam, captum piscium, auium, vel missilium debet, etiam si nihil inciderit, liberatur: ita qui futuros fructus debet, si nulli fructus nati fuerint: quia spei tantum debitor erat *d*. Sed si id egerit debitor, ne nascatur fructus, aduersus eum agi poterit: & quemadmodum si iactum retis emero, & iactare rete piscator noluerit, incertum huius rei æstimandum esse Celsus ait *e*: ita incertum fructuum qui nascituri sperabantur æstimari debet. Sed etsi omnem casum futurorum fructuum

fructuū debitor in se susceperit, & vel vredine vel pruina, vel alio casu, spes fructuū adempta fuerit, incertum huius rei æstimandum est. Vnde Labeo lib. iiii. posteriorum à Laboleno epitomatorū scribit ^a. Frumenta quæ in herbis erant, cum vendidisset, siquid vi aut tempestate factum esset, præstaturum: ea frumenta niues corruperunt, si immoderate fuerunt, & contra consuetudinē tempestatis: agitecum ex empto poterit. Cæterum si neque id egerit debitor ne fructus nascerentur, neque casum se præstaturū promiserit: fructibus primo anno non natis, vt supra dixi, liberatur: nec sequentis anni fructus præstare tenetur. Quod si bis in anno fructus nascatur, de primis tantū fructibus obligatio cōcepta esse intelligitur. Quod enim in anno dicitur, Vlpianus ait ^b, posse dici & in sex mēibus, si bis in āno fructus capiatur: vt est in locis irriguis. E contrario, si semel tantum pluribus annis, triennio forte vel quinquennio, vt ex sylua cædua, fructus capiatur, de triennii vel quinquēni totius fructibus obligatio futurorum fructuū præstadorum intelligi debet ^c. Quod autē indefinita futurorum fructuum obligatio, de primis fructibus intelligi debeat, multis similibus exemplis comprobatur: nam & qui calendis Ianuariis dari sibi stipulatur: si non addat quibus calendis Ianuariis, neque appareat de quibus calendis sit actum, dicendum

^a l. fistulas. §. frumenta de cōtrahen. empt. et uendi.

^b l. diuortio. §. quod in anno solut. matrimo.

^c d. §. quod in anno.

*a l. eum qui ca-
lendis de uer-
bo. obliga.* esse Sabinus ait *a*, primas calēdas Ianuarias spectā-
das. Item Pomponius scribit *b*, hoc sermone dum
*b l. boues .s.
hoc sermone de
uerbo. signific.* nupta erit, primas nuptias significari. Similiter cū
vacans sacerdotium alicui conferri summus pon-
tifex mādat, de eo quod prima vacabit, mandatū
*c cap. non po-
test cap. si cle-
ricus de præ-
ben. in. 60.* intelligendū esse Bonifacius octauus constituit *c*,
non abs re igitur & futurorum fructuum obliga-
tionem, ad primi anni fructus referri oportere re-
ceptum est. Aliter enim interpretantibus eueniet,
vt neque de primo, neque secundo, nec de reliquis
consequenter annis, actum esse videatur: omnisq;
futurorum fructuum obligatio propter temporis
incertitudinē inutilis & nullius momēti sit: quod
defendi nulla ratione potest.

Quomodo fructus futuri certa quantita-
te adiecta in obligationem deducti
accipiendi sint. Cap. III.

I vero non simpliciter, sed adiecto pon-
dere, numero, vel mensura, fructus futu-
ri in obligatione sint: si primo post con-
tractam obligationem anno, nihil natū
fuerit: in sequentes annos donec fructus nati fue-
rint, obligatio differtur. Hoc enim casu, nō sub cō-
ditione, sed in diē est obligatio, neq; incertæ spei,
sed quantitatis certæ, quæ tunc demū præstari de-
bet cum fructus quocūque nati fuerint. Vnde
Pediū scribit, Eū qui stipulatus est, ex fundo cen-
tum

tum amphoras vini, expectare debere, donec nascatur: & si natum sine culpa promissoris consumptum sit: rursus expectare debere, donec iterum nascatur, dari ve possit, & per has vices aut valituram aut cessaturam obligationem: quam sententiam Vlpianus quoque probat ^a. Multo magis si non ipsi fructus, sed certa pecuniae quantitas ex futuris fructibus redigenda, in obligatione sit, sequentium annorum fructus expectantur: vt in hac specie: Firmio Heliodoro fratri meo dari volo quinquaginta, ex redditu praediorum meorum futuri anni. Papinianus respondit ^b, non conditionem additam, sed tempus soluentis pecuniae prolatum videri: & fructibus fundi relictae pecuniae non perceptis, necessariam esse verberatam secundi anni: quod & Iulio Paulo visum est ^c: nam hoc casu, praeter quam quod conditio addita non est: non ipsam summam legatam minuere vel augere testator voluit: sed vnde commodius solui posset demonstrare: quae ratio Paulo & Vlpiano placuit ^d. Amplius & si non vno anno neque semel, sed pluribus annis & saepius certa quantitas fructuum futurorum praestari debeat, si aliquo anno natum nihil fuerit, ex sequentium annorum fructu quod prioribus defuit, supplendum erit. Itaque si testator vini falerni, quod domi nasceretur quotannis in annos singulos binos culeos haeredem suum Titio dare damnauerit, etiam pro eo anno quo nihil vini na-

a Inter stipulantes. §. pro quo illud de uerbo, obligat.

b l. firmio quan. di. lega. cedit.

c l. Lucius de alimen. lega.

d d. l. Lucius et l. Paulo Challenga. iij.

a l. ex eo uino de triti. ui. & oleo lega.

tū esset, deberi duos culeos Iabolenus respondit: si modo ex vindemia cæterorum annorū dari possit: nam hoc casu, quanuis plura legata sint singulorum annorum, vnum tamen legatum omnium annorum esse videtur: & non separatim sed simul ad omnes annos velut ad vnum & idem tēpus verba conditionalia referuntur: quare quod vno anno deest, ex superioribus vel sequētibus annis suppletur: quasi plures anni essent vnus annus, vnūq; & idem tempus quantum ad hanc speciē adinet.

b l. si cū praefinitione quā. di. lega. ced. c d. l. firmio. §. fina.

Quæ sentētia nō est sine ratione, præsertim si cum præfinitione annorum legatum fuerit: nam re vera (vt Martianus ait *b*) vnum omnium annorum legatum est: quod & P apiniano placet *c*.

De taxatione adiecta obligationi certæ quantitatis futurorum fructuum. Cap. III.

d l. si debitor §. verisimile de contrahen. empt. & uend.

Ulianus tamen lib. xiii. digestorum scribit *d*, Verisimile esse eum qui fructū oliuæ pendēntis vendidisset, & stipulatus esset, pro. x. pondo olei quod natum esset, precium constituisse, ex eo quod natum esset, vsque ad. x. pondo olei: idcirco solis. v. collectis, non amplius emptor petere potest, quam. v. pōdo olei, quæ collecta essent. Idem Iulianus scribit, Cū certus numerus amphorarū vini legatus esset, ex eo quod in fundo Sēproniano natū esset, & minus natū esset, non amplius deberi placuit: & quasi taxationis

xationis vicē obtinere hæc verba, quod natū erit. Quę Iuliani sentētia suprascriptis Pedii Vlpiani- que respōsis minimē contraria est: nā in his nulla taxationis verborum mentio fit. Apud Iulianum verò hæc verba, quod natum erit, taxationis loco inserta sunt, quę conditionem faciunt, & perinde accipienda sunt, atque si ita expressa essent, siquid ex eo fundo natum fuerit: nam & si quis in hunc modum legauerit, Sticum qui meus erit cum moriar, hæres meus dato, idem Iulianus respondit, patrem familias magis conditionem iniecisse legato, quàm demonstrare voluisse. Item Pomponius scribit, in mortis tempus collatum hunc sermonem, vestem quæ mea erit, sine dubio pro cōditione accipiendam. Sed & Sticum qui meus erit, putat pro cōditione accipiendum: nec interesse vtrum ita, qui meus erit, an ita si meus erit, vtroque enim conditionem eam esse. Sicut ergo hæc verba qui meus erit, ita hæc quoque, quod natum erit, conditionem faciunt: qua, nullis fructibus natis, deficiente, debitor (vt antè dixi) liberatur:

nec dissoluta semel obligatio re-

stituitur, licet sequentibus

annis vberes fru-

ctus nascan-

tur.

An

An fructuum futurorum emptio & venditio
tanquã fœneratitia iure prohibita sit. Cap. V.

Ciendum tamen est, optimum principem Ludouicum vndecimũ constituisse, ne cui frumenta quæ in herbis sunt, emere liceat: eumque qui aduersus hanc legem commiserit, arbitrio iudicis mulctandum esse, quæ sanè constitutio non est sine ratione. Primum ne si frumẽta quæ in herbis sunt emere liceret, hac occasione oneraretur annona, cariorq; redderetur, ab iis qui frumẽta sic empta supprimerẽt, & a quis precii vendere nollent: nã & multa alia constituta sunt a, quibus auaritiæ eorum obuiam itum est, qui annonam attentare & vexare coemptasq; merces suppressere solent. Deinde ne domini profusi inopes agricolæ contenti modico præfenti, spem lætissimarum segetum amitterent: ad extremamq; inopiam redigerentur: cum frumẽtis in herba venditis, nihil haberẽt vnde seipso, vxorem, liberos & familiã alerent. Postremò vt fœneratorum calliditati obuiam eatur, qui modica pecunia data, maximam frumenti quantitatem acciperent: atque ita vsuras diuino & pontificio iure vetitas exercerent: cum enim certum est maiorem esse frumẽti nascituri, quã pecuniæ datæ æstimationem, tunc legi, quæ vsuras vetat, fraudem fieri: ipsumq; emptionis & venditionis contractũ fœneratitium

a tot. tit. ad
leg. iuli. de an-
no.

ratitium esse à plerisq; ^a, receptum est: & nos quoq; ^a probamus. Sed si omnino incertū sit, quanti mes-
 lis tempore frumentū nasciturum estimabitur, idq; ^b nulla prorsus coniectura colligi possit, tunc vendi-
 tionem fœneratitiam nō esse, nec emptores in pœ-
 nam fœneratoribus impositam incidere Alexan-
 der tertius Genuensi archiepiscopo rescripsit ^b, qđ
 apertius summi pōtificis Gregorii noni rescripto
 declaratur: cuius verba sunt hęc ^c, Ille qui dat. x. so-
 lidos, vt alio tempore totidem sibi grani, vini, vel
 olei mensuræ reddantur, quæ licet tunc plus va-
 leant, vtrum plus vel minus solutionis tēpore fue-
 rint valituræ, verisimiliter dubitabatur, nō debet
 ex hoc vsurarius reputari. Qua ratione, excepto
 regia constitutione, vt supra dixi frumēto, fructus
 futuri cuiuscūq; generis sint donari, legari, vendi,
 & in quemlibet contractum deduci iure possunt.

De fructibus Pendentibus. Cap. VI.

Ecūda huiusce diuisionis species est fru-
 ctuum pendentium: sunt autem penden-
 tes fructus, qui iam nati quidem & for-
 mati sunt: sed nondum collecti ex arbo-
 ribus pēdent: fundōq; & solo adhuc cohærēt. Pro
 qua definitione illud est quod Caius scribit ^d, fru-
 ctus pendētes quasi partem fundi esse: nam & cum
 fundus alienatur, quod ad eum, fructusq; eius adti-
 net, Venuleius scripsit ^e, vnam quandam rem esse,

E id

^a Bal. in. l. cū
 non frumētum
 C. de usu. Pa-
 nor. in ca. in ci-
 uitate de usu.
 in anti.

^b d. ca. in ciui-
 tate.

^c cap. nauigā-
 ti de usu. in
 anti.

^d l. fructus pē-
 dentes de rei
 uendica.

^e l. fina. §. fina.
 de his que in
 frau. credi.

id est fundum, nec eum qui tempore hyberno habuerit fundum centum, si sub tempus messis vindemig ve, fructus eius vendere possit. x. idcirco duas res, id est fundum centum & fructus. x. eum habere intelligendum: sed vnam rem habere, id est fundum centum & decem: sicut is quoque vnam rem habet, qui separatim solum ædiū vendere possit: idemq̄ Papiniano & Aphricano placuit ^a. Vnde in legato bonorum immobiliū fructus mortis tempore pendentes, contrā vero mobilibus legatis, eos minimè legatos esse Durādus & Bartholus respōderunt ^b: quæ sententia in venditione, donatione permutatione mobilium rerum, vel immobilium, aliisq̄ similibus iuris articulis locum habet: nam cum fructus pendentes, res immobiles sint, mobilibus adnumerari non possunt: neq̄ enim, vt labolenus ait, potest vna & eadem res tanquam soli & mobilis cēseri. Cū autem futuri fructus, vt suprā diximus, in commercio hominum sint: sanè multo magis fructus pendentes: quare & vendi & emi possunt: eorumq̄ traditio ita fieri debet, vt venditor emptorē, venditos fructus pendentes legere, & colligere patiatur: quod si prohibeat, aduersus eū petētem precium exceptio datur, si ea pecunia de qua agitur, non pro ea repetatur, quæ venit, neque tradita est: & ita Iulianus scribit ^c. Itē fructus pendentes pignoris vel hypothecæ nomine obligari posse

a l. in lege falcidia placuit ad leg. falcid. l. si seruus cōmunis. §. locauit de furtis.

b Specu. in tit. de fructi. & in teresse. §. i. uerfu. sed pone Bartho. in d. l. in lege falcidia placuit.

Vtrū in legato mobiliū an immobilium fructus pendentes comprehendantur.

c l. qui pendentes de actio. empt.

posse Caius ^a recte putat: eos etiam donari & lega-
 ri posse plusquam manifestum est. Sed & inter res
 hæreditarias connumerari fructus pendentes tem-
 pore mortis, & ex his præciosioré hæreditatē fieri
 Papinianus scribit ^b. Nouissime sciendū est à qui-
 busdam responsum esse ^c, fructus pendētes eos tan-
 tum adpellari, qui suspensi ramis arborum hæret:
 vt poma: alios stantes, qui recti sunt, vt segetes. Sed
 verius est fructus stantes, & pendētes eisdem esse,
 quod satis colligitur ex eo, quod Vlpianus scri-
 bit ^d, maritum nihil retinere, si mulier stātibus fru-
 ctibus fundum recipiat. Item ex eo quod dicit ^e,
 Paulus, colonum qui nummis colit, acturum furti
 cum eo qui fructus stantes surripuit.

^a l. et quo nō
 dum de digno.

^b d. l. in lege
 falcidia placuit
^c Accursius in
 l. si pendentes
 de usufruct.

^d l. diuortio. §.
 interdum solu.
 matrimo.

^e l. si apes de
 furt.
 Stantes & pen-
 dentes fructus.

De maturis & immaturis fructibus. Cap. VII.

Endentium verò fructuū alii sunt ma-
 turi, alii immaturi: quæ diuisio etsi pri-
 ma fronte ab instituto iuriscōsulti alie-
 na esse videatur, tamen cognitu necessa-
 ria est: cū in multis casibus aliud ius de maturis
 fructibus aliud de immaturis fructibus constitu-
 tum sit: verbi gratia: Si oliuam immaturam decer-
 pserit, vel segetem defecerit immaturam, vel vi-
 neas crudas, aquilia eū teneri, Vlpianus scribit ^f:
 quod si iam maturas, cessare aquiliam: nulla enim
 iniuria est, cū tibi etiam impensas donauerit, quæ
 in collectione huiusmodi fructuum impendūtur.

^f l. si seruus
 seruum. §. si oli-
 uam ad leg.
 aquil.

Sed si collecta hæc interceperit, furti tenebitur: nisi in terram vvas proiecerit, vt effunderetur. Idem
a d. s. si oliuã. Vlpianus & Octauenus in sylua cædua scribunt *a*,
 vt si immaturã, Aquilia teneatur: quod si maturã
 interceperit, furti teneri eũ & arborum furtim ce-
b d. s. si oliuã. farum. lidem etiam scribunt *b*, Si salictum immatu-
 rum ita ne stirpes lederentur tuleris, cessare Aequi-
 liam & furti actioni locum esse. Item si immaturã
*c l. si immatu-
rã quod vi aut
clam.* syluam cæduam cecidit quis, Celsus *c* ait, eum
 interdicto quod vi aut clam teneri: si maturam si-
 militer cæduam neque damno dominus adfectus
 est, nihil eum præstaturum. Item si stuprum serua
 passa sit iniuriarum: ac si celauerit mancipium, vel
 quid aliud furandi animo fecerit, etiam furti: vel si
 virginem immaturã stuprauerit etiam legis aequi-
 lia actionem domino competere Vlpianus respõ-
d d. dit *d*. Et cum dubitaretur an fructus immaturi in
 fructu essent, consultus Iabolenus respondit *e*, na-
*e l. penul. de
usufruct. legã.* turalem maturitatem spectandam non esse: sed id
 tempus quo magis domino, colono ve fructũ tol-
 lere expedit. Itaque cum olea immatura plus habeat
 redditus, quam si matura legatur: non potest videri,
 si immatura lecta est, in fructu non esse. Simili mo-
*f l. si absente
de usufruct.* do Paulus ait *f*, syluam cæduam etiam, si intempe-
 stiuẽ caesa sit, item fœnum immaturum cæsum, in
 fructu esse: ex quo cõsequens est, vt fructuarius nõ
 solum maturos, sed etiam immaturos fructus suos
 faciat,

faciat, quibus collectis & perceptis, licet ante naturalis maturitatis tempus fructuarius decesserit, eos tamen proprietario restituere haeredes eius non tenentur: quod & Accursius probat. Satis de perceptis fructibus maturis & immaturis dictum est, nunc de perceptis differamus.

d. l. si absente

Quando fructus dicuntur percepti. Cap. VIII.

Percepti dicuntur fructus simulatque collecti & a solo separati sunt: licet adhuc humi & sub dio iaceant: necdum in horreo vel cella reconditi sint: quam defini-

tionem Labeo probans, ait Perceptionem fructuum nos accipere debere, non si perfecte collecti sunt, sed etiam ita percepti, ut terra continere se desierint: veluti si oliuæ, vel vitiæ collectæ sint, nondum autem vinum vel oleum ab aliquo sit factum: statim enim ipse accepisse fructus existimandus est: idemque & Iulio Paulo videtur. Itaque quod vulgo dicitur, bona fidei possessorem fructus ex re aliena perceptos suos interim facere, intelligendum esse quoquomodo a solo separati fuerint, Vlpianus respondit. Idem tamen ait fructuarium non aliter percepisse videri, quam si ipse vel alius nomine eius perceperit, quod si a fure forte colligantur, & a solo separentur, Iulianus dicit, fructuarium non percepisse, ideo fur non fructuario, sed proprietario conditione tenetur. Sed & si a nul-

b l. si usufructuarius messe qui. mod. usufruct. amit.

c l. qui scit de usu.

d d. l. qui scit de praterea.

e l. si fur. de usufruct.

*a d. l. usufru-
Anarius mese.*

lo collecti fuerint, sed vltro & per se deciderint à fructuario perceptos non esse Paulus notat ^a. Perceptorum autem alii honeste, vt ex cura & cultura agrorum: alii inhoneste, vt ex prostitutione ancillarum percepti sunt: & hi cùm de restitutione fructuum agitur, in cõsiderationem veniunt: quã rē diffusius suo loco explicabimus. Præterea perceptorum alii extantes dicuntur, qui integri adhuc in horreis asseruatur. Alii vero consumpti qui in rerum natura esse desierunt. Item consumptorum alii in rem versi sunt, ita vt is qui cõsumpsit ex eis locupletior factus sit: vt si familiã aluerit, vel pretium acceperit, vel in aliã rem sibi vtilem fructus perceptos conuerterit. Alii male & perperam consumpti sunt: vt si furto sublatis fuerint incēdiõ ve aut alio casu fortuito pditi, vel à iuvene luxurioso in scorta, & lusus erogati fuerint. Caterum has differentias magnopere ad nostrum institutũ pertinere ex sequentibus adparebit.

Quod Accursius aliique interpretes, fructus, qui percipi potuerunt, non recte definerint. Cap. IX.

Vperest explicanda huiusce diuisionis postrema species, quæ est fructuum non perceptorum, sed qui percipi potuerunt: in qua specie definienda nostri interpretes in diuersas sententias ierunt. Nam Perticus

cus^a, eiusque sequaces ita definirunt. Fructus qui percipi potuerunt, eos esse quos percipere ante moram possessor, post moram verò quos petitor percipere potuisset: quæ distinctio Imperatoris Alexandri rescripto infirmatur: quo cõstitutũ est b cũ qui iniuria domum alienam occupavit, eam cum pensionibus quas percepit, aut percipere potuit restituere cogendum esse: nemo est enim qui ignoret malafidei possessorem, de quo hic agitur, in mora semper esse: vt Triphonius & Vlpianus scribũt c: qua ratione hanc Pertici definitionem Bartholus improbat: aliterq; definit d, Fructus qui percipi potuerũt eos esse, quos actor petere noluerit: ait enim eius optioni relictũ esse, vt eligat: & petat fructus vel quos ipsemet, si ei possidere licuisset, vel quos possessor, qui forte diligentior est, percipere potuisset: exemplo eius cui ex eodem facto plures competunt actiones: eum enim Vlpianus putat e eligere debere, qua actione experiatur: quæ sententia nulla ratione defendi potest. Absurdum est enim dicere in hãc speciem cadere electionẽ, cũ omninò sint iidem fructus, & quos petitor, & quos possessor, percipere potuisset: quod paulò post aperte ostendemus. Aequè improbanda venit alia Bartholi distinctio: qui sic distinguendum esse arbitratus est f, vt si is qui dominus non est, rẽ petat: ratio fructuũ quos possessor percipere potuisset, habeatur: si ve-

a in l. certum C. de rei uend.

b l. domum. C. eo. tit.

c l. in re. l. ultimi de condict. fur.

d in l. ex diuerso de rei uendi.

e l. quod in herede. §. eligere de tribu.

f in d. l. ex diuerso.

rò petitor sit dominus, tunc ii fructus iure veteri digestorum in restitutionem veniant, quos ipse percipere potuisset, & eo amplius nouo iure etiam ii quos possessor percipere potuisset, si hoc ipsi petitori utilius & commodius: quæ distinctio nullo iure probatur, eademque ratione qua superior confutatur. Postremò sententia plurimum obtinuit, ut fructus qui percipi potuerunt ii dicerentur, non quos possessor ex sua singulari cura & industria, sed quos petitor vel quilibet alius secundum communem estimationem percipere potuit: quemadmodum in simili casu Paulus respondit ^a. Si seruum meum occidisti, non ad affectionem æstimandam esse: veluti si filium tuum naturalem quis occiderit: quem tu magno precio emptum velles, sed quanti omnibus valeret. Sextus quoque Pedius ait ^b, non ex affectione neque utilitate singulorum, sed communiter fungi. Itaque eum qui filium naturalem possidet, non eo locupletiores esse, quod eum plurimi, si alius possideret, redempturus esset: nec eum qui filium alienum possideat, tantum habere, quanti eum patri vendere posset. Atque hæc Pedii Paulique sententia merito recepta est: ne licentia esset cuique, pro arbitrio in immensum res suas æstimare, si secundum singularem ad affectionem, quæ à solo animo dependet, res æstimarentur: quæ ratio in proposito casu cessat: in quo facile conuinceretur mendacii, qui causaretur

^a l. si seruum
ad leg. aquil. l.
pretia rerum
ad leg. falciid.

^b l. si seruum.

causaretur se plures fructus percipere potuisse quā reuera percepturus fuisset, cū huius asseuerationis veritas ex solo animo nō pēdeat: reiectis igitur suprascriptis descriptionibus, veriorē subiiciamus.

Quæ sit vera & propria fructuum, qui percipi potuerunt, definitio. Cap. X.

Fructus itaque qui percipi potuerunt, ii propriè & verè dicuntur, quos diligentissimus quisque paterfamilias, quo alius diligentior non est, percepisset: sed lata

aut leui culpa percepti nō sunt. Quæ definitio, responsō a Herennii Modestini Imperatorūque Diocletiani & Maximiani rescripto b cōfirmatur. Cū enim, vt idē Modestinus scribit c, tutores teneātur, etiā eorū nomine quæ non perceperūt, sed percipere potuerūt, dubiūque esset quatenus accipiēda essent hæc verba, percipere potuerūt, cōsulti Diocletianus & Maximianus imperatores rescripserūt d. Quicquid tutoris, vel dolo, vel lata culpa, vel leui siue curatoris minores amiserint, vel cū possent non adquisierint, hoc etiam in tutelā siue negociorū gestorum vtile iudicium venire. Deinde quod dicitur, negociorū gestorem teneri eorū nomine quæ gerere debuit & non gessit, procedit, cum alius eo diligentior paterfamilias ea gesturus fuisset e. Huc etiā pertinet, quod vulgo receptum est, commodatarium in custodienda re commodata f, credito-

a l. si sine. §. Modestinus de Admi. tuto.

b l. quicquid. C. arbi. tute.

c d. §. Modestinus.

d d. l. quicquid.

e l. si pupilli. §. videamus de negotio. gest.

f l. si ut certo. §. si commo.

a §. si. qui. mo.
re. cōtra oblig.
b l. custodia de
peri. & cōmo.
rei uend.
c l. si merces. §.
conductor loca-
cari.
d in rebus. C.
de iu. doti.

rem ^a in conseruando pignore venditorem ^b, in cu
 stodienda re vendita, conductorem ^c in re sibi lo-
 cata, maritum ^d in dote, socium in re communi, eā
 diligentiam quam diligentissimus quisque pater-
 familias curandis & conseruandis rebus suis adhi-
 bere sciet: multo magis igitur & mala fidei posses-
 fores eandem curam adhibere debent: ne (quod
 iniquissimum esset) melioris conditionis sint, im-
 probi possessores quā ii qui pietatis, & amicitia
 iure, alia ve iusta & necessaria caussa in rebus alie-
 nis versantur. Postremò fructus qui percipi potue-
 runt eosdem esse qui & percipi debuerunt, multis
 cōstitutionibus declaratur. Nam & senatuscōsul-
 to quod sub Adriano de petitione hæreditaris fa-
 ctum est, constitutum fuit, vt prædones qui alienā
 hæreditatem inuaserunt, fructus, non solum qui
 percepti sunt, sed & qui percipi debuerunt, resti-
 tuant. Diuus quoque Alexander rescripsit, eum
 qui solennibus omisis, rem à fisco emit, condem-
 nandum ad eandem restituendam cum fructibus,
 quos constiterit ad eum peruenisse vel peruenire
 debuisse. Aliis præterea multis, & iuriconsultorū
 responsis, & imperatorum constitutionibus, quas
 referre superfluum esset, satis pbatur, fructus qui
 percipi potuerunt, non alios esse, quā qui perci-
 pi debuerunt: quæ verba ad diligentissimum pa-
 trem familias referēda esse nemo ambigit. Id enim

vnicuiq;

vniciuq; ex officio incumbit, vt in curandis & cō-
 feruandis rebus suis sese diligentissimum patrem-
 familiàs præstet. Qui enim per incuriam & negli-
 gentiam res suas perire sinunt, non facere id quod
 debent dicuntur, quod (vt Gellius lib. iiii. noctiū
 Atticarū elegantissimè describit) satis mores in-
 stitutaq; maiorum nobis declarant: à quibus inter
 cætera id obseruabatur, vt si quis agrum suum pas-
 sus esset sordescere, eumq; indiligēter curaret, ne-
 que araret: siue quis arborem suam vineamq; habe-
 ret derelictui, is non sine pœna esset. Ergo nō ali-
 ter fructus qui percipi potuerūt vel debuerūt me-
 tiri possumus, quàm si diligētissimi patrisfamiliàs
 rationem habeamus, qui ex diligenti tempestiuāq;
 cultura, & cura amplissimos vberrimosq; fructus
 percipere potuisset: possessoris tamen negligentia
 & incuria percipere potuisset.

Quod iidem sint fructus, qui à diligentissi-
 mo patrefamiliàs, vel à petitore, vel à pos-
 sessore percipi potuerunt. Cap. XI.

Ed hæc nostra definitio Imperatoris
 Gordiani rescripto subuerti videtur,
 cuius verba hæc sunt ^a, Domum quam
 ex matris successione ad te pertinere di-
 cis, & ab aduersa parte iniuria occupatā esse osten-
 deris, præses prouinciæ, cum pessionibus quas per-
 cepit aut percipere poterat, restitui iubebit: ex qui-

*a l. domum. C.
 de rei uendicā.*

*a l. si nauis &
generaliter de
rei uendi.*

*b d. §. genera-
liter.*

bus verbis adparet, fructus qui percipi potuerunt, eos esse, non quos diligentissimus paterfamilias, sed quos possessor percipere potuisset. Papinianus tamen contra scribit ^a: Generaliter cum de fructibus æstimandis quaeritur, animaduerti debere, non an malæfidei possessor fructus sit, sed an petitor frui potuerit, si ei possidere licuisset: quam sententiam Iulianus quoq; ^b probat. Ex hoc Papiniani Iulianiq; responso, fructus qui percipi potuerunt, definiendi esse videtur, quos petitor percipere potuit: quod & nostræ definitioni & superscripto Gordiani rescripto contrarium esse videtur: nos tamen id planè negamus: cum iidem sint fructus & quos diligentissimus paterfamilias, & quos possessor, & quos petitor percipere potuit: nam si quis interroget, Qui sunt fructus quos possessor percipere potuit? ii nimirum quos, si fuisset diligens, percepisset, sed lata aut leui culpa nõ percepit. Qui etiam sunt fructus quos petitor percipere potuit? nonne ii sunt quos ex diligenti cultura & cura, vt bonum patremfamilias decet, percepturus erat? At dixerit aliquis, Non multos fructus percepisset petitor quanuis ei libere possidere licuisset, & paucos admodum vel nullos solitus erat percipere, cum possideret, vt qui negligenter res suas curaret. Sit ita, petitorem incuriũ esse, & in omnibus suis rebus administrandis negligentẽ: & ob id nõ perinde multos

tos fructus percipere solitum: non cōtinuò sequitur, cum percipere non potuisse: neq̄ enim fructus quos petitor percepisset, neque quos percipere solitus erat, lex considerat: sed quos percipere potuit. Est ne impossibile inertem, & nullam suarum rerū curam gerentem petitorum, prouidū magis & diligentiorē fieri? Quauis igitur si possedisset re vera non fuisset percepturus: fieri tamen per rerū naturam potuit, vt diligentior factus perciperet. Nam vt elegāter diuus Augustinus capite primo de spiritu & litera scribit, Sexcenta possunt occurrere, quæ fieri vel potuisse vel posse fateamur, eorum tamen exempla, quod facta sint p̄ferre nequeamus. Consequens est igitur verissimum esse, quod asserimus, eosdem esse fructus qui à diligentissimo patrefamilias, & petitore, & possessore percipi potuerunt. Sed Paulus lib. xxi. ad edictū scribit ^a, Cū ^{a. l. ceterum de rei uendi.} de fructibus serui petiti quæritur, non tantum p̄bertatem eius spectandam esse: quia etiam impuberis aliquæ operæ esse possunt. Improbè tamen desideraturum petitorum, fructus aestimari, qui ex artificio eius percipi potuerunt: quod artificium sumptibus possessoris didicit. Quo Pauli responso tantum abest vt nostra infirmetur sententia, vt immo magis confirmetur: cū enim eorum duntaxat fructuū ratio habeatur, qui à possessore tanquam diligentissimo patrefamilias percipi potuerunt,

*a l. planè de
peti. here.*

*b l. sinant. §.
fi. de rei uedic.*

*c §. certè de
rerum diuisi.*

*d in d. l. catea
rum.*

runt, optima ratione, qui secundum propositam speciem ex artificio serui percipi potuerunt fructus, in considerationem non veniunt. Plus enim quam à diligentissimo patrefamiliàs exiagatur, fecit possessor: qui rudem alienum seruum sumptibus suis artificio erudiendum curauit: neque enim (vt idè Paulus ait *a*) debuit in rem alienam impensas nõ necessarias facere. Deinde sicut impensarum quas in erudiendum seruum fecit nullam (vt idè Paulus *b* scribit) repetitionem habet, sic fructus operarum qui ex artificio serui percepti quidem non sunt, sed percipi potuerunt restituere non cogitur, cum satis abundè fecerit petitori, qui impensas in eruditionem serui factas ei donauerit *c*.

Planè fructus qui ex operis serui quauis nullam artem edoctus fuisset, percipi potuerunt, in restitutionem venire Accursius & Bartholus rectè existimant *d*.

De

DE ARIDIS ET LIQVIDIS

fructibus.

Tit. III.

De definitione liquidorum & aridorum fructuum quodque illi confundi, hi verò commisceri dicantur. Cap. I.

Ransecamus ad aliam diuisionem fructuum: nam fructuum alii aridi, alii verò liquidi dicuntur: que diuisio licet in speciem ad medicos pertinere videatur: à nobis tamen negligenda non est: alio tamen respectu nobis aliaque ratione, quã medicis, cõsideranda venit. Alii autẽ fructus dicuntur sicci natura & duri, quique humore carent, nec liquefieri possunt: vt frumentũ, hordeũ, siligo, fabe, & omnia legumina. Liquidi vero dicuntur molles, & natura humidi, qui in stillantem & defluentem humorem resoluti sunt: vt vinum, oleum, & his similes.

Quam diuisionem Accursius enarrans ^a, hos cõfundi illos vero commisceri notat. Vnde si duorũ dominorũ liquidi fructus casu fortuito, simul confusi fuerint: vt si aliquorum vina confusa fuerint, vel si cuius vinum cum alterius melle casu fortuito similiter cõfusum fuerit, totum id corpus quod ex confusione fit, vtriusque commune esse Caius respõdit ^b. Quam sententiã diuus quoque Iustinianus

^a in authen. nul. creden. a grico. colla. iiij.

^b l. adeo. §. voluntas de ad- qui. rerũ domi.

nus.

*a. §. si duorum
de rerū diuisi.*

nus probat ^a: nam post confusionem singulorū fructus minimē in sua substantia durāt: sed vicissim alterius fructus, in substantiam fructuum alterius conuertuntur, vt separari nulla ratione possint. Sed si duorum, vel plurium dominorum aridi fructus cōmixti fuerint: vt si Titii frumentū tuo frumento mixtum fuerit: non videri commune esse corpus, quod ex cōmixtione constat, Iustinianus ^b tradit: quia singula grana in sua substātia durant.

b. §. quod frumentum de rerum diuisi.

Quod non idem sit effectus mutui liquidorum & aridorum fructuum. Cap. II.

Lia inter aridos & liquidos fructus iuris differētia est. Si qs enim hordei, frumenti, aliorū ve aridorum fructuum speciem crediderit: quāuis conuenerit, vt si ad prāstitutum diem mutuū redditū non fuerit, debitoris agrum sibi habeat: nō tamen eum retinere, sed eam quam credidit fructuū quantitātē, octauamq; in singulos annos, qbus cessatū est, eiusdem quantitatis partem vsurarum nomine exigere posse, diuus Iustinianus constituit ^c. Quod si in vetitum, vel maiores vsuras exigere, vel ipsius debitoris agrum, vel pignus ab eo datum retinere cōtenderit, eūdem in suā temeritatis pœnam actione & causa cadere idē imperator Iustinianus cōstituit. Si vero vinū, oleum, vel alios liquidos fructus quis crediderit, non idem cōstitutum esse, sed

*c. d. authen.
nullum creden.
agrico.*

veteres

veteres super vsuris promulgatus leges obseruādas esse, Imperatoris Philippi constitutio ^a satis ostendit. Ideo fructibus liquidis mutuò datis vel cētesimā, vel semisses, vel trientes vsuræ exigi poterūt, secundū præscriptum diui Iustiniani constitutione ^b modum. Quæ constitutio, cū generalis esset, & omnes omninò fructus comprehenderit, Iustinianus eam ad fructus aridos porrigendam, nō esse declarauit ^c: cū enim ex his fructibus frumēto, hordeo, & similibus, vita hominis potissimum constet, non abs re minores istorum fructuum vsuras Iustinianus introduxit: ne maioribus vsuris oppressis debitoribus, nihil reliquum esset, vnde se suamq; familiam alerent: quam rationem in liquidis fructibus nō procedere, Accursius, Bartholus, Baldus, & alii plerique responderunt ^d: vt qui ad quotidianum victum non ita necessarii sint. Idem etiam tradiderūt hanc distinctionem in agricolis tantum locum habere: idq; ipsius tituli argumento, qui à Iustiniano ita inscribitur, Nullum credentem agricolæ tenere ipsius terram, & quātam vsuram debeat dare. Deinde adiiciunt multa esse in rusticitatis fauorem iure singulari introducta: verbi gratia, ne sationibus, vel colligendis fructibus occupati agricolæ, ad extraordinaria munera vocentur, vt imperator Constantinus sanxit ^e. Itē ne in pœnam quingētorum aureorum incidant, qui

^a l. oleo. C. de usu.

^b §. si. d. authent. nullū creden. agrico.

^c d. authent. null. creden. agrico.

^d Accur. in d. authent. null. credē. Barth. Bal. Par. de Con. in authent. ad hæc C. de usu.

^e d. l. i. C. de agrico. & cēsi.

*a l. si quis id
quod de iuris-
dict. omni. iudi.*

per rusticitatem prætoris album corruperunt *a*.
Item qui in ius vocatus, per rusticitatē venire ne-
glexerit, similiter pœna edicti nō adficiatur. Alia
præterea multa, quæ nunc commemorandi locus
non est: inter quæ, hoc quoque de maioribus vsu-
ris ab agricolis non exigendis, vel eorum agris re-
tinēdis, specialiter in rusticitatis & culturæ agro-
rum fauorem constitutum esse putant. Sed nos ad
omnes personas, huius legis beneficium porrigen-
dum esse arbitramur. Primū, quod quanuis in ti-
tuli inscriptione Iustinianus verbo agricolæ vta-
tur, tamen postremò suæ constitutionis responso,
omnibus egenis se consulere testatur. Deinde ini-
tio eiusdem constitutionis rationē hanc esse præ-
fatur, ne homines fame necentur. Ex quibus adpa-
ret superscriptam distinctionem, non ad agricolas
tantūm, sed ad omnes personas extendi: ne cōsum-
ptis in grauiores vsuras frumento, ordeo, vel aliis
fructibus aridis, fame pereant, & ad extremā ege-
statem redigantur. Postremò, nouū, nō est, vt con-
stitutio quæ sub titulò est, plus quàm ipse titulus
comprehendat: vt ecce Titulus est libr. viii. Codi-
cis inscriptus hoc modo. Etiam ob chyrographa-
riam pecuniam, pignus teneri posse. Cōstitutio ta-
men imperatoris Gordiani, quæ sub eodem titulo
est, ob pecuniam quomodocūq; sine chyrographo
& pignore creditam, pignus retineri posse euiden-

ter

ter ostendit ^a. Nunc respondendum est iis, qui dicunt in hoc articulo idem iuris, in liquidis fructibus esse, quod in aridis à Iustiniano nominatim expressum est: ea potissimum ratione, quòd vinū, oleum, & alii liquidi fructus, ad hominum victum necessarii magis sint, quàm faba, permultique alii aridiores fructus. Verum quod de aridis fructibus constitutum est, præsertim, de frumento, hordeo, filigine, & omni tritici specie: accessorie vero, de fabis, aliisque leguminibus intelligitur. Sed & illud imperator Alexander constituit ^b, vt frumenti, vel hordei mutuo dati, accessio ex nudo pacto præstetur.

a l. i. C. etiam ob chy. pecu. pig. reti. pos.

b l. frumenti C. de usu.

In quibus liquidi & aridi fructus
conueniant.

Cap. III.

Interdū tamen, quod in aridis, idē quoque in liquidis ius seruandū est. Quemadmodum enim, si cui intra vindemiarum tempus, prædia à fisco addicta fuerint: fructus, medio tempore inter primam licitationem & sequentem additionem percepti ad fiscum pertinent. Post vtrancūq; vero additionē percepti emptoris sunt, nisi sub colono sint prædia: quo casu, fructus ad colonū, pensiones vero ad emptorem pertinent, Papinianus respōdit ^c. Idem de aridis fructibus qui ante percepti in prædiis fuissent, Paulus respondit ^d: eosq; emptorem acceptu-

*c l. fina. de in fisci.
d d. l. fina. §. Tryphonio.*

G ii

rum,

rum, si nondū dies pensionis venisset. Imperatores quoq; Valens, & Grat. rescripserūt ^a, ad barbaricū transferendi vini, olei, & liquaminis nullā, quēq; facultatē habere, ne gustus quidē caussa, aut vsus cōmerciorū: quam constitutionem in aridis quoq; locum habere Accursius recte putat ^b. Sed & exceptis iis quas suprā exposuimus differētis, in omnibus fere iuris articulis, eadem de aridis & liquidis fructibus constituta sunt.

a l.i.C. que res expor. non debe.

b in. d. l. i.

DE VETE. ET NOVIS &c. TIT. V.

De veteribus & nouis fructibus.

Cap. vnicum.

St & alia apud iuriconsultos obseruata fructuum diuisio: nam alii recentes seu noui: alii veteres sunt. Recentes dicuntur fructus, qui præsenti anno percepti sunt: Veteres verò prioris anni fructus

e l. vetus de triti. uino & ole. leg. 4.

d. d. l. uetus.

adpellari Vlpianus respondit ^e. Si igitur vinū vetus legatum sit: omne quod non est nouū, sed proximo anno aliisq; superioribus perceptū, legatū esse, idem Vlpianus scribit ^d: nisi ex vsu testatoris, id vetus appellatum fuisse adpareat, quod duorū vel trium vel quatuor & sic deinceps annorū sit: tunc

enim

enim id tantum legato contineri Neratius scribit ^a, quo pro vetere testator utebatur. Nam aliter obseruâtibus quis finis (vt paulus ait ^b) aut initiũ veterum fructuum sumeretur? Proinde si quis vinum vetus mutuum dederit, debitori nouum restituere non licere Pomponius scribit ^c, cùm enim eiusdem bonitatis rem, non deteriore reddens, liceat deterius autem sit vinum nouum veteri, non abs re nouum pro veteri creditor recipere non tenetur. Quam rationem & dominus noster IESVS CHRISTVS, apud Lucam confirmare videtur cũ ait: & nemo bibens vetus, statim vult nouũ: dicit enim, vetus melius est. Sed hoc ex consuetudine regionum accipiendum puto, in quibus vina pluribus annis integra durant, non in iis in quibus annua sunt, & post annum insipida, vel certè longè deteriora sunt. Cùm autem vinum vetus sit carius nouo, ne respublica nimis oneraretur si de veteri vino militibus ^d annonam daret, Imperatores Arcadius & Honorius iusserunt, per omnes prouincias cunctis numeris, & militibus à Nouembri mense de nouello vino annonam dari, quoniã veteris dispendiosa videtur erogatio.

^a l. ex usu de triti. vi. oleo leg.

^b l. nam aliter eo. titu.

^c l. cum quid Si cer. pet.

^d l. iubemus. C. de erog. mili. anno.

DE CRASSIORIBVS &c. TIT. VI.

De crassioribus & minutioribus fructibus. Cap. vnicum.

On est prætermittenda à nobis, il la crassiorum, & minutiorum fructuum pontificio iure introducta diuisio: ex qua & crassiores & minutiores decimæ denominantur.

Nemini enim dubium est, & crassiorum, vt frumenti, & vini: & minutiorum, vt fabarum, pisorum, lini, & aliorum similibus fructuum, decimas soluendas esse: vt summus pontifex Alexander tertius constituit ^a: quod antea veteri, per Moysem promulgata lege, deus ipse præceperat ^b. Eum tamen qui frumeti, vini, & aliorum crassiorum fructuum, decimas soluere tenetur, interdum à minutioribus decimis, vel ex consuetudine, vel ex pacto, vel ex priuilegio immunem esse, summi pontificis Adriani constitutio declarat ^c. Porrò sciendum est, alio modo crassiores fructus in eodem iure pontificio accipi: nempe pro omnibus redditibus, commodis, & emolumentis sacerdotiorum, vel (vt aiunt) præbendarum: exceptis iis, qui in singulos dies, celebrandis sacris assistentibus distribuuntur. Qua ratione si cui studiorum causa absenti, summus

^a cap. peruenit de decimis.

^b nume. 18. Deute. 14.

^c ca. ex multiplici de deci.

summus pontifex concesserit, vt sui sacerdotii re-
 ditus perinde atque si præsens esset, percipiat, nul-
 lam eorum fructuum partem, qui quotidie præsen-
 tibus distribui consueuerunt, eum petere posse, Ale-
 xander tertius constituit *a*: quod & Honorius ter-
 tius confirmauit *b*, nisi nominatim etiam hos
 redditus, præsentibus cotidie distribui so-
 litos absenti præstari voluerit. Hoc
 enim casu volûtatem eius pro-
 lege obseruandam esse, In-
 nocentius tertius
 edixit *c*.

a ca. de cetero
 ro de cleri. non
 residen.
b ca. licet de
 præben.

c ca. olim de
 uerbo. signifi.

Libri primi De fructibus

F I N I S.

IOANNISCOPI

DE FRUCTIBVS LIBER SECVNDVS.

DE FRUCTIBVS. Titu.I.

De his, qui fructus suos faciunt. Cap. vnicum.

Vperiore libro quid fructus, & quæ latè huius vocabuli pateret significatio: quæque res, & quæ variæ, fructus appellatione continerentur, breuiter & dilucidè exposuimus: Deinde, quàm multiplex esset fructuum diuisio, aperuimus: eorumque singulas species ordine definiuimus. Nunc qui fructus suos faciant, qui restituere, & quibus restitui fructus debent, discutendum nobis est. Quod civilis disputationis genus, longe latèque in omnes iuris partes dispersum est. In quo, licet multa nostri interpretes scripserint, non vno tamen contextu, nec eo, quo par erat ordine, sed indigestam, inordinatam, & variis passim locis errantem hanc materiam, nobis reliquerunt: quam nos in congruum ordinem, & locum hoc opere redigere instituiamus. Primùm igitur proponenda est, certissima iuris regula: ad quam, totus hic de retinendis vel restituendis fructibus tractatus,

status, referri debet: quã si secuti semper fuerimus à veritate nũq̃ aberrabimus. Cum ergo quæritur, qui fructus suos faciũt, qui restituere, & quibus restitui debet, respõdendũ ita est. Singularum rerũ fructus, dominorũ esse, vel eorũ q̃ pro dominis habentur: ab aliisq̃ pceptos retineri nõ posse, sed his restitui debere. Quam regulã æquissimã esse, vel ipsa naturalis ratio satis nos docet. Quis enim ignorat ea quæ ex rebus nostris nascuntur, & pueniunt, naturali iure nostra statim fieri? vt ea quæ serui nostri vel ancillæ acquirunt: quod ab omnibus gentibus receptũ esse, iuris authores passim tradũt ^a. Item quæ ex animalibus nostris nata sunt, nostra esse Florétinus scribit ^b: quod & lib. ii. Institutio- num diuus Iustinianus probat ^c. Sed tamen, quæ ex animalibus nostris masculis cõcepta sunt, nõ ideo nostra fieri Pomponius respõdit: vt si equã tuam, equus meus pregnantem fecerit, non esse meũ sed tuum quod natum est, eundem pomponium scribere Vlpianus refert ^d. Pari ratione, & fructus, qui ex prædiis nostris proueniunt, nostros esse, nemini dubium est. Omnis enim fructus, secundum Iuliani sententiam ^e, iure domini soli percipitur. Idcirco ex qua quisque parte dominus prædii est, ex eadem parte eum fructus suos facere, idem Iulianus respondit ^f. Quod autem de dominis dicimus, idẽ de iis qui dominorum loco habentur, secundũ su-

H praescriptam

^a l. adquiretur

de acqui. rer.

domi. l. ij. de

his qui sunt sui

uel alie. in. tot.

tit. per quas

per. uob. acqui.

lib. ij. insti.

^b l. ij. l. itẽ quæ

de acqui. re.

domi.

^c §. item quæ

de re. diui.

^d l. idem Poma-

ponius §. idem

scribit de rei

uendica.

^e l. qui scit de

usu.

^f d. l. qui scit,

praescriptam regulam dici debet: exempli causa,
 de usufructuario. Cū enim p̄ domino fructuarie
 habeatur (vt apud Caium & Paulum scriptū est *a*)
 quicquid ex re, in qua usufructus cōstitutus est, nasci-
 tur: quicquid inde percipi potest, ad fructuarium
 pertinere, certi & indubitati iuris est *b*: & hoc quod
 de usufructuario dicimus, in omnibus aliis qui vi-
 cem dominorum obtinent, locum habere, multis
 responsis declaratur *c*. Ex his adparet, verissimam
 esse propositam suprā à nobis regulam, quæ in o-
 mnibus iuris articulis diligenter obseruanda est.
 Primò in actionibus, quæ de vniuersitate proposi-
 tæ sunt: vt de hereditatibus & bonorū possessio-
 nibus. Deinde in legatis & fideicommissis. Tum
 postea in singularum rerum petitione. Postremò
 in contractibus. Itaque in omnibus his parti-
 bus, quanam sit habenda fructuum ratio,
 consideremus: & primò de fructibus,
 qui in actionem de vniuersita-
 te & petitione here-
 ditatis ve-
 niunt.

De

TIT. I. DE FRUCT. QVI IN PETIT / etc. 59
 DE FRUCTIBVS QVI IN PE-
 titionem hæreditatis veniunt. Titu. II.

Quod fructus rerum hæreditariarum tan-
 quam incrementum hæreditatis ad
 hæredem pertineant. Cap. I.

Um hæreditas secundum Iuliani
 & Caii definitionē^a, nihil aliud
 sit, quàm successio in vniuersum
 ius, quod defunctus habuit: omniū
 rerum quæ fuerunt defuncti, hæ-
 redem dominū esse, & ab ipso de-
 functo in eum continuari dominū. Iabolenus re-
 cte putat^b. Quare omnes fructus qui ex heredita-
 te proueniunt, hæredis esse cōstat. Nā & apud Vl-
 pianum relatum est^c, fructus omnes hereditatem
 augere: siue ante aditam, siue post aditam heredita-
 tem accesserint: idemque diui, Seuerus & Antoni-
 nus rescripserunt^d: sed & gregum & pecorū par-
 tus, sine dubio augent hæreditatē: quod si oves na-
 tæ sunt, deinde ex his alia, hæ quoq; quasi augmē-
 tum restitui debent^e: nō solū enim fructus, sed &
 fructuum fructus, & fœtuū fœtus hereditatem au-
 gere idem Vlpianus respōdit^f. Simili modo vsu-
 ras fructuum, ante actionem hereditatis illatā per-
 ceptorū, hæreditatē augere Papinianus scripsit^g:
 sed post petita hereditatē perceptorū fructuū vsu-
 ras

^a l. hereditas
 de regu. in. l. ni
 hil de uerbo.
 signifi.

^b l. cum here-
 des de adqui.

^c l. itē ueniunt
 §. non solum
 eo. tit.

^d l. si post mo-
 tam. §. fructi-
 bus. C. eo. tit.

^e l. quod oues
 eo. tit.

^f l. ancillarum
 eo. tit.

^g l. heres fu-
 riosi eo. tit.

a d.l. ancillarum.

*b d.l. ancillarum
l. mercedes eo.
tit.*

*c l. e. nō tantum.
s. seruitutes eo. tit.*

ras non præstari: cū enim post litem contestatā, fructus etiam quos non percepit, sed percipere debuit, possessor restituere teneatur: in eoque onerari videatur, in alio succurri ei debet, vt a fructuum vsuris præstandis excusetur. Ancillarum etiā partus & partuum partus, quanquā fructus esse nō existimantur (quia nō temerē ancillę eius rei causa comparantur vt pariant) augere tamen hæreditatem, idem Vlpianus tradit ^a. Sed & pensiones quę ex locationibus prædiorum vrbanoꝝ perceptę sunt, venient, licet à lupinario perceptę sint: nam & in multorum honestoꝝ viroroꝝ prædiis lupanaria exercentur. Mercedes planē à colonis acceptę, loco sunt fructuum: operę quoque seruorum, in eadem erunt causa, qua sunt pensiones: item vecturę nauium, & iumentorum: & ita Vlpianus scripsit ^b. Vsq̄ue adeo fructus, hæreditatem augere Paulus notat ^c, vt is etiam petitione hæreditatis teneatur, q̄ solos fructus ex hæreditate retinet. Cum igitur omnium rerum quę fuerūt defuncti, hæredes sint domini, hæreditasque fructibus augeatur, æquissimum est, vt alienę hæreditatis possessor, fructus ex ea perceptos cuiuscunq̄ue generis fuerint, hæredi quando cunq̄e petitione hæreditatis a genti restituat.

De fructibus hæreditatis à malæfidei
 possessore restituendis. Cap. II.

Ed hoc distinctionē recipit. Aut enim
 malæfidei possessor erat, qui percepit, &
 hunc ad omnes fructus hæredi sine vlla
 exceptione restituendos teneri receptū
 est. Vnde imperatores Seuerus & Antoninus Mar
 cello cuidam militi, qui aduersus malæfidei posses
 sorem, in petitione hæreditatis obtinuerat, in hæc
 verba rescripserunt ^a. Si post motam controuersia
 Menecratis bonorum, partem dimidiam Museus
 ab hærede scripto, quaestionis illata non ignarus,
 cõparauit, tam ipse, quasi malæfidei possessor, quã
 hæredes eius, fructus restituere coguntur. Paulus
 quoque ita scribit ^b. Prædo fructus suos non facit:
 sed auget hæreditatem. Ideoque eorum quoq; fru
 ctus præstabit: quæ sententia vera est, etiam si hæ
 res eos percepturus nõ fuerat. Cùm enim hæredi
 tas petita sit, eos fructus quos possessor accepit, o
 mninò restituendos, etsi petitor eos percepturus nõ
 fuerat, Africanus respondit ^c. Sed etsi possessor,
 ex hæreditate inhonestos habuerit questus, eos etiã
 restituere cogetur: ne (vt Hermogenianus ait ^d)
 honesta interpretatio, non honesto quaestu, lu
 crũ possessori adferat. Hoc amplius & si quis sciens
 hæreditatem ad se non pertinere, distraxit, Impe
 rator Seuerus rescripsit ^e, in arbitrio petitoris esse,

^a l. si post mo
 tam. C. de peti.
 here.

^b l. illud. §. præ
 do. de peti. hæ
 re.

^c l. cum hære
 ditas de peti.
 here.

^d l. si posses
 sor eo. tit.

^e l. ite ueniunt
 §. ceterum co.
 tit.

qualem cōputationem faciat aduersus malæfidei possessorem: vtrum ne ipsius rei & fructuū an præ-
 a l. si & rem
 & pretium co.
 titu.
 b l. si posses-
 sor. §. quod si
 post de pcti.
 here.
 c l. sed et si le-
 ge. §. quod autē
 de co. tit.
 d d. §. quod au-
 tem.
 e l. si posses-
 sor co. tit.
 qualem cōputationem faciat aduersus malæfidei
 possessorē: vtrum ne ipsius rei & fructuū an præ-
 tii & usurarum. Idemq; Iulio Paulo visum est: ni-
 si fortè tales res distraxerit, quas distrahi expedie-
 bat, quæ onerabant magis hæreditatem quàm fru-
 ctui essent: steriles fortè vel tempore perituræ, tunc
 enim pretium & vsuras posse petere hæredem Pa-
 pinianus respondit b: alioqui eligere, vt ante dixi,
 petitor potest, vtrū ne ipsam rē & fructus, an præ-
 tium & vsuras, petere velit: nam nō solū fructus
 quos perceperunt, sed & quos percipere debuerūt,
 prædones & malæfidei possessores præstare debe-
 re senatusconsulto cautū est c; & ita Vlpianus re-
 fert d. Si tamen pecuniam in hæreditate inuētam,
 malæfidei possessor non attingat, eum omninò nō
 esse in vsuras conueniendū, Papinianus ait e: neq;
 enim possessorem pecuniæ hereditarię eū recte di-
 ci puto, qui eam non attingit.

De fructibus hæreditatis à bonæfidei
 possessore ante litem conte-
 statam perceptis. Cap. III.

I vero bonæfidei possessor fuerit, neque
 quos percipere potuit aut debuit, neque
 omnes quos percepit fructus, sed eos tā-
 tum ex quibus locupletior factus est, he-
 redi restituere debere, Imperatores Titus Aelius
 & Antoninus rescripserunt f, Sed & senatuscon-
 sulto,

f l. i. c. de pes-
 ti. here.

fulso, quod de petitione hereditatis auctore diuo
 Adriano factum est, cautum fuit *a*, eos qui iustas *a* *l. item ueniunt*
 causas habuissent, quare bona ad se pertinere exi- *S. eos co. tit.*
 stimassent, usque adeò dūtaxat, quo locupletiores
 ex ea re facti essent, condemnandos esse. Quare si
 bonæ fidei possessor rem hereditariam distraxerit,
 deinde eandem rem redemerit, & ita rem & pre-
 tium habeat, an tantum rem ipsam, an verò rem &
 quod ex pretio amplius habet, restituere deberet,
 apud veteres quæsitum fuit, & diuus Adrianus in
 oratione sua, quam apud senatum habuit, ita de- *b l. si et re et*
 creuit *b*: Displicite patres conscripti, nunquid sit *pretium co. tit.*
 æquum, possessorem non facere lucrum, & pretiū,
 quod ex aliena re perceperit, reddere: quia potest
 existimari, in locum rei hereditariæ venditæ pre-
 tium eius successisse: & quodammodo ipsum hæ-
 reditarium factum. Vnde Paulus colligit *c*, oportere *c d. l. si et re.*
 bonæ fidei possessorem, & rem restituere peti-
 tori, & quod ex venditione eius rei lucratus est.
 Proinde si non solū pretium, sed etiam pœna tar-
 dius pretio soluto peruenerit, hanc quoque in re-
 stitutionem venire Vlpianus ait *d*: nam in fructu *d utrum. S. si*
 pœnam esse non absurdè dicitur. Idem scribit *e*, si *co. tit.*
 lege commissoria, rem hereditariam vendidit bo- *e l. sed et si le-*
 næ fidei possessor, lucrum quod sensit, lege comi- *ge. i. respon.*
 soria præstaturum. Sed etsi pretium non exegerit *co. tit.*
 bonæ fidei possessor, actionem quā contra empto-
 rem

a l. si posses-
sor. §. ait senatus
eo. tit.

b l. per seruū
eo. tit.

c l. post senatus
consultum
eo. tit.

rem habet, hæredi præstaturum eum, periculo sci-
licet ipsius hæredis, Paninianus respōdit ^a. Per ser-
uū quoq; hæreditariū res adquisitas restituere de-
bet ^b. Deniq; omne lucrū, tam malæ q̄ bonæfidei,
possessori extorquendū esse diuus Adrianus in ea
quam, supra retulimus, oratione constituit ^c.

De fructibus hæreditatis post motam
controuersiam à bonæfidei pos-
sessore perceptis. Caput. III.

Oc autē quod dicimus, eatenus ad resti-
tuēdos fructus bonæfidei possessorē te-
neri, quatenus locupletior factus est, de
fructibus, ante litē, sup petitione hære-
ditatis, contestatā, intelligendū est. Post litē enim
cōtestatam, fructus nō solū quos p̄ceperit, sed etiā
quos percipere potuit, compelli possessorē omni-
modo reddere, vsuras quoque rerum ante litis cō-
testationem venditarum, ex die contestationis cō-
putandas, senatus diuo Adriano authore consti-
tuit: quod senatusconsultum, imperatorem Titi
Aelii Antonini rescripto confirmatū est ^d. Nā, vt
Ulpianus ad idem senatuscōsultum scribit ^e, post
litem cōtestatam, omnes incipiunt malæfidei pos-
sessores esse: quinimmo post controuersiam motā:
quanq̄ enim litis cōtestatæ mentio fiat in senatus-
consulto, tamen & post motam controuersiam o-
mnes possessores pares fiunt: & quasi prædones te-
nentur.

d l. i. c. de pe-
ti. hære.

e l. sed et si le-
ge. §. si ante li-
tem eo. tit.

nentur. Ex quo idem Vlpianus scribit ^a, eum qui scit à se peti hæreditatem, quâuis nemo ei denunciauerit, statim tamen incipere vsuras, pecuniæ ex uéditione rerum hæreditariarum redactæ, debere: salua tamen electione hæredi, vtrum rem cum fructibus, an pretium cum vsuris petere velit, secundum suprascriptam ^b distinctionem.

*a l. itē ueniunt
§. petitam co.
titu.*

b cap. ij.

Quod fructus hæreditatis omnibus quauis ex causa hæredibus restituendi sint. Cap. V.

Xposita fructuum hæredi restituendorum ratio, ad omnes, quocunq; iure hæredes sint, quive qualibet ex causa hæreditatem ad se pertinentem euicerint, porrigitur: siue ab intestato, quod sui hæredes, vel proximiores defuncto sint: vel ex testamento, per se, vel per alios, hæredes instituti fuerint: quam sententiam Caius quoque & Vlpianus probant ^c. Sed & ei qui de inofficioso egit, & obtinuit, fructus restitui debere, non est incognitum. Nam scriptum hæredem perinde teneri diui Seuerus & Antoninus rescripserunt, ac si pro hærede vel possessore possideret ^d. Idem agnatione posthumi rupto testamento probandum erit. Tunc autem maximè hæc fructuum restitutio fieri debet, cum ad fiscum hæreditas pertinet: nam senatuscōsultum de petitione hæreditatis sub diuo Adriano factum, etiam si ad hæreditates priuato cuique delatas extēdatur,

*c l. i. ij. iij.
co. tit.*

*d l. i. C. de inof
fi. testa.*

a litē ueniunt
S. præter de
 peti. hære.

b l. i. C. co. tit.

c l. i. de iure
 fisc.

d l. hæredem
 de his qui. ut
 indig.

e l. i. C. de his
 qui. ut indig.

f l. eum qui de
 his quib. ut in
 dig.

nominatim tamen de ea tantum hæreditate quæ
 ad fiscū pertinet, loquitur: id quod Vlpianus refert *a*,
 & imperatorum Titi, Aelii, Antonini rescripto si-
 gnificatur *b*. Cū autē varię (vt Callistratus ait *c*)
 causse sint, ex quibus bona fisco deferri solent, sa-
 nē quacunq; ex caussa fisco delatæ hæreditatis fru-
 ctus, in restitutionem veniūt *d*. Vnde Pomponius
 scribit, hæredem, qui sciens, defuncti vindictā omi-
 sit, in super habuit fructus, omnes restituere cogen-
 dum: deceptum autem ignorantia facti, bonæ fidei
 possessoris defensionem habiturum, ante motā sci-
 licet cōtrouersiam, si ratio fructuum subducatur.
 Diui quoq; Seuerus & Antoninus rescripserunt *e*,
 hæredes, quos necem testatoris inultā omisisse con-
 stiterit, fructus integros cogi reddere: neque enim
 bonæ fidei possessores ante controuersiam illatam
 fuisse videntur: qui debitum officiū pietatis scien-
 tes omiserunt. Ex hæreditate autem rerum distra-
 ctarum, vel à debitoribus acceptæ pecuniæ, post
 motam litem bonorū, vsuras inferant: quod in fru-
 ctibus quoque locum habere, quos in prædiis hæ-
 reditatis inuentos aut exinde perceptos vendide-
 runt, procul dubio est. Simili modo eum qui taci-
 tum fidei cōmissum in fraudem legis suscepit eos
 quoque fructus quos ante motā litem percepit re-
 stituere cogendum Papinianus respōdit *f*: quia bo-
 næ fidei possessor fuisse non videtur, exemplo bo-
 norum

norum fisco vendicatorum . Post motam verò de tacito fideicômisso controuerfiam, ante precia fructuum percepta, cum vfuris esse restituenda idem Papinianus fcripfit ^a. Paulus etiam refert ^b, diuum Pium refcripfilfe, in tacito fideicommiſſo omne emolumentum hæredi auferendum, & fisco præſtandum: ergo, vt idem Paulus ait ^c, & vfurarum emolumentum aufertur hæredi: ſi vero nullû vfurarum emolumentum fideicômiffarius percepit, ſed fructus in vfû habuit, eorum tantû precia debentur non etiam vfuras, diuus Seuerus benigne decreuit. In ſumma, ſi qualibet alia ex cauſſa hæreditas fisco vëdicetur, eadem, vt ſupra diximus, fructuû ratio habebitur.

^a d. l. eum qui.

^b l. cum quidã

§. in tacito de
uſu.

^c d. §. in tacito.

De fructibus qui in bonorum poſſeſſionis aut cuiuſlibet alterius vniuerſitatis petitionem veniunt. Cap. VI.

Non ſolum autem in hæreditate, ſed & in qualibet alia vniuerſitate, hac fructuum diſtinctione vtendum eſſe Vlpianus reſte putat ^d: vt in bonorû poſſeſſione, nã per poſſeſſoriã hæreditatis petitionem, tantû conſequi bonorum poſſeſſorem Caius ^e notat, quantû ciuilibus actionibus hæres cõſequitur. Idẽ fit in reſtituta ex fideicômifſo hæreditate: nam quiſquis ſuſceperit reſtitutam hæreditatem, ex ſenatusconſulto ex quo actiones tranſeunt, fideicommiſſaria

^d l. itẽ veniunt

§. ait ſenatus

de peti. hære.

^e l. i. de poſſeſ

ſo. hære. petiti.

*a l.i. de fidei-
cō. hære. petiti.
b l. ij. eo. tit.
de fideicom.
hære. peti.*

*c d. §. ait se=
natus.*

*d l. ij. de ca-
stren. pecu.*

*e l. i. Si pars
hære. peti.
f l. que de to-
ta. de rei uen-
di. l. an pars
pro derelict.*

hæreditatis petitione cum uti posse Vlpianus scribit ^a: quæ actio, secundum Pauli ^b sententiam, eadem recipit, quæ hæreditatis petitio civilis: sed de fructibus qui ab hærede, rogato hæreditatem restituere, fideicommissario præstari debent, vel non, proximè sequenti titulo differemus. In castrensi quoque peculio, putat ^c Vlpianus, hanc fructuum distinctionem locum habere: ut si fortè intestatus filius familias miles decesserit, pater, non hæreditatem, ut recte Vlpianus loquitur ^d, sed peculium præmortui filii petens, fructus simul consequitur: perinde atq; si hæreditatē peteret. Illud prætermittendū nō est, quæ de totius vniuersitatis fructibus dicuntur, eadē de fructibus partis intelligenda esse ^e. Idē enim iuris in parte quod in toto obseruandum esse, vulgo receptum est ^f.

DE FRUCTIBVS LEGATORUM & fideicommissorum. Tit. III.

De fructibus hæreditatis per fideicommissum purum relicte. Cap. I.

Ost enarrationem fructuum, qui in petitionē hæreditatis veniunt, de fructibus, qui in singularū rerum petitionem deducuntur, statim discutiendum esse videbatur: sed cū hæreditati summa cū legatis,

gatis, & fideicommissis ad finitas intercedat, non sine causa de legatorum & fideicommissorum fructibus, prius dicendum nobis esse existimauimus. Per fideicommissum autem, aut hereditates, aut singulae res, relinquuntur: idque vel pure, vel in die, vel sub conditione. Primum igitur de fructibus hereditatis per fideicommissum purum relictae dispiciamus. Et Iulianus respondit ^a, fructus ante aditam hereditatem perceptos, fideicommissario restituendos esse. Vnde, si quid ante aditam hereditatem seruus stipulatus fuerit, aut per traditionem acceperit, id ei restitui debet: praeteriti quoque ante aditam hereditatem temporis usuras, in restitutionem venire, Papinianus scribit ^b. Post aditam vero hereditatem perceptos fructus, in fideicommissariam hereditatis restitutionem non venire constat ^c. Itaque si quid seruus hereditarius post aditam hereditatem stipulatus fuerit, aut per traditionem acceperit, minime restituendum esse Iulianus scribit ^d. Sed et si seruum hereditarium, haeres rogatus restituere hereditatem, iusserit adire hereditatem, ab alio eidem seruo relictae, & tunc hereditatem restituerit, idem Iulianus ^e, & Caius ^f, eam hereditatem quae per seruum adquisita est, restitui debere, negant. Pari ratione, si haeres nummos hereditarios foenerauerit, nihil eo nomine prestabit ei, cui hereditas per fideicommissum relicta est:

^a l. ita tamen.
§. si seruum ad
rebelli.

^b l. deducta. i.
respon. ad trebelli.

^c l. in fideicommissariam. l. postulante. §. sane.
§. si. eo tit.

^d d. l. ita tamen.
§. si seruum.

^e d. §. si seruum.
^f l. facta. §. si haeres eo. tit.

*a l. postulant
s. fi. co. tit.*

*b d. l. in fidei-
commissariam.*

*c l. facta. s. h
res co. tit.*

*d d. l. in fidei-
commissariam.*

*e d. l. postulan
te. s. fi. co. tit.*

quod & Marcello placuit *a*. Ratio differentia hæc est, quòd ante aditam hæreditatem percepti fructus, iacenti hæreditati accepto feruntur: deq; natura & substantia hæreditatis participant, vnde & adpellatione hæreditatis continentur. Cui consequens est, vt hæreditatem restituere rogatus, fructus ante aditam hæreditatem perceptos, vt supra expositum est, restituere cogatur: perinde atque si de iis restituendis nominatim rogatus esset. Sed cum adita hæreditas, nomen hæreditatis amittat, patrimoniumq; hæredis adpellari incipiat, meritò fructus postea perceptos, non hæreditati sed ipsis rebus accepto ferri Vlpianus respondit *b*: sicq; nõ ex hæreditate, sed ex rebus & bonis ipsius hæredis perceptos videri. Quare institutù hæredem de iis restituendis rogatù esse Caius negat *c*: quoties enim quis rogatur hæreditatè restituere, id videtur rogatus restituere, quod hæreditatis fuit: id quoq; Vlpianus notat *d*. Cum igitur post aditam hæreditatem percepti fructus, hæreditatis non fuerint, non debere eos in restitutionem venire manifestù est. Adhæc cum in colendis fundis & colligendis fructibus hæres operam consumperit, nõ esse æquum Marcellus scribit *e*, cogi eum reddere fructus, & aliterius (vt ita dixerim) procuratorem constitui. Præterea hæredem, fructus post aditam hæreditatem perceptos, ex negligentia non petētis fidei-
commissum,

commissum, lucrari Vlpianus existimat *a*. Quid
 ergo si in petendo fideicommissio, nulla fideicom-
 missario negligentia imputari possit, sed contra
 hæres in eo restituendo moram committat? an etiã
 post commissam in restituendo fideicommissio mo-
 ram, perceptos fructus hæres suos faciat? & hoc ca-
 su fructus in restitutionem venire Iulianus, Mar-
 cellus, Papinianus, & Vlpianus respõderunt *b*, ne-
 minem enim ex mora lucrum consequi: quin po-
 tius pœnã persolvere debere indubitati iuris est.
 Est & alius casus quo post aditam hereditatẽ per-
 ceptos fructus, hæres fideicommissario præstare te-
 netur: cum scilicet specialiter fuerit rogatus, vt he-
 reditatem simul cum fructibus restituat: quæ sen-
 tentia Vlpiano placuit *c*. Apud Caium quoq; scri-
 ptum memini, Si hæres cum incremento rogatus
 sit restituere hereditatem, & priusquã eam resti-
 tueret, seruum hereditarium, heredem ab aliquo
 institutum, iusserit adire hereditatem, hanc
 etiam hereditatem restituere cogi: nisi
 evidentissimis probationibus fue-
 rit ab hærede probatum, con-
 templatione sui seruũ ef-
 se heredem insti-
 tutum.

a l. mulier & si heres co. tit.

Quibus casibus fructus post aditam hereditatem percepti, in fideicommissum ueniunt.

b d. l. in fideicommissariam. l. ita tamen & i. l. postulate. & si. l. deducta co. tit.

c d. l. in fideicommissariam.

De

De fructibus hereditatis per fideicommissum in diem vel sub conditione relicte.

Cap. II.

De fructibus hereditatis per fideicommissum purum relicta, satis dictum esse arbitror: deinceps de fructibus fideicommissi in diem vel sub conditione relicti differamus. Et quidem, quantum ad fructus ante aditam hereditatem perceptos adinet, eadem per omnia obseruari debet, que supra de fructibus relicti pure fideicommissi a nobis dicta sunt. Post aditam vero hereditatem, omnes fructus medio tempore, quo dies vel conditio pendet, perceptos, heres suos facit: dieque vel conditione fideicommissi adueniente, eos restituere non debet: ut si hereditatem post mortem suam alteri restituere rogatus sit, fructus quos viuis percepit, fideicommissio non contineri, Paulus ^a respondit. Et Papinianus, eum qui post tempus hereditatem restituere rogatus est, vsuras a debitoribus hereditariis perceptas, quarum dies post mortem creditoris cecidit, restituere non cogi, respondit ^b: & hac sententia tum maxime vera est, cum nominatim sine fructibus, vel deductis exceptisue redditibus, hereditatem restituere rogatus fuerit. Sed etsi testator expressè rogauerit heredem, ut quicquid vel quanta pecunia ad eum ex hereditate eius peruenerit, vel quicquid

supererit

^a l. Paulus de usu.

^b l. deducta. §. qui post ad tre belli.

supererit ex bonis eius, restituat, fructus tamé medio tempore perceptos, restituere non cogitur. Vnde Modestinus scribit ^a, quod his verbis relictum est: quicquid ex hæreditate bonis ve meis ad te peruenit, cū morieris restituas, fructus, quos hæres viuus percepit, item quæq; fructuum vice sunt, nõ venire, nec enim quicquam proponi, ex quo de his quoque restituendis testatorem rogasse probari potest. Martianus etiã refert ^b Celsum scribere, si is qui quadringenta in bonis habebat, petiit ab hærede suo, vt si sine liberis moreretur, quanta pecunia ex hæreditate sua ad eũ peruenisset, Meuius restitueretur, si ex fructibus medio tẽpore quadringenta perceperit, & sine liberis decesserit, heredem eius Meuius quadringenta debiturum. Apud Papinianum ^c, quoque similis species proponitur, in hunc ferè modum: Hæredes mei, quicquid ad eos ex hæreditate, bonis ve meis peruenit, id omne post mortem suam restituant patrie meae coloniae Beneuentanorum, nihil de fructibus pendente conditione perceptis, petitum videri cõstat. Idem Papinianus scribit ^d, quod ex hæreditate superfluisset, cū moreretur, restituere rogatus, fructus superfluos restituere non videtur rogatus, cū ea verba diminutionem quidem hæreditatis admittant, fructuum autem additamentum non percipiant. Sed ^e Vlpianus contrà sentire videtur, cū ait,

K

nonnunq̃

^a l. quod his
verbis de le
g. iij.

^b l. scribit ad
trebel.

^c l. heredes
mei co. tit.

^d l. deducta. S.
quod ex hære
ditate co. tit.

^e l. ij. S. nonnun
quam de usu.

*Quibus casibus
fructus die uel
conditione pen-
dente percepti
in fideicommissi
restitutione ue-
niunt.*

*a l. balista eo.
tit.*

*b l. cum quis. §.
mulier. de dote
præleg.*

nonnunquam euenire, ut quanquam fructus hereditatis aut pecuniæ usura nominatim relicta non sit, nihilominus debeat: utpote si quis rogetur post mortem suam, quicquid ex bonis supererit Titio restituere, ut enim ea quæ bona fide diminuta sunt, in fideicommissi causa non comprehenduntur, si pro modo cæterorum quoque bonorum diminuantur: ita quod ex fructibus supererit, iure voluntatis restitui oportebit: quæ sententia tunc demum obtinet, cum ex iis quæ præcedunt, vel sequuntur, apparet testatorem de fructibus quoque restituendis sensisse: ut perinde in restitutione veniant fructus, atque si specialiter eos restituere iussisset. Quod & responso quodam Celsus significare videtur: apud quem, cum ex facto propositum esset, filium familiam hæredem institutum ita, Trebellianus, si cauerit coloniæ Phillipensium, si sine liberis moreretur, quantacumque pecunia ad eum ex hereditate bonisve meis peruenerit, eam pecuniam omnem ad coloniæ Phillipensium peruenturam, respondit, ex his verbis se existimare, etiam fructus, quos ex hereditate perceperit, restituere eum debere: perinde quasi specialiter testator hoc expressisset. In eandem sententiam Ulpianus ita scribit *b*. Mulier dotem promisit quadringentorum, & dedit fundos duos in ducenta, & præterea nomina debitorum in residua ducenta, mox maritus eius decedens, pro dote fundos
ei

ei duos, nō eos quos in dotē acceperat, reliquit: & præterea duos illos dotales, quos æstimatos acceperat, reliquit: fideiq; eius cōmisit, vt quicq; ex hæreditate eius puenisset, id restitueret. Scio cū moreretur, quærebat quantū esset in fideicōmissio muliere defuncta. Dicebā mulierē hanc, quæ rogata est, quicquid ad se puenit, ex testamēto restituere, in ea esse conditione, vt id demum restituere cogatur, quod deducta dotis quantitate, ad eam peruenit: dotem enim, recepisse eam magis, quàm accepisse, saluo eo quod ex cōmodo representationis ab ea fideicomitti potuit. Proinde id quod maritus pro dote ei reliquit, non cogatur restituere: nisi plus fuerit in eo, quàm in quantitate dotis: residuum verò quod præterea illi relictum est, cū fructibus cogatur restituere: habebit igitur præcipuam dotem cum fructibus suis: id verò quod extrinsecus relictū est, cum fructibus, qui ad eā peruenierint, restituet. Euidēs enim coniectura est, voluisse testatorem, etiā fructus restitui, ex eo quod pro dote legaret, quæ quasi quædam taxatio esset, ita ut quicquid ultra eā haberet mulier, id omne iure fideicommissi restitueret: quod nō sine ratione ab Accursio quoque responsum est^a. Idem probandum erit, cum adparet testatorem solius fideicommissarii gratia restitutionem fideicommissi in diei vel conditionis euentū distulisse: hoc enim

^a d. §. mulier.

casu fructus medii tēporis ab hærede percepti fideicommissario præstari debent: ne in fauorem eius & vtilitatem dies vel conditio adposita, duriore interpretatione contra eius commodum producat^aur ad seueritatē, quod vt verissimè Modestinus ^a scribit, nulla iuris ratio aut æquitatis benignitas patitur. Vnde Pomponius refert ^b, Pegasum ita solitum distinguere si in diem fideicommissum relictū sit, veluti post annos decē, interesse cuius causa tempus dilatum sit, vtrum ne hæredis, quo casu fructus hæredem retinere debere, an legatarii, veluti, si in tempus pubertatis, ei qui impubes sit, fideicommissum relictum sit: tunc enim, & fructus præstandos, etiam antecedentis temporis, & hæc ita intelligenda sunt, si non nominatim adiectum est, vt cum incremento hæres fideicommissum præstet. Vlpianū ^c etiam respondisse inuenio, Cū Pollidius à ppinqua sua, hæres institutus, rogatus fuisset, filia mulieris, quicquid ex bonis eius ad se peruenisset, cū certam ætatem puella compleisset, restituere: idq; sibi mater ideo placuisse testamento comprehendisset, ne filia, tutoribus, sed potius propinquorum necessitudini, res committerentur, eundemq; Pollidium, fundum retinere iussisset, præfectis prætorio suasi, fructus, qui bona fide à Pollidio ex bonis defunctæ percepti essent, restitui debere: siue quod fundum ei tantum prælegauerat, siue

^a l. nulla de legi. & senatus con.

^b l. si ita. §. pegasus de leg. 4. ij.

^c l. ij. §. cū pollidius de usu.

siue quod lubrico tutela, fideicommissi remediū
 mater prætulera. Cui sententiæ cōsentaneum est,
 quod Labolenus scribit & eum qui rogatus post de-
 cem annos restituere pecuniam, ante diē restituit,
 si propter capientis personam, quod rem familia-
 rem tueri non posset, in diem relictum fideicom-
 missum probetur, & perdituro ei, id hæres ante diem
 restituisset, nullo modo liberatū esse, quod si tem-
 pus hæredis caussa prorogatum esset, vt commo-
 dum mediū temporis ipse sentiret, liberatum eum
 intelligi: nam & plus eū præstitisse, quàm debuif-
 set. Apud Serbidium quoque Sceuolam proposita
 est species talia ^{b.} filium ex dodrante, vxorem ex
 quadrante instituit hæredes, & filii fideicommissit,
 vt nouerca restitueret hæreditatem, ab ea autē pe-
 tiit, vt infirmitatem filii commendatam haberet,
 eiq; menstruos aureos denos præstaret, donec ad
 xxv. annum ætatis peruenerit, cū autem implef-
 set eam ætatem, partem dimidiam hæreditatis ei
 restitueret, filius, deducta dodrantis parte quarta,
 ex qua institutus erat, nouerca hæreditatem resti-
 tuit, & postea adimpleuit. xxv. annū ætatis. Qua-
 situm & cū nouerca vniuersa hæreditatis habeat
 dodrātem, semiunciam & sicilicum, an eius partē
 dimidiam priuigno suo restitueret? Respondi se-
 cundum ea quæ proponerentur, tantum restituē-
 dum, quantum cū eo quod falcidiæ nomine filius
 deduxisset,

a l. cum qui de
 annu. lega.

b l. liberto. §.
 filium de an-
 nu. lega.

a Lex asiae ad
trebelli.

deduxisset, semissem faceret. Idē quē fuit an quod infirmitati filii pater consulere voluerit, fructus quoq; mediū temporis nouerca ei restituere deberet. Respondi secundum ea quę proponerētur debere. Exceptis autem his casibus fructus mediū tēporis hāres suos facit, adeō vt Africanus scribat ^a, Ex asse heredem institutum, partem hereditatis mihi purē, partem tibi sub conditione, restituere rogatum, cū suspectam diceret hāreditatem, postulante me adiiisse, & mihi totā ex senatus consulto restituisse, quādo cūq; conditio extiterit, an fructus partis suæ tibi restituere debeam, nō inuenio dubitatum fuisse, & plerisq; placuisse, non esse eos præstādos, quia nec ab hārede præstarentur, si sua sponte adiiisset. Caterum an partus ancillæ ante diem fideicommissi cedentem editi, sint restituendi, vetus (vt superiore libro exposuimus) quæstio fuit, cuius decisio ex iis quæ ibidem diximus requirenda est.

De fructibus legatorum ante aditam hereditatem perceptis. Caput. III.

Qvod ad fructus caterorum legatorum & fideicommissorum adtinet, est quædam similis obseruatio, sed non omnino eadē. Sanè enim, rei legatę, ante aditam hāreditatem percepti fructus, hāreditatē augenti; præsertim qui maturi mortis testatoris tēpore

pore erant ^a: quã sententiã puto verã: licet Baldus
 contrã senserit: neque partem rei legatae facere in-
 telliguntur, cum ante aditam hæreditatem à solo
 separati fuerint: multo magis ii qui post testamen-
 tum, sed viuo adhuc testatore, percepti sunt ^b. Sed
 & si post tempus mortis, tamen ante aditam hære-
 ditatem nati & percepti fuerint, quamuis non sic
 æstimationem hæreditatis augeat, vt hæres eos si-
 bi in quartam imputare debeat, tamen hæreditati
 accepto feruntur, & in numero rerũ hæreditaria-
 rum habentur: eidemq; futuro hæredi cum cæteris
 rebus hæreditariis adquiruntur. Itaq; quod seruus
 ante aditam hæreditatem adquiret, hæreditati eũ
 adquirere Sabinus scribit ^c. Sed an adita heredi-
 tate legatario sit restituendũ? & putat ^d Accursius
 restitui debere: quæ sententia vera non est, cũ enim
 hæreditati adquiratur, quæ futuri hæredis perso-
 nam repræsented, in dominium eiusdem, cum reli-
 quis, vt suprã diximus, rebus hæreditariis trãsfere-
 tur: alioqui hæreditati adquiri dicendum non es-
 set, quod non in hæredis sed legatarii dominio fu-
 turum esset. Eadem ratione, si aliquo casu posses-
 sio rei legatae ante aditam hæreditatem ad legata-
 rium peruenerit, eũ fructus omnes quos ante adi-
 tam hæreditatẽ percepit, restituere debere Vlpia-
 nus recte putat ^e. Nam & Iulianus scribit ^f, si mihi
 seruus à te hærede legatus fuerit, & eidẽ seruo ali-
 quis

^a l. in lege sa-
 cidia placuit ad
 leg. aquili.

^b l. questũ. §.
 penul. de le-
 ga. i.

^c l. quod ser-
 uus de lega. ij.
^d d. l. quod ser-
 uus.

^e l. nihil. §. fru-
 ctus de lega. i.
^f l. questũ. §.
 penul. de le-
 ga. i.

quis legauerit, & uiuo eo qui mihi seruum legaue-
rat, dies legati seruo dati cesserit, cōfestim id lega-
tū hæreditati adquiri: & ideo quanuis postea mo-
riatur is qui mihi seruū legauerat, ad me, id quod
seruo legatū est, non pertinebit. Similiter & Caius
respōdit *a*, Si seruo post mortem domini relictū est
legatum, siquidē in ea caussa durauerit, ad hæredē
domini pertinet, vsque adeò vt idem iuris sit, & si
testamēto domini liber esse iustus fuerit, ante enim
cedit dies legati, quàm aliquis hères domino exti-
terit: quo fit, vt hæreditati adquisitionem legatum,
postea hærede aliquo existente ad eum pertineat.

*Quibus casibus
ante aditā hæ-
reditatē perce-
pti ex re legata
fructus ad lega-
tariū pertinēt.*

*b l. equis. i. de
usu.*

*c l. grege de le-
ga. i.*

*d l. fundum de
fun. instruct.*

Nonnūquam tamen ex die mortis testatoris &
ante aditam hæreditatē percepti fructus ad lega-
tarium pertinent, veluti cū legatum vniuersita-
tis corporisve quod ex distantibus constat, relictū
est, tunc enim fructus, nō vt fructus, sed vt augmē-
tum & pars legati corporis legatariū ex die mor-
tis sequuntur, verbi gratia, equitio legato etiam si
mora hæredis nō intercedat Modestinus ait *b*, in-
cremento gregis fœtus accedere. Sed & quaruncū-
que pecudū grege vel armēto legato & quæ postea
accedunt ad legatariū pertinere Vlpianus respon-
dit *c*. Apud Paulum quoque ita relatū est *d*, Fun-
dum instructum libertis patronus legauit, postea
codicillis petiit, vt moriētes, partes suas fundi, su-
perstitibus restituerent, nec instrumenti mentio-
nem

nem habuit, talem in fideicommissi causa deduc-
tum videri placuit, qualis fuerat legatus: sed me-
dii temporis augmenta foetuum & partuum, item
detrimenta fatalium fideicommissio contineri. Itē
peculio legato Vlpianus quærit ^a, vtrum id demū *a l. deniq; de
pecu. lega.*
peculium accipimus, quod mortis tempore fuerit,
an verò & quod postea accesserit applicamus, vel
quod decesserit detrahimus: & refert Iulianum re-
spondisse, siquidem nō ipsi seruo sed extraneo le-
gatum sit peculium, tempus mortis spectandum:
quare illud quidē quod ex operis suis vel alia caus-
sa post mortem testatoris ante aditam hereditatē
adquirat seruus, cuius legatum est peculium, cū id
legati peculii nomine non contineatur, legatario
non acquirit: tamen incrementa rerum peculiariū
ad eum peruenire debent, vt partus ancillarū, fo-
etus pecorum: quæ in peculio mortis tempore fue-
runt. Diuersum est cum ipsi seruo manumisso pe-
culium legatum est: nam nō solūm quod die mor-
tis fuerit, sed & quod postea adquisierit (cum vnū
& idem sit peculium & patrimonium eidem ma-
numisso futurum) legato adscribendum Iulianus
& Vlpianus responderunt ^b. Paulus quoque pecu- *b d. l. denique.*
lium legatum augeri posse & minui ait ^c: & cum *c l. peculium
de lega. i.*
quidam ita legasset. Fūdum Cornelianū & man-
cipia quæ in eo fundo dum moriar mea erunt, he-
res meus Titio dato, an partus eius legato cedat,

L Respondit

*a l. huiusmodi
§. legatum de
lega. i.*

*b l. nomen de
lega. iij.*

*c l. si quis bono-
rum de lega. i.
Legatum par-
tis bonorum.*

*d l. cum autem
de lega. ij.*

Respondit Iulianus *a* *cedere*. Item cum testator no-
men debitoris in hæc verba legasset, Titio hoc am-
plius dari volo, decem aureos quos mihi hæredes
Caii Seii debent, aduersus quos actionem ei man-
dari volo: eiq; eorundem pignora tradi, quære-
turq; vtrum hæredes tatum decem dare debeant,
an in omne debitum, hoc est, in vsuras deberet man-
dare. Respondit Scevola *b*, videri vniuersam eius
nominis obligationem legatam. Item cum ignoran-
te testatore actores in prouincia adiectis forti vsu-
ris decem stipulati essent, an ex causa fideicommissi
suprascripti etiam incrementum huius debiti ad
Titium pertineret, quæsitum fuit. Respondit Sceuo-
la pertinere. Proinde his, quæ de fructibus vni-
uersitatis legatæ ex die mortis legatario præstan-
dis dicimus, contrarium non est quod Paulus scri-
bit *c*, Si quis bonorum partem legauerit, sine fructibus
legatum restituendum: & licet fideicommissum heredi-
tatis partisve eius, vniuersitatis fideicommissum
recte adpelletur, non tamen partis bonorum lega-
tum, vniuersitatis dicitur. Nam in hoc legato par-
tis bonorum, nulla onera & incommoda continen-
tur: cum deductis omnibus oneribus pars bonorum
definiatur: & ita Modestinus scribit *d*. At hæredi-
tatis & cuiusuis alterius vniuersitatis nomen, non
commoda tantum: sed & onera continet. Præterea
hoc legatum, certi corporis vel vniuersitatis non ef-

se, ex eo satis adparet, quod hæres, nõ res ipsas, neq; partes rerum præstare cogitur: sed prout elegerit, vel fortè iudici æquum visum fuerit, vel partes rerum, vel vnã pro pluribus, vel estimationem earum, præstare potest. Nam & Põponius refert *a*, cū bonorum parte legata, dubium esset, vtrum rerū partes an æstimatio deberetur, Sabinū quidem & Cassium respondisse, estimationem deberi: Proculum verò & Neruam existimasse, rerum partes esse legatas, sed oportere hæredi succurri, vt ipse eligat, siue rerum partes, siue æstimationem rerū dare maluerit: in his tamen rebus, cõcedi, hæredi partem dare, quæ sine dāno diuidi possunt: si autè vel naturaliter indiuisa sunt, vel sine damno, diuisio eorum fieri non potest, æstimatio ab hærede omnino præstanda est. Potest autè (vt Paulus ait *b*) hæres vel in paucioribus, vel in vna re, relictam partem legatario dare, in quam vel legatarius consenserit, vel iudex æstimauerit. Ex his igitur satis constat, neq; certi corporis neq; vniuersitatis, sed planè incertæ rei, legatum partis bonorum esse, cū ante solutionem ignoretur, quid præstandum veniat: & tunc demum res fiant legatarii, cū earum præstatio facta est, ex quo tempore fructus ei deberi incipiunt. Non solùm autem hoc casu cū vniuersitas legata est, ante aditam hæreditatem percepti fructus, legatarium sequuntur: sed & alio casu, cū

a l. nõ amplius
§. cum bonorū
de lega. i.

b l. potest de
lega. i.

Fructus legati
post moram in
adeundo cõmis
sam cuius fiat.

*a d. l. si quis bo
norū de lega. i.
b l. equis. ij. de
usu.*

*c l. equis. i. de
usu.*

*d l. si. C. de
usu. & fructi.
lega. & fidei-
com.*

hæres aditioni moram fecit. Nam post moram in
adeundo cōmissam percepti fructus quanuis ante
aditam hæreditatem percepti fuerint ad legatariū
pertinere explorati iuris est: quod in supra scripto
partis bonorū legato Paulus ^a respondit, inquiēs,
partis bonorū legata, fructus non restitui, nisi mo-
ra hæredis intercesserit: & Modestinus ait ^b, equis
per fideicommissum legatis, post moram hæredis
fœtus quoq; deberi. Sed & fœtum secundū in præ-
stationem venire Vlpianus tradit ^c: neq; enim tar-
dior hæreditatis aditio, hæredibus lucrosa, aut le-
gatariis damnosa esse debet: alioqui in legatariorum
fraudem hæredes passim tardius hæreditatē
adirent: vt interim legatorum fructus hæreditati
adquirerentur, quod ferri non debet. Cū autē
plerūq; per litem super aditione cōtestatam hære-
des in mora constituentur, Imperator Gordianus
rescripsit ^d, in legatis & fideicommissis, fructus post
litis contestationē, non ex die mortis sequi, siue in
rē, siue in psonā agatur: quod rescriptū, non de mo-
ra post aditam hæreditatem cōmissa, sed de ea que
in adeundo commissa est, intelligendum, illa ver-
ba (non ex die mortis) demonstrant: diē enim mor-
tis, opponit litis contestationi, per quam hæres in
mora constituitur, quod si de ea que post aditā hæ-
reditatem committitur, locutus fuisset: non diem
mortis, sed potius aditā hæreditatis litis contesta-
tioni

tioni opponere debuisset. Est & alius casus, quo ante aditam hæreditatem percepti fructus legatarii fiunt, cū testator ipse rem legatam tradidit, tūc enim quasi donatione facta statim ex die traditionis, fructus ad legatarium pertinent. Idem dicendum erit cum nominatim testator rem legatā cū fructibus qui ex ea percepti fuerint, præstari iussit, vt si affini suo ita legauerit, Fundum Cornelianū Titio vt est instructus cū omnibus rebus & mancipiis, & reliquis colonorum dari volo, respondit Sceuola ^a, fructus eiusdem fundi qui ibi in diem mortis coacti manserint, fideicommissō cedere: cū plenissima erga ad finem testatoris voluntas, ab eo quoque manifestetur, quod reliqua colonorū eiusdem possessionis ad eum pertinere voluerit. Nouissimè sciendum est, licet post testamentum sed viuo adhuc testatore, vel etiam mortuo eo, sed ante aditam hæreditatē, fructus nati exceptis superscriptis casibus hæreditati adquirantur, nec præstandi cum re legata veniant, tamen si testator rei legatæ aliquid adiecerit, id ad legatarium pertinere, pleriq; responderunt: nā & Iabolenus ^b scribit, cum fundus nominatim legatus sit, si quid ei post testamentum factum, adiectum est, id quoq; legato cedere: etiam si illa verba adiecta non sint (qui meus erit) si modo testator eam partem non separatim possedit, sed vniuersitati prioris fundi adiū-

^a l. fundum de fun. instruct.

^b l. cum fundus de lega. ij.

*a l. si ex toto
de lega. i.*

*b l. quod in re-
rum. §. si quis
post de lega. i.*

*c l. 2 Titio de
furt.*

xit. Item si ex toto fundo partem alienasset testa-
tor, reliquam dūtaxat partem deberi, Pōponius ^a
existimat: quia etiā si aliquid adiecisset ei fundo,
augmentum legatario accederet. Idem Pōponius
scribit ^b, si quis post testamentū factum, fundo Ti-
tiano legato partem aliquam adiecerit, quam fun-
do Titiano destinaret, id quod adiectum est, exigi
à legatario posse: & similem esse causam alluui-
onis, & maximè si ex alio agro qui fuit eius, cū te-
stamentum faceret, eam partem adierit.

De fructibus legatorum purè relictorum post
aditam hæreditatem perceptis. Cap. IIII.

Equitur vt de fructibus legatorū post
aditam hæreditatem perceptis differa-
mus. Et regulariter, fructus rei purè lega-
tæ, ante aditā hæreditatē perceptos, hæ-
reditati, vt suprā diximus, adquiri: qui verò post
aditam hæreditatem prouenerunt, eos demum ad
legatarium pertinere, certi & indubitati iuris est:
nam etsi Martianus ^c rectè dicat ea quæ legantur,
recta via ab eo qui legauit, ad eum cui legata sunt
transire: non tamen significat, statim ex die mortis
testatoris, & ante aditam hæreditatē rei legatæ do-
minium, in legatariū transferri: sed hoc sibi vult,
dominium rei legatæ, ne momento quidē penes he-
redē esse: sed interim vacante hæreditate dominiū
ipsius hæreditatis esse: & ab adita hæreditate, quasi
ab

ab eo qui legauit, cuius personam hereditas vacas representabat, recta via dominium ad legatarium transire: quod & Iulianus ^a in persona serui legati respōdit, vt ex die aditę hereditatis legatarii fuisse intelligatur, si eum non repulerit, ante aditā verò hereditatem in suspenso sit, an legatarii, an verò heredis futurus sit. Hoc ipsum & Papinianus apertissimē declarat, ait enim ^b, legatum, ita dominium rei, legatarii facere, vt hereditas, heredis res singulas: quod eò, vt idem dicit, pertinet, vt si purē res relicta sit, & legatarius nō repudiauerit defuncti voluntatem, recta via dominium quod hereditatis fuit, ad legatarium transeat, non facto heredis: quę sanē verissima interpretatio, nostrorum glossulariorum distinctionem ^c, qua fictionē à rei veritate distinguūt, fictam & ineptam esse cōuincit. Ergo cū ex die aditę hereditatis quę sitū sit ex causā legati vel fideicommissi dominium, fructus qui postea percipiuntur, ad legatarium, vel fideicommissarium pertinere, Modestinus scripsit ^d: idemq; & Vlpiano placuit ^e. Vsq; eadeò autē fructus qui post aditam hereditatem prouenerūt, legatario debentur, vt quanuis maior pars anni ante diem legati cedentē preterierit: nihilominus omnes fructus totius anni, qui post aditam hereditatem prouenerunt, ad legatarium pertineant, vt Modestinus respondit ^f. Et secundum hanc regulam

*a l. si tibi homo
§. cum seruus
de lega. i.*

*b legatum ita
de lega. ij.*

*c Accur. &
alij in. d. l. A.
titio.*

*d l. herennius
de usu.*

*e l. nihil. §. fructus
de lega. i.*

f l. herennius.

lam

lam qua ex die adita hæreditatis dominiũ legati
 acquiri legatario dicimus, & de iure eorum quæ
 per traditionem seruus legatus acceperit, aut stipu-
 latus fuerit, deq̃ iis quæ legata vel donata ei fue-
 rint, statuendũ esse Iulianus ait ^a: vt si quidem non
 repudiauerit legatarius, hæc omnia post aditã hæ-
 reditatem per seruum ad quisiã ad eũ pertineant:
 si verò repulerit, seruus non legatarii, sed hæredis
 negocium gessisse existimetur. Sed etsi seruo lega-
 to ante aditam hæreditatem aliquid legatum fue-
 rit, hoc quoq̃ ad eum cui legatus est seruus, per-
 tinere: nam diem eius legati quod seruo datũ est,
 non mortis tempore, sed adita hæreditate cedere,
 idem Iulianus respondit ^b. Item cum legato seruo,
 antequã hæreditas eius qui legauerat adiretur, vsus
 fructus ab alio legatus fuerit, & prior hæreditas
 eius qui vsumfructũ legauerit, adita fuerit, postea
 adita hæreditate eius qui seruum legauerat, Iulia-
 nus existimat ^c vsumfructum, ad eum cui legatus
 est seruus, pertinere. Nam tunc demũ dies vsusfru-
 ctus seruo legati cessit, cum hæreditas eius qui ser-
 uum legauerat adita est: quæ priusquam adiretur,
 dies vsusfructus seruo legati cedere nõ potuit: nec
 interim eidem hæreditati aliquod emolumen-
 tum acquiri: idẽmque Caius Hermogenianus &
 Paulus probant ^d. His consequens est legata om-
 nia quæ purẽ sine die vel conditione adscribun-
 tur

*a l. si tibi ho-
mo. §. cũ seruus
de lega. i.*

*b l. cum legato
quan. dies le-
ga. cedit.*

*c l. cum ita. §.
cũ legato quan-
do dies usu-
fruct. leg. ce.*

*d l. si post mor-
tẽ de lega. i. l.
hæreditas de
adqui. re. domi.
l. ususfructus de
stipu. seruo.*

tur (vt Modestinus refert ^a) ex die aditę hereditatis præstari debere, hæredemq; qui ipso aditionis die eadem nõ præstiterit, sine vlla interpellatione, sed solo diei lapsu, cū eorum præstandorū potestatem habuerit, in moram incidere, omnesq; fructus post aditam hereditatem ex re legata perceptos, legatario restituere debere. Itaq; cū res legata est, siquidem propria fuerit testatoris, & copiam eius habet hæres, moram facere non debet, sed eam secundum Vlpiani opinionem ^b absque mora præstare: qua intercedente, vsuras & omnem vtilitatē præstandam Sabinus ait ^c. Quare si quis seruo suo fideicommissariam libertatem adscripserit, si mora fiat præstandę libertatis, etiam fideicommissio moram factam videri, & vsurarum onus accedere: nam & cetera quę medio tempore adquisiuit seruus, dum hæres moratur præstare libertatem, eidē restitui oportere, rectissimè respõsum est ^d. Scribit etiam Aphricanus ^e, fructus in petitionem legati deduci, non eos tantum quos hæres percepit, sed quos legatarius percipere potuit: & idem in operis seruorum, vecturis iumentorum, naulis nauium, pensionibus vrbanoꝝ prædiorum, vsuris quantitatis intelligendum esse: cū hæc omnia, vt primo libro exposuimus, in fructibus habeantur. Idē de partu ancillarum etsi in fructu non sint, dicendum erit. Et si seruus legatus fuerit, & hæreditas,

^a l. omnia de
lega. ij.

^b l. cum res
de lega. i.

^c d. l. cum res.

^d l. si quis ser
uo de lega. ij.

^e l. apud Iulia
num de lega. i.

ch. alium. l. 1.
*a d. l. apud Iu-
 lianum.*
*b l. is qui fidei
 commissum de
 lega. iij.*
*c l. patronus
 de lega. iij.*

*d l. qui solidū
 .S. etiam de le-
 ga. ij.*
*Quibus casibus
 heres fructus
 rei legate qui
 post aditam he-
 reditatē proue-
 nerunt presta-
 re nō tenetur.*
*e l. quæsitū de
 acqui. rerum
 domi.*

vel legatum, vel quid aliud, per eum adquisitū fue-
 rit, heredem præstare debere idē Africānus re-
 spondit *a*. Similiter & Paulus scribit *b*, eum qui fi-
 deicommissum debet, post moram non tantū fru-
 ctus, sed etiam omne damnum quo affectus est fi-
 deicommissarius restituere cogi. Apud Sceuolam *c*
 quoque proposita est species huiusmodi. Patronus
 liberto statim tribū emi petierat: libertus diu mo-
 ram ab herede patroni passus est, & decedens hæ-
 redem reliquit clarissimum virum, quæsitum est
 an tribus æstimatio hæredi eius debeatur: respon-
 di debere. Item quæsitum est, an & cōmoda & prin-
 cipales libertates quas libertus ex eadē tribu vsq;
 in diem mortis suæ consecutus fuisset, si ei ea tri-
 bus secundum voluntatem patroni sui tunc com-
 parata esset, an verò vsurę æstimationis hæredi eius
 debeantur, Respondit Sceuola, quicquid ipse con-
 secutus esset, id ad heredem suum transmittere.
 Amplius & rempublicam, post moram fideicom-
 missi vsuras præstare cogendā esse, Papiniano vi-
 sum est *d*. Hoc autem quod suprā diximus, hæ-
 redem ex ipso aditę hereditatis die, si legatum nō
 præstiterit, moram committere, ita accipiendū est,
 cum rei legate copiam habet, & sine caussa restitu-
 tionem eius moratur: nam vt eleganter Africā-
 nus scribit *e*, si fundum suum quis legauerit, hæ-
 res qui eum legatū esse sciat, proculdubio fructus

ex eo perceptos, suos non faciet: & multò magis si testator alienū bonafide emptū possideat: & circa seruorū igitur operā ac ministeriū, eandē rationē sequendā, vt siue proprii, siue alieni, vel legati, vel manumissi testamēto fuerint, nihil per eos hæredibus qui modo eorū id non ignorarent, adqratur. Quod si hæredes ignorātes ré esse legatā, aut iusta de caussa, puta falcidię legis ratione, restitutionē eius morati fuerint, fructus interim vsq; ad litem super legato vel fideicommissō cōtestatam perceptos, suos faciunt. Post litem verò contestatam omnem caussam auctori representari debere, fructus que fundorum & ancillarum partus in iudicium deduci: deniq; quod seruo legato pendēte lite, vel legatorum, vel hereditatis nomine obuenerit, præstandū esse legatario Iulianus respondit *a*. In hunc quoque modum intelligi debet, quod diui Seuerus & Antoninus rescripserūt *b*. Legatorum seu fideicommissorum vsuras, ex eo tempore quo lis contestata est, exigi posse: sed & fructus rerum & mercedes seruorum, qui ex testamento debentur, similiter præstari debere. Extat etiam imperatoris Antonini rescriptum *c*, quo cautum est, hæredes qui falcidię legis ratione legata morantur, ostendere debere hereditatem solidis legatis soluendis nō sufficere, & si constiterit falcidię locum non esse, & vsuras & fructus post litem cōtestatam legatarios

M ii percepturos.

a l. *quæsitū*. §. *si. de lega. i.*

b l. i. *C. de usu.*
& *fruct. lega.*
& *fideicom.*

c l. ij. *C. de usu.*
& *fruct. lega.*
& *fideicom.*

*a l.in fideicō.
missi. de usu.*

percepturos. Sed etsi hæres qui ignorabat, aliã me retinendã rei legatã iustam causã habebat, antequam ad iudicem perueniretur, in mora fuerit, rectissimè Vlpianus respondit ^a, exinde fructuum præstandorum necessitate adstrictum eum esse.

*b d.l.in fidei-
commissi.*

Illud etiam non abs re dici possit, hæredem ea actione per quam petitur legatum, ad fructus ante litem contestatam perceptos, conueniri nõ posse: sed condictioe, si mala fide consumpti fuerint, si verò extente, rei vindicatione: quod diffusius proximè sequenti titulo explicabimus. Et hoc quoque modo interpretandum est Diui Pii rescriptum ^b: quo declaratur, fructus fideicommissi ex die litis contestatę vel præcedentis morę ad sententiã vsq;, hæredem restituere teneri: ceterum tempus quod post rem iudicatã est, à dependendis fructibus immune esse. Nam hoc rescriptum sic accipere debemus, vt is qui ad fideicommissi restitutionem condemnatus est, eiusdem cõdemnationis ratione, fructus ex tẽpore litis cõtestatę, vsq; ad rem iudicatã perceptos, restituere debeat: sed ad eos quos post rẽ iudicatã percepit, restituendos condẽnationẽ non porrigi: neque enim iudex sua sententia tempus illud quod post rem iudicatam est, comprehendere, iudiciumq; ad futurum tempus trahere potest: sed ad eos persequendos nouam actionem instituire, vel condictioe, vel rei vindicatione, prout causę qualitas

qualitas tulerit. Illud nullam habet dubitationē, sub tempore quod est vsque ad rem iudicatam, illud tempus comprehendī, quod condemnatis datum est, cūm secundum Vlpiani sententiam ^a illa temporis intercapedo, iudicato dilationē dare, nō lucrum adferre debeat. Ceterū manifestiorem esse puto nostrorū interpretū errorem, quā vt vlla reprehensione indigeat, vt qui tēpus post rem iudicatam immune à fructibus dependēdis, hoc est percipiendis exposuerint: quasi verò condemnatus, fructus tantū quos ex facto pcepit post sententiā restituere teneatur, nō eos quos percipere potuit, ac nō potius malefidei possessor sit, sed bonæfidei qui rē detinet, quam alteri restituere condemnatus est.

^a d.l. in fidei commissi.

De fructibus legatorum in diem vel sub conditione relictorum. Cap. V.

On solum in legatis puris: sed & in diē vel sub conditione relictis, supradicta fructuū distinctio, locum habet. Nam & ab ipso legati relictī tempore, ad hereditatis aditæ tempus, prouenientes fructus hereditati adquiruntur, secundum ea quæ de puris legatis diximus: ab adita verò hereditate vsque ad diei vel conditionis euentū, eadem ferè omnia obseruantur, quæ de fructibus hereditatis per fidei cōmissum in diem vel sub conditione relictæ exposuimus. Quemadmodum igitur hereditatem

M iii

post

*a l. filium de
optio lega.*

post tempus vel sub cōditione restituere rogatus, medio tempore fructus perceptos, suos facit: nec fideicommissario eos restituere tenetur: ita rei singularis, in diē vel sub conditione legata, fructus medio tempore percepti, ad heredem pertinent: nec post diei vel conditionis euentum, in fideicommissi vel legati restitutionem veniunt: quod & Sceuola in eiusmodi specie respondit *a*. Filium & vxorem heredes scripsit, filiam exheredauit, & ei legatum dedit, cū in familia nuberet, centum, & cū in familia nupserit, insuper his verbis arbitrato Semproniam matris eius mancipia decē, quę confestim post aditam hereditatem meā à Semproniam vxore mea eligi volo, quę mancipia cū in familia nupserit dari volo: quæsitum est, an id quod medio tempore ancillę enixę sunt, ad filiam pertineret, Respondit Sceuola, non pertinere. Item quæsitum est, eorundem mancipiorum fructus & vsus, an ad Semproniam matrem pertineant, Idem Sceuola respondit, nihil proponi, cur ad matrem pro solido pertineant: sed pro sua tantum portione ad eā, pro alia verò ad filium cohæredem pertinent. Item Iulianus scribit *b*, si seruus mihi legatus sit, eumq; manumittere rogatus sim, fideicommissum à me relinqui posse, scilicet si in diem vel sub conditione roger: nam propter fructus medii tēporis qui ad me pertinent, posse me obligari. Ecōtrario iis casibus

quibus

*b l. mulier de
lega. iij.*

quibus hæredem fructus ex fideicommissaria hæ-
 reditate, medio tempore perceptos, restituere debe-
 re diximus, iisdem & legati in diem vel sub condi-
 tione relictū fructuū restituere debebit. Hoc am-
 plius & si legatū vniuersitatis in diem vel sub con-
 ditione relictum fuerit, vt si legatus grex fuerit, o-
 mnes foetus gregis medio tempore nati, tanquam
 augmentū & pars rei legatae restitui legatario de-
 bent. Diuersa caussa est hæreditatis quæ post diem
 restitui debet: nam (vt supra diximus) hæreditas
 adita nomen hæreditatis amittit, fructusq; postea
 ante diem fideicommissi cedentem percepti, non
 hæreditati, sed rebus hæredis accepto feruntur: post
 diei verò vel conditionis, sub qua legatū est, euen-
 tum, omnes fructus, non solum quos percepit, sed
 & quos percipere debuit vel potuit, in restitutione
 veniunt: & vt paucis absoluamus, quæ ex die adi-
 te hæreditatis, ei cui purè legatum est, sunt ab hæ-
 rede præstanda, eadem ei cui in diem vel sub con-
 ditione legatum est, post diei vel conditionis euen-
 tum præstari debent. Paulus tamen ait ^a, ex re que
 ipsius hæredis est, etiã post diē fideicommissi ceden-
 tem perceptos fructus, non teneri hæredē restituere.
 Cuius rationē hanc esse crediderim, quod cū
 res legata propria testatoris non fuerit, dominium
 non est legatario ante traditionem adquisitum.

*Legatum vni-
 uersitatis.*

*a l. Paulus ad
 le. fal.*

Circa hæc quæ de fructibus legatario præstan-
dis.

*An legatarius
colono stare te
neatur.*

*a l. nihil. §. si.
de leg. i.*

*b l. emptorem
C. de act. emp.*

*c l. qui concubi
nam. §. si fundū
de lega. i.*

d l. emptorem.

dis dicuntur incidit quæstio huiusmodi, An lega-
tarius cui legatus est fundus, colono cui in certū
tempus idem fundus locatus, stare teneatur, ita vt
colonus, quandiu præstitutū locationi tempus du-
rauerit, tandiu fructus percipiat, pēnsionemq; lega-
tario præstet: an verò colonū expellere legatarius
possit, & fructus percipere, & Vlpianus respōdit ^a,
non ad colonū, sed ad legatarium fructus ex fun-
do purè legato, post aditam hæreditatē perceptos
pertinere. Colonum tamen in id quod sua interest
cū hærede ex conducto habere actionē: quæ sen-
tentia imperatoris Alexandri rescripto confirma-
tur ^b: quo cautum est, non necesse esse, emptorē fun-
di, stare colono, cui prior dominus locauit. A deò
autem fructus rei legatae ad legatarium pertinent,
vt hæres in traditione nullos fructus excipere pos-
sit. Vnde si fundū mihi vendere certo pretio dam-
natus es, nullos fructus eius rei ea venditione exci-
pere tibi liberum esse Labeo ^c scribit: quia legatū,
ad totam causam fundi pertinet. Si tamē testator
exceperit fructus, pensionibúsque legatarium con-
tentum esse iusserit, quin colono stare hoc casu te-
neatur, nulla dubitatio est: quemadmodum & em-
ptor, si probetur aliquo pacto consensisse, vt
in eadem conductione maneat, Impera-
tor Alexander rescripsit ^d cogendum
eum parere ei quod placuit.

An

An & quando fructus legatorum & fideicommissorum in quartam ex lege falcidia vel senatusconsulto Trebelliano debitam imputentur, vel non. Caput. VI.

Vp̄est vt videamus, an & quando fructus legatorum & fideicommissorū, ab hærede percepti, eidem in quartam, & quartæ fructus imputentur: & primum quidem de fructibus fideicommissariæ hæreditatis, hæredi in quartam ex senatusconsulto Trebelliano debitam imputandis, videamus. Nemo est enim qui nesciat, hæredem rogatum totam hæreditatem vel plusquam dodrantem hæreditatis restituere, ex senatusconsulto Trebelliano quartam partem totius hæreditatis & quartæ fructus institutionis iure retinere posse: tantumq̄ dodrantem bonorum fideicommissario restituendū esse. Itaq̄ si quis hæreditatem alteri restituere rogatus, priusquàm restitueret, tam multos ex ea fructus perceperit, vt quartam hæreditatis & quartæ fructus faciant, distinguendum vtrum purè, an verò in diē, vel sub cōditione rogatus fuerit. Si enim purè, fructus post aditam hæreditatem ab eo perceptos minimè in quartam imputandos Vlpianus ait ^a. Hi enim fructus negligentia non petentis, nō iudicio defuncti percepti vidētur. Si verò in diem vel sub conditione fructus medio tēpore, quo dies vel con-

^a l. mulier. §. si
hæres ad Tre-
bell.

N ditio

ditio pendet perceptos, in quartam & quartæ fructus sibi imputare debet. Eos enim ex iudicio testatoris percepisse videtur, & ita Vlpianus scribit *a*. Si filius familiâs qui militauerat, decedens, patris sui fidei commiserit, vt peculium suum castrense Titio post mortē suam restitueret, & ex fructibus medio tempore quartam & quartę fructus habuerit pater, peculium quasi hæreditatem ex senatuscōsulto Trebelliano restitui debere. Sed & in quâlibet quantitatē eidem heredi debitā imputantur. Vnde Papinianus respōdit *b*. Si Meuius Titio fratri suo hereditatem Seii, à quo institutus erat, post mortē suā restituere rogatus, eodem Titio hærede scripto, petierit, vt moriēs Titius, tam suam quā Seii hæreditatem Sempronio restitueret, cū ex fructibus medio tempore perceptis fideicommissi debitā quantitatē Titius percepisset, aris alieni loco non esse deducēdum fideicommissum, quoniā ratione compensationis debitum percepisse videbatur. In dotem quoq; debitā fructus medio tempore perceptos imputari Vlpianus declarat *c*. Cū enim proponeretur quidam filiam suam hæredem instituisse, & rogasse eam, vt si sine liberis decessisset hæreditatem Titio restitueret, eamq; dotē marito dedidisse certæ quantitatis, mox decedens sine liberis hæredem instituisse maritum suum, & quaereretur an dos detrahi possit, idem Vlpianus respondit *d*,

a l. filius familiâs ad leg. falci-
cidi.

b l. cū pater. §.
Titio de leg.
2. §. ij.

c l. mulier. §.
cū proponere-
tur ad senatus
con. trebel. im-
putari.

d d. §. cū pro-
poneretur.

omib

VI

non

non posse dici in euerfionem fideicommissi factū, quod & mulieris pudicitig, & patris voto cōgruebat: quare dotem decedere idem respondit: ac si quod superfuisset rogata esset restituere: quod si tantos fructus mulier ex hæreditate perceperit, vt inde possit doti satisfieri, potius fructibus hoc expensum ferendum, quàm fideicommissio. Deniq; in quantitatem quauis ex caussa à defuncto hæredi instituto debitam fructus medio tempore percepti imputari debent, quod etiam in debito ex caussa tutelę procedere rectè à Papiniano respõsum est *a*, apud quem cùm propositum esset auū eundemq; tutorem nepotem hæredem instituisse, eumq; rogasse vt si sine liberis ante certam ætatem decederet, tam hæreditaria bona quàm propria restitueret, & conditio fideicōmissi fuerit impleta, fructus hæreditatis post mortem aui perceptos, pari pecunia debito tutelæ compensandos esse respondit. Item si hæres institutus, & hæreditatem post tēpus restituere rogatus, legata soluerit fructus medio tēpore perceptos cum legatis solutis compēsandos esse Bartholus tradit *b*. Sed tamen quoties pater vel mater, filio filique, seu filiis filiabusue, ex æquis partibus vel iniquis, hæredibus institutis, inuicē seu simpliciter, quosdam ex his aut quendam, rogauerit, qui prior sine liberis decesserit portionem hæreditatis suæ superstiti, seu superstitis resti-

a l. quod de bonis. §. quod auus ad leg. falci.

b in l. fideicōmissariam ad Trebelli.

tuere, Imperatoris Zenonis rescripto cōstitutum
a l. iubemus. C. ad Trebelli. est ^a, vt modis omnibus retenta quarta pro autho-
 ritate Trebelliani senatusconsulti, non per impu-
 tationem redituū, licet hoc testator rogauerit, vel
 iusserit, sed in ipsis rebus hæreditatis dodrans re-
 stituatur: quæ cōstitutio liberos primi gradus tan-
 tum comprehendit: ad extraneos autem hæredes
 institutos, & hæreditatem restituere rogatos mini-
 mē extenditur: & ita rescripto eiusdem imperato-
 ris expressum est ^b: sed nec ad nepotes neptēsue p-
 nepotes vel proneptes, alios ve vltioris gradus li-
 beros eandem constitutionem porrigi plerique re-
 sponderunt ^c. Est & alius casus quo fructus medio
 tempore percepti, hæredi in quartam minimē im-
 putantur, cū scilicet testator eos imputari expres-
 se vetuit. Præterea si filio à patre aliquid minus le-
 gitima donatum vel relictum est, Diuus Iustinia-
 nus ^d constituit, exigere eū posse, vt id quod deest,
 legitimæ suppleatur. Id autem, ex ipsa substantia
 supplendum esse, non autem ex fructibus, quos ex
 re donata, vel relicta à patre ^e filius pcepit. Quam
 Iustiniani constitutionem tanquam humaniorem
 sequi debemus, licet Papinianus contrā senserit ^e:
 cuius opinio hac eadem Iustiniani constitutione
 explosa est. Cæterum quæ de fructibus in quar-
 tam ex senatuscōsulto crebelliano debitam impu-
 tandis dicta sunt, eadem de fructibus in quartam
 qua

quæ ex lege falcidia debentur imputandis dicenda sunt. Fructus igitur prædiorum sub cõditione verbis fideicommissi relictos, in causam fideicommissi nõ deductos, hæres in ratione falcidiæ sic accepto facere sibi cogitur, vt quartã & quartã fructus ex die mortis bonorum quæ mortis tempore fuerunt habeat.^a Sed & ancillarum partus quãuis fructus non sint, in quartam & quartã fructus cõputãdos, Paulus respõdit ^b, si de lege falcidia quæstio intercedat. Item si is qui ducenta in bonis relinquebat, legauit mihi centum, præsentis die, tibi æquẽ centum sub cõditione, si post aliquantũ temporis extiterit cõditio, ita tamen vt ex reditu eius summæ quæ tibi relicta est, non amplius quã .xxv. acciperet, Africanus^c legis falcidiæ rationem ita habendam esse existimat, vt .xxv. hæredi conferre debeamus, & amplius fructus. L. medi temporis, q̄ verbi gratia efficiet quinque. Sed hæc, vt suprà diximus, procedunt in fructibus legatorum, quæ in diem vel sub conditione relicta sunt: fructus enim eorum quæ purè relicta sunt, nullo modo imputari possunt: nam aut post aditam hæreditatem percepti sunt, & legatario secundum suprascriptã distinctionem restitui debent: aut ante aditam hæreditatẽ, quo casu lucro hæredis cedunt, nec in quartam imputantur. Qua de causa si quis centum in bonis habuerit, & tota ea legauerit, Caius nihil le-

a l. quod de bonis ad leg. falcidi.

b l. filiusfamilias ad leg. fal.

c l. qui quadringenta. §. qui ducenta ad leg. falci.

a l. in quantitate eo. tit.

b §. quantitas eo. tit.

c in lege falcidia placuit ad le. fal. d l. iubemus. C. ad senatuscon. Trebel.

gatariis prodesse scribit *a*, si ante aditam hæreditatem per seruos hæreditarios aut ex partu ancillarum hæreditariarum aut, ex fœtu pecorum tatum accesserit hæreditati, vt centum legatorum nomine erogatis habiturus sit hæres quartam parté, sed necesse est, vt nihilominus quarta pars legatis detrahatur: quam sententiã diuus Iustinianus lib. ii. Institutionum confirmat *b*. Nam è contrario (vt Martianus ait) mortes seruorum cæterorumq; animalium, furta, rapinæ, incendia, ruina, naufragia, vis hostium, prædonum, latronum, debitorum facta peiora nomina, in summa quodcũq; damnum si modo culpa legatarii careant, hæredi pereunt: nec propter hos casus quartam legatis detrahere potest: sed ea solida, & integra soluere tenetur, perinde atque si nihil aduersi contigisset: ita si quod augmētum vel lucrum ex fructibus obuenerit, nõ ob id integra legata soluere cogitur. Nisi fortè fructus maturi mortis tēpore fuerint, nã licet postea percepti fuerint, augent tamen hæreditatis æstimationem, fundi nomine qui videtur illo tēpore fuisse pretiosior: & ita Papiniano visum est *c*. Proinde si à liberis heredibus institutis legata vltra dodrãtem relicta fuerint, Imperator Zeno *d* idem in restituenda legis falcidiæ portione, quod in quarta ex senatusconsulto Trebelliano debita cõstituit: vt medio tempore percepti reditus, liberis in quartam

tam non imputentur, sed de ipsis rebus hereditariis quarta deducatur. Sed & ex propria re heredis quæ legata est, post diem fideicommissi cedentem perceptos fructus, etsi non sint restituendi fideicommissario heredi tamen in quartam imputari non solere.

DE FRUCTIBVS QVI IN SINGULARUM rerum petitionem veniunt. Tit. III.

De fructibus à malefidei possessore

restituendis. Caput. I.

Nunc ad enarrationem fructuum, qui singularum rerum vindicationi accedunt, transeamus. Earum autem dominos, fructus quoque iure domini percipere, satis à nobis comprobatum est. Si quis igitur ex re aliena fructus perceperit, sicut rem ipsam, ita fructus ex ea perceptos, restituere debet: quæ sententia distinctionem recipit. Nam aut malefidei aut bonæ fidei possessor fuit, is qui restituere iussus est. Et si quidem malefidei possessor fuerit, omnes fructus rei alienæ, non solum quos percepit, verum etiam quos percipere debuit, sed culpa non percepit, vero domino, quando cum rem suam euerit, restituere

re tenetur. Mala autem fidei possessore accipimus, non tantum furem vel pradonem, sed omnē omnino qui prudens & sciens rem alienam detinet, vt qui rem aliquā ab eo qui dominus non erat, emit, quem dominum non esse sciebat, quia fortē denūciatum erat ei, ne emeret, illeq; sprete denūciatione, quam iustam esse non ignorabat, emerit, mala fidei possessorem eum esse quibusdā rescriptis significatur^a. A deo autem restituēdis fructibus obnoxius est mala fidei possessor: vt quauis maximos sumptus in colenda re aliena fecerit, summāq; & exactissimā, qualem diligentissimus quisq; paterfamilias suis rebus solet, curā adhibuerit, non ideo magis fructus a sūo labore & singulari industria quāsitos lucretur: ne commodum cum aliena iactura, & quasi malitiæ premium, sed pœnam potius improbus possessor ferat. Quid enim, si cura & industria sua perceptos ex re aliena fructus, mala fidei possessores suos facerent? furtis, latrocinis, populationibus, passim feruerent omnia: ad depopulandasq; res alienas improbissimi quicq; homines inuitarentur, occasionemq; non solum impune, sed & cū maximo lucro, suas pradas exercendi oblatam sibi esse, non sine causa arbitrarentur: hincq; grauissima orirentur iniurię, vnde iura nasci debēt. Magno igitur omnium iuris authorum consensu receptum est, possessorem, mala fide perceptos

^a l. si fundum
C. de rei uendi
ca. l. si maior
C. de rescit.
uendi.

ceptos ex re aliena fructus, suos non facere: sed ad eos, vnâ cū iis qui percipi potuissent, domino qui in rei vindicatione obtinuerit, restituendos compelli. Vnde Diuus Gordianus Herosiano in hæc verba rescripsit ^a, Domum, quam ex matris successione ad te pertinere dicis, & ab aduersa parte iniuria occupatam esse ostenderis, præses prouinciæ, cum pensionibus quas percepit aut percipere poterat, restitui iubebit. Papinianus ^b etiam cū de fructibus à malæfidei possessore restituendis quaereretur, respondit, animaduerti debere non, an malæfidei possessor fructus sit, sed an petitor frui poterit, si ei possidere licuisset. Quæ sententiâ procedit, non solum cū ciuili actione in rem, sed quacumq; alia actione, aduersus malæfidei possessorem agitur. Nam etsi interdicto vnde vi actum fuerit, tum maximè fructus in restitutionem venire constat: ex eo enim die quo quis deiectus est, fructuum ratione haberi Vlpianus scribit ^c: idemq; esse ait, & in rebus mobilibus, quæ ibi erant: nam & earum fructus computandos esse, ex quo quis vi deiectus est, Idem Vlpianus dicit ^d. Non solum autem fructuum perceptorum, sed & omnium quacumq; habiturus vel assecuturus is erat, qui vi deiectus est, si vi deiectus non esset, ratio habenda est: quod & Iulio Paulo videtur ^e. Eorum autem litem à iudice aestimari debere, eumq; tantū consecuturū, quanti

^a l. domum. C. de rei uendica.

^b l. si nauis. §. generaliter de rei uendi.

^c l. i. §. ex die de ui & ui arma.

^d d. §. ex die.

^e l. uideamus §. & ideo de usu.

sua interesset, si vi deiectus non esset, idem Vlpianus notat *a*. Idem & in interdictione, quo prater id quod vi, aut clam factum est, restitui iubet, obseruatur. In eo enim restitutionem ita oportere fieri idem Vlpianus ait *b*, vt in omni causa eadem sit conditio actoris, quæ futura esset, si id opus de quo actum est, neque vi neque clam factum esset. In ceteris tamen interdictionibus exinde rationem haberi fructuum ab eodem Vlpiano responsum est *c*, ex quo edita sunt, non retro veluti in interdictione quo prator precarium quod quis ab alio habet, restitui iubet: fructus enim ex die editi interdictionis, non retro, prestabuntur: & ita idem Vlpianus respondit *d*. Non tamen ante diem editi interdictionis perceptos fructus, malafidei possessor lucratur: nam & in rei vindicatione, aliave actione ciuili, vel pratoria, aduersus malafidei possessorem instituta, ante litem contestatam percepti fructus, non veniunt: non ideo tamen eos improbus possessor retinet: sed aliis actionibus conuentus, eos restituere cogitur, vt imperatorum Diocletiani & Maximiani rescripto significatur *e*; cuius verba sunt hæc. Mala fide possidens, de proprietate conuictus, pro extantibus fructibus vindicatione, pro consumptis verò condictione conuentus, eorum restitutioni parere compellitur. Quod rescriptum de fructibus ante inchoatum iudicium perceptis intelligendum esse nemo ambi-

a d. §. ex die.

b l. semper. §. in hoc interdictione, quod vi aut clam.

c l. in interdictionibus de interdictione.

d l. questum. §. ex hoc interdictione de prece.

e l. mala fide c. de condic. ex leg.

git: siquidem postea perceptos officio iudicis in eandem actionem, qua res ipsa principalis quæ petita est, venire certi & indubitati iuris est. Ex his adparet veram non esse Bartholi^a opinionem, qui in omni interdicto, fructus ante diem editi interdicti pceptos, in ipso interdicto venire existimat, adductamq; suprà Vlpiani sententiam, in bonæfidei possessore, tantùm locum habere: quasi verò is qui reposcenti precarium non restituit, bonæfidei possessor sit: sed & diuinatoriã esse hanc Bartholi distinctionem manifestum est.

*a in l. in in-
terdictis de in-
terdict.*

Quod malæfidei possessores quanuis titulum habeant, tamen fructus qui percipi potuerunt restituere teneantur. Cap. II.

Vod autem dicimus malæfidei possessorem, etiam quos percipere debuit fructus, sed dolo vel culpa nõ percepit restituere debere: non solùm ad prædones qui nullo titulo possidēt, sed generaliter ad omnes malæfidei possessores pertinet: etiã si pro emptore, pro donato, pro legato, pro hærede, alio ve quolibet titulo, possideant. Nam & eum, qui non obseruatis solennibus rem debitoris fisci à procuratore eiusdem fisci mala fide emit, imperator Alexander constituit^b, ad rem ipsam, cum fructibus quos percepit vel percipere debuit, restituendam condemnandum esse. Item imperatores Valenti-

*b l. i. c. de fi. in-
stru. & in
hast. fisco.*

a *l. quemadmo*
dum. C. de agri
co. & censi. nianus & Valens rescripserunt *a*, eum qui adscri-
ptitios seruos absq; gleba mala fide emit, vendito-
ri eisdem seruos cū fructibus quos ex eisdē perci-
pere potuit, restituere debere. Simili modo Vlpia-
b *l. ait prator*
S. per hāc que
in frau. credi. nus ad pratoris edictum scribit *b*, si quis in frau-
dem creditorum res debitoris emit, non solū fru-
ctus quos percepit, sed etiā quos percipere debuit,
c *l. sed & par*
tus de eo quod
me. cā. in restitutionem venire. Idem Vlpianus scribit *c*,
emptorem qui metu illato venditorem ad vēden-
dam rem suam compulit, tam eos quos percepit,
quā eos quos non percepit sed percipere debuit,
fructus restituere cogi. Ex his igitur manifeste o-
stēditur, malæ fidei possessores, licet possessionis ti-
tulum exhibeant, non propterea ab iis qui percipi
potuerunt fructibus præstandis liberari. Malam
enim possessoris improbi fidē, titulo purgari pos-
se nulla iuris ratio admittit. Nec huic nostræ sen-
tentia contrarium est Imperatorum Diocletiani
& Maximiani rescriptum huiusmodi *d*. Si fundū
d *l. si fundum*
C. de rei uendi
ca. vestrum vobis per denunciationē admonentibus,
volētem ad emptionem accedere, quod distrahen-
tis non fuerit, non rectē is contra quem preces fun-
ditis, comparauit, vel alio modo mala fide contra-
xit, tam fundum vestrum constitutum probanti-
bus, quā fructus quos mala fide eum percepisse
probatum fuerit, aditus præses prouinciæ restitui
iubebit. Nam etsi in postremis huius rescripti ver-

bis

bis nominatim exprimat in restitutionē venire fructus, quos possessorē mala fide percepisse probatum fuerit: non tamen dicitur, eos qui percipi debuerunt restituendos nō esse. Præterea vt is qui dolo possidere desiit, pro possessore habetur, & perinde atque si possideret, condemnatur: sic malæ fidei possessor, qui culpa vel dolo cūm posset, fructus non percepit, iuris interpretatione percepisse videtur, eōsque quasi percepisse probatus esset, restituere tenetur.

Quòd malæ fidei possessor ab initio, ex pōst facto bona fide possidere possit, fructusq; lucrari: quòd item malæ fidei possessoris hæres fructus suos faciat. Caput. III.

Vid tamen si malæ fidei possessor bona fide possidere cœperit, an fructus suos faciat, queritur: & vix est, vt semel cōcepta mala fides, aliquo casu aboleri & ex possessoris animo euelli possit: præsertim, cū nemo, vt vulgo dici solet, possessionis suæ causam, sibi ipsi mutare possit: nisi fortè, hausta ex letheo flumine vnda, se veri domini oblitum esse caussetur, quem prius bene nouerat. Sed finge eum qui sciens emit: fundum ab eo cuius non erat, iterum eundem fundum emisse, ab alio non domino cūm existimaret eum dominum esse: vel eum iustā causam habere, existimandi se hæredem vel bonorum

Q iii possessore

possessorem domino extitisse, bona fide posside-
 re incipiet, fructusque faciet suos: hoc amplius &
 pro emptore vel pro herede vsucapiet, nec videbi-
 tur ipse sibi causam possessionis suæ mutasse, &
 ita Pomponio quoque visum est ^a. Sed an possesso-
 ris heres malæ eius fidei minimè conscius, bonæfi-
 dei possessor sit, an vero quia in defuncti vitia suc-
 cedit, vt malæfidei possessor dānari debeat, quod
 Bartholus, Baldus & plerique alii putant ^b: quorum
 sententia mihi displicet. Nam cum quæritur an
 quis fructus suos faciat, an verò restituere tenea-
 tur, Paulus respondit ^c, non ius, sed factum dunta-
 xat spectari oportere, an quis bona vel mala fide
 possideat. Quod autem dicitur, heredem in vitia
 defuncti succedere, hoc non ad factum sed ad ius,
 hoc est, vsucapionem pertinet: quæ, ob vitium de-
 functi, nulla esse potest. Præterea quod imperato-
 res Valentinianus & Valens constituerunt ^d, hæ-
 redis succedentis in vitium, parem habendam esse
 fortunam, quæ malæfidei possessoris fuisset: non
 hanc habet significationem, vt omnino teneatur
 hæres quasi malæfidei possessor, sed ita, si in ma-
 lam fidem successerit. Nam de eo hærede tan-
 tum imperatores loquuntur, qui lite ad-
 uersus defunctum malæfidei possesso-
 rem contestata, non potuit igno-
 rare rem alienam esse.

^a l. non solum
 §. quod vulgo
 de usucapi.

^b Bartholus in
 l. ex diuerso de
 rei uendi. Ac-
 cursius Baldus
 in. l. ij. C. de
 fruct. & liti.
 expen.

^c l. bonæfidei
 de acqui. re.
 domi.

^d l. ij. C. de
 fructi. & liti.
 expen.

Quibus

Quibus casibus fidei malæ possessor fructus
 quos percipere debuit vel etiam perce-
 pit, restituere non cogatur. Caput. III.

Nterdum tamen possessor quantumuis
 mala fidei, fructus tamē ex re aliena, quā
 etiam vi prædatus est, perceptos lucra-
 tur: cūm scilicet negligētia domini rem
 suā non petentis, continua nec vllō modo interr-
 upta. xxx. vel. xl. annorū possessione, omnis omni-
 no aduersus malæ fidei possessorē competēs actio,
 perempta est: hac enim temporis longissimi præ-
 scriptione defensus male fidei possessor, omnes præ-
 teritorum annorum fructus lucratur. Extat enim
 diui Iustiniāni rescriptum in hac verba ^a, Eos, qui *a l. eos in prin-*
 principali actione, per exceptionē. xxx. vel. xl. an- *cipio, C. de usu.*
 norum, siue personali, siue hypothecaria, cecide-
 runt, iubemus nō posse super vsuris vel fructibus
 præteriti temporis aliquam mouere quæstionem:
 dicendo ex iisdem temporibus, eas velle sibi per-
 solui, quæ non ad. xxx. vel. xl. præteritos annos re-
 feruntur, asserendo singulis annis earum actiones
 nasci: principali enim actione non subsistente, sa-
 tis superuacuum est super vsuris vel fructibus iu-
 dicem adhuc cognoscere. Si tamen fructuum an-
 nuatim vel menstruatim præstādorū obligatio
 contracta fuerit, quæ alteri obligationi non acce-
 dat, sed sola per se & principaliter sine alia vlla
 obligatione

obligatione vel caussa subsistat, & debitor continuis. xxx. vel. xl. annis ex die conceptæ obligationis numerâdis nihil præstiterit, nec vnq̄ vt solueret à creditore interpellatus fuerit, & si fortè à fructibus primi, secúdi, vel etiam tertii post natá obligationem anni. xxx. vel. xl. annorum præscriptione liberatus sit, fructus tamen sequentium annorú restituere tenetur. Habita enim ratione renascentis principio cuiusq̄ anni fructuum præstationis, definitum præscriptioni perficiendæ tempus, quo ad singulorum annorum præstationem, completú non esse idem Iustinianus quodam ad Matronianum præfectum pratorio rescripto declarauit, cuius rescripti verba hæc sunt ^a. In promissionibus, legatis, vel aliis obligationibus, quæ dationem per singulos annos vel menses aut aliquod singulare tempus continent, tempora memoratarú præscriptionum non ab exordio talis obligationis, sed ab initio cuiusque anni vel mensis vel alterius singularis temporis computari. Atqui, vt supra ostendimus, cū præstatio fructuú per singulos annos aut menses non principaliter sed accessoriè est in obligatione, tunc sublata per præscriptionem principali actione, nulla, ratione fructuum, licet à malefidei possessore & prædone percepti fuerint, actio competit. Reperitur etiam casus quo possessor malefidei, eos quos percipere potuit fructus, petitori præstare

*a l. cum notis
fimi. §. in his. C.
de præscrip.
xxx. uel. xl. an-
no.*

præstare non cogitur. Cum enim de fructibus ferui petiti quæreretur, Paulus respondit *a*, improbè delideraturum petitem fructus æstimari, qui ex artificio eius percipi potuerunt, quod artificio sumptibus possessoris didicit: sed quo modo hoc Pauli responsum accipiendū sit, primo libro abundè satis exposuimus. Sed etsi cū inhonestè posset, vt ex ancillarum prostitutione, vberimos fructus percipere possessor, non tamen perceperit, optimo iure horum rationem habendam non esse Paulus respondit *b*: eosq; tatum fructus qui percipi honestè potuerunt, æstimandos esse. Sed si re ipsa percepti fuerint, quanuis percipi non debuerint tamen in restitutionē venire Hermogenianus ait *c*, ne honesta interpretatio, non honestū lucrum possessoris adferat: qua de re etiā primo libro disseruimus.

a l. ceterū de rei uendi.

b l. fructus de rei uendica.

c l. cū hereditas de peti. her. re.

De fructibus à bonæ fidei possessore post litē contestatā vel motā controuersiā perceptis, domino qui obtinuit, restituendis. Caput. V.

Non idem iuris est, cū quis probabili errore iustaq; ignorantia deceptus, rem alienam suam esse bona fide existimans, fructus ex ea percepit. Planè post acceptum iudicium, omnia quæ ex eadē re adquisiuit, restituere debet, veluti per seruum alienū bona fide possessum: nam hæreditates & legata, quæ post litem contestatam per eum seruū obuenerunt, re-

P stitui

*a l. praterca
de rei uendica.* stitui debere Caius respondit^a: nec enim sufficit corpus ipsum restitui, sed opus est vt & caussa rei restituatur, id est, vt omne habeat petitor, quod habiturus foret, si eo tempore quo iudicium accipiebatur, homo illi restitutus fuisset: quam sententiam & Paulus probat *b*. Idē scribit *c*, si nuda proprietatis dominus petierit, & inter moras, vsusfructus amissus sit, ex eo tempore quo ad proprietatē vsusfructus reuersus est, rationem fructuum haberi. Sed & fructus quos ab alio percepit, restituere eum oportere, Vlpianus libro. xvi. ad edictum scribit *d*: lucrum enim ex ea re, quæ in lite esse ceperit facere non debet: sed fructus eius tēporis quo possessa est, ab eo qui eam euicerit restituere non debet. Cum autem res iudicata pro veritate habeatur *e*, si alienum fundum petierim, & iudex sententia declarauit meum esse, debere etiam de fructibus possessorem condemnare, eodem enim errore & de fructibus condemnaturum: nō debere enim lucro possessoris cedere fructus, cū victus sit: alioqui (vt Martianus ait *f*) nec rem arbitrabitur iudex mihi restitui, & quare habeat possessor quod habiturus nō esset, si statim mihi rem restituisset. In summa sciendum est, eandem esse post acceptū iudicium bonæ fidei possessoris conditionem, quæ est cuiuslibet malæ fidei possessoris. Nam & secundum ea quæ de fructibus vniuersitatis à nobis tradita

dita sunt ^a, post contestatam litem omnes possessores pares fiunt, quiq̄ priusq̄ interpellarentur bonæ fidei erant, nunc mota controuersia mala fide possidere incipiunt. Qua ratione litigatorem victum, qui post cōventionem, rei incumbit aliena, non in sola rei redhibitione teneri, nec tantū fructuum præstationē, quos ipse perceperit, agnoscere Imperatores Valentinianus & Valens rescripserunt ^b: sed eos quos percipi oportuisse, nō quos eū redegisse constabit, ex eo die, quo re in iudicium deducta, scientiā malæ possessionis accepit. Sed etsi ante litem contestatam vel etiam motam controuersiam, possessor rem alienā esse cognouerit, ex eo tempore fructus suos non faciet: nihil enim interest, siue simplici & extra iudiciū facta interpellatione, siue litis cōtestatione, vel alio quolibet modo, aliquis rem ad se non pertinere cognoscat. Nam statim malæ fidei possessor esse incipit. Vnde & Africanus respondit ^c, hæredē, qui rem possidet, sciens esse legatam, fructus suos non facere: qua de re copiosius supra à nobis tractatum est ^d. Apud Paulum etiam quæritur ^e, Si eo tēpore quo res mihi traditur, putem vendentis esse, deinde cognouero alienam esse, quia perseverat per longum tempus capio, an fructus meos faciam? & Paulus veriore putat Pomponii opinionem dicētis, me non esse bonæ fidei possessorē, quanuis capere pos-

a c iij. de fruct. qui in peti. hære.

b l. litigator C. de fruct. & liti. expen.

c l. quesitum de acqui. re. domi. d cap. 5. de fructi. lega. & fideicom. e l. bonæ fidei de acqui. rer. domi.

sim. Nam & è contrario qui capere non potest: tamen fructus suos facit. Vfuscapio enim ad ius, face re verò fructus suos vel non, ad factum pertinet. Item si is qui seruum alienum vel liberum hominem bona fide possidet, ceperit scire eum alienum esse vel liberum, videndum esse Vlpianus scribit ^a, an ei adquirat: quæstionemq; in eo esse, vtrum initium in eo spectemus, an singula momenta, & magis esse respondit vt singula momenta spectemus. Sed tamen cum ex facto proponeretur bona fidei emptorem sciuisse, & antequam fructus perciperet, cognouisse fundum alienum esse, dubiumq; esset an perceptione fructus suos faceret, Iulianus respondit ^b bona fidei emptorẽ quo ad percipiendos fructus, intelligi debere, quandiu euietus fundus non fuerit. Nam & seruus alienus quẽ bona fide emero, tandiu mihi ex re mea vel operis suis acquirit, quandiu à me euietus non fuerit. Quam Iuliani sententiam suprascriptis Pauli Vlpianiq; & Africani responsis minimè aduersari pleriq; tradunt: sicque accipiendam esse, vt quauis possessor rem alienam esse cognouerit, vel lis aduersus eum contestata fuerit, non protinus agenti domino sit ius colligendorum & percipiendorum fructuum, qui pendente lite ex re sua proueniunt: sed cū interim nil nouandum sit, possessor, vt ante litem inchoatam, ita etiam ea pendente, fructus ipso facto percipere debeat: & quantũ ad factum colligendorũ &

a l. qui mihi bona de adquis. re. domi.

Contrariæ Iuliani & Pauli sententiæ.

b l. qui scit. §. si. de usu.

Cõsulantur interpretũ in cõciliandis suprascriptis responsis distinctiones

percipiendorū fructuum adtinet, donec res euicta fuerit, loco domini habeatur: sed tunc demum dominum ex re sua fructus percipiēdi ius habere, cū in rei vindicatione aduersus possessore obtinuit: prius enim quā euicerit, sicut ipsius rei ita percipiendorum fructuum possessionem auferre à possessore nullo pacto potest. Sed si hæc interpretatio vera esset, qua ratione dixit Iulianus, seruum alienum tandiu mihi ex re mea vel operis suis adquirere, quandiu euictus à me non fuerit, eadē debuisset dicere, donationes, hæreditates, legata, quæ sine re mea vel operis suis seruus adquiret, tādīu mihi adquirere, quandiu euictus à me non fuerit. Nam nec ante euictum iudicis sententia seruum, possessio harum rerū auferri mihi potest: quæ tamen mihi adquire nemo vnquam dixerit: quin & ipse Iulianus hoc negat: alioqui & seruus ipse mihi adquire diceretur, cū possessio eius, donec euictus fuerit, auferri mihi non possit. Non est igitur quod existimare debeamus Saluum Iulianū tam inepto & improprio sermone vsū, aut de iure vetustissimis legibus & omnium ferè gentiū consensu obseruatis, confirmato, tāquam dubio & incerto uoluisse respondere. Quis enim quæso in dubiū aliquando vocauit, an possessor ante sententiā, & re iudicatā de sua possessione expelli possit? aut in perceptione fructuum eius turbari? nam & ipsos

quantumuis malæfidei possessores pendente controuersia, in perceptione fructuum turbari nõ posse, explorati iuris est: non ob id tamen quo ad percipiendos fructus dominorum loco haberi dicendum est. Alio modo intelligendum esse hoc Iuliani responsum Accursius putat ^a, vt quauis pendente lite, bonæfidei possessor faciat fructus suos, eos tamen non lucretur: sed post sententiã officio iudicis restituere teneatur: quod qd aliud est quã verbis & non rebus legem imponere & sophistarũ more captiunculis verborum hæreret? Aequè falsa est eiusdem Accursii alia distinctio ^b, qui opinatur Paulum questionem tantum mouere: eamq; dubiã relinquere nec decidere: Iulianum vero propositã apud Paulum controuersiam dirimere: quasi verò claris & apertis verbis ab Vlpiano ^c terminata nõ fuerit. Sed & ipsum Paulum eã quam mouet questionem etiam dissoluere omnes qui modo latini sermonis vim norunt, satis intelligunt: quo fit vt non satis mirari queam Bartholum ^d, & alios plerosq; in hanc Accursii opinionem descendisse. Illud quoq; nulla ratione probari potest quod dicit Accursius ^e, Iuliani sententiã in iudicio singulari locum habere: Pauli vero responsum in petitione hæreditatis intelligendum esse: nam in hoc eodem Pauli responso nulla petitionis hæreditatis mentio fit. Quin potius de rei singularis controuersia

^a d.l. qui scit.

^b eadem.l. qui scit.

^c d.l. qui mihi bona de adqui. re. domi.

^d in l. bonæfidei de acqui. re. domi. & in lex diuerso de rei uendi.
^e d.l. qui scit.

trouersia agitur . Non desunt etiam qui dicant, Iulianum de eo bonafidei possessore loqui, qui iustam litigandi causam habuit, quiq; nõ debuit temere indefensum ius suũ relinquere. Quod autem Paulus respondit, in eo procedere, qui statim mota controuersia vel etiam antea, cognouit planè rem ad se non pertinere: quæ distinctio, cum de mortalitate ipsius rei petite præstanda agitur, non iniqua videri potest. Quid enim si post litem contestatam mancipia aut iumenta aut pecora depetierint? damnandum non esse bonafidei possessorem Casius^a probat: nec enim debet possessor aut mortalitatem præstare, aut propter metum huius ius periculi temerè indefensum ius suũ relinquere. Sed quemadmodum possessor bonafidei damna quæ post litem contestatam fataliter contigerunt, refarcire nõ tenetur: ita lucrum, quod per id tempus ex re petita obuenerit, retinere nõ potest: sibi enim abundè satisfactum & consultum esse intelligere debet, quod in damno non versatur: nec ex ea re lucrum quærere, cuius periculum & detrimentum ad eum nõ pertinet: quamobrem etsi res petita perierit, quanuis possessor ob iustã litigandi causam interitũ præstare non teneatur, tamen eiusdem rei fructus restituere cogitur. Vnde si animal petatum demortuũ sit, sine dolo malo & culpa possessoris: & si fatum præstare possessor nõ tenetur,

*a. l. illud de pe
ti. hære.*

neatur, nec pretium animalis mortui petitori restituere: tamen propter fœtus & fructus à possessore perceptos, sententiam necessariam esse Paulus respondit *a*. Reiectis igitur hisce friuolis distinctionibus, nobis rectius ita definiendum esse videtur. Cùm apud veteres quæreretur, Bonæ fidei possessor, vtrum ex die litis contestatæ, an ex die, quo ante motam controuersiam scire incepit rem alienam esse, an verò ex die sententiæ quæ restituere iussus est, fructus suos facere desineret, & Iulianus libro septimo digestorum respondit *b*, bonæ fidei possessorem, quo ad percipiendos fructus, intelligi debere quandiu euictus non fuerit: bonamque fidem initio possessionis, non singulis momentis spectandam esse: vt bonæ fidei possessor quanuis rem alienam esse cognouerit, tamen sicut vsucapionem perficit, ita fructus suos faciat. Iulius Paulus (qui notas in Saluium Iulianum scripsit) contra sentit: ait enim, Pomponium putare, verendum esse, ne non sit bonæ fidei possessor, qui licet eo tempore quo res traditur, existimauerit vendentis esse, postea cognouerit alienam esse: nec huic contrarium esse, quod longum tempus currit: nam è contrario is qui non potest capere propter rei vitium: quia pupilli est, aut vi possessa, vel præsidi contra legem repetundarum data, fructus suos facit: quod enim quis capiat, hoc ad ius id est capionem, illud ad

a l. itē si uerberatū. §. si. & l. sequenti de rei uendica.

b d. l. qui scit de usu.

c d. l. bonæ fidei de acqui. re. domi.

ad factū pertinere, vt quis bona vel mala fide possideat. Sed & Domitius Ulpianus euidentissimè declarat *a*, bonam fidem initio possessionis nō sufficere: sed singulis momentis desiderari, vt possessor fructus suos faciat: & hanc Africani, Pomponii, Pauli, & Ulpiani, sententiam veriore esse putamus. Cū enim quæritur, an possessor fructus sibi adquirat, an non, factū dūtaxat (vt Paulus ait *b*) inspici debet: hoc est, bona ne an mala fide possideat. Ex his illa quæstio orta est, An perempta lite semel instituta, & lōgo post tempore reuocata, fructus ex tempore primū contestatæ litis, an verò ex eo demum tempore, quo lis interrupta reuocata est, bonæ fidei possessor præstare teneatur, & Accursius *c*, perceptos lite intermissa fructus, petitori restituendos non esse existimat: argumento quæ utitur eius, quod Paulus ait *d* lite mortua nullam rem esse, fideiussorēque ex stipulatu iudicatum solui nō teneri: quam sententiam Baldus quoque probat *e*, ea potissimum ratione, quod officiū iudicis, quo possessor fructus restituere compellitur, perempta lite expirauerit: quæ reuocata nouum iudicis officium desiderat: quod retro ad tēpus peremptæ litis non trahitur. Præterea eum qui tēpus peragenda liti præscriptum labi patitur, eidem renunciare videri: sed magis est, vt ex die litis primū contestatæ, fructus in restitutionem veniant: nam &

a l. qui mihi bona co. tit.

b d. l. bonæ fidei.

c in l. ij. C. de fruct. & liti. expen.

d l. cū lite mortua iudi. sol.

e d. l. ij.

Q

qui

qui debitorem suū in ius vocauit, deinde inceptā litem ad finem vsque profecutus nō est, sed statim ab ea destitit, siue potentia aduersarii à persequenda lite deterritus, siue ob suam ignauiam, & imbecillitatem, vel alium quemcunq; casum et si continuis triginta annis ex die litis intermissæ connumerandis tacuerit, nec vllō prorsus modo aduersarium inquietauerit, quibus elapsis extinctam litem reuocet Diuus Iustinianus Demostheni præfecto prætorio rescripsit *a*, non posse eū præscriptione longissimi temporis. xxx. annorum à sua intentione excludi ob id quod semel rem in iudicium deduxerit. Itē Paulus scribit *b*, sufficere semel interuenisse moram vt perpetuò vsuræ debeantur. Postremò mala fides quæ statim post primā interpellationē superuenit, taciturnitate petitoris aboleri nō potest: & qui post litē contestatā mala fide possidere cœpit, petitoris silentio malefidei possessor esse nō desinit: nā et si fortè iustā litigandī causam habuerit, petitorēq; causæ suæ diffusum liti cessisse probabiliter existimauerit: debuit tamē intelligere, fieri posse, vt lite postea reuocata res ab eo euinceretur. His igitur rationibus adparet, possessorem fructus tēpore litis intermissæ perceptos, suos nō facere, eosq; petitori restituere debere. Vnde cūm fiscus in quæstione falsi testamenti nō obtinisset priusquam autē ea quæstio decideretur,

alio

a l. fina. C. de
prescrip xxx.
xl. anno.

b l. Titia. §.
usuras de le
ga. ij.

alio nunciante bona postea vacare constitisset, Pa-
 pinianus respondit ^a, fructus post primam litē ab-
 sumi non oportuisse: neq; ad senatu/cōsulti bene-
 ficium hāredem scriptum pertinere, controuersia
 semel mota. Proinde hanc sententiam adducta in
 contrarium ab Accursio ^b argumēta minimē in-
 firmant: quod enim lite mortua fideiussores iudi-
 catum solui non tenentur, hoc ideo est, quia ex fu-
 turo rei iudicandæ euentu obligatio eorum pen-
 det: qui se quod in lite instituta iudicatū esset, so-
 luturos promiserunt: sicq; obligatio eorum, nulla
 ex eadem lite secuta sentētia finitur: at mala fides
 semel concepta, in perpetuum vt supradiximus ^c
 durat: multo minus obest, quod perempta lite offi-
 cium iudicis expirare dicitur: nam etsi in eandem
 actionem cū re ipsa non veniant vendicari tamen
 vel cōdici possunt. Sed & illud facile dilui potest
 quod Baldus ait ^d, eum qui destitit à lite, renūcia-
 re videri: nam etsi ab instituta actione recesserit,
 causæ tamen suæ pro qua actionē intenderat, re-
 nunciassē non intelligitur: quid enim si iusta de
 causâ inceptam litem persequi non potuit, quin
 noua actione experiri possit nemini dubium est.
 Caterum quod suprà diximus possessorem pēden-
 te lite in perceptione fructuum turbari non posse,
 neque percipiendorum & colligendorum fructuū
 possessionem auferri ei debere, nonnunq̄ aliter se

^a l. fifeus in
 questione de
 iure fis.

^b d. l. ij.

^c cap. sup.
 eo. ti.

^d d. l. ij.

Q ii habet

a l. Imperatores. §. si. de ap-
pella.

b Lab execu-
tione. C. quo ap-
pel. non reci.

c c. i. ij. & iij.
de seque. pos-
sess. & fructu.

d l. si fideius-
sor. §. si. cui sa-
tisda. cogan.

e l. unica. §. i.
de asser. tollen.

habet: nam si ab eo depopulentur fructus, æquū si-
bi videri Papyrius ait *a*, fructus apud sequestrum
deponi: idque multis & imperatorum *b*, & pontifi-
cum *c* rescriptis cōprobatur. Sed etsi suspectus sit
possessor, rem de qua est cōtrouersia apud officiū
deponi debere Vlpianus scribit *d*. Itē si quis ex pos-
sessione seruitutis super libera conditione litiget
Imperator Iustinianus iussit *e*, peculiū eius aliāsq;
res quæ vendicātur in tuto pro dispositione iudi-
cis collocari. Deniq; quoties iusta caussa subest p-
pter quam res de qua agitur, apud sequestrū depo-
ni debet, ex consequēti fructus quoq; deponūtur.

De fructibus ante litem contestatam vel

motam controuersiam à bonæ fidei

possessore perceptis. Caput. VI.

Roinde non omnes fructus, quos perce-
pit bonæ fidei possessor priusquam rem
alienā esse cognosceret, suos facit. Qui
enim sine facto & opera cuiusquā pro-

f l. fructus de
usu.

g §. idem placet per quas
p. so. no. ad gri.
lib. ij. Insti. l. li-
ber homo. l. qui
bona. l. ad grun-
tur. l. si seruus
l. seruus de ad-
qui. re. domi.

ueniunt fructus, solaq; natura & sponte nascūtur,
eos fidei quantumuis bonæ possessor suos non fa-
ciet: vt si pomum decerpserit, vel ex sylua cecide-
rit, non fieri eius rectē Pōponius lib. xii. ad Quin-
tum Mutium scripsit *f*. Eadem ratione placuit *g*,
vt quod serui vel liberi homines à nobis bona fide
possessi, non ex re nostra vel operis suis adquirūt,
sed ex donatione, legato, hæreditate, vel alia iusta
caussa

caussa adquisierint, id tanquam fructum quicquam sponte & vltro prouenit, nobis non adquirat: verum sibi ipsis, si liberi: vel domino, si serui sunt. Hoc amplius nec eos fructus, quos cura sua & industria percepit bonafidei possessor, omnino lucratur. Nam si qui adhuc litis contestatae tempore integri extent eos utique restituere tenetur, & ita Imperatorum Diocletiani & Maximiani rescripto cautum est: cuius verba sunt haec *a*. Certum est bonafidei possessores omnes fructus tempore quo lis contestatur extantes, solere cum ipsa re praestare. Tum demum igitur bonafidei possessorem fructus lucrari dicendum est: cum eos sua cura & industria bona fide perceptos, ante litem contestatam consumpsit: naturali enim ratione hosce fructus eum quasi dominum pro cultura, & cura lucrari Paulus respondit *b*, quod & Iustinianus libro. xi. institutionum probat *c*. Quare si quis a non domino, quem dominum esse crediderit, bona fide fundum emerit, vel ex donatione, aliaue qualibet iusta causa, & quae bona fide acceperit, & postea dominus superuenerit, fundumque vindicet, de fructibus ab eo consumptis (ut idem Iustinianus constituit *d*) agere non poterit. Paulus quoque lib. xxiii. ad edictum *e* scribit. Si quis ex eo loco quem vicini esse adparuerit, ante acceptum iudicium fructus bona fide percepit, lucrari eum oportere, si eos consumpsit: idque & Africano placuit *f*.

a l. certum. C.
de rei uedica.

b l. bonafidei
de acqui. re.
domi.

c §. si quis a
non domino de
rerum diui.

d d. §. si quis a
non domino.

e l. sed ex loco
ci fini. regun.

f l. quae sita. §.
si. de acqui. re.
domi.

Q iii

Idem

*a d.l. bonæfi-
dei. i. respōso.*

*b in. d.l. bonæ
fidei.*

*c d.l. bonæfi-
dei.*

Idē tamen Paulus respōdit *a*, bonæfidei emptorem non dubiè percipiendo fructus, etiam ex aliena re suos interim facere, non tātū eos qui diligentia & opera eius peruenerūt, sed omnes: quia quod ad fructus adtinet, loco domini penè est. Ergo & naturales fructus, qui sponte & nullo cogente prouenerunt, bonæfidei possessor suos facit. Sed puto veriore[m] esse Accursii *b*, interpretationē qui existimauit propositam à Paulo *ἀντιθεσις*, ita accipiendā esse, vt bonæfidei possessor faciat fructus suos, non tantum eos qui diligentia & opera eius prouenerunt, sed omnes etiā qui ab alio sati sunt, quique opera & diligentia alterius prouenerūt. Cū enim apud omnes cōstaret, cura & opera sua perceptos fructus, bonæfidei possessorem suos facere: dubium tamen esse cepit, an & qui diligentia, fatione, & sumptibus alterius prouenerunt fructus, bonæfidei possessor suos faceret: vt enim naturales, ita nec istos, suos facere videbatur. Paulus tamē contrā sensit *c* bonæfidei possessore[m] facere fructus suos non tantum eos, qui diligentia & opera eius percepti sunt, sed omnes etiā qui opera & diligentia alterius prouenerunt: & ita se intellexisse subsequentibus exemplis declarauit: ait enim, & ouiu[m] fœtus in fructu esse, & ideo ad bonæfidei emptore[m] pertinere, etiam si pregnātes uenierint: quasi ita diceret, bonæfidei emptorem fœtus suos facere, non tantum

tantum eos qui opera, diligentia, & impensa eius,
 quam pascendis & curandis ouibus adhibuit, na-
 ti sunt: sed omnes, etiã qui alterius cura nati sunt,
 nempe venditoris qui priusquam vèderet, curam
 pascendo pecori adhibuit, & pregnantes oues ven-
 didit. Idem deinde subiicit, & sanè quin lac suum
 faciat, quamuis plenis vberibus venierint, dubita-
 ri non potest: eodem enim modo exemplum istud
 accipiendum est, vt dicamus, bonæ fidei possesso-
 rem lac suum facere, nō tantum quod percepit ex
 ouibus quibus pascendis pecuniam vel operã im-
 pendit, sed etiam quod nulla eius sed potius vendi-
 toris opera prouenit: vel etiã veri domini, cui oues
 plena lactis vbera gestantes subreptę sunt. Postre-
 mo subdit Paulus idem de lana iuris esse, vt bonæ
 fidei possessor lanam faciat suam, non solùm eam
 quæ ex cura eius alendis ouibus adhibita, sed & eã
 quæ sine vlla eius opera & impēsa excreuit, sed po-
 tius domini cui lanatę oues furto substractę sunt.
 Et hæc exempla verbosius fortè profecuti sumus,
 vt omnes intelligerēt non ineptam esse aut absur-
 dam in hunc sensum Pauli *de vi & do. q. 1. p.*, sed congruē-
 tissimam subsequētibúsq; singulis exemplis ma-
 ximè ad commodam: ex quibus satis euidenter ad-
 paret, ita sensisse Paulum, vt nos cū *Accursio* in-
 terpretamur. Prasertim cū hæc tantum huma-
 na cura prouenientium fructuum exempla subiū-
 xerit,

*a l. qui scit. §.
i. de usu.*

*b l. quæsitū de
acqui. re. domi.*

*c in. d. l.
e l. fructus de
usu.*

xerit, nullamq̄ eorum qui sponte nascuntur specie proposuerit: quippe qui probè intelligeret non idem iuris in his naturalibus fructibus esse. Sed & hanc interpretationem verissimā esse Iulianus ^a libro septimo digestorum apertissimè demonstrat, dū dicit in bonæfidei possessore hoc esse recipiendum, vt fructus ad eum pertineant, à quolibet facti. Idem etiam Iulianus respondit, fructus ex fundo perceptos, qui bonæfidei possessoris fiunt, proprius iis accedere, quæ serui operis suis adquirunt: idemq̄ Africano placet ^b. Cui cōsequens est, fructus naturales qui sine opera cuiusquam ex fundo percipiuntur, bonæfidei possessoris non fieri: nam qua ratione eius fierent, eadem sanè & quæ seruus bona fide possessus neque ex operis suis neque ex re ipsius adquiret, eidem bonæfidei possessori adquireret. Caterùm quod inter possidentem titulo & sine titulo Bartholus distinguit ^c, defendi nulla ratione potest: nam & Pomponius scribit ^e, Si maritus vel vxor ex re sibi donata pomū decerpserit, vel ex sylua ceciderit, non fieri eius: sicuti nec cuiuslibet bonæfidei possessoris: quibus verbis omnes titulo vel sine titulo possidentes comprehendi nullōsque excludi manifestum est.

Quomodo

Quomodo accipiendum sit, quod dicitur bonafidei possessorem facere fructus suos. Caput. VII.

T verò quod diximus bonafidei possessorem fructus industria & cura humana perceptos, tum demum lucrari, cum eos ante litem contestatam consumpserit, multis iurisperitorum responsis cōtrarium esse videtur. Iulianus enim libro septimo digestorum scribit ^a plus iuris in percipiendis fructibus bonafidei possessorem habere, quàm fructuarium: cum huius non fiant antequam ab eo percipiantur: ad bonafidei autem possessorem pertineant, si quoquomodo à solo separati fuerint: idemque Paulus libro. iii. ad Sabinum refert. Idem etiam Paulus scribit ^b, lanam furtivarum ouium apud bonafidei emptorem deconsam, vsucapi nō posse, sed statim emptoris fieri. Sed sciendum est fructus ideo non fieri fructuarii, simulatq; à solo separati sunt, quia si fur defecerit vel decerpserit fructus maturos pendentes, Vlpianus lib. xvii. ad edictum scribit, eum non fructuario, sed proprietario cōdictione teneri. Diversa caussa est bonafidei possessoris, cui aduersus furem cōdicio competit: nam (vt suprà dictum est) fructus eius fiunt simulatq; quoquomodo à solo separati sunt. Ex eo tamen nō sequitur, non debere bonafidei possessorem tempo-

^a l. qui scit. §. penul. de usu.

^b l. sequitur. §. lana de usuca.

re litis contestatæ extantes fructus restituere: nam & hæres in diem vel sub conditione hæreditatem restituere rogatus, licet die vel conditione pendente hæreditatis dominus sit, eam tamé post diei vel conditionis euentum restituere debet: & apud maritum dominium dotis rectè esse dicitur, licet soluto matrimonio eam mulieri vel hæredibus eius restituere cogatur: sic & fructus simul atque à solo separati sunt, bonæfidei possessoris fiunt: in eiusq; dominio esse dicuntur. Verùm sub conditione restituere tenetur, si eos ante litem contestatam non consumpserit: & ita interpretandum esse Paulus superscripto respõso pspicue declarat. Nã posteaquam dixit lanam furtiuarum ouium apud bonæfidei emptoré detonsam, statim fieri eius, mox subiunxit, idem & in agnis dicendum esse si consumpti sint. Proinde multo plenius perceptorum fructuum dominium habet bonæfidei possessor, quàm maritus dotis vel hæres hæreditatis, quam sub cõditione alteri restituere tenetur: hi enim neq; vendere, neque donare, neque alio quocunq; modo alienare possunt: ille verò omnes fructus vendere, donare, alienare, consumere, vti, & abuti, pro arbitrio, simul atque à solo separati sunt, potest. Nõ abs re igitur statim eius fieri dicuntur: sed si fortè contingat casus vt apud eum litis contestatæ tempore salui extent, in restitutionem venient tamen
non

non ideo minus à solo separatos fructus suos face
 re dicitur. Poterat enim libere eos ante litem con-
 testatam alienare, & pro arbitrio consumere: quod
 si non fecerit post litem contestatam in aliũ trans-
 ferre, vel ipse cõsumere bona fide non poterit. Er-
 go (vt suprã diximus) ita demũ absolutè & irre-
 uocabiliter possessoris lucro cedunt fructus, cum
 non sola natura sed factõ hominum & bona fide
 percepti, lite nondum contestata cõsumpti sunt.
 Interdum tamen cõtingit, vt bonafidei possessor,
 quanuis perceptos fructus consumpserit, nihil ta-
 men lucretur: vt si quærendorum & colligendorũ
 fructuum gratia tantũ impenderit, quanti fructus
 ab eo consumpti æstimantur: hos enim sumptus à
 petitore repetere eum nõ posse, sed cum fructibus
 perceptis compesandos esse, Papinianus lib. ii. re-
 sponsoꝝ & ii. definitionum scribit ^a. Nihil igi-
 tur hoc casu lucrari bonafidei possessorem mani-
 festum est, cum tantum impenderit, quantum per-
 cepit. Sed an ciuilis possessionis ratione, an natu-
 ralis, an vtriusq; simul, bonafidei possessor perce-
 ptos fructus suos faciat, quæritur, & Baldus ^b na-
 turali tantum possessione fructuum dominiũ ad-
 quiri negat. Fructuarius enim, nõ possessionis, que
 nulla est, sed iuris vtendi fruendi ratione, fructus
 suos facit: sed & eum qui naturaliter tantum pos-
 sidet, bona fide non possidere certũ est. Ergo pos-

*a l. emptor. l.
 sumptus de rei
 uendicati.*

*b in. l. ij. C. de
 fruct. & liti.
 expen.*

a in.d.l.ij.

*b l. qui scit. i.
responsio de
usu.*

*c Bartholus in
l. ex diuerso de
rei uendi. Anto
nius de Butrio
in Panormita.
in cap. gra
uis de resti.
spol.
d. l. si me. &
Titium si cer.
peti.*

*e l. sequitur. §.
fructus de usu
ca.*

sessionis ciuilibus ratione, fructuum dominium ad-
quiri, idem Baldus existimat ^a, cū res ab eo possi-
detur, qui non solo facto, nec alieno nomine, sed
suo iure, suoq; nomine, rem alienam esse ignorans,
possidet. Atqui melius est vt dicamus, neq; ex na-
turali, neq; ex ciuili possessione, acquisitionē fru-
ctuum pēdere: licet enim sine ciuili possessione subsi-
stere bona fides non possit, hęc tamen sola efficit,
vt possessor loco domini habeatur: & quasi iure
dominii, non autem possessionis, fructus suos fa-
ciat: quod & suprascriptis quibusdam respōsis si-
gnificatur ^b. Sciendum tamen est moribus nostris
receptum esse, vt quemadmodum hęreditatis, ita
rerum singularum possessores, omnes fructus siue
extantes, siue etiam cōsumptos, ex quibus locuple-
tiores facti sunt, restituere teneātur, quod & à ple-
risq; nostrorum interpretum responsum est ^c: nam
vt Celsus libro quinto digestorum scribit ^d, quod
ex re mea ad te peruenit, id à te mihi reddi, æquū
& bonum est: nec te cum mea iactura locupletio-
rem fieri, naturalis æquitatis ratio permittit: si ta-
men extantes fructus eos etiam qui sponte & nul-
lo cogente nascuntur, continuo triennio bona fi-
de quis possederit, eorum plenum & irreuocabile
dominiū acquirit: nam vt cęteras res mobiles ita
etiam fructus à solo separatos continuo triennio
vsucapi Paulus respondit ^e.

Quod

Quod ei qui in rei vendicatione obtinuit fructus post litem contestatam percepti, officio iudicis, ante verò conditione vel in re actione restituendi sint. Caput. VIII.

Quissimè admonendi sumus, cum restitutione ipsius rei, eos tantum officio iudicis venire fructus, qui post litem contestatā percepti sunt, vel percipi debuerunt: secundum quod diuus Iustinianus cōstituit ^a, si in rem actum sit, coram iudice, & contra possessorem iudicauerit, iubere debet, vt rem ipsam restituat, cum fructibus: & Vlpianus lib. LI. ad edictum scribit ^b, Qui restituere iussus, iudici non pareret, contendens se non posse restituere, siquidē habet rem, manu militari officio iudicis possessionē ab eo transferri, & fructuum duntaxat omnisque causse nomine condemnationem fieri. Apud Caium quoq; lib. vii. ad edictum scriptum est ^c, non sufficere corpus ipsum petitum restitui: sed opus esse, vt & causa rei restituatur: id est, vt omne habeat petitor, quod habiturus foret, si eo tempore quo iudiciū accipiebatur, res illi restituta fuisset: nam vt libro primo ad edictum ædiliū curruliū Vlpianus scribit ^d, iudici statim atq; iudex factus est, omnium rerum officium incumbit, quæcūque in iudicio versantur: ea autem quæ ante iudicium

^a §. etsi in re
de offi. iudi.
lib. iij. Insti.

^b l. qui resti-
tuere de rei
uendicati.

^c l. præterea
de rei uedica.

^d l. ædiles §.
item sciendum
de edili. edict.

R iii contingunt,

contingunt, non valde ad eum pertinent: nisi fuerint ei nominatim iniuncta: quare fructus ante litem à possessore percepti, cum officio iudicis non contineantur, nominatim peti debent vel rei vendicatione, vel condictione ex lege, aut sine causa, vel alia competenti actione, secundum ea quæ supra de malefidei possessore diximus. Reperitur tamen casus quo officio iudicis non incumbit, iubere fructus post litem contestatam perceptos restituere: nam si petitor lite contestata usufructum legauerit, ex eo tempore ex quo discessit à proprietate, fructuum rationem non habendam Paulus libro. xxi. ad edictum refert ^a. Sed etsi post litem de usufructu contestatâ fuerit finitus usufructus Vlpianus libro. xviii. ad Sabinum ^b vltius desinere deberi fructus respondit: nam etsi mortuus fuerit fructuarius, hæredi eius actionem præteritorum duntaxat fructuum dandam: sed non ideo fructus postea perceptos possessor lucratur: eos enim, ei ad quam pertinent, competenti actione conuentus, restituere debet. Simili modo & fructus qui post rem iudicatam & quadrimestre tempus condemnatis præstituto à possessore rei, quam restituere iussus est, adhuc incumbente, percepti sunt ad officium iudicis qui rem ipsam restituere iussit, non pertinent: sed ii tantum, qui vsque ad rei iudicata

Si ai res. d. u
libri. ff. de ob
libri. ff. de ob

a l. ex diuerso
§. i. de rei uen
dica.

b l. utifru. §. si
post si usus
fruct. peta.

iudicatę tempus percepti sunt : ideo si moram fecerit in homine reddendo possessor, & homo mortuus sit, fructuum rationem vsque ad rei iudicatę tempus spectandam esse Vlpianus ex Iuliani sententia libr. xvi. ad edictum refert ^a: & Pomponius veriore[m] putat ^b, Trebatii opinionem existimantis eousque fructuum rationem habendam quousque haberetur si non periisset, id est, ad rei iudicandę tempus. Vnde Papinianus libro tertio responsorum scribit ^c, iudicem iudicii bonę fidei nõ rectę iubere interponi cautiones, vt si tardius sententię cõdemnatus paruerit, futuri tēporis pendatur vsurę. Quid enim, vt Paulus notat ^d, pertinet ad officium iudicis post condemnationem futuri temporis tractatus, nec est quod petitor qui obtinuit, conqueratur, ad hoc vsque tempus officium iudicis non extendi: cū in potestate eius sit iudicatū exigere. Et non immeritò Iabolenus libr. x. *ἰδὲ σολῶπ* respondit ^e, iudicium in futurum concipi non posse de his rebus quę postea in obligationē aduenturę sunt. Papinianus tamen scribit ^f, circa tutelę restitutionem pro fauore pupillorū latiorē interpretationem factam esse, vt siue iudex accipiat: siue sine iudice tutela restituatur: in eum diem quo restituit, tutor vsuras præstet. Item probandum in eo qui hæreditatem aliã ve vniuersitatem

^a l. iulianus de rei uendi.

^b l. fructus nõ modo de rei uē dica.

^c l. i. de usu.

^d d. l. i.

^e l. non quem admodum de iudi.

^f d. l. i. §. si.

tatem

tatem restituere iussus est: nam & ad fructus post rem iudicatam à possessore perceptos sententia iudicis porrigitur. Nam, vt suprà tractatum est, fructus vniuersitatis ante vel post litem contestatam, necnon post condemnationé percepti, ipsam vniuersitatem augent. Sed & alio casu ad futurum tempus sententiam trahi non est incognitum cū ius præsentis tempore actori quæsitum, futurum tempus respicit: idq̄ in ple- risque iuris articulis expressum est.

a l. i. C. de sen-
ten. que sine
cer. quâti. pro-
fe. l. in lege a-
quila si deletū
ad leg. aquli. l.
Atteius. §. si. de
aqua plu. arcē.
l. quod si in diē
§. i. de peti. hæ-
re.

Libri secundi De fructibus

F I N I S.

IOANNIS COPI
 IVRISCONSULTI DE FRV-
 ctibus. Liber.III.

QVAE IN CONTRACTIBVS
 ex quibus dominium transfertur, fructuū
 ratio habenda sit. Tit. I.

De fructibus rei emptæ & venditæ. Caput. I.

Vm sit expositū superiore libro
 de fructibus qui in petitionē hæ-
 reditatis veniunt, Deinde de fru-
 ctibus legatorū & fideicommissō-
 rum, Tum postea de iis qui singu-
 larum rerum petitioni accedunt:
 consequens esse existimauimus, vt de fructibus re-
 rum, quæ in varios passim contractus deduci so-
 lent, pauca quædam breuiter, & dilucidè tractare
 mus. Contractuū autem & quasi contractuū, exi-
 gente hominum necessitate, plurima esse tam gen-
 tiū quàm ciuili iure introducta genera, nemo est
 qui nesciat. Aliis enim rerum dominia transferū-
 tur. Aliis res communicantur. Aliis possessio tan-
 tum vel vsus conceditur. Aliis rerum alienarū cu-
 ra, & administratio suscipitur. Quam distin-
 ctionē

tionē licet ante nos nemo obseruauerit, tamen ad rationem fructuum, quæ in singulis contractibus habetur, intelligendam, necessariam esse, & secundum hanc veluti regulam, omnem quæ in contractibus habetur, fructuum rationem metiri oportere ostendemus. Primum igitur exordiamur ab illo genere contractuum ex quibus dominia rerum transferri solent. Inter quos primus occurrit vtitissimus ille emptionis & venditionis contractus. Quis enim nescit facta alicuius rei ex hac emptionis & venditionis causa traditione à venditore dominium rei tradita in emptorem transferri ^a? Ergo fructus, qui post traditionem ex re vendita prouenerunt, dominii iure ad emptorem pertinent: ni fortè venditor inter contrahendum nominatim vel omnes fructus, vel certam speciem fructuum ad certum tempus exceperit: nam huic conventioni standum esse vulgo traditum est ^b. Sed & ante traditionem, perfecta tamen venditione percepti fructus, emptoris lucro cedunt: & si quidem purè emptio contracta fuerit, statim solo consensu perfectam esse ^c, dubitari non potest: licet res nondum tradita, nec pretium solutum fuerit. Quare omnes fructus qui perfecta solo consensu emptione & venditione proueniunt, ad emptorem pertinent: & à venditore percepti, simul cum re ipsa restitui ei debent. Nam & si emptor ante traditionem propriè

dominus

^a §. per traditionē de re. di. vi. lib. ij. insti.

^b l. qui fundū §. cū fundū. l. in lege. l. cū manu. de contrahē. empti.

^c §. i. de contrahē. empti. & vendi. li. ij. insti. l. i. eo. tit.

dominus non sit, tamen quia perfectus est solo cō-
 sensu contractus, loco domini habetur: qua ratio-
 ne omne damnum, post consensum vtrinque presti-
 tum, rei venditæ contingēs, periculo & detrimen-
 to eius contingit: omnia quoque eiusdē rei onera
 solus sustinere & agnoscere debet. Non est igitur
 quod cuiquam nouum aut absurdum videri de-
 beat, si ante traditionem omnes fructus qui ex re
 vendita prouenerunt, emptorem sequantur. Vnde
 diui Diocletianus & Maximianus rescripserunt
 venditorum pecorum fœtus, post perfectam vēdi-
 tionem natos, ad emptorem pertinere. Item vēdi-
 tis iumentis aut nauibus, si quid ex uectura quæsi-
 tum est, emptori præstabitur. Seruo quoque distra-
 cto si quid donatum fuerit ante traditionem, hoc
 restitui debere Vlpianus lib. xxii. ad edictum scri-
 bit: hæreditates etiam per seruū acquisitæ, & le-
 gata omnia æquè restitui debent: nec distinguen-
 dum cuius respectu ita relicta sint. Item quod ex
 operis seruus præstitit, vēditori, emptori restituē-
 dum idē Vlpianus respōdit. Denique omne emo-
 lumentum & commodum, quod post perfectam
 venditionem ex re vendita prouenit, ad emptorē
 pertinere sepissimè rescriptum est. Vsq̄ue ad eō
 autem fructus post perfectam venditionem perce-
 pti, emptoris fiunt: vt si moram in tradēda re ven-
 dita commiserit venditor, non eos tantum quos

a §. cum autē
 de emp. & uen-
 di. lib. ij. insti.

b l. post perfe-
 ctam. C. de acti.
 emp.

c l. Iulianus. §.
 si quid seruo
 de act. emp.

d d. §. si quid
 seruo.

e l. i. C. de peri.
 & com. rei uē-
 di. l. fructus. C.
 de act. emp.

S ii percepit,

percepit, sed etiam quos potuisset percipere, si diligentior fuisset, præstare teneatur. Cùm enim per venditorem steterit, quò minus rem tradat, Paulus lib. xxxiii. ad edictum scribit ^a, omnem vtilitatem emptoris in estimationem venire. Neratius quoque libro quarto Membranarú putat ^b, Si per venditorem steterit, quò minus emptor seruú sibi venditum in tempore haberet, non solú id quod ipse venditor per eú adquisiuit, præstandum esse: sed & id quod emptor, iam tunc sibi tradito seruo adquisiturus fuisset: idemq; Iuliano placet ^c. Econtrario emptor qui in soluendo pretio moram fecit, vsuras pretii veditori præstare debet: & ita Hermogenianus libr. ii. iuris ^d *ἰδὲ τὸ μὲν* respondit ^d. Quinimmo statim post diem traditionis vsuræ pretii sine vlla interpellatione debentur. Nã cū re emptor fruatur, æquissimú esse Vlpianus ait ^e, eum vsuras pretii dependere: quod & imperatorum Diocletiani & Maximiani rescripto declaratur ^f. Non solú autem fructus post perfectam veditorem nati, ad emptorem pertinent: sed etiã ante nati: tamen veditorem tempore adhuc pendentes, necdum à solo separati, ad emptorem pertinent: fructus enim pendentes (vt primo libro exposuimus ^g) pars rei esse videntur: qua de causã si fructibus iam maturis ager distractus sit, etiam fructus emptori cedere Vlpianus refert: cui consequens est, quod Iulia-

^a l. si sterilis. §. cum per uenditorem de acti. empt.
^b l. si ea res co. tit.

^c d. l. si ea res.

^d d. ul. de pericu. & commo. rei uendi.

^e l. Iulianus. §. ex uendito. de Act. empti.

^f l. curabit. C. de Act. emp.

^g tit. II. cap. de penden. fructi.

nus libr. iiii. digestorum ait ^a, eum qui pendentem vineam emit, si vnam legere prohibeatur à venditore, aduersus eum petentem pretium, exceptione vti posse, si ea pecunia de qua agitur, non pro ea re petitur, quæ venit: neque tradita est. Nisi fortè pendentes fructus venditor nominatim exceperit: tunc enim conventioni (vt antè diximus) standum est ^b.

^a l. qui pendētem de Act. emp.

^b l. Iulianus. §. si fructibus de Acti. empti.

Planè fructus ab emptore ante perfectam venditionem percepti, licet postea perfecta fuerit venditio, venditori tamen restitui debet. Imperatores enim Valerianus, Gallienus & Valēs Domitiano ita rescripserunt ^c, Fructus perceptos ante contractam venditionem, quos emptorem inualisse proponis, actione ex vendito reposces. Si quis tamen cum fundum venderet, in lege dixisset, quod mercedis nomine à conductore exegisset, id emptori accessurum esse, Proculus lib. vi. ^{ωδισολωπ} putat ^d, conventionem valere: ipsumque venditorem, in exigendo, non solum bonam fidem, sed etiam diligentiam præstare debere. Vnde Ulpianus lib. xliii. ad Sabinum scribit ^e, Quoties seruus venit, non cum peculio distrahitur: & ideo siue non sit exceptum, siue exceptum sit, non cum peculio distractus videtur.

^c l. ii. §. fructus C. de Act. emp.

^d l. si cum fundum de Contracten. emp. & uendi.

^e l. quoties de contrahē. emp. & uendi.

Postremò sciendum est eum qui lege commissoria fundum emit, interim fructus percepturum: & ita Ulpiano & Neratio visum est ^f. Emptorem quoque cui purè fundus in diem addictus est, fructus in-

^f l. si fundus. l. lege de leg. missio.

a l.quoties. l. eum qui. l. item quod de in di. additi.

b l. necessario §. quod si pendente de peri. & commo. rei uendi.

c l. Aristo. de re permuta.

d l. i. de contra hen. emp. & uendi.

e l. ix. C. de rerum permuta.

terim lucrari, à plerisque respòsum est ^a, sed hunc articulũ proximo libro exactius tractabimus. Hęc autem quę de fructibus rei purè venditę exposuimus in venditione in diem vel sub conditione cõcepta, locum habent, quę diei vel cõditionis euentu perfecta est, tunc enim licet res nondum tradita fuerit, fructus percepti emptorem sequuntur: & à venditore percepti, restitui ei debent: qui verò pendente die vel conditione percepti sunt, venditoris fiunt. Quamobrem si res sub conditione vendita ea pendēte emptori tradita fuerit, fructus medii temporis non ipsius sed venditoris esse Vlpianus & Paulus responderunt ^b.

De fructibus rerum permutatarum. Cap. II.

Permutatio (vt Paulus ait ^c) vicina est emptioni & vënditioni: idq; vel ex eo factis intelligitur, quod Sabinus & Cassius, emptionem & venditionem nihil à permutatione differre asseruerunt ^d: sed licet re vera differant, permutationem tamen vicem emptionis obtinere certũ est: & ita imperatores Diocletianus & Maximianus rescripserunt ^e: quare sicut emptionis ita permutationis caussa, alicuius rei facta traditione, dominium in accipientē transfertur: iure igitur dominii, rei ex caussa permutationis traditę, fructus, ad eũ qui accepit, pertinet. Ita tamen pertinent: vt ipse vicissim permutationi

ni satisfacere, & pro ea re, quam accepit, aliam, vt conuentum est, statim tradere teneatur. Alioqui cum permutatio sit bona fidei, re ipsa in moram incidit: & ex eo tempore fructus ex re sua perceptos, in qua tradenda moram fecit, debet cum omni accessione prestare: vel rem quam accepit, cum fructibus ex ea perceptis restituere, vt plerisque prudentium responsis & imperatorum constitutionibus continetur^a. Ceterum si placitum vel pactum permutationis tantum interuenerit, sed nec hic, nec ille ex pacto rem tradiderit, neutri actionem competere Imperatores Diocletianus & Maximianus constituerunt^b: non enim solus consensus, sed res ab altero tradita initium (vt Paulus scribit^c) obligationi ex causa permutationis praebet, cui consequens est, vt fructus rerum, quae in permutationis placitum deductae sunt, nulla adhuc re secuta percepti eorum sint, quorum prius nulla permutationis conuentione facta erant.

a totis titu. de rerum permut. & tit. de praescrip. uer.

b l. ex placito C. de re. permutu.

c l. i. de rerum permutu.

De fructibus rei mutuae. Caput. III.

X contractu quoque mutui dominium rei traditae in accipientem transferri, vel ipsa nominis ratio satis indicat: nam (vt Paulus libr. xxviii. ad edictum scribit^d) appellata est mutui datio, ab eo quod de meo tuum fit. Omnes igitur fructus, omnia emolumenta omnes denique commoditates, quae ex re mutuo da-

d l. ij. §. adpelata si cert. petu.

ta.

a l. uinum
eo. tit.

ta percipi possunt, ad eum qui accepit dominii iure pertinent. Si tamen, cum in restituendo mutuo moram faceret, lis contra eum contestata fuerit, ex eo tempore omnem causam actori restituendam esse palá est a: id est, ut omne habeat creditor, quod habiturus esset, si statim litis contestatae tempore debitor mutuum ei restituisset.

De fructibus rei in stipulatú deducta. Cap. III.

Reterea ex causa stipulationis rem dari, traditionem factam, dominium in accipientem transferre, vulgo notum est. Ergo secundum certissimam illam & iam

sepius repetitam regulam, fructus rei ex causa stipulationis tradita, dominii iure stipulatoris statim fiunt. Sed ante traditionem, quamuis post perfectam stipulationem percepti, promissorem sequuntur: nec stipulatori restitui debent. Sed & si (ut supra diximus) fructus pendentes pars rei esse videantur: tamen cum fundum stipulatur quis, non venire fructus, qui stipulationis tempore pendentes fuerunt, Paulus scribit b: nam stipulationem stricti iuris esse nemo ignorat: ideo verba in hoc contractu expressa, secundum strictam significationem accipienda sunt c: in stipulatione fundi, pendentes fructus non continentur: quia hi strictè accipiendo fundum, pars eius dici non possunt. Diuersum est in emptione, venditione, permutatione, aliisque bonæ fidei

b l. si filiusfamilias de uerbo. obliga.

c l. quicquid adstringendæ de uerbo. obliga.

fidei contractibus, in quibus, cum propter exuberantem bonam fidem, plenior ex equo & bono interpretatio fieri soleat, fructus tempore contractus pendentes, in obligationem veniunt. Sed si in tradendo moram fecerit promissor, num fructus postea nati in obligationem veniant, quaeritur, & Paulus lib. v. ad Plautium respondit ^a, Si actionem habeat ad consequendum id quod meum non fuit, veluti ex stipulatu fructus, me non consecuturum etiam si mora facta sit. Quod si acceptum sit iudicium idem Paulus veriolem putat ^b, Sabini & Cassii sententiam, existimantium tunc demum fructus cum omni causa, restituendos esse. Cui sententiae convenit illud, quod Papinianus lib. xx. quaestionum respondit ^c, In his iudiciis, quae nec sunt arbitraria, nec bonae fidei post litem contestatam, actori causam praestandam esse: in eum diem quo sententia dicitur. Quod generaliter, cum in personam agitur, tenendum esse idem Papinianus ait ^d: ut post litem contestatam causa praestetur: cuius opinionis ratio redditur, quoniam quale quidque est cum petitur, tale dari debet: ac propterea postea captos fructus partumque editum restitui oportet. Usuras etiam lite contestata currere, Paulus lib. xi. ad edictum respondit ^e. Sed etsi emptor vacuum possessionem dari stipulatus fuerit, & ex stipulatu agat, fructus ante litem contestationem perceptos, in eam

*l. si quis in rem
de usu*

^a *l. uideamus
§. si actionem
de usu.*

^b *d. §. si actionem.*

^c *l. in fideicommissis §. in his
de usu.*

^d *l. ii. de usu.*

^e *l. lite de usu.*

missio

T actionem

*a l. ratio. §. si
emptor de acti
emp.*

*b l. si stipula-
tus de usu.*

*c d. l. si Stipu-
latus.*

actionem non venire, Pomponius lib. ix. ad Sabi-
num refert ^a: quia & qui fundum tradi stipulatur,
vacuam quoque possessionē tradi oportere, stipu-
lari intelligitur: nec tamen fructuum præstatio, ea
stipulatione continetur: neq; rursus plus debet ef-
se in stipulatione: sed ex empto superesse ad fru-
ctuū præstationem. Papinianus tamen lib. xxvi.
quæstionum respondit ^b, Si stipulatus sis rem dari,
vacuamq; possessionē tradi, fructus postea captos,
actione ex stipulatu consecuturum te, rationē sua-
dere. An idem de partu ancillæ responderi possit,
considerandum esse idem Papinianus dicit: nam
quod ad verba superiora pertinet, siue factum rei
promittendi, siue effectum per traditionem domi-
ni transferendi cōtinent, partum non contineri:
verū si emptor à venditore nouandi animo ita sti-
pulatus est, factum tradendi eum stipulatum intel-
ligi: quia non est verisimile plus venditorem pro-
mississe, quàm iudicio empti præstare compelleretur:
sed tamen propter illa verba vacuamq; posses-
sionem tradi, posse dici idem Papinianus scribit ^c,
partus quoque ratione committi stipulationem:
etenim ancilla tradita partum postea editū, in bo-
nis suis reus stipulandi habere potuisset. Verū ex
his quæ suprâ diximus, potiore esse Pomponii
opinionem facilè quiuis intelligere potest. Proin-
de distinctiones pro conciliandis his Pōponii Pa-
pinianiq;

pinianiq̄ responsis Accursio traditę, falsę simul & friuolę sunt. Quid enim ineptius dici potest, quā ideo venire fructus, quia copulatiuē & cōiunctim, quis rem dari, & vacuam possessionem tradi stipulatus sit: at vbi alterum tantum expresserit, nempe vacuam possessionem tradi, tunc non venire? Primum enim hęc apud veteres stipulationis formula plerunq̄ obseruabatur, rē dari, vacuamq̄ possessionem tradi: atq̄ hęc posterior clausula sine priori nunq̄ adiciebatur: prior verò sola per se vt plurimum sine adiectione istius exprimebatur: sed nec Pomponius dicit, hęc tantum particulam (vacuam possessionem tradi) stipulationi insertā fuisse: sed hoc dicit quāuis stipulationi rem dari, adiciatur hęc clausula (vacuamq̄ possessionē tradi) nō ob id fructus postea captos, ex hac stipulatione deberi: cū in hac stipulatione rem dari vacuamq̄ possessionem tradi, non plus contineatur, quā in hac simplici, & absoluta stipulatione rem dari. Præterea dum dicit Papinianus, stipulatorem fructus postea captos consecuturum: non subdit hanc rationē, quia coniunctim & copulatiue rem dari & vacuam possessionem tradi stipulatus est: sed propter illa verba tantum, vacuamq̄ possessionē tradi. Quare Accursiū planē cęcutire, & frigidas nugas adferre perspicuū est. At verò Vlpianus scribit, Si fundū certo die præstari stipuler, & per pro-

missorem steterit, quominus ea die præstetur: consecuturum me quanti mea interfit, moram factam non esse: cū autē in eo quod interest, fructus quoque veniant: apparet me consecuturū eos fructus, quos cōsecutus fuisset si mihi mora facta nō esset. Sed sciēdum est moram in quam diei lapsu promissor incidit, litis contestationi equiparari ^a. Quod autem dictum est post moram captos fructus stipulatori restituendo non esse, de vulgari mora intelligēdum est, in qua promissor per simplicē, & extra iudicium factam interpellationem constituitur. Præterea plerunq; accidit, vt stipulatoris, quod ad fructus adtinet, nihil interfit: quia fortē ita negligens est, vt nullos ex re promissa percepisset fructus, licet eam statim habuisset.

^a l. arg. l. magna, C. de cōmit. stipu.

De fructibus rei donatæ inter viuos. Cap. V.

On est prætereundus donationis inter viuos contractus: nam & hunc ad transferēdum dominium maximē idoneum esse, notissimū est: licet enim is qui donat, nullo iure cogente, sed ex mera liberalitate id faciat ^b: tamen simulatq; tradidit, nihil iuris in re donata retinet: sed omne ius, omnemq; vtilitatem, & causam eiusdem rei in accipientē trāsferit. Planē ante traditionem, perfecta tamen sola donatoris volūtate, donatione, perceptos fructus in rationem donationis minimē cōputari, Pomponio re-

^b l. hoc iure de dona.

Etè videtur ^a: nam & Caius respondit ^b, cū de dona-
 tione quaritur, neq; partus nomine, neq; fructuū,
 neque pensionum, neq; mercedis, vllam donationē
 videri factam: sed & liberalitatis in rempublicam
 facta vsuras exigi non posse, Paulus lib. i. decreto-
 rum scribit ^c, Eum quoque qui donationis caus-
 sa, pecuniam vel quid aliud promisit, Modestinus
 respondit ^d, de mora solutionis, vsuras prestare nō
 debere: idq; summę æquitatis esse, maximè cum in
 bonæ fidei contractibus, donationis species nō de-
 putetur. Quare eos demum fructus donator resti-
 tuere compellitur, quos post litem contestatā per-
 cepit, & necdum cōsumpsit: & ita accipitur, quod
 Paulus scribit ^e, cum qui donauit fundū, & postea
 condemnatus restituit: fructuū nomine, si eos non
 consumpserit, in solidum condēnandum: quanuis
 enim, quantum ad rem ipsam donatā adtinet, non
 teneatur nisi in quantū facere potest ^f, tamen quod
 adtinet ad fructus, adhuc extātes, quos post litem
 contestatam percepit, hoc beneficio nō vitur: nec
 de his aliquid deducitur. sed in solidum restituun-
 tur: hoc tamen singulare priuilegium donator ha-
 bet: quod ex aliis omnibus causis ad aliquā rē re-
 stituendā damnati, omnes fructus post litem con-
 testatam perceptos siue extantes siue consumptos
 restituere tenentur ^g: donator verò extantes tantū,
 non etiam cōsumptos: & hoc priuilegium habet,

^a l. in adibus
 §. i. de dona.
^b l. cum de do-
 natione de do-
 nati.

^c l. liberalita-
 tis de usu.

^d l. cum qui de
 dona.

^e l. Neseñnius
 §. fundum de
 re iudi.

^f l. cū ex caus-
 sa de rei iudi.

^g l. ii. C. de fru-
 sti. & liti. ex-
 pen. l. centū. Co.
 de rei uendica.

cum condemnatus iudici paret: remq; donatã se-
 cundum eius sententiam donatario restitui. Si ve-
 rò rem donatam restituere iussus, ius dicenti non
 obtemperet, contendens se non posse restituere: si-
 quidem habet rem, manu militari officio iudicis
 possessio ab eo transfertur: & fructuum duntaxat
 omniscq; causse nomine condemnatio fit: & priui-
 legiũ (ne in plus teneatur, quàm facere possit) ob
 suam contumaciam perdit: nec est quod conque-
 ratur donator se iniuste beneficio constitutionis
 priuari: cum potuerit nõ periclitari, si statim resti-
 tuisset: iusq; dicenti obtemperasset. Vt ergo cõtem-
 pta iurisdictio vindicetur, in solidũ tanquam qui-
 uis alius possessor, & rei ipsius nomine & fructuũ
 ex ea post litem contestatam perceptorum sine vl-
 la deductione condemnatur. Quod si non possit
 restituere, quia fortè dolo possidere desiit: in litem
 iurabitur, & tanti sequetur condemnatio. Porrò
 ii mihi longè lateq; aberrare videntur, qui suprã
 scriptum Pauli responsum, sic accipiendũ esse exi-
 stimant, vt in eo donatore procedat, qui rem dona-
 tario tradidit: cuius possessionem aliquo casu bo-
 na vel mala fide postea recepit, vt is in solidũ con-
 demnari debeat: & ad fructuum consumptorũ esti-
 mationem, si malæ fidei possessor fuerit, teneatur:
 si verò bonæ fidei, consumptos ante litem contesta-
 tam fructus lucretur: extãtes verò & eos quos post
 litem

litem contestatam percepit, restituere debeat: quæ
 sanè interpretatio nullam rationem habet: neque
 enim traditionis rei donatæ, neq; possessionis per
 donatorem iterum receptæ vlllo modo Paulus me-
 minit: quod vtique non tacuisset, si cum glossula-
 riis nostris sensisset. Deinde quis dubitat eum qui
 olim donauit, recepta possessione in solidum con-
 demnandum esse? neq; enim donator amplius ap-
 pellari potest. Postremò, vt suprâ ostendimus, non
 ipsius rei nomine, sed fructuum post litem conte-
 statam perceptorum & extantium donatorem in-
 solidum condemnandum Paulus ait ^a. Interdum

^a d. §. fundum.

tamen statim ex ipso donationis die fructus per-
 cepti, in rationem donationis veniunt: & donata-
 rio restitui debent, quod tunc accidere Póponius
 scribit ^b, cum quis non fundum, sed fructuû perce-
 ptionem donat: hoc enim casu fructus esse ipsam
 rem quæ donatur, nemo non videt. Caterum si is
 qui donationem accepit, erga donatorem ingra-
 tus fuerit, ex eo die quo reuocationis contro-

^b d. l. in edic-
 bus. §. i. de do-
 na.

uersiam donator mouit, fructus perceptos
 eum tanquam indignum restituere co-

gendum esse, Imperatores Con-

stantinus & Constan-

tius decreue-

runt ^c.

^c l. his solis. C.
 de reno. do-
 nati.

De

De fructibus rei donatæ caussa
mortis.

Caput. VI.

St & alia species donationis, quæ adpel-
latur mortis caussa: cū quis imminente
mortis periculo, vel eius cogitatione
commotus, ita donat, vt se magis velit

haber^e, quàm eum cui donat, magisq; eum cui do-
nat, quàm heredem suum: quam definitionē Mar-
tianus & Iustinianus tradunt ^a: & si quidē ita quis
donet, vt statim rem tradat, eamque accipientis fa-
ciat, fructus domini iure ad donatarium pertine-
re dicendum est: quod si viuus donator eam non
tradiderit, tunc dici rectè potest, eandem in hac re
fructuum habendam esse rationem, quam in lega-
tis suprâ exposuimus: mortis enim caussa factas
donationes per omnia ferè legatis comparari se-
pissimè responsum est ^b. Si tamen conualuerit do-
nator, Paulus lib. vi. ad legem Iuliam & Papiam ^c,
& libr. v. ad Plautium ^d respondit, eum fructus &
partus donatarum rerum, & quod eis adcreuit re-
petere posse, nisi fortè donatio sic concepta

fuerit, vt nullo casu reuocari posset: tunc
enim perinde habendam esse atque
aliam, quanuis inter viuos,
donationem, Mar-
tianus scribit ^e.

^a l. i. de dona.
caus. mor. §. i.
eo. tit. lib. II.
insti.

^b l. illud de do-
na. mor. cau. l.
fi. C. eo. tit. §. i.
eo. tit. lib. II.
institu.

^c l. cum quis de
condict. cau.
da. cau. non
secu.

^d l. uideamus
§. idemq; de
usu.

^e l. ubi autē de
dona. cau. mor.

De fructibus rerum quæ iure clientelæ, hoc
est feudi, possidentur. Caput. VII.

Llud notissimum est, non iure scripto
sed moribus receptam esse quâdam do-
nationis speciem quæ feudum adpella-
ri vulgo solet. Definitur ^a autem, esse
beneficium quod ex beneuolentiâ ita datur alicui,
vt proprietâs quidem, & dominium directum rei
immobilis donatæ penes dantem remaneat: domi-
nium verò vtilè & vsusfructus illius rei, ita ad acci-
pientem transeat, vt ad eum hæredesq; suos mascu-
los siue fœminas, si nominatim de his dictum sit,
in perpetuum pertineat: ea lege & conditione, vt
cliens omnesq; in infinitum heredes eius, patrono
qui beneficium cõtulit, hæredibusq; eius debitam
clientelaris officii sponsonem agnitionemq; præ-
stent: in eorum fidem sese cõferant: & vt patronos
obseruent ac reuereantur. Ex qua descriptione ap-
paret euidentissimè, fructus rerum quæ hoc iure
censentur, ad clietes pertinere, & ita Baldus quo-
que respondit ^b: nam vt suprâ dictum est, vtile do-
minium habent: cuius ratione rei quoq; vendica-
tio aduersus quemcunq; possessorem eis competit:
per quam collatum sibi feudum cû fructibus recu-
perant ^c. Sed si post donationem eidem feudo ali-
quod incrementum accesserit, hoc omne ad clien-
tem codè iure pertinebit ^d: nisi pacto expresso pa-

^a §. si. in qui.
cau. feu. amit.
lib. II feudo.

^b §. præterea
de prohibi. feu.
aliena per fe-
de. lib. II. feu-
do.

^c §. rei autem
de iusti. de re
alie. fact. lib.
II feudo.

^d §. si. et pe-
nul. Si de inue-
sti. feu. contro-
uer. sue.

*a firmiter de
prohibi. seu.
aliena. per fede
ri. lib. II. feudo.*

tronus dum beneficium conferret, incrementum quod postea obuenerit, partem ve eius sibi retinuerit. Sed hæc nõnunquam aliter se habent: nam ex constitutione Federici imperatoris ^a, clientes qui in italia & Germania sunt, domino in publicam expeditionem eunti, dimidiam partem reddituum vnus anni præstare tenentur: alioqui beneficio priuantur. Sed & moribus nostris introductum est, vt si in præstando obsequio & persoluenda fide patrono debita, cliens moram faciat, liceat patrono manũ prædio clientelario iniicere: & interim fructus suos facere: donec cliens iusta obsequia ei exhibeat: det manus supplices: osculum obsequiose porrigat, & in verba eius iuret: quibus præstitis cliẽtem in suam fidem patronus recipit, manum iniectam tollit, fructusq; suos facere desinit, & liberam vtendi & fruendi potestatem eidem restituit. Sed & si in exhibendo rerum clientelarium subclientelariumq; catalogo, cliens morã admittat, patronus etiam hoc casu manum inicet, fructusq; earũ suos facit. Illud quoq; comodum patronus capit, cum à defuncto in hæredem per lineam transfuersam cõiunctum, prædium clientelare transfertur: vel quoquo modo alienatur, quod redditum vnus anni aut quintum quemq; subquintumq; nummũ pretii ipsius rei consequitur. Sed & secundũ vsum Mediolanensium cõstitutum est ^b, si vassalus dece-

*b .§. his consequenter titu.
hic fini. lex de
in. consue. reg.
inci.*

dat

dat sine herede masculino, & contingat feudum ad dominum reuerti, sic distinguendum esse, vt si ante Martiũ vassalus decesserit, omnes fructus illius anni ex feudo proueniẽtes, ad dominũ pertinent: si verò post calendas Martii vsque ad Augustum, omnes fructus qui interim percipiãtur haredum vassali esse, si verò post Augustum omnes fructus anni dominum percepturum. Sunt tamen qui dicant quocunque tempore anni decedat vassalus omnes fructus pendentes ad dominum pertinere.

De fructibus rerum quæ in emphiteu-
sin conceduntur. Caput. VIII.

Quæ de fructibus prædiorum cliẽtelariũ diximus, eadem ferè de fructibus prædiorum, quæ in contractum emphiteuticum deducuntur, dicenda sunt. Est autem emphiteusis ^a contractus, quo quis fundũ suũ vtendum & fruendum concedit alicui, & haredibus eius in infinitum, vt quotannis certam quandam pensionem ab eis ipse haredesq; sui accipiãt. Quæ descriptio ostendit, maximam intercedere cliẽtelariis cum emphiteuticis prædiis adfinitatem: quare sicut cliẽtes ita etiam emphiteutę fructus suos faciunt: nam & vtile dominium habent & aduersus quemcunq; possessore actio in rem ad repetendum fundum emphiteuticum eis datur ^b.

Verum pensionem quotannis vt conuentũ est do-

^a S. adeo de loca. & con- duct. lib. II. insti.

^b tit. Si ager uectiga. uel em phiteuti. peta.

*a l. II. C. de iu.
emphiteu.*

b d. l. II. §. fi.

mino præstare debent, quam si toto triennio non soluerint expelli possunt ^a. Sed & aliam ex fundo emphiteutico directus dominus vtilitatem consequitur: vt quoties fundum in emphiteusim sibi concessum emphiteuta védit, quinquagesimam partem pretii ei præstare debeat ^b: & hos fundos quos veteres emphiteuticos adpellabant, nos hodie cen suaues dicimus.

DE FRUCTIBVS DOTIS. TIT. II.

De fructibus dotis ante nuptias perceptis. Cap. I.

*c §. i. quib.
alie. li. uel non
lib. 2. in fi.*

Vperest vt de fructibus dotis discutiamus. Nã & ex caussa dotis traditione facta, dominium in maritum transferri constat ^c, huncq; contractum inter omnes in quibus de fructibus agitur præcipuum esse: quemque, vt reipublice magnopere necessarium, veteres legum authores plurimo favore dignum esse duxerunt: multisque priuilegiis firmarunt. Dotis autem adpellatione omnes res quas vxor dat marito pro sustinendis oneribus matrimonii continentur. Ergo fructuum, qui ex omnibus rebus ab vxore marito datis proueniunt, ratio explicanda nobis est: quam vt totã certã quadam & perspicua methodo

do complectamur, in tres partes distribuenda esse mihi videtur: quarum prima erit de fructibus ante nuptias ex dote perceptis. Altera de iis qui constante matrimonio prouenerunt. Postrema de iis qui soluto matrimonio percepti sunt. Et primùm quidem quod ad fructus ante nuptias perceptos adtinet, distinguendum ita est: aut nuptiæ quæ sperabantur secutæ non sunt: quo casu Paulus lib. x. ad Plautium refert ^a, fructus quoque restituendos esse: utique si qui percepti sunt eo tempore quo sperabatur adfinitas: sed & posteriores si in re mora fiat: ab illo qui reddere debet, omnimodo restituendos esse: sed etsi per mulierem stet, quominus nuptiæ contrahantur: idem ait magis esse ut debeat fructus recipere. Ratio autem hæc est, quod si sponsus non conueniebatur ad reddendos fructus, licuerat ei negligere fundum. Aut matrimonium subsequutum est: quo casu veriorē esse arbitramur, Pauli opinionē existimantis ^b, Si ante nuptias traditus sit in dotē marito fundus, fructus exinde ad nuptiarum diem à marito perceptos, dotis fieri, & in dotem conuerti eiusque augmentū esse. Iulianus quoque lib. xvi. digestorum scribit ^c, Si seruo in dotem ante nuptias dato donatum aliquid vel legatum ante nuptias fuerit, ampliari dotem sicut ex fructibus fundi, quæ ante nuptias traditus est. Ideoque ante nuptias percepti fructus mariti lucro non ce-

*a l. uideamus
de usu.*

*b l. si ante nup-
tias solu.
matri.*

*c l. si seruo de
in doti.*

dunt: sed mulieri vel hæredibus eius restitui debent. Ex his dirimi facile potest illa quæstio apud glossularios nostros agitata, An is qui nondum nubilem, nouem vel decem annorum sponsam acceperit, in eaq; & familia eius alenda impensas fecit, fructus ex dote, priusquam puella ad legitimam ætatem peruenisset, perceptos lucretur, & Accursum^a, eiusq; sequaces lucrari eum censent. Sed verius dicendum esse arbitramur, vt hi fructus in dotem conuertantur: neq; enim potest dici sponsum, fructus dotis pro oneribus matrimonii suos facere: cum ante completam sponsæ legitimam ætatem, neque dos, neq; matrimonium fuerit, impensas tamen in eam familiamque eius factas actione negotiorum gestorum repetet: nisi donandi animo eas fecerit. Est tamen casus, quo maritus ante nuptias perceptos ex dote fructus lucratur: cum scilicet inter destinatam vxorem & futurum maritum nominatim conuenit, vt fructus, qui ante nuptias prouenerint, ipse sponsus suos faciat: tunc enim quasi donatione facta eos non reddi, VIPIANUS lib. xxxi. ad Sabinum respondit^b.

a in. l. si ante nuptias solu. matri.

b l. dotis fructus de in. doti.

De

De fructibus qui constante matrimonio
ex dote constituta sed nondum tra-

dita prouenerunt, Caput. II.

N fructibus quoque post nuptias perceptis, distinguendum est: vtrum ante traditionem, an verò postea, percepti fuerint: nam si mulier dotem quidem marito constituerit, sed non statim tradiderit, omnes fructus quos ex dote cõstitutã sed nõ tradita percepit: tanquam ex re sua lucratur: nec viro petenti dotem restituere cogitur: nam in fructibus à viro restituendis, neque diem constitutæ dotis, neque diem nuptiarum obseruari Vlpianus respondit *a*: sed quo primum dotale prædium cõstitutum est: id est tradita possessione: nisi tunc eos perceperit mulier, cum per biennii lapsum, vel interpellationem ipsius mariti, in mora soluendæ dotis constituta est: ex eo enim tempore mulierem vel alium qui pro ea doté promisit, debere fructus perceptos simul cum ipsa dote præstare, Iustinianus in hæc verba constituit *b*. Sancimus, si quis in dotem vel prædia vel certum redditum vel ædes vel panes ciuiles spopondit vel promisit, si ex tempore matrimonii biennium tráfactum sit, ilico reddituum vel pensionum nec non panis ciuilis quæstum eũ præstare: etiã si non fuerint adhuc res principales traditæ: & si tota dos in auro sit, itidem post biennium

*a l. de diuisione
ne solu. matrimo.*

*b l. fina. §. fina
na. C. de iure
doti.*

vsuras

vsuras vsque ad tertiam centesimam præstari. Si autem alia res, præter immobiles vel aurum, fuerint in dotem data, siue in argēto, siue in muliebribus ornamentis, siue in veste, siue aliis quibuscunq; rebus, siquidem æstimatæ fuerint, simili modo post biennium, & earum vsuras ex tertia centesime currere. Sed æstimationem earum, quia & hoc apertius declarare oportet, eam intelligendam, quæ pro singulis speciebus facta est, vel pro vnoquoq; genere dotalium specierum, id est, pro argento, vel ornamento, vel veste, vel aliis speciebus: & non esse expectandam post singulas estimationes, vnâ coadunationem totius calculi: quod satis scrupulosum & per nimiam subtilitatem perniciosum est. Si autem minimè res mobiles fuerint æstimatæ, ea post biennium obseruari, quæ leges post litem contestatam pro omnibus huiusmodi rebus definiunt. Si verò res pmixta fuerint, & partim in auro, partim in aliis rebus mobilibus vel immobilibus, pro iam facta diuisione omnia procedere. Licetia minimè deneganda marito, quando voluerit dotem petere: nec is qui debet, putet sibi licetiam esse, redditus vel pensiones vel vsuras vel accessiones soluendi dotis solutionem protelare: sed siue ante biennium siue postea voluerit dotem pars mariti petere, queat & secundum leges eam exigere. Ex cuius cõstitutionis verbis facillè intelligere est, mulierem, nisi per interpellationem

terpellationē vel biennii lapsū, in mora non cōstitui fructusque ante biennium vel interpellationem marito restituere non debere: quanuis statim ex die contracti matrimonii onera sustinuerit: nec est quod causetur aliquis suprascriptam constitutionem, in extraneo qui pro muliere dotē promissit, expressam esse: neq; enim mulieribus ipsis quæ dotem constituerunt minus fauendum est, quàm extraneis, qui pro mulieribus sponpōderunt: sicut ergo extraneus re ipsa in morā soluendæ dotis minime incidit: sed per interpellationem vel biennii lapsū: sic nec mulier. Maritus verò sibi imputet, qui cū non deberet, ante acceptam dotem onera matrimonii sustinuit. Ad hæc illud quoq; cōuenire potest, vt onera matrimonii sustineat maritus, & tamen dos nō statim, sed post tempus tradatur.

Nec obest quod dici solet donationes inter virū & vxorem prohibitas esse, maritumq; fructus dotis vxori donare non posse, sed mulierem in quantum locupletior facta est teneri: nā ante traditionē dos non dicitur, nec dominium in maritum transfertur: quare donare non dicitur, qui quod poterat non acquirit, vt vxor sibi habeat. Nā & Vlpianus lib. xxxii. ad Sabinū scribit, Si maritus hæres institutus repudiat hæreditatem donationis causa, donationem valere: neque enim pauperiorem fieri, qui nō acquirit, sed qui de patrimonio suo de-

X posuerit:

*a l. si sponsus
& si maritus
de dona. inter
vi. & uxo.*

*a l. si uir. §. si.
de dona. inter
ui. & uxo.*

*b lex promif
sione de act.
& obliga.*

*c l. sicut. C. de
act. & oblig.*

posuerit: quod si quis dixerit pauperiore fieri ma-
ritum, quia onera matrimonii sustinuit, huic re-
spondendum erit, plerunq; accidere, vt impensæ
pro sustinendis oneribus matrimonii factæ, mul-
to minores sint, quàm fructus ab vxore percepti,
& ideo si quid ab vxore maritus repetere posset, nõ
fructus sed quatenus expendit repetere. Verum vt
Paulus lib. vii. ad Sabinum rectè scribit, *Quæ vir*
in cibaria vxori, suæ familiæ iumentisve præstitit,
quæ in vsu cõmuni erant, non condicentur: quod
si familiam domesticam vxoris aut venalitiã pa-
uit, contrã puto obseruari debere: sed hoc casu nõ
fructus dotis sed impensas vir à muliere condice-
re poterit. Præterea nõ obest quod Iulianus scri-
bit *b.* Ex promissione dotis lucratiuã causã nõ
esse: sed quodammodo creditorem aut emptorem
intelligi, qui dotem petit: nam etsi contractus do-
tis sit bonæ fidei, vt emptionis & venditionis, non
tamen per omnia æquiparantur: ideo dicit Iulia-
nus, quodammodo emptorem intelligi, quod im-
propriæ locutionis notam esse, palã est: sed & inter
emptorem & maritũ illa differentia est, quod
emptor inuito venditore à venditione re-
cedere non potest *c.* sed maritus mu-
lierem non soluentem dotem
repudiare potest.

De

De fructibus ex dote constituta & tradita constante matrimonio perceptis & à viro retinendis. Cap. III.

Ructuum autem qui post traditionem constante matrimonio percipiētur, longè alia ratio est, quàm eorū qui ante nuptias, vel traditionem percepti sunt: illi enim dotis non sunt, sed mariti lucro cedūt, nec soluto matrimonio in restitutionem veniunt. Itaq; quod serui vel ancillę dotales ex operis suis vel ex re mariti adquirunt, id omne eidem adquiri Imperator Iustinianus constituit ^a. Pomponius quoque lib. xi. ad Quintum Mutium refert ^b, fructus ex peculio serui dotalis perceptos, ad maritū pertinere. Et si pecora vel iumenta doti assignata erunt, lac, lana, pilus, fœtus, omnes deniq; qui ex animalibus percipiūtur fructus, ad maritū pertinent: & ita idē imperator rescripsit ^c. Sed et si fundus dotalis fuerit, frumentū, vinum, oleum, aliōsq; fructus percipiendo, maritus suos facit. Sed et si arbores cædæ vel cremiales in eo fundo fuerint, Vlpianus libro xxxv. ad Sabinū rectè putat ^d eas marito in fructū cedere. Sed et si cretifoding, argentifoding, vel auri vel arenæ vel cuiuslibet alterius materiæ fuerint, aurum argentum arena & cætera quæ inde eximi poterunt, maritus in fructus sibi habebit. Paulus etiam lib. vii. ad Sabinum scribit ^e, si fundus in do-

^a l. unica. §. clē, ex stipulatu. C. de rei ux. acti.
^b l. si. solu. matrimo.

^c d. §. cum ex stipulatu.

^d l. diuortio. §. si fundum solu. matrimo.

^e l. si fundus solu. matrimo.

tem datus sit, in quo lapis cæditur & renascitur, lapidinarum commodum ad maritum pertinere. Quare si vir in fundo dotali lapidicinas marmoreas aperuerit, marmor quod constante matrimonio casum est, quanuis soluto matrimonio nondum exportatū sit, tamen mariti lucro cedere labolenus libro. vi. ex posterioribus Labeonis scribit *a*: si tales sint lapidicinæ in quibus lapis crescere possit. Item si pecunia in dotē data fuerit, vsuras eius maritus suas faciet. Vnde si mulier debitori suo qui sub vsuris debebat nuptura, in dotem promississet, quod is sibi deberet: post cōtractas nuptias secuti temporis vsuras, nō fieri dotis sed ad maritū pertinere, Tryphonius libr. x. disputatorium scribit *b*: perinde ac si solutum debitum mulieri in dotem ab ea datū esset. Pari ratione si mulier calendarium in dotem dederit, vsurg quæ singulis mensibus renascuntur, lucro mariti cedere debent: perinde est enim ac si omnem pecuniā sibi debitam in calendarium redactam, in dotem dedisset. Nam & vsufructu bonorum legato fructū calendarii legatario deberi Sceuola *c* sentit. Adhuc si vsufructus tantū in dotem datus sit, fructus tamen à marito percepti, dotalis non erunt: sed eius fient: perinde atq; si ipsa proprietas doti destinata esset: nam & Vlpianus lib. xxxi. ad Sabinū veriorē putat *d* sententiā Celsi existimātis, ius ipsum

a l. fina. de
fun. dota.

b l. si mulier
debitori de iu-
re doti.

c luxori moe-
de vsufruct. le-
ga.

d l. dotis fru-
ctus. §. si vsuf-
fructus de iu-
doti.

in dotem esse, non etiam fructus qui percipiuntur. Sed et si mulier in dotem dederit ditionem aut territorium, cuius ratione ius presentandi clericum in ecclesia sui territorii habeat, constante matrimonio maritus ius presentandi habet: nam & in fructu iuris patronatus esse ius presentandi à plerisque responsum est a: nam, ut alii fructus, sepius renascitur. Idem de mulctis quæ condemnatis infliguntur, dicendum est secundum ea quæ primo libro exposuimus b. In summa quotquot fructus ex qualibet re dotali constante matrimonio percipi possunt, ad maritum pertinent. Quod suggerente summa æquitate receptum esse, Ulpianus lib. xxxi. ad Sabinum & xxxiiii. ad edictum scribit c: cum enim ipsa onera matrimonii subeat maritus, equum est eum etiam fructus percipere. Quam rationem Paulus lib. v. questionum & Tryphonius lib. vi. disputationum probant d, eandem etiam Imperatores Diocletianus & Maximianus confirmant e. Deinde dominium dotis constante matrimonio apud maritum esse, Tryphonius respondit f: eam enim simulatque tradita est, in bonis mariti fieri, Ulpianus probat g: idemque diuus Iustinianus declarat h. Et his rationibus fructus dotis constante matrimonio percepti, ita ad maritum pertinent, ut etiam si in ipso dotis contractu conuenerit, ne eos lucretur, sed in dotem conuertat, Ulpianus & Mar-

a Innocentius
Panormitanus
in cap. consula-
tationis de iu-
patro. in anti.
b l. iiii. cap. iiii,

c l. dotis fru-
ctus de iu. doti
l. cum pater do-
tem de pact.

dota.
d l. quanuis de
iu. doti. l. qua-
ris de pact.
dota.

e l. pro oneris-
bus. C. de iu.
doti.

f l. quanuis de
iu. doti.

g l. dotis fru-
ctus. §. si res de
iu. doti.

h §. i. quib. a
lienali. uel noy

a l. si conuenit de pact. dota. cellus adfirmat conuentionem nõ valere *a*. Idem Ulpianus lib. xxxiiii. ad edictum, Cũ pater dotem pollicitus fuerit, & pasciscatur ne à se uiuo, ne ve
b l. cum pater de pact. dota. constante matrimonio petatur, scribit *b* diuũ Seuerum constituisse, ita pactum interpretandum, quasi denuo adiectũ esset, se uiuo: hoc enim ita accipiendum, contemplatione pietatis paternæ, & contrahentium volũtatis, vt posterior quoq; pars, ad vitam patris relata videatur: ne diuersa sentetia, fructus dotis ab oneribus matrimonii separet. Sed cũ
c §. si. de nupti. lib. i. insti. l. si. c. de dona. prop. nupti. matrimonium sine vlla dote cõtrahi iure possit, qua re non similiter poterit pascisci mulier, vt fructus sibi retineat? Ratio differentia hæc est, quod licet ab initio nullam dotem dare promissum sit, dos tamen semel cõstituta reuocari nõ potest: quæ sanè reuocaretur, si ex pacto mulier omnes fructus dotis sibi retinere posset: nã (vt Tryphonius lib. ix. quaestionum ait *d*) dos quæ oneribus matrimonii non seruiat, nulla est. Deniq; etiam si nullũ matrimonium fuerit, quod tamen bona fide, iusta ignorantia, & probabili errore deceptus maritus, iustũ esse & legitimũ existimabat, adhuc tamen fructus rerum dotaliũ suos faciet: fructus enim ex prædiis quæ in dotem data esse videbãtur, bona fide perceptos, & in mulieris oneribus ante causam liberalẽ absumptos, quãuis seruã fuisse postea cõstiterit, Papinianus lib. xii. respõsorũ peti nõ posse declarat *e*.
 Quibus

e l. in insulam §. fructus solu. matrimo.

Quibus casibus fructus dotis constan-
te matrimonio percepti mari-
ti non fiunt. Caput. III.

Nterdum tamen aliter accidit, nā si tale pactum interuenit, vt maritus fructus in dotem cōuerteret, & mulier se suosq; aleret tueretur ve, & vniuersa sua onera expediret, conuentionē valere Vlpianus lib. xxxi. ad Sabinum respondit ^a. Sed etsi conuentum nihil fuerit, si tamen in onera vxoris familiaeque eius, maritus nihil impenderit, fructus dotis suos non faciet. Itaque in domum absentis vxore deducta, nullis in eam interea ex bonis viri sumptibus factis, ad exhibitionē vxoris promissas vsuras, reuersum virum improbē petere, Papinianus libro secūdo respōsorū scribit ^b: & imperator Antoninus rescripsit ^c, fructus praediorum in dotem datorū, ita demum repeti non posse, si sumptibus vxoris liberorū familiaeque eius seruiert: ergo si non seruiert, dicendum erit eos repeti posse. Item si mulier ante nuptias pacta sit, vt ex fructibus fundi quem dedit in dotē, creditor mulieris dimittatur, Paulus libr. v. quaestionum respōdit ^d, valere pactū, eoq; modo minorē dotem constitutā esse, nam & si pater dotē pollicitus fuerit, & pasciscatur, ne à se viuo petatur, huiusmodi quoque pactū (vt suprā exposuimus) valet: licet ex eo sequatur viuo socero, tempo

^a l. si cōuenen-
rit. §. vlti. de
pact. dota.

^b l. cū post. §.
in domum de
iu. doti.
^c l. ii. c. de
pact. conuentā.
sup. do.

^d l. quæris de
pact. dota.

re:

re fructus dotis mariti lucro non cedere. In hanc sententiam Scevola lib.iii. quaestionum inclinatus ait enim ^a, Si inter virum & vxorem cōuenerit, vt extremi anni matrimonii fructus nondum percepti, mulieris lucro fiant, huiusmodi pactum valere. Amplius si conuenerit, non vt fundus, vel fructus fieret dotalis, sed vt fructus perciperet dotis futuros, Vlpiano placet ^b, cogendum maritum de dote actione fructus reddere: quo casu in dotē fructus esse ait: maritumq; fructurū vsuris, ex fructibus collectis & in sortem redactis. Quinetiam si fundus ipse in dotem datus sit, potest ex conuentione fieri, vt fructus sint dotis: quid enim si maiorem dotē dederit, quia fructus volebat esse dotis, contento marito ea pecunia, quae ex vsuris reddituū colligeretur? nec enim videbitur sterilis esse dos: si frange quadringenta annua redditus esse apud eum, qui non acciperet in dotē, vt hoc conuenisset, plus trecentis, & boni consulere, si tam vberem dotem consecutus esset. Praeterea si grex in dotem datus fuerit, foetus, ex quibus suppleri proprietatē oportet, quiq; in locum demortuorum capitū summituntur, maritus non facit suos: neq; enim in fructu sunt, sed ii tantū qui deductis supplēdo gregi necessariis supersunt: & ita Vlpianus lib. xxxiiii. ad Sabinum scribit ^c. Eadem ratione si serui sobolem ediderint, mariti lucrum non esse, idem Vlpianus rectē

^a l. si inter, de pact. dota.

^b l. si conuenit de pact. dota.

^c l. plerunque & si serui de iure doti.

rectè putat ^a, quod & Imperatoris Iustiniani constitutione expressum est ^b. Papinianus quoque lib. x. quaestionum ait, conuenire partus dotalium ancillarum dotis esse portionem: ideoque frustra pasci sci virum, vt inter vxorem & se partus communis sit. Simili modo Iustinianus constituit ^c, nõ adqui-
 ri marito, quæ serui dotalis, neque ex operis suis, neque ex re ipsius, sed ex legato, donatione, hereditate, aliã ve iusta causa adquisierunt, hæc enim in fructu non sunt: sed in dotem conuertuntur nisi contemplatione mariti relicta, donata ve seruo dotali fuerint, hoc enim casu marito adquiri nec mulieri soluto matrimonio reddenda esse Pomponius lib. v. ad Mutium notat ^d. Denique omnes illas principales accessiones quæ renasci non solent, & ideo in fructu non habentur, mariti lucro nõ cedere, certissimi iuris est: vt si per alluionem dotali fundo aliquid accesserit, vel si thesaurum in eo maritus inuenerit, partem eius dimidiam soluto matrimonio restituet, quasi in alieno inuenti ^e. Sed etsi proprietati nudæ in dotem datæ vsusfructus accesserit incrementum dotis esse Paulus ait, quemadmodum siquid alluione accesserit. Idem probandum erit, si grandes vel frugiferas arbores maritus exciderit, nam quasi dotem diminuerit, tenebitur: sed etsi vi tempestatis deciderint, pretium earum mulieri restituendum Vlpianus scribit ^f: neque enim

^a d. §. si serui.
^b l. uni. §. cū ex stipulatu. C. de rei uxo. acti.

^c d. §. cum ex stipulatu.

^d l. si ex legato de iu. doti. l. hinc queritur §. potest de peculi.

^e l. diuortio. §. fundū de solu. matrimo.

^f d. l. diuortio §. si fundum solu. matrimo.

in fructu esse. Item si marmor casum à marito, nõ renascatur, hoc utiq; in fructu non habebitur: sed in dotē cõuertetur: finitoq; matrimonio restituendum erit, & ita Vlpianus scribit *a*. Põponius etiã lib. xiiii. ad Sabinũ *b*, Si ex lapidicinis dotalis fundi, lapides qui fructus non essent, vir mulieris voluntate vendiderit, nummos ex ea veditioe receptos dotis esse respõdit. Si tamen res æstimatas, in dotem maritus acceperit, quia periculum earum ad eũ pertinet, omne quoq; emolumentũ omnisq; accessio ad eum pertinebit. Ideoq; si mancipia in dotem æstimata acceperit, & pactum, conuentũ factum erit, vt tantidẽ æstimata diuortio facto redderet, apud ipsum manere partum eorum Pomponius ait *c*: quia mancipia periculo eius fuerũt, quę sententia Labeoni quoq; Laboleno, & Iuliano placuit. Verum si res æstimata in dotem data euicta fuerit, & vir ex empto cõtra vxorem egerit, quicquid eo nomine fuerit cõsecutus, dotis actione, soluto matrimonio ei præstari oportere Vlpianus libro. xxxv. ad Sabinum refert *d*: quare & si duplũ fortẽ ad maritum peruenerit, id quoque ad mulierem redigetur. Quę sententia habet equitatẽ, non enim simplex veditio fit, sed dotis causa: nec debet maritus lucrari ex dãno mulieris, sufficit enim maritum indemnem præstari, non etiam lucrũ sentire: idem lib. iii. regularũ Martianus respondit *e*.

Postremò

a d. l. si ex diuortio. §. si uir.
b d. l. si ex lapidicinis de in. doti.

c l. si mancipia de in. doti.

d l. quoties de in. doti.

e l. non solum de in. doti.

Postremò si incestæ nuptiæ scienter à marito contractæ fuerint, quod constante hoc nephario matrimonio nomine fructuū percepit, mulieri si ignorans fuerit, restituet: si verò ipsa quoq; incesti conscia fuerit, quicquid nomine fructuum perceptū est, auferetur & in ærarium fisci redigetur ^a. Sed an iis casibus quibus constante matrimonio maritus vel inuitus vel volens dotē reddit, mulier fructus suos faciat? & magis puto dicendū esse perceptionem ipsam fructuum, ad vxorem spectare, ea lege vt iis vtatur ad sustentationem tam sui quàm mariti & filiorū: quod si qui præterea supersint, & ex eis mulier locupletior sit facta, marito restitui debere diui Alexandri rescriptū ostendit, cuius verba hæc sunt ^b. Si fructus eorum prædiorum quæ in dotem accepisti matrimonii tempore vxorem tuā percipere passus es, eosq; vxor tua absumpsit, restitui tibi post diuortium oportere nulla ratione cōtendis: sin autē ab iis locupletior facta est, in tantū potest conueniri. Vnde apud Vlpianū libr. xxxv. ad Sabinum relatum est ^c, quoties mulieri satisfidandū est de solutione dotis post certū tempus, si maritus satisfidare non possit, tūc deducto commodo medii temporis condemnatio residui repræsentatur: sed si cū maritus satisfidare possit, nollet: in solidum eum condemnandum non habita ratione commodi temporis. Iudicis igitur officio conuenit,

^a l. incesta de ritu nupti.

^b l. si fructus C. de dona. in. vi. et uxo.

^c l. si constante. S. quoties solu. matrimo.

nit, vt aut satisfatione interposita absoluat maritum, aut habita ratione compensationis eum condemnet: quod quidem hodie magis vsitatum est, nec ferenda est mulier, si dicat magis se velle dilationem pati, quàm in repræsensatione deductionem.

De fructibus dotis soluto matrimonio perceptis vxori restituendis. Cap. V.

Vporest vt de fructibus soluto matrimonio perceptis differamus, & sicut ante nuptias, ita etiam post dissolutum matrimonium percepti fructus dotem augent: & simul cum dote restitui debent: & ita imperatoris Iustiniani rescripto cautum est, quod est huiusmodi ^a, Si superfederit maritus res mobiles, vel se mouentes vel incorporales, post annale tempus ex die dissoluti matrimonii connumerandum, restituere, vel ceteras res statim post dissolutum matrimonium etiam æstimationis omnium rerum, quæ extra immobiles sunt, vsuras vsq; ad tertiam partem centesimæ ex bona fide introducendas maritus præstet, fructibus videlicet immobilium rerum parti mulieris ex tempore dissoluti matrimonii præstandis: similiq; modo pensionibus vel vecturis nauium, siue iumentorum, vel operis seruorum, vel quæstu ciuilium annonarum, & aliis quæ sunt eis similia, parti mulieris restituendis. Sed etsi mo-

ra,

a l. uni. §. sin autem. C. de rei uxo. acti.

ra per virum commissa fuerit, quo minus dotē reciperet, fructus tamen qui soluto matrimonio ad virum peruenerunt restitui debere Póponius lib. xv. ad Sabinum scribit ^a. Quod si moram in restituenda dote maritus fecerit, nō solū perceptos fructus, sed & eos qui percipi potuerunt, & omne detrimentum præstaturum eum, Paulus libr. vii. ad Sabinum declarat ^b. A deo autē fructus ex die soluti matrimonii percepti in restitutionē veniunt, vt licet conuentum fuerit, ne dotem maritus reddat, nihilominus perinde teneatur, dotem ipsam cum fructibus restituere ac si nihil cōuenisset. Nā, vt Paulus libro. vii. ad Sabinum tractat, sicut illud cōuenire non potest vt maritus plusquā accepit exigatur, ita etiam ne minus soluat conuenire nō potest: sed nec illud quidem conuenire potest ^c, vt longiore die dos reddatur. Imperator quoq; Gordianus hanc Pauli sententiam confirmauit rescripto huiusmodi ^d. Quauis pater tuus cū te nuptui collocaret, pactus sit, vt si maritus tuus superstitibus liberis communibus in matrimonio defuisset, pars dotis liberorū nomine retineatur: eiusmodi tamen conuentio, quominus actionem integre dotis habeas, proficere non potest. Sed tamen Paulus scribit ^e, si pater dotem dederit, & pactus sit, vt mortua in matrimonio filia dos apud virum maneret, seruandum pactum esse, etiam si li-

^a l. si mora solu. matrimo.

^b l. si filiofamilias. §. si post diuortium solu. matrimo.

^c l. ut autē de pact. dota.

^d l. quauis. c. de pact. dota.

^e l. si pater dotem de pact. dota.

*a l. si conuenit
C. de pact. do-
tali.*

beri non interueniant. Item diui Diocletianus & Maximianus rescripserunt ^a, Si conuenit, vt in matrimonio vxore defuncta dos penes maritū remaneret, profectitiæ dotis repetitionem huiusmodi pactum inhibuisse iuris explorati esse: cum deteriorē causam dotis (in quem casum soli patri repetitio cōpetit) fieri posse autoritate iuris sepissimè sit responsum. Sed & eo casu quo maritus soluendo non est, sicut dos ipsa, ita fructus ex ea percepti exigi non possunt. In summa quibus casibus maritus dotem lucratur, eisdē casibus fructus qui soluto matrimonio ex dote prouenerunt, ad eum pertinere, plusquàm manifestum est.

De fructibus dotis soluto matrimonio inter virum & vxorem diuidendis. Cap. VI.

A Eterum si maritus totius anni fructus coegerit, & integro anno in matrimonio, non steterit: fructus non maiore ex parte suos faciet, quàm pro rata temporis, quo in matrimonio fuit. Vnde Vlpianus lib. xxxv. ad Sabinum ex sententia Labeonis refert ^b, Si mulier pridie vindemias doti dederit, mox sublatis à marito vindemiis diuertit, vndecim ei mēsum fructus restitui oportere putat. Idē apud Papinianum lib. xi. quæstionum scriptū esse tradit ^c, fructus diuidi, non ex die locationis, sed habita ratione præcedentis temporis, quo mulier in matrimonio

*b l. diuortio. §.
i. ij. iij. et se-
quētibz solu.
matrimo.*

c d. l. diuortio.

monio fuit: neque enim si vindemia tempore fundus in dotem datus sit, eumq̄ ex calēdis Nouembribus primis fruendum locauerit, mensis Ianuarii suprema die diuortio facto, retinere virū & vindemia fructus & eius anni quo diuortium factum est, quartam partem mercedis, equum est: alioqui si coactis vindemiis altera die diuortiū intercedat, fructus integros retinebit: itaq̄ si in fine mensis Ianuarii diuortium fiat, & .iiii. mensibus matrimonium steterit, vindemia fructus, & quarta portio instantis anni confundi debebunt, vt ex ea pecunia tertia, portio viro relinquatur. Ex contrario quoque idem obseruandum esse eidem Vlpiano videtur: nam si mulier percepta vindemia statim fundum viro in dotem dederit, & vir ex calendis Martiis eundem locauerit, & calendis Aprilibus primis diuortium secutum fuerit, non solum partem duodecimam mercedis, sed pro modo temporis omnium mēsiū quo dotale pradium fuit, ex mercede quæ debebatur, portionē retinebit. Item si messes eius anni quo diuortium factum est, colonum ex forma locationis sequantur, ante vindemiam soluto matrimonio nihilominus pecunia mēsiū in computationem cum spe futura vindemia veniet. Idem Vlpianus scribit, quod in anno dicitur, posse dici & in sex mensibus, si bis in anno fructus capiantur, vt est in locis irriguis: sed

&

& in pluribus annis idem dici posse vt in sylua cędua. Idem ait si locatio agri talis sit, vt super annuam mercedem quinquennio quoq; aliquid amplius præstaretur, in eo enim quod amplius est tēpus ad quinquennium computamus, non solum autem de fundo, sed & de pecore idem dicemus, vt lana ouium, fœtusq; pecorum præstetur: quare enim si maritus propè partum oues doti acceperit, item proximas tonsuræ, post partum, & tonsas oues protinus diuortio factō nihil reddat: nam & hic fructuū, toto tempore quo curantur, non quo percipiūtur rationem accipere debemus. In seruo quoque anni ratio habetur, vt si in annum fortè operæ eius locatæ sint præteriti temporis ad maritum, post diuortium autem operę ad mulierē pertineant. De pensionibus quoq; prædiorū vrbano- rum idem est quod in fructibus rusticorum. Sed & si rem alienā sciens mulier in dotem dederit, reddendam ei esse Pomponius ait ^a, quasi suā dedisset & fructus pro portione anni quo diuortium factum est. Adeo autem pro portione anni quo matrimonium non fuit maritus fructus restituere cogitur, vt si mulier fundum dotalem receperit, non habita ratione fructuū pro portione anni quo nupta non fuisset, nihilominus de dote agere possit, quia minorē dotem receperit, hoc enim ad dotis augmentum pertinet. Quemadmodū si partū ancillarum

*a l. si alienam
sola. matrimo.*

cillarum non receperit, aut legata vel hæreditates quæ post diuortium per seruos dotales acquisitæ marito fuerunt, & ita Iulianus lib. xvii. digestorû respondit. Et hæc quæ de fructibus pro portione anni à marito restituendis dicuntur locû habent, etiam si cum socero vel hæredibus mariti agatur: quod & Vlpiano visum est. Nâ quod Bartholus & alii pleriq; dicunt hæredes mariti intra annum à tēpore dissoluti matrimonii lucrari fructus, nul lam rationem habet. Per contrarium, si post diuortium mortua muliere hæres eius cum viro parentē ve eius agat, Pomponio placet ^a, eadē de restituenda dote interuenire quę ipsa muliere agente obseruari solent. Illud prætereundum non est, si fructibus maturis adhuc pendentibus matrimoniû sol uatur, maritum debere fundum mulieri statim ex die dissoluti matrimonii restituere: & licet portio fructuum pendentium pro tempore matrimonii eius sit, nihil tamen retenturû eum Vlpianus scri bit, præsertim nouo iure, quo diuus Iustinianus res immobiles, vt supra dictum est, statim ex die solu ti matrimonii restituēdas esse, omnemq; retentio nem cessare constituit ^b. Vnde perspicuum est, ve ram non esse eorum opinionem, qui putant mari tum post diuortium posse retinere fundum, si fru ctus proximè colligendi sunt, ea potissimû ratio ne quod fructus proximè colligendi pro iam col lectis

^a l. si post so
lu. matri.

^b l. uni. C. de
rei ux. acti.

lectis habeatur. Vlpianus enim simpliciter & sine
a l. diuortio. §. interdum. vlla distinctione dicit ^a, fructibus stantibus fundū
 restitui debere. Deinde si fructibus maturis & ad
 colligendum paratis, aliquis fundum vendiderit,
 nō poterit eos colligere, quia emptoris sunt. Simi-
 liter si maturis & ad colligendū paratis fructibus
 decedat fructuarius, perceptionem tamen eorū ad
 hæredes suos minimè trāsmitit. Quauis igitur
 omnino maturis & proximè colligendis fructibus
 diuortium fiat, maritus tamen fundum dotalē re-
 tinere non potest: nisi in fructibus stantibus non
 plus sit quàm pro portione anni eū retinere oportet:
 tunc enim ex æquitate dici poterit, maritum
 non prius debere fundum dotalem mulieri resti-
 tuere, quàm fructus collegerit. Proinde cū mu-
 lier stantibus fructibus fundum recipit, cauere de-
 bet se restitutorā marito portionem fructuum pro
 rata temporis, quo in matrimonio fuit: & ita Vlpianus
 respondit. Sed an fideiussores dabit, an ve-
 rò nuda eius promissione standum erit? & magis
 est, vt fideiussores dare debeat, cū enim lex ver-
 bo cautionis vtatur, apparet eā de fideiussoribus
 non nuda promissione sentire: idēq; vulgo receptū
 est, nam & Vlpianus lib. xxxi. ad Sabinū cautionē
 nuda promissione opponit ^b: in contractibus ta-
 men verbum cautionis pro nuda promissione ac-
 cipi, Iustinianus constituit ^c.

*b l. uerū. §. uis-
 dendum pro
 soci.*

*c l. sancimus
 C. de uerbo,
 signifi.*

De fructibus τῶν παραφέρων. Tit. VII.

Um non omnes res mulieris nuptæ, dotis adpellatione cõtineantur, & plerũq; contingat, vt mulier plurimas res præter dotem habeat, consequens est vt quæ inter fructus dotis & harum rerum differentia sit, ostendamus. Imprimis illud extra controuersiam est, earundem rerum (quas græci dicunt παραφέρων galli veteres peculium adpellabant) fructus inuita & contradicente muliere ad maritum non pertinere. Diui enim Theodosius & Valentinianus rescripserunt ^a, virum in his rebus quas extra dotem mulier habet, nullam vxore prohibente habere cõmunione, nec aliquam ei necessitatem imponere, nec vlllo modo eisdem parafernis se immiscere. Sed etsi eadem res vxor marito custodiendas committat, adhuc hoc casu maritus rerum quas præter dotem vxor ei tradidit, suos nõ faciet: nam & Vlpianus lib. xxxi. ad Sabinum ita scribit ^b, Si rerum libellus marito detur, vt Romæ vulgo fieri videmus: nõ mulier res quas solet in vsu habere in domo mariti, neq; in dotem dat, in libellum solet cõferre, eumq; libellum marito offerre: vt is subscribat, quasi res acceperit, & velut chyrographũ eius vxor retinet, res quæ libello continentur, in domũ eius se intulisse: hæ igitur res an mariti fiãt, videamus: & non puto: non quod ei non tradantur, sed

^a l. hac lege
C. de pact. con-
uentam su. do.
quã.

^b l. ego. §. do-
tis de iu. doti.

quia nō putem hoc agi inter virum & vxorem, vt dominium ad eum transferatur: sed magis vt certum sit, in eius domum illata, ne si quandoq; separatio fiat, negetur. His conueniens est quod Papi-
 nianus scribit, Species extra dotē à matre filix nomine viro traditas, filix quæ præsens fuit, donatas, & ab ea viro traditas videri, nec matrem offensam è re petitionem habere, vel rectè eas res vendicare: eo quod vir cauisset, extra dotem vsibus puellæ sibi traditas, cum ea significatione, non modus donationis declaretur, nec ab vsu proprietas separetur, sed peculium à dote puellæ distinguatur. Cùm ergo dominium rerū quas extra dotem mulier marito tradidit, in eius dominiū non transferatur, cōsequens est earūdem rerū fructus ipsius lucro non cedere. Vnde soluto matrimonio maritus administrationis istarum rerum rationem reddere debet, quæq; ad eum ex eisdem rebus peruenerūt, mulieri vel hæredibus eius restituere: quod & Sceuola in huiusmodi specie probat ^a. Maritus vxoris res extra dotem constitutas administrauit, eaq; decedens ante rationē sibi redditam administrationis, ex asse eundem maritum hæredem reliquit: eiusq; fideicommissit, vt decem vncias filio communi, cū moreretur, restitueret: duas autem vncias nepoti: quæsitum est an id quoq; quod ex administratione rerum apud maritum resedisse constiterit, cū

cæteris

^a l. penul. ad
leg. fal.

ceteris pro rata. x. vnciarum filio restitui debeat, respondi, id quod debuisset hæreditati, in ratione venire debere. Si verò *καταφύγου* sic dentur marito, vt eius fiat, rectè Vlpianus putat, statim in eius dominium transferri, ob idq; fructus ad maritum pertinere: sed ita pertinent, vt in suos mulierisq; vsus conuertere debeat: quod diui quoq; Iustiniani rescripto confirmatur, cuius verba sunt hæc *a*. Si mulier marito suo nomina, id est, fœneratitias cautiones quæ extra dotem sunt dederit, vt loco *καταφύγου* apud maritum maneant, & hoc dotali instrumeto fuerit adscriptum, vtrum ne habeat aliquas ex his actiones maritus siue directas siue vtilis, an penes vxorem omnes remaneant, & in quem euentum dandæ sint marito actiones quærebatur. Sancimus itaq; si quid tale euenerit, actiones quidem omnimodo apud vxorem remanere, licentiam autem marito dari, easdem actiones mouere apud competentes iudices, nulla rati habitione ab eo exigenda, & vsuras quidem earum circa se & vxorem dependere, pecunias autem sortis quas exegerit, seruare mulieri vel in caussas ad quas ipsa voluerit, distribuere. Quod autem inter naturales & eos qui hominum industria proueniunt fructus, Bartholus distinguit *b*: item inter extantes, perceptos & cõsum-

a l. si. c. de pact. conuentã su. do. quã ant. nup. dona.

b in. d. l. penult. ad l. fal.

a d.l. si. C. de
pact. de cōuen.

trinsecos & extrinsecos fructus distinguendum est
se sine ratione putant^a.

De fructibus ἀντιφθέγων & spon-
salitiorum. Caput. VIII.

Vre quoq; ciuili introducta sunt ἀντιφθέγων
hoc est, cōtrariæ dotes quas mariti in
compensationem remunerationem vel
quandam potius dotis soluto matrimo-
nio recuperandæ securitatem assignant, quarû fru-
ctus non vxoris sed mariti lucro cedunt. Nam cō-
stâte matrimonio egedē res in dominio mariti ma-
nent, nec in dominium vxoris transferūtur: sed ei
tantū obligatę & pignoris vel hypothecę nomine
suppositæ sunt, ita vt non liceat marito easdem al-
teri obligare, pignori dare, vel quoquo modo alie-
nare. Nam ab imperatore Iustiniano ita rescriptū
est^b, Si quis donationem propter nuptias conscri-
pserit, in qua res aliqua immobilis sit, interdici-
mus ei ne in donationem propter nuptias tráscri-
ptam rem, vel pignori opponat, vel omnino alie-
net: nam quod semel propter nuptias donationis
vinculis illigatum est, incōueniens sanè fuerit de-
nuo alienare, vt mulierem aliquando obuiente
lucro, quod illi donationem propter nuptias con-
fert, malè habeat, si eam rem non in bonis mariti
sed vel aliis potentibus fortè personis alienatá vel
pignori oppositam inueniat, vt illis de causis ven-
dicatio

b §. i. authen.
ut immo. que
dan. prop.
nupti.

dicatio illi vel penitus interclusa vel perdifficilis existat, & iudicis indigeat: ex quibus sibi ipsis auxiliũ quærat: & paulo post idem Iustinianus subdit, Neque alienum à bonis moribus fecisse nobis videntur quidam vestrorum iudicũ, qui & ipsi mulieribus soluto matrimonio ad petendam donationem propter nuptias, actionem dederunt. Ex qua constitutione adparet, ad maritum rei propter nuptias donatæ fructus pertinere: cũ enim mulieri soluto demũ matrimonio ad petendam ppter nuptias donationem actio competat, constante matrimonio eam petere non poterit: sed apud maritum cũ fructibus qui ex ea proueniunt manebit. Deinde quod dicit Iustinianus: id quod semel donationis propter nuptias vinculis illigatũ est, denuo alienari non posse: manifeste declarat, mulierem non esse dominam rei donatæ propter nuptias, sed ei vinculo pignoris & hypothecę obligatã esse: vnde fructus donatæ rei propter nuptias non magis ad mulierem pertinēt, quàm pignoris fructus ad creditorem, qui illud accepit. Postremò huius rei fortissimũ argumētum ex eo sumitur, quod idẽ Iustinianus dicit, rem donatam propter nuptias non posse alienari: ne soluto matrimonio mulier eã in bonis alicuius potentioris sed potius in bonis mariti inueniat: cum enim res donationis propter nuptias vinculo illigata, in bonis mariti inueniatur, consequens

consequens est eum dominii iure fructus suos face-
 re. Et certè iniquum esset, & ab omni iuris ratione
 alienum, si rei propter nuptias donatæ fructus, mu-
 lieris lucro cederent: nam hoc modo omnino in-
 dotata esset mulier, cū fructus dotis oneribus ma-
 trimonii minimè seruirent. Quam enim commo-
 ditatē, pro grauissimis matrimoniis oneribus, per-
 cipiet maritus, si quantum fructuum ipse ex dote,
 tantundem ex donatione propter nuptias mulier
 cōsequatur? Planè donatio propter nuptias hanc
 mulieri vtilitatem adfert, quod pro rebus dotali-
 bus, quæ fortè soluto matrimonio non extant, eam
 retinet. Deinde quibus casibus vir dotē partē ve
 eius vel vsumfructum lucratur, eisdem & mulier
 donationis propter nuptias partē ve eius proprie-
 tatem vel vsumfructū habet: & ita diuus Iustinia-
 nus rescripsit ^a. Quod autē idem Iustinianus fan-
 xit, dotem & donationē propter nuptias passibus
 æquis ambulare, non ita accipiendum est, vt dica-
 mus vxorem perinde lucrari fructus donationis
 propter nuptias, atque maritus fructus dotis con-
 stante matrimonio suos facit: sed ita, vt eadem sit
 dotis & donationis propter nuptias quantitas, si-
 mulq; & augeri & diminui debeant: & vt suprā di-
 ximus, quibus casibus lucrum dotis ad maritum,
 eisdem donationis propter nuptias ad mulierem
 pertinet: neq; enim per omnia hæc similitudo ob-
 seruatur.

a authen. de
 æqua. do. au-
 then. ne lucrū
 ex do. vel an.
 nup. dona.

seruatur. Nam dotem in immobilibus: donatione
 verò propter nuptias in mobilibus, & contra confi-
 stere posse ab eodem Iustiniانو rescriptum est ^a.
 Proinde quod adinet ad fructus sponsalitorum,
 hoc est, eorum quæ ex mera liberalitate sponsi &
 sponsæ inuicem donant, dicendum est ea quæ sic
 donatur statim accipiētis fieri: nisi per eū, eamve,
 parentem ve eius steterit, quo minus matrimoniū
 contrahatur: vel is qui donauit osculo non inter-
 ueniente obierit, quibus casibus omnem donatio-
 nem cum fructibus eius donatori restituendam im-
 perator Constantinus decreuit ^b.

*a d. authen. de
 equa. do.*

*b l. cum ueteri
 l. si à spōso. C.
 de dona. an.
 nupti.*

De fructibus donationis inter virum

& vxorem.

Caput. IX.

Eliquum est vt de fructibus rerum, quas
 iam perfecto & constante matrimonio,
 cōiuges vicissim donāt, videamus: has
 autem donationes prohibitas esse nemi-
 ni dubium est ^c. Si tamen maritus vxori donaue-
 rit pecuniam, eaq; vsuras ex donata pecunia per-
 ceperit, lucrabitur: & ita Vlpianus libr. xxxii. ad
 Sabinum scribit ^d. Vnde si ex centum, quæ vir vxori
 donauit, quinquaginta apud debitorem perie-
 rint, & ex his alia quinquaginta duplicata vxor
 habeat, Tryphonius libr. x. disputationum putat,
 non plus quinquaginta eius donationis nomine
 maritum ab ea cōsecuturum: & hoc quod de vsu-

*c tot. tit. de do
 na. in. ui. &
 uxo.*

*d l. quid ergo
 de dona. in. ui.
 uxo.*

ris dicimus, generaliter de omnibus fructibus & rebus quæ vicem fructuum obtinent, dicendū est. Quare si ex fructibus prædiorū quæ donata sunt, locupletata sit vxor, Vlpianus libr. xxxii. ad Sabinum refert ^a, Iulianum scribere, ceteros quoq; fructus vt vsuras licitam habere donationem: neque enim pauperior fieri, vel patrimonium suum diminueri videtur vir, qui fructus quos diligēter colendo rem suam percipere potuisset, nō adquiret. Diuersa causa est fructuum dotis, quos si vxor donationis causa perceperit, in quantū locupletior facta est, restituere debet. Extat enim Imperatoris Alexandri rescriptum in hæc verba ^b: Si fructus eorum prædiorum, quæ in dotem accepisti, matrimonii tempore vxorem tuam percipere passus es, eosq; vxor tua absumpsit, restitui tibi post diuortium oportere, nulla ratione contendis: sin autē ab his locupletior facta est, in tantum potest conueniri: idemq; rescripto imperatorū Diocletiani & Maximiani expressum est ^c: alioqui, vt supra diximus, dos quæ oneribus matrimonii non seruiret, nulla esset. Quod de dotis fructibus dicimus, idē de fructibus per se & principaliter non accessorie donatis, qui iam coniugis erant, dicendum est. Idē etiam probandum erit, in fructibus qui sponte & nullo cogente sed sua sponte proueniunt: nam si pomum ex arbore fundi sibi donati mulier decerpserit,

ab. ad. tit. h.
 ub. 209
 a l. de fructibus
 eo. tit.

b l. si fructus
 C. de dona. in.
 iii. & uxo.

c l. pro oneribus.
 C. de iu.
 doti.

perit, aut ex sylua ceciderit, non fieri eius Pomponius scribit ^a, sicuti nec cuiuslibet bonæ fidei possessoris: sed & si quid seruus donatus non ex operis suis, nec ex re mulieris, sed ex legato donatione aliâ ve iusta causa adquisierit, ad maritum qui donauit pertinere, Ulpianus respondit. Eadem per contrarium de fructibus rerum quæ marito ab uxore constante matrimonio donatæ sunt, dici debet.

Verum si is qui donauit moriens donationem abs se factam non reuocauerit, sed eam silentio confirmauerit, hæredes eius fructus præteriti temporis reuocare minimè possunt, hanc enim confirmationem quæ ex silentio morientis, & donationem non reuocantis inducitur, diuus Iustinianus constituit, ad illud tempus referri, quo donatio conscripta est: sicut & alias ratihabitiones negotiorum gestorum ad illa reduci tempora oportet, in quibus contracta sunt. Cõiunx ergo superstes, qui quæ ve à præmortuo præmortuæve coniuge donationem accepit, omnes fructus ex tempore donationis collatos perceptos lucrabitur: nec eos præmortui cõiugis hæredibus restituere tenebitur: quanuis eos uiuente adhuc donatore necdum confirmata donatione perceperit: perinde enim suos facit, atque si statim eo tempore quo facta est donatio iure firma fuisset: nam vt supra ostensum est, ad illud tempus cõfirmatio refertur. Si tamen donatio legitimam quan-

a l. fructus de usu.

fructus de usu.
 non habet an
 illud d.

titatem excedens actis minimè insinuata specialiter à moriente coniuge confirmata fuerit, confirmatione ex eo demum tempore quo facta est, vim habere, non retro trahi idem Iustinianus sanxit.

Quod in suprâ scriptis causis fructuum alia ratio moribus nostris recepta fit. Caput. X.

Ed hæc quæ de dotis *παράθεσιν ἀντιθέσιν* & rerum inter virum & uxorem donatarum fructibus exposuimus, apud nos in usu esse desierunt. Siquidem moribus nostris receptum est, ut nō solūm dotis, sed omniū prædiorum vxoris maritus omnes fructus suos faciat, eosque vendere, donare & quomodocunque alienare vel consumere pro arbitrio, inuita vxore potest. Cū enim ipsa mulier dominio & potestati viri subdita sit, conueniens est, omnes res eius in eiusdem mariti dominio & potestate esse: neque enim nouum est, neque ab antiqui iuris ratione alienum, ut cū quis in alterius potestatem transfertur, omnia quoque eius bona tacito iure transeant ^a. Prædia tamen vxori propria maritus ea inuita vel non consentiente, alienare nullo modo potest: ut olim mariti, licet dotalis fundi domini essent, eum tamen alienare lege Julia prohibebantur ^b: & parentes, licet peculio aduentitio filiorum tanquam domini vterentur & fruerentur, illud tamen alienare non poterant. Mobilium verò rerum quæ

^a l. si paterfamilias de adopti. authen. in gressi. C. de sacro. ecclesi.

^b §. i. qui aliena. li. uel non lib. 2. insti.

quæ ante matrimonium vxoris erant, vel ei postea obuenerunt, nõ tantum fructus ad maritum pertinent, sed & proprietas earum ipsius est, ita vt libere quomodocunque voluerit, eas in alium transferre possit. Soluta tamen matrimonio omnes res mobiles, quæ constante matrimonio viri erant, cõmunes fiunt, & inter superstitem maritum & hæredes vxoris præmortuæ, vel superstitem vxorem & hæredes præmortui viri, æqualiter diuiduntur: nisi inter contrahendum matrimonium aliud cõuenerit. Idem de prædiis constante matrimonio non ex successione parentum per alterutrum questis dicendum erit, quod de rebus mobilibus earumque fructibus declarauimus. Quod autem ad donationem propter nuptias adinet, hoc iure utimur, vt dimidiæ partis omnium prædiorum quæ fuerunt mariti ante matrimonium, vel postea ex successione parentum eidem obuenerunt, vxor superstes post mortem eiusdem mariti usum fructum habeat: nisi in ipso matrimonii contractu conuentum fuerit, vt mulier præmortuo marito pecuniã vel aliam rem vice donationis propter nuptias habeat: quo casu pecunia vel alia res in donationem propter nuptias assignata, post mortem ipsius mulieris hæredibus mariti est restituenda, nisi aliud cõuenerit. Postremò sciendum est, vt iure scripto ita & moribus nostris donationes inter virum &

vxorem prohibitas esse, nō solūm inter viuos, sed
 nec mortis quidem caussa donare, nec legatū nec
 hæreditatē inuicem relinquere possunt. Hoc tan-
 tum concessum est, vt constante matrimonio vir
 & vxor incolumes omnes res suas mobiles quan-
 docunque & vndecunq; quæsitæ omnia item præ-
 dia sua non ex successione parentū constante ma-
 trimonio adquisita sibi inuicem & mutuo donēt,
 ea lege & conditione vt coniunx superstes. His
 præmortui præmortuæ ve coniugis bonis,
 boni viri arbitrio vtatur, & fruatur, hære-
 redibūque eius de restituenda finito
 vsufructu proprietate, idoneę ca-
 ueat. Verum si coniugi præ-
 mortuo præmortuæ ve su-
 perstites sint liberi, eo-
 rum fauor huius-
 modi donatio-
 nem infir-
 mat.

De

DE FRUCTIBVS RERVM

communium.

Tit. III.

De fructibus rerum quæ in societatis con-
tractum deductæ sunt.

Caput. I.

E fructibus rerum quæ in contra-
ctus ex quibus dominium trans-
fertur, deducuntur, satis vt arbi-
tror dictum est, nunc videamus de
fructibus rerum quæ in illos con-
tractus, vel quasi cōtractus dedu-

ctæ sunt, ex quibus communes fiunt. Societate au-
tem vel rem certam vel negociationē vel vniuersa
bona communicari notissimū est, & hæc solo con-
sensu cōtrahentiū perficitur, qui simulatq; præsti-
tus est, vt omnes res de quibus conuentū est ita fru-
ctus earum postea perceptos communicari Paulus
lib. v. ad Plautium scripsit ^a. Idem lib. vi. ad Sabi-
num ait ^b, Si tecū mihi societas sit, & res ex socie-
tate communes quos fructus ex his rebus percepe-
ris, actione pro socio me consecuturum, Iulianus
quoque lib. vii. digestorum scribit ^c, Eum qui scit
fundum sibi cum alio communem esse, non maio-
re ex parte suos facturum, quàm ex qua dominus
prædii est: nec refert, ipse an socius an vtérque eos
seuerit: quia omnis fructus non iure seminis sed iu

^a l. videamus.s. ex causa
de usu.^b l. pro socio
.s. si tecum pro
soci.^c l. qui scit de
usu.

re soli percipitur, & quemadmodum si totum fundum alienum sciens quis possideat, nulla ex parte suos facit, quoquomodo sati fuerint: ita qui communem fundum possidet, non faciet fructus suos, pro ea parte qua fundus ad sociũ eius pertinebit.

De fructibus rerum sine vlllo societatis

contractu communium. Caput. II.

Ed & si nulla intercedete societatis adfectione, nulloq; tractatu inter se habito, duo pluresve in communionem incidierint, vt euenit in re duobus legata, aut duobus simul empta vel donata, hoc quoque casu fructus inter dominos communicatur. Ideoque si seruus communis ex operis suis, vel ex legato, donatione, hæreditate aut alia qualibet iusta causa adquirat, omnibus dominis p parte qua in eo dominium habent acquirit ^a. Si tamen vni ex dominis seruus communis stipulatus fuerit, aut nomine vnus rem emerit, aut pecuniam crediderit, vt vni soluatur vel quodlibet aliud negociũ expreso nomine vnus gesserit, ei soli adquirere Caius & Vlpianus scribunt ^b. Simili modo si iussu vnus dominorũ stipulatus fuerit, aut alio modo adquisierit, Vlpianus ait ^c, ei soli adquirere, cuius iussu stipulatus est, & si quatuor forte dominos habens seruus duorũ iussu stipuletur, idem Vlpianus putat ^d, his solis adquirere eum qui iusserunt. Pomponius

^a l. seruus cõmunis de stipu. seruo.

^b d. l. seruus cõmunis. l. si ex re. S. sicut eo. ti.

^c d. l. seruus communis.

^d l. proinde eo. tit.

ponius etiam Offilium scribere refert ^a, & per tra- ^{a l. offilius}
 ditionem accipiendo vel deponendo commodan- ^{co. tit.}
 doq; posse ei soli adquiri qui iussisset. Itē si seruus
 communis meus & tuus ex peculio quod ad te so-
 lum pertinebat, mutuam pecuniam dederit, obli-
 gationem tibi adquiret, quæ sententia Iuliano pla-
 cet. Vnde si alienus seruus duobus bona fide ser-
 uiens ex vnius eorum re adquirat, Scevola ait ^b, ra- ^{b l. si alienus}
 tionem facere, vt ei ex cuius re adquisiit, id totum ^{co. tit.}
 adquirat, siue ei soli siue quasi duobus seruiat: nã
 & in veris dominis quoties vtrique acquiritur, to-
 ties partes adquiri: cæterum si alii nõ adquiratur,
 alium solidum habiturũ: igitur eadem ratio erit,
 & in proposito, vt hic seruus alienus qui mihi &
 tibi bona fide seruit, mihi in solidũ ex re mea ad-
 quirat: quia tibi non potest adquiri quia nõ sit ex
 re tua. Nec huic sententiæ obest quod Paulus scri-
 bit ^c, Seruum communem siue emat, siue vëdat, si- ^{c l. seruus com-}
 ue stipuletur: quanuis pecunia ex peculio detur, ^{munis co. tit.}
 quod alterum ex dominis sequitur, vtriq; tamen
 acquirere: hoc enim sic accipiendum est, vt licet
 ipso iure adquiratur, is tamen cuius ex re facta est
 stipulatio vel emptio, cum socio cõmuni diuidun-
 do aut societatis iudicio de parte recuperanda re-
 ctẽ aget, & ita Caio placuit. Sed & Iulianus libro
 viii. digestorum scribit ^d, Communem seruũ si ex ^{d l. communis}
 re alterius dominorum adquisierit, nihilominus ^{seruus commu-}
 diuidun. ^{diuidun.}

commune id esse, sed is ex cuius re adquisitū fuerit, communi diuidendo iudicio eam summam percipere potest, quia bonæfidei conuenit, vt vnusquisq; præcipuum habeat, quod ex re eius seruus adquisierit. Postremò si quid fortè stipuletur seruus communis, quod vtriusq; adquiri non potest, ei soli adquirat, cui adquirere potest: veluti si seruitutem ad fundum Cornelianū stipulatus est, qui fundus Sempronii erat, id est alterius ex dominis, ei soli adquirat. Item si alter ex dominis vxorem ducturus sit, & huic seruo dos promittatur. Itē si seruus duorum Titii & Meuii hominem, qui Titii erat, stipulatus fuerit, ei soli adquiret, cuius nō fuit: sed si stipulatus sit Sticum sic, & Meuius & Titio dare spondes, totum eum Meuius adquiret: quod enim alteri ex dominis adquirere non potest, id ad eum qui ad obligationē admittitur, pertinet, & ita Pōponio Caio & Vlpiano visum est ^a. Illud prætereūdum non est, si pluribus dominis nominatim stipuletur, siquidem ita stipuletur dominis meis dare spondes, omnibus pro parte qua domini essent, ex stipulatione deberi Pōponius ait ^b: si vero ita Lucio Titio, & Caio Seio dominis meis dare spondes cum ad nomina prius decursum sit, rationabilius esse videtur pro virili parte stipulationem eis adquiri, quod dominorum vocabula pro demonstratiōe habeantur, quam sententiam idem Pomponius

^a l. proinde. §. si. & duabus l. sequen. l. si communis seruus eo. tit.

^b d. l. si communis seruus.

nus

nius probat ^a. Illud æquè notandum est, quod Vlpianus dicit ^b, Si seruus cõmunis sibi & vni ex dominis nominatim stipuletur, perinde esse ac si omnibus dominis & vni ex his stipuletur, veluti Titio, & Mevio & Titio, & probabilè est vt Titio drans, Mevio quadrans debeatur. Exceptis autem his casibus, quicquid per seruum communem acquiritur, hoc omnibus dominis tanquam fructus rei communis pro portionibus dominicis, vt antea diximus acquiritur. Ex fundo etiam communi percepti fructus communicantur: quare si vnus ex dominis fructus pẽsiones, vel mercedes solus ex fundo communi perceperit, Caius libr. iiii. & vii. ad edictum prouinciale iudicio cõmuni diuidundo eum teneri ait ^c: vt partem fructuum ei qui cõ ipso fundum communem habet, restituat quod & multis rescriptis significatur. Planè fructus ante perceptos quàm res communis esset, in communi diuidundo iudiciũ non venire Vlpianus lib. xix. ad edictum scribit ^d. Sed & si quis putans sibi cum Titio fundum cõmunem esse fructus perceperit, cum esset cum alio communis, communi diuidundo agi idem Vlpianus respondit ^e: neq; enim opinio, sed rei veritas spectari debet. Idẽ scribit ^f, fructus qui post acceptum communi diuidundo iudicium ab vno percepti sunt, etiam in præstationem venire.

^a d.l. si communis seruus.

^b l. si seruus cõmunis co. tit.

^c l. quibus pro soci. l. in summa cõmu. diui.

^d l. per hoc. §. sicut com. diui.

^e l. si quis putans cõmu. diui.

^f d.l. si quis putans. §. si quid post acceptum.

De fructibus hæreditatis communis. Cap. III.

Roinde non solum rei singularis, sed & hæreditatis inter duos pluresve comunis, fructus omnibus pportionibus hæreditariis adquiruntur, & si vnus coheredum solus ex hæreditariis rebus fructus perceperit, eos non maiore ex parte suos faciet, quam ex qua hæres est: ad officiumq; iudicis familiæ erciscundæ iudicio cognoscētis pertinet, vt omnia cōmoda cum ceteris communicet, nam & Caius lib.

a l. item ex diuerso fami. erciscun.

vii. ad edictum prouinciale scribit^a, iudicem prospicere debere, vt quod vnus ex hæredibus ex hæreditaria re percepit, stipulatúsve est, non ad eius solius lucrum pertineat, quæ ita scilicet consequetur iudex, si aut reputationes fecerit, aut curauerit cautiones interponi, quibus inter eos cōmoda cōmunicentur. Imperator quoq; Gordianus Verino

b l. non est ambiguū. C. eo. tit. fami. erciscun.

ita rescripsit *b*. Non est ambiguū, cūm familiæ erciscundæ titulus, inter bonæ fidei iudicia numeretur, portionē hæreditatis, si qua ad te pertinet, incremento fructuum augeri. Item diui Diocletianus & Maximianus rescripserunt^c, cohæredē quo

c l. cohæredibus. C. eo. tit.

absente & ignorante cæteri hæreditatem diuiserunt, nullum ex facta inter cohæredes diuisione præiudicium timentē, portionē suā cū redditibus iudicio familiæ erciscundæ percipere posse. Veniūt autem in hoc iudicium fructus, & post litem contestatam

contestatam percepti, & ita Vlpianus libr. xix. digestorum scribit ^a: præteriti etiam ante litem contestatam temporis fructus venire Paulus libr. xx. ad edictum respōdit ^b, siue ante aditam siue etiam post aditam hæreditatem percepti fuerint ^c. Idem tamen libr. vii. ad Sabinum notat ^d hæredē fructus quos ante aditam hæreditatem ex fundo hæreditario percepit, non aliter familiæ erciscundæ iudicio præstaturum eum, quàm si cùm sciret hæreditarium fundum esse, ceperit: nam si ignorauerit, vt quiuis alius bonæfidei possessor suos facit, qua de re copiosè satis secundo libro dictum est. A deò autem fructus ab vno percepti, in hoc iudiciũ veniunt vt post moram, qui rem hæreditariam detinuit, nõ solùm quos percepit, sed etiam quos percipere debuit, fructus cohæredi præstare teneatur, sed & vsuras ex die moræ præstãdas esse Vlpianus libr. xix. ad edictum respondit ^d. Eapropter Papi- nianus ait ^e, filiam quæ soluto matrimonio dotem conferre debuit, si moram collationi fecerit, boni viri arbitrato, cogi vsuras & omnes fructus dotis conferre. Nã & emancipatus similiter fructus confert: nec iniquũ debet arbitrari filia, quæ post moram fructus conferre cogitur: nam & ipsa fructus portionis suæ hæreditarię percipit. Ceterum fructus constante matrimonio & ante moram perceptos conferre nõ cogitur: nec enim potest, cū non

a l. & post fami. erciscun.

b l. non solum eo. tit.

c l. partum fami. erciscun.

d l. inter. §. fructus eo. tit.

d l. his confertur. §. sumptum eo. tit.
e l. filius. §. filia de colla. do.

ipſius ſed mariti lucro cedāt. Proinde nec eos maritus à patre ſuo emancipatus fratribus ſuis conferre tenebitur, neq; enim in bonis eius eſſe videntur, cùm onera matrimonii ſuſtinuerit: nihil autē intereſt vtrum ex ſtipulatu actione an officio iudicis collatio fieri debeat: nam vtroq; caſu fructus in collationem venient, licet Accuſius & Baldus diſſentiant: quorum ſententia vel ex eo falſa eſſe conuincitur, quod quacunq; actione inter cohæredes agatur, iudicium familiæ erciſcundæ bonæ fidei eſt *a*.

a d l. non eſt
ambiguum. c.
fami. erciſcun.

De fructibus ex confinio perceptis. Cap. III.

Raterea ſi in confinio naſcatur fructus, vtriuſque domini ſunt, qui agros confines habent: & arbor propè confiniū poſita, ſi etiam in fundum vicinum radices egerit, eam communem eſſe Caius reſpondit *b*. Sed eſi in confinio lapis naſcatur, Marcellus putat *c*, lapidem terra exemptū cōmunem eſſe: quod ſi vnus ex confinio ſolus perceperit fructus, ſiquidem conſtet ex confinio eum percepiſſe: idq; ipſemet fateatur, communi diuidendo actione cū vicino fructus perceptos communicare cogitur: ſi vero confinii locum & terminum ad ſe pertinere cōtendat, tunc iudicio finium regundorum ſi apparuerit eum locum, terminum & confiniū eſſe condemnandus erit. In iudicio enim finiū regundorum

b l. adeo. §. ſi.
de acqui. re.
domi.
c l. pro regio-
ne eo. tit.

rum etiam eius quod interest rationem fieri Paulus libro. xiii. ad edictum respondit^a. Idem ait ^b, *a d. l. quarta*
 post litem contestatam fructus etiam non perce- *d. i. fini. regu.*
 ptos sed qui percipi debuerunt, in hoc eodem iu- *b d. s. i.*
 dicio venire: nā & dolus & culpa exinde præstan-
 tur: sed ante iudicium percepti, non omnimo-
 do in hoc iudicium venient: nam aut bona
 fide percepit, & lucrari eum oportet si cō-
 sumperit: aut mala fide & condici o-
 portet: quam distinctionem co-
 piofus secundo libro ex-
 posuimus.

DE RATIONE FRUCTVVM
 quæ habetur in contractibus ex quibus pos-
 sessio tantum vel vsus extenditur. Tit. IIII.

De fructibus pignoris. Caput. I.

Non solum in contractibus ex qui-
 bus dominium transfertur, vel res
 communicatur, sed etiam in con-
 tractibus ex quibus vsus vel pos-
 sessio tantum conceditur, fructus
 in considerationem veniunt, vt in
 contractu pignoris: nam pignoris dominium pe-
 nes debitorem manere, solam autem possessionem

*a l. pignus de
pigno. acti. l.
pignoris. C. de
pigno. cū simi.*

in creditorem transferri exploratum est *a*. Qua ratione omnes fructus qui ex pignore proueniūt, domini iure debitoris lucro cedunt: & si à creditore pignori incumbente percepti fuerint, soluto debito eidem debitori simul cum ipso pignore restitui debent: & quia creditor partim sua caussa, nempe ut securior sit, pignus accipit, exactissimā conseruandæ & curandæ rei sibi pignoratæ diligentiam adhibere tenetur: quam nisi præstiterit, & per culpam fructus non perceperit, quo alius eo diligentior percepisset, eos utiq; restituere tenebitur: vel in debitum imputare, & ita imperatoris Alexandri rescripto cautum est, cuius verba sunt hæc *b*, Creditor qui prædium pignori nexū detinuit, fructus quos percepit vel percipere debuit, in ratione exonerandi debiti computare necesse habet. Idem etiam Demetrio in hunc modū rescripsit *c*. Quod ex operis ancillæ vel ex pensionibus domus, quam pignori detineri dicis perceptum est, debiti quantitatem releuabit. Diui quoq; Diocletianus & Maximianus Annofo & Antonino ita rescripserūt *d*, Cū pignoris titulo mancipia obligasse, vos pro mutua quam accepistis pecunia, proponatis, horū mancipiorū operis quas creditor accepit, vel quas percipere debuit in vsuras computatis, & post in fortem extenuato debito residuum offerentibus, vel si non accipiat consignatū deponentibus mancipia

*b l. ii. de pi-
gno. acti.*

c l. i. C. eo tit.

*d l. ii. C. de
par. pigno.*

cipia vobis p̄ses puincie restituere iubebit: quod
 & à Tryphonio resp̄sum ^a, & ab imperatore An-
 tonino rescriptum est ^b. Sed etsi creditor dolo ma-
 lo rem sibi in pignus datam vendiderit, non obser-
 uatis iis quæ in distrahendis pignoribus celebrari
 consueuerunt, Imperator Alexander rescripsit ^c,
 offerente debitore pecuniam, emptorem pignus
 quod à creditore emit cū fructibus mala fide per-
 ceptis restituere debere, quod & diui Gordiani re-
 scripto significatur ^d. Simili modo Paulus respon-
 dit, fideiussorem, qui rem pignoris iure obligatā
 à creditore emit, mandati iudicio conuentum ab
 hærede debitoris, oblato omni debito restituere cū
 fructibus cogendum, nec habendum similē extra-
 neo emptori, cum in omni cōtractu bonam fidem
 præstare debeat. Idemq; Imperatorū Seueri & An-
 tonini rescripto continetur ^e. Quinetiā, si pigno-
 re sublato furti egerit creditor, totū quicquid per-
 cepit, restitutum Vlpianus lib. xxviii. ad edictū
 ex sententia Papiniani refert ^f: etiam si culpa cre-
 ditoris furtum sit factum: multo magis hoc erit di-
 cendum, in eo quod ex condictione cōsecutus est.
 Amplius etsi prædo rem pignori dederit compe-
 tere ei & de fructibus pignoratitiam actionem idē
 Vlpianus ait ^g: quanuis ipse fructus suos nō facit:
 à prædone enim fructus & vendicari extantes pos-
 sunt & consumpti cōdici. Proderit igitur ei, quod

a l. rescriptum

b. si aliena. qui
 poss. in pigno.
 habe.

b l. ex prædij

c. de usu

c l. i. c. si uēdi.
 pig. aga.

d l. cum cōtra.

C. eo. tit.

e l. i. c. de do-

lo.

f l. si pignore
 de pigno. acti.

g d. l. si pigno-

re. si prædo.

creditor bona fide possessor fuit. Proinde si creditor ex fundi sibi pignori obligati debitum sit consecutus, ipso iure pignus ab obligatione liberatum esse, imperator Alexander constituit *a*, ipsumque creditorem pignus cum fructibus qui deductis usuris & sorte principali restituere debere, idemque & summus pontifex Innocentius tertius decreuit *b*.

Quod autem de fructibus pignoris dicimus, idem de fructibus rerum in quarum possessione rei seruanda gratia missio fit, dicendum est: in his enim exemplum pignorum nos sequi, Vlpianus ait *c*. Unde quod ex fructibus rerum hereditariarum perceperit: legatarius, primum in usuras, mox si quid superfluum est, in sortem debet imputare. Quinimmo & si amplius quam sibi debetur perceperit legatarius, exemplo pignoratitiae actionis etiam utilis actio, ad id reddendum, dari debet. Sed pignora quidem quis distrahere potest: hic autem frui tantum constitutio ei permittit, ut festinetur ad sententiam idem *d*. Vlpianus ait, Qui legatorum seruandorum causa in possessionem mittitur, & fructus custodire & caetera debet: & pati heredem colere agros, ac posse fructus redigere. Sed custodire legatarium fructus oportebit, ne ab herede consumatur: quod si heres fructus nolit cogere, permittendum erit legatario cogere fructus, & coactos seruare. Quinimmo & si tales sint fructus quos primo quoque

a l. i. c. de dist. tract. pigno.

b cap. illo de pigno. in anti.

c Lis cui. §. quari ut in pos. §. si. lega. uel fideicom.

d Lis cui. §. qui legatorum.

quoque tempore venire expediat, vendere legatario permittendum est, & pretium seruare.

Quibus casibus fructus pignoris creatoris lucro cedunt. **Caput. II.**

Onnunquã tamen fructus pignoris creditor suos facit: eosque nec in pecuniam sibi debitam imputare, nec debitori soluta pecunia quandoque pignoratitia actione agenti, restituere compellitur, vt si gener, pro dote à socero sibi promissa nec numerata, fundum pignori acceperit, fructus ex eo tanquam ex fundo dotali perceptos pro oneribus matrimonii suos faciet, nec eos in sortem imputare debebit: & ita summus pontifex Innocentius tertius constituit ^a. Idem etiam sanxit ^b directum dominũ, qui à cliente suo feudum vel agrum vectigale seu emphiteuticarium in pignus accepit, fructus quos ex eo percepit, in sortem non debere imputari, cum ex re propria eos percepisse videatur: & ita Alexander quoque tertius decreuit ^c. Item si cõuenerit vt pro vsuris fructus accipiat creditor, quanuis multo maiores aestimatione vsurarum legitimarũ fructus perceperit, id tamẽ quod deductis vsuris fructuum superest, in sortem imputare eum non cogi imperator Philippus rescripsit ^d, cuius rescripti verba hæc sunt. Si ea lege possessionem mater tua apud creditorem suum obligauit, vt fructus in vi-

*a d. cap. salua
briter de usu.
in anti.
b cap. i. de feu.
in anti.*

*c cap. conque
stus de usu. in
anti.*

*d l. si ea lege
C. de usu.*

cem vsurarū consequeretur, obtentu maioris percepti emolumentī, propter incertum fructuū euentum rescindi placita non possunt. Multo magis si conuenerit, vt creditor in domo debitoris habitaret, mercedes quæ redigi potuissent, si domus locata fuisset, sed redactæ non sunt, nec in vsuras nec in sortem imputabuntur. Extat enim imperatoris Antonini rescriptum huiusmodi ^a, Si ea pactioe vxor tua mutuatam pecuniam dedit, vt vice vsurarum domum inhabitaret, pactoq; ita vt conuenit, vsa est, non etiam locando domum pensionem rededit, referri quæstionem quasi plus domus redigeret si locaretur quàm vsurarum legitimarum ratio colligit, minimè oportet: licet enim maiore sorte contrahi potuerit locatio, non ideo tamen illicitum fœnus esse contractū, sed vilius conducta habitatio esse videtur. Nouissimè sciendū est, si quid ipse debitor furti actione præstiterit creditori vel condictione, id ei restitui non oportere nec debito imputari ^a, Papiniano responsum esse ^b, quod & Vlpianus probat ^c. Sed etsi metus causa seruū pignorum debitori tradiderit, quem bona fide pignori acceperat, nã si egerit quod metus causa factum est, & quadruplum sit consecutus, neque restituet ex eo quod consecutus est, nec debito imputabit, & ita idem Vlpianus scribit: nam id quod pœnæ nomine à debitore exactū est, lucro debere creditoris

*a l. si ea pactio
ne. c. de usu.*

*b l. si pignore
§. i. de pigno.
acti.*

c d. §. i.

ditoris cedere Modestinus respōdit. Sed dubium est si quis mutua pecunia accepta fundum dederit ea lege vt si intra biennium nō solueret, is fundus creditori emptus esset: an fructus interim percepti in sortem imputentur? & Innocentius tertius imputandos esse censuit *a*, maximè cum hæ simulate venditiones plerunq; in fraudem vsurarū contrahantur, quod & Baldo visum est *b*.

a cap. illo de pigno. in anti.
b l. i. C. de pigno. acti.

De fructibus rei commodatæ & depositæ. Caput. III.

Commodati quotq; cōtractus, vsus duntaxat in accipientem transfert: commodatum enim definitur, quod gratis & sine mercede vtendum conceditur: do-

minium verò & proprietatem rei commodatæ, penes commodantem remanere, Pomponius libr. v. ad Sabinum scribit *c*. Ergo si quis ex re commodata fructus prouenerit, nō ad commodatarium, sed ad commodantem pertinebit: & si à commodatio percepti fuerint, simul cū re ipsa in restitutione venire, Paulus libr. v. ad Plautiū respōdit *d*. Ex mora quoque vsuras & omnem vtilitatem & causam præstari debere indubitatum est, sicut in cæteris bonæ fidei iudiciis. Sed si quis rem commodatam habuerit, quam alius furto subtraxerit, & lite pulsatus fur, condemnationem passus fuerit, non tantū in rem furtiuam, sed etiam in pœnā furti: & postea

c l. rei commo data cōmodo.
d l. videamus §. si possessionem de usu.

dominus rei venerit, omnem condénationem accipere desiderans, vtpote ex suæ rei occasione ortam, dubitationem veteribus incidisse Iustinianus

a l. manifesti si mi. §. sed cū in secūda de fur.

b a. §. sed cum in secundam.

c l. creditoris §. dominus de furt.

d l. incommo- dato. §. sicut cōmodati.

e l. i. §. est autem depo.

f l. uideamus §. si possessio nem de usu.

refert *a*, vtrum ne rem tantū suam vel eius æstimationem dominus consequatur, an etiam summam pœnalem, & diuus Iustinianus secūdam Papiniani sententiam rescripsit *b*, lucrum minimè ad dominum rei pertinere: vbi enim periculum ibi & lucrum collocetur: nec sit damno tantū deditus, qui rem cōmodatam accepit, sed etiam liceat ei lucrū sperare. Multo magis quod ab ipso domino actione furti consecutus fuerit, lucratur: nam & contra ipsum dominum posse cōmodatarium furti agere, quia fortè retentionem ob impensas habebat Paulus respondit *c*. Aliud quoq; lucrum commodatarius percipit, eo ipso quod gratis re cōmodata utitur, nec priusquàm vsus fuerit ab eo intempestiuè auferri potest, vt Paulus lib. xxxix. ad edictum respondit *d*. Hæc autem fructuum rei cōmodatæ ratio, eadem ferè & in deposito obseruatur: nam & deponens dominiū rei depositæ retinet: quare fructus qui ex ea percipiuntur, ei restitui debēt, hanc enim actionem bonæ fidei esse Ulpianus lib. xxx. ad edictum tradit *e*: & ideo dicendum esse, fructus in hanc actionem venire, & omnē causam & partum ne nuda res veniat: quam sententiam Paulus quoq; lib. v. ad Plautium probat *f*: in fructibus autem

tem connumerabimus duplum, quod secundum edictū prætoris consequitur ab eo, qui rem ex causa incendii, ruinæ, tumultus, vel naufragii depositam restituere non vult. *a. l. i. depo.*

De fructibus rei locatæ & conductæ. Cap. IIII.

Non solet (inquit Ulpianus *b*) locatio *b l. non solet* dominiū rei mutare: quo fit vt locator, *loca.* qui dominus rei locatæ manet, fructus, qui ex ea proueniūt, suos faciat: & quidem, aut operæ, aut res locantur. Si operæ locatæ fuerint, artifex vel alius qui eas locauit, mercedes ex suis operis consequitur: quas loco fructuum esse supra traditum est: conductor verò perfecti & *c l. i. tit. i. cap. 4.* cōsummati operis dominus efficitur: omnemque fructum qui ex eodem opere completo percipi potest, domini iure suum facit. Sed & hoc lucratur conductor, si fortè is qui suas operas locauit, intra præfinitum tempus opus non perfecerit, & per eū steterit quominus perficeret, vt id omne ab eo qui suas operas locauit consequatur, quod habiturus foret, si suo tempore, secundum contractus legem, opus perfectum esset, sed & pœnam adpositam, si opus completum non esset, lucrabitur *d.* E contrario si in soluenda mercede conductor moram faciat, ex die moræ vsuras mercedis præstari iudicio bonæ fidei compellitur. Rerum verò quæ locari solent, aliæ sunt mobiles, aliæ immobiles, & siquidē mobiles

d l. cum ita stipulatus de uerbo. obliga.

mobiles locatae fuerint, ut iumenta, naues, vestimenta, vasa, vel alia res, locator, mercedes, quas loco fructuum esse sepius repetitum est, & vsuras ex mora lucratur: conductor vero his rebus secundum conventionem utitur & fruitur, locatorem enim hoc conductori prestare debere notissimum est, ut ei utri & frui re locata liceat ^a. Eum quoque qui rem conduxit Caius lib. x. ad edictum provinciale scribit ^b, quod rei nomine furti actione consecutus est, lucrari: nec locatori restituere compelli. Si vero res immobiles locatae fuerint, interest, utrum praedia urbana an rustica locata fuerint, nam si urbana, locator pensiones consequitur, adeo ut si praedo sit qui locauit nihilominus mercedes ei debeatur, & solutae repeti ut indebitae non possint ^c. Illud enim satis perspicuum est, tres eorum qui rustica praedia conducunt, colonorum species esse. Alii enim sunt coloni partiarum. Alii mercenarii. Alii vero sunt qui nummis colunt. Quod ad colonos partiarum adinet, certum est partem fructuum, secundum conventionem, pro opera & cura colendo agro adhibita, eos lucrari: aliam vero partem dominis a quibus conduxerunt, prestare debere: & si nihil prouenerit, ipsorum colonorum simul & dominorum commune damnum esse. At qui nummis colunt, si fructus omnes suos faciunt, domini vero praescriptis temporibus pensionem ab eis recipiunt: nisi

^a l. ex condu-
cto loca.

^b d. l. ex con-
ducto loca.

^c l. si urbana
de condict. in-
debi.

nisi per ipsum stet, quo minus colonus frui possit, vel insolito & fortuito casu fructus prædiorum corrupti fuerint: tunc enim remissio pensionis fieri debet ^a: sed si sterilitatem superioris anni quo remissio facta est, sequentis anni ubertas compenset, merces remissa soluenda est: neque enim colonus de damno queri debet, cui immodicum lucrû nõ aufertur ^b. Quod si labes, vel vredo, vel aliud solitum vitium fructus corruperit, hoc damno coloni contingit, qui nihilominus pensionem soluere cogitur ^c. Postremò colonus mercenarius qui mercede accepta alterius prædium colit, prout supra diximus, mercedem lucratur: omnes verò fructus vel lucro locatoris pueniunt, vel damno eius corrumpuntur, nisi dolo vel culpa & negligentia coloni omnino corrupti fuerint, vel nõ ita vberes prouenerint: tunc enim dominû à colono quanti sua interest, consecuturum indubitati iuris est.

^a d.l. ex con-
ducto. §. si uis
tēpestatis loca.

^b l. si uno co-
tit.

^c d. §. si uis tē-
pestatis.

Dd Quæ

QVAE IN CONTRACTIBVS

ex quibus rerum alienarum cura & administratio suscipitur, fructuum ratio habenda est. Tit. V.

De fructibus rerum quæ in mandatum cadunt. Caput I.

Ostrema nostræ diuisionis species, est eorum contractuum, quibus alienarum rerum cura & administratio suscipitur: in quibus fructus quoque veniunt, vt in mandato. Cùm enim mandatum sit

bonæ fidei, soloque consensu perficiatur, consequens, vt simulatque quis sola voluntate mandatum alterius suscepit, ad illud perficiendum obligatus sit: quod si non perfecerit, omnem utilitatem, omne emolumentum, quod perfecto mandato consequi potuisset, præstare tenebitur, & ita Vlpianus libr.

*a l. si procura
torem. §. mada-
ti actio. manda.*

xxxii. ad edictum scribit *a*. Sed si mandatarius, vt suscepit mandatum perfecerit, verbi gratia, fundum emerit, omnes fructus quos ex eodem fundo consecutus est, mandatori officio iudicis præstare eum oportere, idem Vlpianus ait *b*. Simili modo si procurator meus pecuniam meam fœnori dedit, vsurasque consecutus est, consequenter idem Vlpianus

*b l. idem. §. si
ex fundo. §. idē
labeo manda.*

pianus

pianus tradit ^a, debere eum praestare, quantum-
 cunque emolumentum sensit: etiam si ei ut foenera-
 ret minimè mandauerim: nam bonafidei hoc con-
 gruit ne de alieno lucrum sentiant: quod si non
 exercuit pecuniam, sed ad usus suos conuertit, in
 vsuras conuenietur, quae legitimo modo regionibus
 frequentantur. Denique Papinianus ait, si vsu-
 ras exegit procurator, & in usus suos conuertit, ex
 mora utique vsuras mihi pendet, quod & Vlpiano
 videtur ^b. A deo autè vsuras quas procurator meus
 ex pecunia mea consecutus est, mihi restituere te-
 netur, ut etiam si mandauerim, ut Titio pecuniam
 meam gratuitam daret, & sine vsuris crederet, isque
 non sine vsuris crediderit, eas tamen restituere de-
 beat: quauis si periculo suo credidisset, cessaret in
 vsuris mandati actio, idque Vlpianus & Labeo pro-
 bant ^c. Econtrario si procurator pro perficiendo
 mandato pecuniam suam impenderit, idè Vlpia-
 nus scribit, non id tantum quod impendit, sed
 etiam vsuras eum consecuturum. Vsuras autem
 non tantum ex mora admittendas esse dicit, verù
 iudicem aestimare debere, si exegit à debitore suo
 quis, & soluit, cum vberimas vsuras consequere-
 tur: aequissimum enim erit, eius rationem haberi.
 Praeterea ut in ceteris negociis gerendis, ita & in
 litibus, bona fide qui mandatum suscepit, rationem
 reddere debet. Itaque quod ex lite consecutus erit,

^a l. idemque. §. si
 procurator.

^b d. §. si procu-
 rator.

^c d. l. idem. §. si
 mandauero.

*a l. qui pro-
prio. §. procura-
tor de procu.*

*b l. quod procu-
rator eo. tit.*

*c l. procurato-
rem. l. à procu-
ratore de pro-
cura.*

*d l. si quis ab-
sentis de nego.
gest.*

*e l. ait prator
§. hac uerba
de nego. gest.*

siue principaliter ipsius rei nomine, siue extrinse-
cus ob eam rem, Caius lib. iii. ad edictum prouin-
ciale scribit ^a, debere eū, mandati iudicio restituere:
vsque adeò vt si per errorem aut iniuriam iudi-
cis non debitum consecutus sit, id quoq; reddere
debeat. Item Papinianus lib. ii. responso-
rum ait ^b, quod procurator ex re domini mandato nõ refragante
stipulatur, inuito procuratore dominus petere potest,
per procuratorem quoque nos non solū retinere, sed &
acquirere actiones, Paulus lib. i. Mannalium respondit.
Postremò non solū fructus quos percepit, sed etiam quos
percipere potuit, mandatarius præstare debet, procuratorem
enim nõ tantum dolum sed etiam omnem culpā præstare
debere, Imperatores Diocletianus & Maximianus rescripserunt ^c.

De fructibus negociorum gestorum. Cap. II.

Adem fructuum ratio habēda est, cum quis sine mandato amicitia ductus, absentis negocia gessit: hic enim omnes fructus, omnia emolumēta, omnia deniq; quecunq; ex his negociis retinet, negociorum gestorum actione restituere tenetur: & ita Caius lib. iii. ad edictum prouinciale respondit ^d. Apud Vlpianum quoque lib. x. ad edictum scriptū est ^e, Si quis negocia, quæ cuius cum is moreretur fuerint, gesserit, & quid post mortem accesserit, vt puta

ta partus, & foetus, & fructus, & quod serui adquisierunt, in iudicium negotiorum gestorum venire. Amplius si quis pecuniae negotium gerat, usuras eum praestare cogi, Paulus libr. i. sententiarum respondit ^a. Praeterea si fundum tuum, vel ciuitatis petiero, negotium tuum, vel ciuitatis gerens, & ampliores, quam oportuerit, fructus, consecutus fuero, hoc ipsum tibi vel reipublicae praestare me debere, Ulpianus libr. x. ad edictum refert, licet petere non potuerim. Item Paulus libr. xx. ad edictum ait ^b, Si quis negocia aliena gerens, indebitum exegerit, restituere eum cogi. Non solum autem fructus quos percepit, sed etiam quos percipere potuit, negotiorum gestor restituere tenetur: nec tantum sortem, verumetiam usuras ex pecunia aliena perceptas eum praestaturum, Paulus libro. ii. ad Neratium notat ^c: vel etiam eas quas percipere potuit, quam sententiam Papinianus libr. ii. responso- rum probat ^d: nam negotiorum gestor culpam praestare debet: & talem diligentiam & curam rebus alienis gerendis adhibere, qualem diligentissimus quisque paterfamilias rebus suis adhibere solet. Quod & ab Ulpiano libro. x. ad edictum responsum est ^e. Contra negotiorum gestor, si pecuniam suam in aliena negocia gerenda impenderit, usuras quas ex ea percipere potuisset secundum Pauli sententiam ^f a domino negotiorum repetet.

^a l. litis eo.

^b l. si quis negocia de nego. gest.

^c l. atqui natura de nego. gest.

^d l. qui aliena de nego. gest.

^e l. si pupilli. §. si. de nego. gest.

^f l. atqui natura. §. non tantum de nego. gest.

De fructibus qui in rationem tutelæ
veniunt. Caput. III.

AEc autem quæ de procuratore & negociorū gestore dicimus, in tutore quoque & curatore obseruāda erunt: tutor enim, quicquid ex rebus pupillaribus, vel curator ex rebus adulti, furiosi, aut alterius, cuius curam gesserit, consecutus est, iudicio tutelæ vel negociorum gestorum actione restituere eum debere, exploratum est ^a. Hoc amplius cū culpā etiam præstare tutores & curatores debeant, fructus non solūm quos perceperunt, sed etiam quos percipere bona fide potuerunt, eos restituros Modestinus lib. ii. responsoꝝ scribit ^b. Imperatores quoq; Diocletianus & Maximianus ita rescripserūt ^c, Quicquid tutoris dolo vel lata culpa, aut leui, seu curatoris minores amiserint, vel cū possent non quæsierint, hoc in tutelæ seu negociorum gestorum iudicium venire, non est incerti iuris. Pecuniæ etiā quam in vsus suos tutores vel curatores verterunt, vsuras præstabūt. Item si vsuras exactas tutor vel curator vsibus suis retinuerit, earū vsuras agnoscere eū oportet: sanè enim parui referre Vlpianus ait, vtrum sortem pupillarem, an vsuras in vsus suos conuerterit. Item si tutor pro contutore condemnatus fuerit, eas vsuras præstabit, quas ex sua administratione præstare cogetur,

^a tot. tit. de tute. & ratio. distrahent.

^b l. si sine. §. modestinus de adm. tuto.

^c l. quicquid C. arbi. tute.

tur, idq; in eum diem quo tutelā restituit. Sed etsi in emptionem prädiorum pecunia deposita fuerit, & post depositionem tutores comparare prædia neglexerint, incipiēt, & si moram fecerint depositioni pecuniæ eos similiter præstaturos vsuras Vlpianus respondit ^a. Econtrario si pecuniam suā in utilitatem pupilli, vel adulti tutores, vel curatores impenderit, earum vsuras consequentur: idq;

tandiu tandiu tutor est, & post finitam tutelam quoad ei pecunia reddatur, nec de-

bet ei sterilis esse pecunia, nisi in sub-

stātia pupilli fuerit pecunia, vnde

quod sibi debitum erat, cōsequi

posset: tunc enim non debe-

ri vsuras idem Vl-

pianus respon-

dit ^b.

*a l. tutor qui
repositoriū. §.
si post deposi-
tionem de ad-
mi. tuto.*

*b l. quid ergo
de contra. &
uti. tute. acti.*

Tertii libri De fructibus

F I N I S.

IOANNIS COPI
 IVRISCONSULTI DE FRV-
 ctibus. Lib.III.

DE FRVCTIBVS QVI IN IN-
 tegrum, restitutionem, reuocationem, rescif-
 sionem, vel redhibitionem veniunt. Tit. I.

De fructibus qui in restitutionem, in inte-
 grum, ex causa atatis veniunt. Caput. I.

Lsi emptio, veditio, permutatio, stipulatio, donatio, dos, ceteri deniq; contractus, de quibus supra dictum est: item legata heredum institutiones, aliitq; actus legitimi firmissimo & gentiu, & ciuili iure stabiliantur: interdum tamen iustis de causis vel reuocantur, vel rescinduntur, vel per in integrum, restitutionem infirmantur. Quare cu superioribus libris tractatum fuerit, de ratione fructuum, qua in omni legitimo actu passim obseruatur: necessariu esse existimauimus, de ratione fructuu, qua in eorum reuocatione, redhibitione, rescissione, vel per in integrum, restitutione, infirmatione habetur differere. In integrum autem restituo

tio multis de causis cōceditur: Imprimis ex causa ætatis minoribus. xxv. annis: nam cū inter omnes constet fragile esse, & infirmum huiusmodi ætatis consilium, & multis captionibus suppositū multorumq; insidiis expositum auxilium eis prætor a pollicitus est, & aduersus captiones opitulationem. Itaq; verbi gratia, si in vendendo fundo circumscriptus sit, minor restituetur, iubebitq; prætor fundum cū fructibus reddere, & ita Paulus libr. i. sententiarū scribit b. Item si in danda libertate minor lesus fuerit, vtilis de dolo actio dabitur in id, quod eius interfuit, nō manumitti: & quicquid haberet si non manumisisset Vlpianus lib. xi. ad edictum probat c, id ei præstandū esse. Sed etsi minor ex sua pecunia, vel aliena, quam mutuam accepit prædiū plurisquā oportet emerit, Caius libr. iiii. ad edictum prouinciale respondit d, venditorem, non solū prædiū sed etiam vsuras, quas ex ea pecunia percepit, vel percipere potuit, restituere debere. Vlpianus etiam lib. vi. opinionū e, Cū quidam minor viginti quinque annis prædia patris sui ob debita rationis tutelę aliorum, quā pater administrauerat, insolutum inconsulte dedisset, respondit, ad suam æquitatem per in integrum restitutionem reuocandam rem esse vsuris pecunię, quam cōstitit ex tutela deberi, reputatis, & cum quantitate fructuum perceptorum compensatis.

a l. i. de mino.
25. an.

b l. quod si minor. §. de restitutio. de mino.

c l. uerum. §. i. co. tit.

d l. patri. §. si pecuniā co. tit.

e l. minor. 25. an. cui fideicommissum co. tit.

Ee

Sed

*a l. si prædium
C. de prædi. mi
no. sine decre.
non alienan.*

Sed & imperatorū Diocletiani & Maximiani extat rescriptum huiusmodi ^a. Si prædium rusticum vel suburbanum, quod ab urbanis non loco sed qualitate secernitur, in pupillari atate constituta tutore authore, vel adulta sine decreto præfidis provinciarū, in qua situm est, vendidisti, secundum sententiam senatusconsulti dominium eius siue ius à te discedere non potuit, sed vëdicationē eius & fructuum, vel iis non existentibus conditionem competere constitit. Et hæc vera sunt, nisi emptor qui à minore emit, eū minore esse ignorauerit: nā rescripto diui Gordiani ita expressum est ^b, Si contrā amplissimi ordinis decretum possessiones tuæ distractæ sunt, conueni earum possessionem, vt si ita probaueris gestum & possessio retrahatur, & fructus vniuersi reuocentur, si non bona fide emptorem fuisse qui emit, consiterit.

*b l. si cōtra. C.
si quis igno. rē
mino. est sine
decre. cōpara.*

De fructibus à minore ei aduersus quem in integrum restitutionem obtinuit reddendis. Caput. II.

Icut autem minor per in integrum restitutionem, rem suam cum fructibus recipit, ita ei aduersus quem in integrum est restitutus, quicquid ex re illius percepit bona fide & locupletior factus est, restituere tenetur: nam & eum qui post aditam hæreditatem restituitur, Vlpianus ait ^c, præstare debere, si quid ex hæreditate

*e l. ait prætor
s. non solum
de mino.*

hæreditate in rem eius peruenit, nec perit per imbecillitatem ætatis. Restitutionem enim ita faciendam esse vt vnusquisque integrum ius suum recipiat, Paulus lib. i. sententiarum ^a respondit: quare eum qui à minore emit, iubebit prætor pretiũ recipere, nisi tunc dederit, cùm eum perditurum nõ ignoraret, sicuti facit in ea pecunia quæ ei cõsumpturo crederetur. Idem ait ^b, quanuis neque distrahere neq; obligare tutor pupillare prædiũ possit, si tamen errore lapsus vendiderit, & pretium acceptum creditoribus paternis pueri soluerit: quandoq; prædium domino cum fructibus vindicanti doli exceptio nõ inutiliter opponitur pretium, ac medii temporis vsuras, quæ creditoribus debentur non offerenti, si ex cæteris facultatibus eius solui æs alienum nõ potuerit. Diuus quoq; Antoninus rescripsit ^c eum qui restituitur, sicut in damno nõ moratur, ita nec in lucto morari debere: & ideo quicquid ad eũ peruenit, vel exemptione, vel ex venditione, vel ex alio contractu hoc debet restituere. Sed & cùm minor adit hæreditatem & restituitur, mox quicquid ad eũ ex hæreditate peruenit, hoc eum præstare conuenit. Similiter diui Diocletianus & Maximianus rescripserũt ^d, eum qui à minore emit, si pbare potuerit ad utilitates minoris celsisse pecuniã, quam pretiũ loco numerauit, doli exceptionis auxilio pretium cum vsu

a l. quod si minor. §. restitutio eo. tit.

b l. si fundus. §. quanquam de reb. eo: qui sub tute. uel. cu. sunt.

c l. unica. c. de repu. qua si. in iudi. in intc. restitu.

d l. si prædium c. de prædi. minore. sine decreto. non alienan.

*a l. utere. C. de
prædi. mino. si
ue decre. non
alienan.*

*b l. non solum
C. de prædi. mi
no. siue decre.
non alie.*

*c l. i. C. si ma.
fact. uendi. ra.
habue.*

ris seruare posse. Iidem Phorminio ita rescripserunt ^a, Vtere viri prudentissimi Papiniani responso, cæterorumq; quorum præcibus mentionem fecisti, sententiis ac doli mali exceptionem opponere pretium ob eorum debitum solutū probans, si sortem cum vsuris, quæ fisco deberentur, pupilli non offerentes fundos prouinciales, citra decretū præfidis venundatos cum fructibus petant. Huic consentaneum est, imperatorum Valentiniani & Galieni rescriptum huiusmodi ^b, Si tu fratribus tuis fundum per transactionem dedisti, vëdicare eum potes: sed & si quid inuicem ab eis ex eodem pacto consecutus es, id mutuo restituere debebis. Diuus quoq; Gordianus in eandem sententiã ita rescripsit ^c, Cùm proponas curatorem patris tui sine interposito prætoris decreto, prædium rusticū hæredi creditoris, seu curatori eius destinasse venundare, eamq; vëditionem deceptum patrem tuū ratam habuisse, si minore pretio distractū est prædiū, & incôsulto errore lapsus patrem tuū perperam venditioni consensum dedisse constiterit, non abs re erit superfluum pretii in cõpensationem deduci, quod præfidis prouisione fieri cõuenit, cuius solertia congruum est, si diuersa pars bonam fidem nõ amplectatur, in arbitrio eius ponere, an velit possessionem cum fructibus restituere, ita vt fœnebris pecunia cum competentibus vsuris restituatur.

De

De fructibus qui in restitutionem ex
caussa metus veniunt. Caput. III.

Metus etiam causa restitutionem in integrum prætor pollicetur, ait enim ^a, *a l. i. quod me. caus.*
 Quod metus causa gestum erit ratum non habebō. Si quis igitur metu cōpulsus, ancillas, pecudes, fundos, aliasve res alienauerit, non solum ipsas res metu extortas, sed & partus ancillarum, & fœtus pecorum, & fructus, & omnem causam restitui oportere, Vlpianus libro xi. ^b ad edictum scribit. Nec solum eos qui percepti sunt, verum si plus ego percipere potui, & per metum impeditus sum, hæc quoque me consecutum, idem Vlpianus tradit ^c. Si quis autem quod metu extorsit non restituat in quadruplū iudiciū, in eum prætor pollicetur, quadruplari autem id quāti ea res erit cum fructibus & omni causa, idē Vlpianus ^d respondit. Paulus item lib. v. ad Plautium ait ^e, Si vi metusve causa rem tradā non aliter mihi restituisse videtur, quā si fructus restituat, nec mora mea mihi aliquid aufert. Idem lib. xi. ad edictum ait ^f, Qui possessionem nō sui fundi tradidit, non quanti fundus est, sed quanti possessio eius, quadruplum vel simplum cōsequetur, aestimatur enim quod restitui oportet, id est quod abest, abest autem nuda possessio cū suis fructibus, quod & Pomponio placet. ^{partus.}

^d l. si cum exceptione. & quadruplabitur quod me. caus.
^e l. uideamus. & si si ui. de usu.
^f l. si mulier. & si possessionem quod me. caus.

De fructibus qui in restitutionem ex
caussa doli veniunt. Caput. IIII.

a l. i. de dolo.

Olus quoque restitutioni in integrum locum facit, prætor enim aduersus varios, & dolosos qui aliis obfuerunt, calliditate quadam subuenit, ne vel illis malitia sua sit lucrosa, vel istis simplicitas dānosa, Quamobrem qui dolum commisit, quicquid ad eum ex re alterius peruenit restituere debet, vt Caius libr. iiii. ad edictum prouinciale respondit *b*: & nisi restitutio fiat Paulus libr. xi. ad edictum ait *c*, quanti ea res est, condemnationem sequi. In hæredē quoque dolosi eatenus daturū se eam actionē prætor *d* pollicetur quatenus ad eum peruenit.

b l. itaq; eo. tit.

c l. arbitrio eo. tit.

d l. in hæredē eo. tit.

De fructibus qui in restitutionem ex
caussa absentia, vel alia quauis
iusta causa veniunt. Caput. V.

e l. i. ex quib. caus. maio.

Lia est in integrum restitutio, ex causa absentia *e*: Prætor enim læsum ius per id tempus, quo quis reipublicæ operam dabat, vel aduerso casu laborabat, restituit: necnon & aduersus eos qui vel absentes reipublicæ causa fuerant, vel apud hostes detenti, in integrum restitutionem cōcedit, ne vel obsit, vel proficit, quod euenit. Quare eum qui per captiuitatem fundi possessionē vel usufructus quasi possessionem amisit restituendum esse, Vlpianus libr. xii. ad edictum

edictum respōdit ^a: & fructus quoq; medio tempo-
 re ab alio ex vsufructu perceptos restitui, æquū pu-
 rat, idq; & Papiniano placet, Idem Vlpianus eodē
 libro ait ^b, In actione rescissoria quæ aduersus mili-
 tem competit, æquissimum esse, eius quoq; tempo-
 ris quo absens defensus non est, fructus eum præ-
 stare, ergo & militi debebūt restitui, & vtriq; actio
 erit, videlicet vt ne cui officium publicū, vel dāno
 vel cōpendio sit: quam sententiā Pōponius quoq;
 & Africanus probant ^c, nō solū autē in restitutio-
 ne quæ ex causā absentia datur hæc obseruanda
 erunt, sed in omni prorsus restitutione, quæ à præ-
 tore conceditur ex generali illa clausula ^d, Si qua
 mihi iusta causā videbitur in integrum restituā.

^a l. ait prætor
 §. item ei ex
 quib. caus. man
 io.
^b l. nec non §.
 fi. co. tit.

^c d. §. fi.

^d l. i. §. fi. l. sed
 et si §. fi. co. tit.

De fructibus rerum quæ in fraudem credi-
 torum alienatæ reuocantur. Caput. VI.

LN Fauiana etiā actione, & Pauliana, per
 quam quæ in fraudem creditorum alie-
 nata sunt, reuocantur, fructus restituun-
 tur: nam prætor id agit vt perinde sint
 omnia, atque si nihil alienatum esset, quod non est
 iniquum, nam & verbum, restituas, quod in hac
 re prætor dicit, plenam habet significationem, vt
 fructus quoque restituantur: & ita Paulus libr. v.
 ad Plautium scripsit ^e. Eodem modo Vlpianus
 ait ^f, Per hanc actionem res restitui debet cum sua
 causā & fructus nō tantum qui percepti sunt, ve-

^e l. uideamus
 §. in fauiana
 de usu.
^f l. ait prætor
 §. per hanc de
 his quæ in
 frau. credito.

rum

rum hi quoque qui percipi à fraudatore potuerūt, veniunt. Partum quoque in hanc actionem venire verius esse puto. Præterea generaliter sciendum est, ex hac actione restitutionem fieri oportere in pristinū statum, siue res fuerint, siue obligationes, vt perinde omnia reuocentur, ac si liberatio facta nō esset propter quod etiam mediū temporis commodum, quod quis consequeretur liberatione nō facta, præstandum erit, dum vsurę non præstentur, si in stipulatum deductę non fuerint: aut si talis cōtractus fuerit, in quo vsurę deberi potuerūt, etiam non deductę. In eandem sententiā Venuleius respondit ^a, non solum rem ipsam alienatam restitui oportere, sed etiam fructus qui alienationis tēpore terrę cohærent: quia in bonis fraudatoris fuerunt. Item eos qui post inchoatum iudicium recepti sunt medio autem tempore perceptos in restitutionem nō venire. Item partum ancillæ per fraudem alienatæ, medio tempore editū, in restitutionem non venire, quia in bonis fraudatoris nō fuerit, Proculus ait ^b, si mulier post alienationem conceperit, & antequam ageretur, pepererit, nullā esse dubitationem, quin partus restitui non debeat: si verò cū alienaretur pregnās fuerit, posse dici partum quoq; restitui oportere: fructus autem fundo cohæsisse nō satis se intelligere Labeo ait ^c, vtrum duntaxat qui maturi, an etiam qui immaturi fuerint,

^a l. si. §. si.
eo. tit.

^b d. §. si.

^c d. §. si.

rint, prætor significet: caterū etiā si de his senserit, qui maturi fuerint, nihilo magis possessionem restitui oportere: nam cū fundus alienaretur, quod ad eum eiusq; fructus adtineret, vnam quādā rem fuisse, id est fundum, cuius omnis generis alienationem fructus sequantur, nec eū qui tempore hiberno habuit fundum cētum, si sub tempore messis vindemiæ ve fructus eius possit vèdere decem, idcirco duas res, id est fundum centum & fructus decem habere eum intelligendum, sed vnam rem habere, id est fundum centum, sicut is quoq; vnā rem haberet, qui separatim solum ædium vendere possit. In Fauianam etiam & Caluisianā actionem, per quam, quæ in fraudem patroni à liberto alienata sunt, reuocātur. Vlpianus ait ^{a l. i. §. si quid} etiam fructus venire qui sunt post litem contestatam per- ^{in frau. patro.} cepti, & Martianus libr. iiii. regularum scribit. In Fauiana & Caluisiana actione rectè dici etiam præteritos fructus venire, quatenus prætor omnē

fraudem libertorum vult rescindere. Mul-

to magis in fraudem fisci res alienata

non ipsæ nudæ, sed cum fructibus

restitui debent: nam & res fi-

sco debitas cum fructi-

bus restitui oportet.

re, supra ostendimus.

dimus.

De fructibus, qui in restitutionem ex causa solennium omifforum veniunt. Cap. VII.

Roinde cum res aduersus præcepta legum alienatæ reuocatur, fructus etiam in restitutionem veniunt. Si quis enim prætermiffis solennibus, & non seruato iuris ordine ecclesiastica prædia donationis, vel emptionis, seu commutationis, titulo, vel cuiuscumque contractus, alterius nomine acquirere, vel habere tentarit, omnem huiusmodi fructum propriæ temeritatis amittat, & pretia quidem, & munera quæ eius rei gratia data fuerint æconomis siue aliis quibuscumque personis, Imperatores Leo & Anthemius constituerunt ^a, ecclesiæ lucris & commodis acquiri: prædia autem, & in his omnia constituta ab ipsis clericis, & temporalibus æconomis, cum fructibus, seu pensionibus & accessionibus medii temporis vendicanda esse, vt tanquam penitus à nullo empta vel vendita teneantur. Simili modo

a l iubemus. §. sanè de sacrosanct. eccle.

b authen. q̄ res C. de sacrosanct. eccle. §. quia uerò authen. de non alienan. re eccle si. colla. 2.

c l i C. de fid. instru. §. in. hast. fisco.

diuus Iustinianus constituit ^b, eum qui rem ecclesiasticam, aut ptochicam emere præsumpserit pretio cadere, & rem quam acceperit, cum omni incremento medii temporis res restituere debere. Item si quis rem debitoris fisci solennibus similiter non seruatis emerit, fructus quoque restituere tenetur: vt rescripto diui Alexandri continetur ^c: quod est huiusmodi: Quod in libellum contulisti procurato-

ri meo, ad cuius officium desiderium tuum pertinet, allega, cui si probaueris non auctore procuratore, vel eo cui vendendi fuit facultas, neq; habitis hastis, neq; omni ordine peracto, venditas res esse, & id quod ex caussa iudicati debes exolueris, rescissa venditione mala fide facta, easdē res recipies, cum fructibus quos ad emptorem mala fide peruenisse vel peruenire debuisse constiterit. Eadem ratione si quis rusticos censitosque seruos absque gleba cōparauerit, diui Valentinianus & Valens cōstituerūt, non solū seruos, sed etiam ea quæ per ipsos adquisiuit: vel adq̄rere potuit, restituere debere. Sed etsi testamentū nullius momenti esse declaretur, irritūve fiat vel infirmetur, fructus quoq; à scripto hærede simul cū hæreditate reuocari suprà demonstratum est.

De fructibus qui in restitutionem ex
caussa sexus veniunt. Caput. VIII.

Illud notissimū est senatuscōsulto Velleiano ^b, imbecillitati fœminarum subueniri ne pro aliis intercedant: & si re ipsa intercesserint ipsam intercessionē vt irritam, & nullius momenti reuocari: in qua reuocatione etiam fructus veniunt. Vnde Pōponius lib. i. senatusconsultorum scribit ^c. Si mulier rem à se pignori datam per intercessionem recipere velit, fructus etiam liberos eam recepturā. Huc perri

l. i. §. 1. de
act. vendic.

l. i. §. 1. de
act. vendic.

a l. quemadmo
dū. C. de agri.
& censi.

b l. i. §. toto tit.
ad senatuscon.
velleia.

c l. si mulier. §.
si mulier ad
velleia.

*a l. si sciens
Cad. Velleia.*

net imperatoris Gordiani rescriptū tale *a*. Si sciēs creditor à marito ppter pprīū debitū fundū mulieris, licet ea cōsentiente pignori accepit, propter senatusconsulti auxilium vendendo eum, dominium mulieri auferre nequiuit: tibiq; si matri hères extitisti, eundē fundum cum fructibus vendicanti, pretiū restituere necesse est. Per contrarium creditori in veterē debitorem actionē restitutoriā dari æquum visum est, per quā debitum vsuras, & omnem accessionem, causamq; consequitur *b*.

*b l. si mulier?
C. ad Velleia.*

De fructibus qui veniunt in restitutio-

nem ex causa erroris. Caput. IX.

Roinde iustum errorem, probabilemq; ignorātiā, inter ceteras ex quibus reuocatio conceditur causas enumerari nemini est incognitū, vt ecce si quis indebitum per errorem soluerit repetere & reuocare id quod soluit potest: nec solū id ipsum quod per errorem inconsulte soluit: sed etiā fructus eius repetit: vt Paulus lib. v. ad Plautium scribit *c*. Idem lib. x. ad Sabinum indebiti soluti condictiōne naturalem esse rectē putat *d*: & ideo etiā quod rei soluta accessit venire in condictiōnem, vt puta partus q; ex ancilla nati sunt: vel quod alluione accessit: immo & fructus quos is cui solutum est bona fide perceperit in condictiōnem veniēt. Sed in hoc Pauli responso obiter animaduertendum est, percepisse

*e l. uideamus
S. item si indebitum de usu.
d l. indebiti de
cōdicti. indebi.*

percepisse bona fide eū dici non qui opinione domini percepit, sed qui sciens se dominum non esse vt diligens administrator rei alienæ, ex re ipsa iustè & honestè percepit.

De fructibus qui in restitutionem ex causa non secuta veniunt. Caput. X.

Propterea datum ob causam, ea nõ secuta, reuocari potest: & nõ solùm res ipsa quæ data est, sed etiã fructus eius in restitutionem veniunt: veluti si fundus dotis nomine traditus sit, & nuptiæ secutæ non fuerint, conditione cum fructibus repeti posse Iulianus libr. xvi. digestorum respondit a: idemq; iuris esse ait de ancilla, & partu eius. Eodẽ modo Paulus libr. v. ad Plautium probat b, si dotis causa fundus datus sit renūciata ad finitatem fructus quoque restituendos esse: vtiq; si qui percepti sunt eo tempore quo sperabatur ad finitatem, sed & posteriores si in re mora fiat, ab illo qui reddere debet omnimodo restituendi sunt: sed et si per mulierem steterint nuptiæ contrahantur, magis est vt debeat fructus recipere: ratio autem hæc est, quod si sponsus non conueniebatur ad reddendos fructus, liceret ei negligere fundum. Item si fundus causa mortis donatus sit: & causa defecerit, quia conualuit donator, fructus restituendos esse supra exposuimus. Idem probandum erit de iis quæ sine causa da-

a l. qui se de a
bere de cõdict.
ob caus.
b l. uideamus. i.
respon. de usu.

ta reuocantur. Idem etiam dicemus de iis quæ ob turpē ex persona accipientis causam reuocantur: nam & fructus restituendi sunt: dū tamen meminerimus pecuniam ipsam tantum, non etiam vsuras, peti posse: & ita imperatorum Diocletiani & Maximiani rescripto continetur *a*.

a l. quoties. C. de condict. ob tur. caus.

De fructibus qui in redhibitionem ex causa pacti veniunt. Caput. XI.

Illud nullam habet dubitationem, posse inter emptorem & venditorem conuenire: vt si intra præstitutū diem alius meliorem conditionem adtulerit venditio resoluetur, quo casu fructus quoq; restitui debent. Nam quod supra dictū est, fructus interea captos priorem emptorem sequi, Vlpianus lib. xxviii. ad Sabinum ait *b*, toties verum esse, quoties nullus emptor existit, qui meliorem cōditionem adferat: vel falsus existat. Si verò extitit emptor posterior, fructus refundere priorem debere constat venditori, idq; à Iuliano respōsum est *c*. Idem Vlpianus *d* eodem loco ait, fundo in diem addicto, & cōmodū, & incommodum omne ad emptorē pertinere, antequam venditio transferatur: & ideo si quid tunc vi aut clam factum est: quāuis melior conditio allata fuerit, ipse vtile interdictum habebit: sed eam actionem, sicut fructus, inquit, quos percepit, venditi, iudicio præstaturus est. Idem Vlpianus libro

c l. item quod de addict. in diem.

d d. l. itē quod eo. tit.

e l. cum qui eo. tit.

xxxii. ad edictum refert *a* imperatorem Severum
 rescripisse, fructus in diem addictæ domus cum
 melior conditio fuerit allata venditori restitui ne-
 cesse esse. Sed et si emptor alium non idoneum subie-
 cerit, Paulus libr. v. ad Sabinum scribit *b*, se non vi-
 dere quemadmodum priori sit emptus, cum alia
 venditio & vera postea subsequuta sit: sed verum esse
 venditorem deceptum ex vendito, actionem habe-
 re cum priore emptore, quanti sua inter sit id non
 esse factum, per quam actionem & fructus quos prior
 emptor perceperat, & quod deterior res culpa vel
 dolo malo eius facta sit, recipiet venditor: & ita La-
 beon & Neruæ placuit *c*. Verum si quis extiterit
 qui meliorem conditionem adferat, deinde prior
 emptor aduersus eum licitatus sit, & penes eum em-
 ptorem manserit, Ulpianus libr. xxviii. ad Sabinum
 dubitari posse ait *d*, utrum fructus ipse habeat, quasi
 nulla meliore conditione allata: an verò vendito-
 ris sint, licet eadem sit persona quæ meliorem con-
 ditionem adtulerit, & putat venditoris esse, nisi a-
 liud actum sit, in quam sententiam Póponius quoque
 inclinatur *e*. Illud notandum est quod Paulus ait *f*, non
 ideo meliorem conditionem allatam videri, si tan-
 tumdem pretium alius det, hoc ipso quod fructus
 eum non sequuntur, qui secuturi essent priorem
 emptorem, quia id non agitur inter emptorem &
 venditorem.

a l. imperator
co. tit.

b l. si venditor
i. responso co.
tit.

c d. l. si vendi-
tor.

d d. l. ite quod
§. si. co. tit.

e d. §. si.
f d. l. si vendi-
tor. §. si. co. tit.

De fructibus qui in redhibitionem ex pacto legis commissoria veniunt. Caput. XII.

Pari ratione resoluta ex pacto legis commissoria venditione fructus etiam restitui debere exploratum est: nam vt Neratius libr. v. Membranarū respondit.

e l. leg. de leg. commif.

Lege fundo vendito dicta, vt si intra certum tempus pretium solutum non sit, res inempta esset: de fructibus quoq; quos interim emptor percepisset hoc agi intelligendum est, vt emptor interim eos sibi suoq; iure percipiat: sed si fundus, Aristo existimat ^b venditori de his iudicium in emptorem dandum esse: quia nihil penes eum residere oporteret ex re in qua fidem fefellisset, Scevola quoque de lege commissoria interrogatus ita respondit: si per emptorem factum sit quo minus legi pareretur, & ea lege vti venditor velit, fundus inemptos fore, & id quod arræ, vel alio nomine datum esset, apud venditorem remansurum, nec id quod accessurum dictum est emptori deberi.

d d. l. lege.

e l. de lege eo. tit.

De fructibus qui in rescissionē ex causa pacti de retrouendendo veniunt. Caput. XIII.

Solet etiam interdū conuenire, vt venditori sub cōditione vel modo rem suam veditam ab emptore repetere, & in suū dominium reuocare liceat: quo casu si conditio impleta fuerit, fructus restituendi sunt.

Nam

Nam imperator Alexander ^a, ita rescripsit, Si fundum parentes tui ea lege vendiderunt, ut siue ipsi, siue hæredes eorum, emptori præteritum quâdocunque, vel intra certa tempora, obtulissent, restitueretur, teq; parato satisfacere conditioni dictæ hæres emptoris non paret, ut contractus fides seruetur, actio præscriptis verbis vel ex vendito tibi dabitur, habita ratione eorum quæ post oblatam ex pacto quâtitatem ex eo fundo ad aduersariû peruenierunt. Cui sententiæ congruit illud quod imperatores Carus Carinus & Numerianus ita rescripserunt ^b. Cum te fundum tuum certæ rei contemplatione inter vos habita, exiguo pretio in alium transtulisse commemoras, poterit tibi ea res non esse fraudi, quando non impleta promissi fide domini tui ius in suam causam reuerti cõueniat: & ideo aditus cõpetens iudex, fundum cuius mentionem facis, restitui tibi cum fructibus suis sine vlla ludificatione, sua autoritate perficiet, præcipuè cum & aduersa pars receptis nûmis suis, nullam passâ possit videri iniuriam.

^a l.ij. C. de pact. in empto. & uendito.

^b l. cum te fundum de pact. in empto. & uendi.

De fructibus qui in redhibitionem ex causa morbi, vitii ve veniunt. Cap. XIII.

Hæc ob morbum, vitiumve rei alienatæ, redhibitio adilium edicto datur. Aiunt enim adiles ^c: Qui mancipia vendunt, certiores faciant emptores quid

^c l. i. de edili. edict.

Gg morbi,

morbi, vitiiue cuique sit, quis fugitiuus, errove sit,
 noxave solutus non sit, eaq; omnia cum ea manci-
 pia venierint, palam ac recte pronunciat: quod si
 mancipium aduersus ea venierit, siue aduersus qua
 dictum, promissumve fuit cum veniret, fuerit, quod
 eius prestari oportere dicetur, emptori omnibusq;
 ad quos ea res pertinet iudicium dabimus, ut id
 mancipium redhibeatur. Si quid autem post ven-
 ditionem, traditionem, deterius opera emptoris fa-
 milia procuratorisve eius factum erit, siue quid ex
 eo post venditionem natum adquisitum fuerit, &
 si quid ei in venditione accesserit, siue quis ex ea re
 fructus ad emptorem peruenierit, ut ea omnia ven-
 ditori restituat. Hoc autem edictum Vlpianus li-
 bro. i. ad edictum adilium curulium ita interpre-
 tatur ^a. Cum redhibetur mancipium, si quid ad em-
 ptorem peruenit, vel culpa eius non peruenit, resti-
 tuti oportet: nec solum si ipse fructus percepit mer-
 cedesve a seruo vel conductore serui sed etiam si a
 venditore fuerit idcirco consecutus, quod tardius
 ei hominem praestitit, sed etsi a quouis alio posses-
 sore fructus accepit, emptor restituere eos debet,
 sed & si quid fructuum nomine consecutus est, id
 prestabit. Item si legatum, vel haereditas, seruo ob-
 uenerit: neque refert potuerit hac consequi vendi-
 tor, an non potuerit, si seruum non vendidisset: po-
 namus enim tale esse qui capere ex testamento non
 potuerit,

*a l. cum autem
 s. cum redhibe-
 tur de adili.
 edict.*

potuerit, nihil nocebit hæc res. Pedius quidẽ etiã
 illud nõ putat ^a esse spectandum cuius cõtempla- ^{a d. §. cum red}
 tione testator seruum hæredem scripserit, vel ei le- ^{hibetur.}
 gauerit, quia etsi venditoris mãsisset, nihil hæc res
 emptori proderat: & per contrarium, inquit, si con-
 templatione vëditoris institutus proponeretur, ta-
 men diceremus restituere emptorẽ nõ debere ven-
 ditori, si nollet eũ redhibere. Et generaliter dicen-
 dum Caius libro. i. ad edictum ædiliũ curulium
 scribit ^b, quicquid extra rem emptoris per eũ seruũ ^{b l. & genera}
 adq̄situm est, id iustũ videri reddi oportere. Sed ^{liter de ædili.}
 etsi fortẽ post venditionem vsusfructus proprietati ^{edict.}
 adcreuerit, indubitate hoc quoq; venditori resti-
 tuendum Vlpianus probat ^c. Item si peculiũ qua- ^{c l. quod si no}
 siit apud emptorẽ, siquidem ex re emptoris acces- ^{lit. §. i. eo. tit.}
 sit, dicẽdum esse idem Vlpianus existimat ^d apud ^{d d. §. i.}
 ipsum relinquendum, si aliunde creuit venditori
 restituendum. Idem ait ^e, si plures hæredes empto- ^{e d. l. quod si}
 ris p̄ suis portionibus singulos rectẽ agere, sed fru- ^{nolit. §. si plur}
 ctus & accessiones ab ipsis pro parte præstãdos es- ^{res eo. tit.}
 se. Sed hæc omnia quæ exprimũtur edicto ædiliũ,
 Vlpianus ibidem ait ^f, præstare emptorem debere, ^{f l. ædiles. §.}
 si ante iudicium acceptum facta sint, idcirco enim ^{item sciendum}
 necesse fuisse ea enumerari, vt si quid eorum ante ^{eo. tit.}
 litem contestatam contigisset, præstaretur: cæterũ
 post acceptum iudicium tota ea ad hominẽ resti-
 tuẽdum in iudicio, versatur, & tam fructus, quàm

id quod deterior factus est, cæteraq; veniunt: iudici enim statim atq; iudex factus est, omnium rerû officium incumbit, quæcûq; in iudicio versantur: ea autem quæ ante iudicium contingunt non valde ad eum pertinent: nisi fuerint nominatim ei iniuncta. E contrario emptor à venditore debet recipere pretiû, quod pro eo homine dedit, qui redhibetur, & vsuras eius conseq, vel si quid accessionis nomine dedit: & ita Vlpianus scribit ^a. Quod si venditor neq; pretium, neq; accessionem, soluat, dupli pretii, & accessionis, condemnari iubetur, idq; Caius lib. ii. ad edictum adilium respondit ^b. Sed etsi serui redhibendi nomine emptor iudiciû accepit, cauédû esse ex vtraq; parte Paulus ait ^c: vt si quid ex eo quod agitur, ad eû peruenierit, dolo ne malo eius factum sit, quo minus perueniret, id reddat. Et generaliter Vlpianus refert ^d, Iulianum dicere iudicium redhibitoria actionis vtrûq; & emptorem & venditorem quodammodo restituere debere: & Paulus facta redhibitione omnia in integrû restitui censet ^e: perinde ac si neque emptio neque venditio intercessisset.

^a l. debet eo. tit.

^b l. redhibitoria eo. tit.

^c l. item si serui eo. tit.

^d l. cum autem G. Iulianus eo. tit.

^e l. facta eo. tit.

De

corrumpi nec diutius seruari poterāt, & ob id eos primo quoque tempore venire expediebat, æstimationem eorum præstaturum eum Vlpianus scribit *a*. Vnde si vsusfructus mihi in biennium continuum à morte testatoris legatus sit, & per heredem steterit quo minus eum mihi daret, præterito biennio nihilominus teneri eum Pomponius ait *b*, quemadmodum teneretur, si res legata in rerum natura esse desisset: quam quis deberet moratúsque esset in ea danda ut peti quidem iam vsusfructus qui legatus sit non possit, quia alius futurus sit quàm qui legatus fuerit, sed æstimatio eius dūtaxat facienda sit, idemque & Afrfricanus respondit *c*. Est autem æstimatio facienda eius temporis quo post moram vsque ad restitutionem fructus pluris fuerunt in ea regione in qua restitui debent. Sed cùm fructus vno anno pluris alio minoris, æstimentur, æquum videtur ut habita ratione æstimationis vniuscuiusque anni restitutio fiat: quod plerisque senatusconsultis declaratum est.

De

a l. is cui. §. queri. ut in post. lega. seu fideicom.

b l. si ususfructus mihi de usufruct. lega.

c l. qui ususfructum. §. si. cū. l. sequen. de usufruct.

DE FRUCTIBVS SACERDO-

tiorum & beneficiorum. Tit.III.

De fructibus sacerdotiorum & be-
nificiorum.

Caput.I.

Xpositis omnibus quæ de ratione fructuū civili iure cōstituta sunt, superest vt de iis quæ pōtificio iure ad hanc eandem fructuum rationē pertinētia introducta sunt, differamus. Multa enim de sacerdotiorum & beneficiorum fructibus pontificii iuris authores constituerunt, quæ civilis iuris conditionibus incognita fuisse palam est: & primū quidem illud generaliter tenendum est, Omnium sacerdotiorum fructus, redditus, obventiones, eorum esse quibus iure collata sunt, quiq; rite & solenniter sacra peragunt, seduloq; & fideliter omnia sibi iniuncta munia obeunt: quod & Innocentii tertii constitutione exprimitur: cuius verba hæc sunt ^{a.} Cum secundum apostolum qui altari seruit viuere debeat de altari, & qui ad onus eligitur repelli non debeat à mercede, patet à simili, vt clerici viuere debeant de patrimonio IESV CHRISTI, cuius obsequio deputatur, vt ipsa nominis ratio persuadet: cum enim à clericos, quod est fors

vel

a. cap. cum secundū de præben. in anti.

vel hæreditas, clerici adpellentur, quia in sui ordi-
 natione vel assumuntur in hæreditatem domini,
 vel assequuntur hæreditatem, in ipso vt vere pos-
 sint psallere. cum propheta dicente, Dominus pars
 hæreditatis meę, dignum est vt ecclesię stipendiis
 sustententur, in qua & per quã diuinis officiis ad-
 scribuntur. Idem diuus Gregorius ita scribit ^a. Ec-
 clesiasticis vtilitatibus desudantes ecclesiastica di-
 gnũ est remuneratione gaudere: vt qui se volun-
 tariis obsequiorum necessitatibus sponte subi-
 ciunt, digne nostris p̄uisionibus cõsolētur. Quam
 obr̄m & decimã quã sunt ^{ωαγᾱτ̄ τ̄ωρ} fructus earum
 rectoribus deberi exploratum est ^b: nisi aliis vel ex
 priuilegio vel ex antiqua cõsuetudine debeantur.
 Sed etsi ex priuilegio decimã veteres ad alios per-
 tineant, noualium tamen decimã rectoribus de-
 bentur. Sunt item episcopatus fructus quarta deci-
 marum & mortuoriorũ duo solidi synodatici seu
 cathedralici nomine, pensio pro annua visitatio-
 ne, aliiq; similes redditus quos episcopis deberi Ho-
 norius tertius decreuit ^c, quarta tamen decimarũ
 & mortuoriorum in vsu esse desit. Preterea cano-
 nicis rectẽ institutis quotidianas distributiones, ce-
 terosq; & crassiores (vt aiunt) & minutiores præ-
 bendarum fructus deberi nemini est incognitum.
 In summa singulorũ beneficiorũ fructus eis debentur,
 quibus legitime collata sunt: quicq; vt supra di-
 ximus,

*a cano. eccle-
sasticis. 12. q. 2.*

*b ca. cum con-
tingat ca. cum
in tua de deci.
in anti. cum si-
milibus.*

*c cap. conque-
rente de off. a-
ci. ordi. in anti.*

ximus, munera ecclesiastica diligenter exequuntur.

Quis enim (vt diui Pauli verbis vtar^a) militat a i. ad Corinthe
 suis stipendiis vnquam? Quis plantat vineã & de thi. cap. ix.
 fructu eius non edit? Quis pascit gregem & de la-
 cte gregis non manducat? Nunquid secũdum ho-
 minem hæc dico? An & lex hæc nõ dicit? Scriptũ
 est enim in lege Moyfi, Nõ alligabis os boui tritu-
 ranti. Nũquid de bobus cura est Deo? An propter
 nos vtiq; hoc dicit? Nam ppter nos scripta sunt:
 quoniã debet in spe q̄ arat, arare: & qui triturat, in
 spe fructus percipiẽdi. Si nos vobis spiritualia se-
 minauimus: magnũ est si nos carnalia vestra me-
 tamus?

De fructibus beneficiorum vacantium fu-
 turis successoribus reseruandis. Cap. II.

Deo autem fructus beneficiorum ad eos
 quibus rite collata sunt pertinent, vt nõ
 tantum ex collationis, sed etiam ex ipso
 vacationis tempore, percepti fructus, eis
 dem debeantur: nam & fructus à defuncto præla-
 to percepti qui in bonis eius esse ceperunt, & mor-
 tis tempore extant, eisdem debentur: nam & Calce-
 donensis synodus decreuit ^b viduatæ ecclesiæ redi-
 tus apud œconomum eiusdẽ ecclesiæ reseruari de-
 bere. In sexta quoque synodo constitutum est ^c, nõ
 licere alicui metropolitano, moriẽte episcopo qui
 sub eo est, aut res suas, aut ecclesiæ suæ auferre: sed

^b cap. quoniã
 quidam. 83. di-
 stinct.

^c can. non li-
 ceat. xij. q. ij.

Hh

sint

*a can. illud.
xij. q. ij.*

*b c. quia sæpe
de electi. in
sexto.*

sint sub custodia clericorum ecclesiæ defuncti episcopi, vsque dum alius ordinetur episcopus: si verò clerici in ecclesia non fuerint, tunc metropolitanus illibata omnia episcopo, qui ibi ordinabitur, reddat. Item ab Innocentio secundo vetitum esse scio^a, ne quisquam hominum decedentium bona episcoporum diripiat, sed ad opus ecclesiæ & successoris sui in libera œconomi & clericorum potestate permaneant. Cum igitur fructus à defuncto prælato iam percepti, & nec dum ab eo consumpti, futuris successoribus reseruari debeant, multo magis ii qui post mortem eius vacationis tempore prouenerunt, reseruandi erunt: idque cautum est Bonifacii octauæ constitutione huiusmodi^b. Quia sæpe contingit quod cathedralibus, & regularibus, ac collegiatis ecclesiis vacantibus, capitula, conuentus, collegia, & singulares earundem personæ, bona à prælatis ipsarum dimissa, vel vacationis tempore obuientia, quæ in utilitatem dictarum ecclesiarum expendi, vel futuris deberent successoribus fideliter reseruari, occupant, inter se diuidunt, subripiunt, dilapidant, dissipant, & cõsumunt, in earum grauè dispendium & iacturam. Nos ipsorum ausus reprimere, ac ecclesiarum indénitatibus præcauere, volentes: decernimus vt hi qui præmissa de cetero præsumpserint, eo ipso sint & tãdiu maneant ab officio & beneficiis quibuscunq; suspensi, donec plenè

plenè restituerint quicquid de bonis, perceperint supradictis. Non obstantibus quibuscumque privilegiis, vel indulgentiis aut contrariis consuetudinibus, constitutionibus vel statutis iuramento, confirmatione sedis apostolicæ, aut alia quacumque firmitate, vallatis: quæ omnia quo ad hoc auctoritate apostolica reuocamus, cassamus, irritamus, ac nullius deinceps volumus esse firmitatis. Quam Bonifacii constitutionem, Clemens quintus, in omni genere fructuum locum habere declarauit, in hunc modum ^a, Statutum super bonis à prelatibus cathedralium, regularium, & collegiatarum ecclesiarum dimissis, aut obuientibus, tempore vacationis earum futuris successoribus fideliter reseruandis, editum, locum declaramus habere in omni emolumento quod prouenit ex iurisdictione & sigillo curiæ ecclesiasticæ, vel secularis, aut alias vnde cumque, quod ad prelatos ecclesiis non vacantibus pertinere, consuetudine qualibet contraria non obstante, ita tamen quod in istis & similibus rationabiles deducantur expensæ. Quod autem de fructibus ecclesiarum cathedralium regularium, & collegiatarum decretum est, idem ferè de fructibus cæterarum ecclesiarum vacantium dicendum erit: de his enim idem Bonifacius octauus, ita constituit ^b. Presenti prohibemus edicto ne episcopi, vel eorum superiores, aut abbates seu quicquid alii regulares, vel seculares prelati, aut ecclesiasticæ que-

a cap. statutum de electi. in clem.

b cap. presentis de offi. ordi. in sex.

cunq; personę vacatibus dignitatibus, psonatibus, prioratibus, vel ecclesiis qbuscūq; sibi subiectis, seu ad collationē, ordinationē, præsentationem, vel custodia, pertinentibus: eorūdem bona morientibus eorum rectoribus, vel ministris in ipsis inuenta, siue vacationis ipsorū tempore obuientia, quæ in utilitatem eorūdem expendi, vel futuris debēt successoribus fideliter reseruari occupare aut in alios vsus suos cōuertere quo quomodo præsumant. Ni si de speciali priuilegio vel cōsuetudine iam præscripta legitimē, seu alia causa rationabili, hoc eisdem cōpetere dinoscatur. Alioqui episcopi, & eorū superiores, ab ingressu ecclesię, ceteri verò ab officio, & beneficio, tandiu eo ipso nouerit se suspensos, quousq; restitutionē fecerint de prædictis. Porro vbi ex priuilegio vel consuetudine seu alia de causa rationabili, sibi aliquis prædictorum asserit bona cōpetere supradicta, hoc de illis bonis solūm debet intelligi, quę solutis debitis, si quę sint, & his quę fuerint necessaria p seruatoribus & ministris, ac incumbentibus oneribus vsq; ad novos redditus supportandis congrue reseruatis, ex ipsis reperta fuerint supereffe. Ex cuius cōstitutionis verbis manifeste adparet cathedrales, regulares, & collegiata ecclesias, ab aliis ecclesiis differre. Istarum enim vacatū fructus, superioribus prælatis, vel aliis ecclesiasticis personis, ex priuilegio speciali, vel consuetudine,

suetudine, aliave iusta caussa, cōpetere possunt: il-
 larū verò nulla ratione possunt: sed omnimodo si-
 ne vlla exceptione futuris successoribus referuari
 debēt: quod & ipsum Idem Bonifacius declaravit,
 cū ait ^a, Sanè constitutionē quam superius specia-
 liter edidimus, cōtra capitula, collegia, cōuentus,
 seu singulares personas, bona cathedrālū, vel regu-
 larium aut collegiatarū, ecclesiarū, vacantiū occu-
 pantēs, per constitutionē præsentē, quam in digni-
 tatibus psonatibus, prioratibus, & ecclesiis aliis lo-
 cum habere cēsemus, nolumus in aliquo derogari.
 Vno tamen casu derogatur, cū ad singulos psonas
 ratione dignitatum quas obtinēt, vacātis ecclesiæ
 iurisdictio, cū eius emolumento, consuetudine, pri-
 uilegio, vel iure alio speciali, deuoluitur, & ita Cle-
 mens quintus in Vienenſi concilio censuit ^b.

^a d. cap. præ-
senti.

^b d. cap. statu-
tum. §. fina.

De annalibus ex priuilegio concessis. Cap. III.

T adhuc vacantiū ita iam collatorū be-
 neficiorum fructus priuilegii, consuetu-
 dinis, alioue speciali iure, aliis personis
 quàm iis quibus collata sunt, debentur.

Illud enim notissimū est, summum pōtificē solere
 plerunq; reditus beneficiorum primi anni ex quo
 vacare ceperūt, episcopis vel aliis cōcedere: vt de-
 clarat bonifacius in quodam rescripto quod tale
 est, Si ppter tua debita persoluēda fructus benefi-
 ciorū primi anni quatin tua vacabunt diœcesi, tibi

^c cap. si pro-
pter de rescrip-
in sex.

Hh iii non

non obstantibus quibuslibet consuetudinibus, priuilegiis, vel statutis, per quæ nostra posset impedi-ri cõcessio, vsq; ad quinquenniũ de speciali gratia cõcedimus, intetionis nostræ nequaquã existit, si fructus huiusmodi ecclesię tuę fabricę vel alteri vsui, seu cuiuscũq; singulari personæ de speciali cõsuetudine, priuilegio, vel statuto, forsitan debeantur, qd̄ eis per concessionẽ ipsam, nisi hoc expresse caueatur in ea, aliquod præiudiciũ generetur. Cõstat igitur fructus beneficiorũ episcopis, fabricę, vel aliis personis, à summo pontificẽ concedi posse. Cũ autem cõceduntur fructus beneficiorũ quę in aliqua vacabunt diocesi, omnia beneficia cõprehẽdi Honorius. iiii. declarauit decreto huiusmodi ^a. Tua nobis fraternitas intimaui, quod cũ tibi pro reuacuatione oneris debitorũ duxerimus indulgendũ, vt fructus beneficiorũ quę interim in diocesi tua vacare cõtigerit, tibi liceat biennio retinere, quidã apostolicæ gratię priuilegiũ sinistra interpretatione restringere moliẽtes, asserunt præbendas & maiora beneficia nequaquã beneficiorũ nomine contineri, nos igitur auctoritate præsentium declaramus, quod in hoc casu præbendæ, ac alia beneficia generali beneficiorũ nomine continẽtur. Sed & is onus sustineat ad quem cõmodũ pertinet, episcopus vel alius qui fructus primi secũdi, vel alium deinceps annorũ fructus percipiunt, curare debent, vt diuina

*a cap. tua de
uerbo. signifi.
in anti.*

na obsequia peragatur: & ministrum constituere cui necessaria subministrent. Vnde & is cui beneficium huiusmodi collatum est, quous curam animarum annexam habens, quandiu tamen eorundem fructus non percipit, aliud simile quod prius obtinebat, non vacat: quod & bonifacii octauo rescripto cautum est, his ferè verbis ^a. Si tibi concessio à nobis ut fructus beneficiorum quæ usque ad certum tempus in tua vacabunt diocesi percipere valeas, pro soluendi debitis, quibus est tua ecclesia onerata, beneficium vacans curam habes animarum annexam, alicui simile beneficium obtinenti, te conferre contingat: æquum est ut quandiu fructus ipsius perciperis primum non debeat reputari vacare. Sed hodie crediderim dicendum potius esse ut primum beneficium, cum hoc casu quo iure singulari episcopus, vel alius, fructus primi anni percipit, is cui collatum est beneficium, eorum partem habeat, secundum definitum Ioannis vicesimi secundi constitutione modum: quæ constitutio ita scripta est ^b, Suscepti regiminis nos cura sollicitat, ut quæ in ecclesiis non absque dispendio ministrorum, & cultus detrimento diuini, seruari viderimus, per adpositionem congrui moderaminis in melius reformemus. Cum itaque in nonnullis ecclesiis obseruetur: & à longis retro temporibus fuerit obseruatum, quod fructus primi vel secundi aut alterius cuiuscumque sequentis anni beneficiorum vacantium, in eisdem defuncto

a cap. si tibi concessio de preben. in sex.

vel

vel fabricæ aut ecclesiis vel personis habētibus annalia, de cōsuetudine, priuilegio, vel statuto, applicantur in totū, ita quod illi qui huiusmodi beneficia canonicè obtinent, & ad quos alias de iure fructus ipsi spectare deberent, nihil inde percipiunt, vnde illud incōueniēs sequitur quod cōmode nequeunt ad impendendū seruitium debitū, residere in ecclesiis, in quibus beneficiati existūt. Nos de illo super his remedio prouidere volētes, per quod hi & illi in fructuū prædictorū perceptione participēt, & ecclesiæ debitis seruitiis non fraudentur, præsentis decreto statuimus de fratrum nostrorum cōsilio, quod illi qui fructus prædictos sibi hætenus integre vendicabāt, ex priuilegio, cōsuetudine, vel statuto, nihil exinde vltra summā pro qua vnūquodque beneficiorum ipsorum consuevit in solutione decime taxari, prætextu cuiusuis cōsuetudinis, priuilegii, vel statuti, quouis modo percipiant, sed ipsius summæ perceptione dūtaxat sint omnino cōtēti, totali residuo prædicta obtinētibus beneficia remansuro, nisi forsitan illi qui fructus eosdem soliti fuerant, vt præfertur, cū integritate percipere, pro se mallent ipsum habere residuum, & obtinētibus ipsa beneficia summā dimittere memoratā: quo casu percipiendi quod maluerint illis relinquimus optionem: sic quod infra decē dies postquam sciuerint beneficia ipsa vacare his quibus annalia ipsa debentur ex priuilegio cōsuetudine

dine vel statuto, vel ipsorū annaliū collectores, quā partem habere voluerint, an scilicet decimæ taxationē, vel illa dimissa residuū, nulla subhastatione præmissa eligere teneātur. Quam electionē si infra dictos decē dies nō fecerint, vt dictum est, ex tunc ad eū, cuius est beneficium, huius optio vel electio trāseat ipso iure. Et hoc in ecclesiis & partibus illis in quibus beneficia maiora & alia quæ ad solutionem decimæ sunt taxata, volumus obseruari. In illis verò ecclesiis & partibus, in quibus decimarū taxatio nō est facta, seruetur quod fructus & obventiones beneficii tunc vacātis, quod decimā soluere consuevit, per mediū diuidātur, quorū medietatē habeat is cui annaliū per alterū de prædictis modis pceptio est concessa. Reliquā verò medietatem percipiat ille, cui beneficiū est cōcessum p sustentatione sua, & aliis ecclesię oneribus supportādis. Quod si alter de prædictis præfata medietate noluerit esse cōtentus, altero contentari volente, pars nolentis transeat ad volētem: & volens, fructus & obuēctiones illius beneficii percipiet vniuersos, eidem beneficio congruē faciens deseruiri, ac eius supportans onera cōsueta. Et si quidquam aliquis prædictorū vltra præmissa perceperit, illudq; his ad quos pertinebit, intra mensem nō restituerit cū effectu, eo ipso si episcopus vel superior prælatus fuerit, à pōtificalibus & ingressu ecclesię sit suspē-

lus. Si autē capitulū vniuersitas, vel collegiū interdicto se nouerint, donec prædicta cū integritate restituerint subiacere. Si verò aliqua singularis persona ecclesiastica, vel mundana, id fecerit, excōmunicacionis incurrat sentētiā ipso facto à qua sine restitutione præmissa, præterq̄ in mortis articulo minimè absoluator. Non obstatibus quibuscunq; priuilegiis vel indulgētiis, aut contrariis consuetudinibus, & statutis iuramēto confirmatione sedis apostolicæ, aut alia quacunq; firmitate vallatis: quæ omnia quo ad hoc authoritate apostolica reuocamus, & nullius deinceps esse volumus firmitatis.

Proinde vt aliis annalium percipiendarum priuilegiū summus pōtifex concedit, ita ipsemet sibi hoc ius percipiēdi fructus primi, secundi, vel aliorum deinceps annorū, p̄ ecclesiæ romanæ necessitatibus reseruat: quæ reseruatō quomodo accipiēda sit, idē Ioannes vicesimus secūdus tribus constitutionibus declarat, quarū prima sic habet ^a, Postulasti per apostolicæ declarationis euentiā edoceri, quid tibi super dubiis intra scriptis circa commissam tuæ industrię recollectionē fructuū prædictorū, alias præbendarū aut beneficiorū imminētibus sit agendū. Tuæ itaq; consultationi breuiter respōdentes, te scire volumus beneplaciti nostri esse, super fructibus beneficiorū quæ ita reperies in soluzione decimæ, iuxta verū taxata valorē, quod
illum

*a c. postulasti
de præben. in
extrauagan. cō
mu.*

illum nequaquam excedunt cum obtinentibus huiusmodi beneficia, prout melius, & vtilius diœcesanis locorum, in quibus huiusmodi beneficia fuerint, quorum consilia in hac parte requiras, & tibi videbitur, valeas convenire. Nos enim ipsorum diœcesanorum, & tuam conscientiam super his oneramus. Licet autem quotidianæ distributiones, per nos fuerint à perceptione fructuum prædictorum exclusæ, hoc tamen volumus de distributionibus ipsis intelligi, quæ dantur iis, qui horis interfunt, sic quod illæ quæ solvuntur, his qui sunt in ciuitate, vel loco præsentibus, qui horis non interfunt eisdem, non sint ab onere dictæ collectionis immunes. Porro declarationem illam factam per nos in deputatione seu reservatione fructuum prædictorum, ut videlicet non extendatur ad vicarias, seu capellanas, ut plurimum à decedentibus, institutas ad missas, pro ipsis decedentibus celebrandas certis constitutis redditibus præbytero inibi celebranti, locum habere volumus, in altaribus dotatis certis feudis vsuaticis, seu censibus, ut capellanus inibi celebrare debeat, pro dotantium animabus, certis vicibus, singulis septimanis, et in ecclesia cathedrali horis interesse diuinis, dummodo valor annuus ipsorum altarium summam .xx. librarum turonensium non excedat. Alioquin includatur in deputatione seu reservatione prædictis. Vbi verò præbenda fuerit in decima, pro tanto taxata, quod parum posset canonico eb-

domadario, cui certū p̄ illa seruitium imminet in ecclesia faciēdum, post p̄ceptionē taxationis huiusmodi remanere volumus, quod de taxatione ipsa pro huiusmodi seruitii onere portionē aliquā congruā, prædicto ebdomadario dimittas, pro iā dicta nostra camera residuum p̄cepturus. Cæterū præbēdas illorum, qui taxationē decimæ soluere recusantes, abesse velle se simulant, vt taxationē ipsam diminuere cōpellantur, nē per illorū absentia huiusmodi p̄ceptione taxationis frauderis, quasi nihil de præbēda percipere valeas, de qua nō percipiunt aliquid, nisi saltē in loco, vel in ciuitate præsentēs: cū tamen ecclesiæ fabrica tales præbēdas ex integro percipere dinoscatur, declaramus sub deputatione, seu reservatione cōprehendi præfata, vt vide licet eas iuxta deputationis nostræ modū p̄cipere valeas, canonicorum ipsorū absentia nō obstante. Ridiculum enim esset vt eadem fabrica potiori, q̄ nos, priuilegio in talibus vteretur. De illis denique, qui licet per multos mēses tenuerint ecclesias vel præbēdas, nihil tamen se p̄cepisse asserunt: ex eisde cum iuxta cōsuetudinē patriæ prædecessores eorum testati fuerunt, de bonis illarū, p̄pter quod ipsi obtinentes tales ecclesias tibi satisfacere nequeunt de fructibus antedictis: nihilominus offerentes quod tandiu fructus ecclesiarū ipsarum p̄cipias, donec tibi fuerit inde plenarie satisfactū: placet

cet nobis & volumus, vt si est ita, oblationi huiusmodi cōdescendas, per hoc tamen non intēdimus consuetudinē adprobare prædictā. Alterius cōstitutionis verba hæc sunt ^a, Cūm nōnullæ ecclesiastica personæ in cathedralibus ecclesiis canonice præbēdas, dignitates, psonatus, & officia, ac alia beneficia ecclesiastica, obtinētes, reuocare cōentur in dubiū: an fructus redditus & puentus primi anni beneficiorū ecclesiasticorum etiā vacatiū, & quæ in diuersis orbis partibus vsq; ad trienniū vacare cōtingeret, quos p ecclesiæ romanæ necessitatibus per nostras sub certa forma literas duximus referuādos, iuxta tenorē literarum ipsarū, camera nostrę soluere teneātur, præsertim cū archiepiscopales, & episcopales ecclesiæ, ac regulares abbatia, ab huiusmodi solutione fructuum (vt dicunt) in dictis literis eximātur. Nos dubitationē huiusmodi amputare volētes, authoritate apostolica declaramus, quod cū sub appellatione archiepiscopalis, vel episcopalis ecclesiæ, aut regularis abbatia, huiusmodi præbēdę dignitates personatus & officia, nequaquā intelligātur, vel etiā includātur: prædictos necnon, & præbēdarum & officiorū, monachorū, monasteriorum, regulariū, ac redditus abbatiarum, seu abbatū earundē quæ in beneficiis ecclesiasticis assignātur, distinctos fructus redditus & prouentus includi in deputatione prædicta, & dictæ camera,

*a cap. cum non
nulle. i. eo. tit.*

iuxta dictarum literarum tenore debere persolui: ac id idem super solutione omnium fructuum reddituum, & puenuum commendatarium curuum, seu grangiarum monasteriorum domorum, & locorum conuentualium, que pro beneficiis ecclesiasticis (vt pradicatur) conceduntur, nisi duntaxat in fructibus illorum que sunt forsan excepta declaramus, & precipimus obseruari. Preterea cum in aliquibus ecclesiis, tam cathedralibus, quam aliis, panis & potus pro quotidianis distributionibus ipsarum ecclesiarum canonicis & personis, de prebendarum ipsarum corporibus, pro die quolibet deputetur, & etiam interdum certa quantitas bladi, & quandoque certa pecunie summa & aliquando alterum pro altero, pro singulis mensibus, vel ebdomadis etiam canonicis studiorum causa, aut alias pro eorum negociis de licentia capitulorum ecclesiarum ipsarum ab ecclesiis eisdem absentibus exhibeantur, & etiam persoluantur, declaramus autoritate predicta, illam bladi quantitatem, & pecunie summam, que pro quolibet mense, vel ebdomada, dictis canonicis (vt pradicatur) ministrantur, non debere pro quotidianis distributionibus computari: sed illa tantum que prefatis canonicis quotidie pro diurnis & nocturnis horis distribuuntur sine fraude. Adiciamus insuper declarationi predicta, quod si obtinenti curatum beneficium, aliud sibi consimile collatum fuerit, vel etiam in posterum conferatur, post secundi beneficii pacificam possessionem

possessionē adeptā, & fructuū perceptionē ipsius, nihil de fructibus eiusdem primi beneficii, nisi forsā sup hoc dispēsatione canonica sit munitus, p̄cipere possit: sed p̄ dictā camera nostra, iuxta formā dictarum literarum recipiātur, & etiā exigantur. Vbi verò fructuū, redituū, & p̄uentuū beneficiorū ecclesiasticorū nō reperiretur certa taxatio: declaramus auctoritate prædicta q̄ fructus, reditus, & p̄uentus beneficiorū huiusmodi, cū vacare cōtingerit, per mediū diuidātur, quorum medietas recipiatur p̄ camera prædicta, reliquā verò medietatē, ille pro sua sustentatione p̄cipiat, q̄ beneficium huiusmodi dinoscitur obtinere. Grāgias autē & alia loca cisterciēsis ordinis, & aliorū locorum regularium, in quibus gubernatores seu custodes vel administratores ponūtur ad tēpus, & remouētur ad voluntatē superiorū suorū, eorumq̄ fructus, reditus, & p̄uentus auctoritate declaramus eadē in deputatione prædicta, ac literis nostris sup illa cōfectis aliquatenus nō includi. Proinde an is cui summus pontifex annalium huiusmodi priuilegiū cōcessit, habeat ius p̄cipiēdi fructus ecclesiarum exemptarū, dubium fuit, & Geminianus veriorē putat, Ioannis Andreae sententiā, qui ita distinguēdum esse censuit, vt si quidē summus pontifex episcopo cōcesserit ius p̄cipiēdi fructus omnium sacerdotiorum, suæ diocēsis, & tunc etiā exemptarum

a cap. si propter de re scrip. in sex.

rum

rum ecclesiarũ fructus, eũ pcepturũ: nã licet exemptę sint in eius tamẽ diœcesi sitæ sunt. Quid enim si extraneo, q nullã in diœcesi iurisdictionẽ habet, hoc priuilegium cõcessum esset? nunqd & exemptarum ecclesiarum fructus perciperet? nihil enim cũ exemptione vel subiectione hoc priuilegiũ cõmune habet: neq; hoc priuilegio ius exemptionis lęditur. Aliud dicendũ esset cum summus pontifex episcopo aliquod priuilegiũ cõcedit, quod ad cõfirmandã suã iurisdictionẽ pertinet, tunc enim exemptas ecclesias nõ contineri, certissimum est. Si verò episcopo fructus suarũ ecclesiarum sint cõcessi, exemptas minimẽ cõprehendi iidẽ responderunt, neq; enim exemptas à sua iurisdictione ecclesias episcopus suas adpellare potest. Iidẽ rectè putant hoc priuilegium locũ non habere in ecclesiis in quibus certus præbendarum numerus cõstitutus non est: eas enim nunq; vacare, explorati iuris est. Iidẽ scribunt nõ pcedere in beneficiis, quę sunt de mensa, quæ mortuo clerico cũ mensa cõsolidãtur, vt vsusfructus mortuo fructuario. Itẽ sciendum est hoc priuilegiũ ad beneficia ipsius concessionis tẽpore vacantia non extendi, cũ sit generale, priuilegia ad futura tãtum extẽdi: qua ratione & beneficia post cõcessum huiusmodi priuilegium creata, continebuntur. Sed si summus põtifex alicui concesserit vt percipiat fructus beneficiorũ vacantiũ,

vsq;

vsq; ad quinquenniū, & vltima quinquēni die va-
 cauerint beneficia, an fructus eorū habere debeat,
 quæsitum est: & Dominicus ex sententia Ioannis
 Andreg ita distinguēdū esse refert: vt siquidē vaca-
 tioni adiectum tēpus fuerit vtiq; hoc pcedat cum
 sit verum intra quinquennium ea vacasse: si verò
 tempus ad fructus referatur tunc aliud dicendum
 sit, cū finito quinquennio perceptio quoq; fructuū
 finiatur, sed si dubium sit vtrum vacationi an ve-
 rò fructuum perceptioni tempus sit adiectum, tūc
 cum in dubiis & maximē in beneficiis benigniorē
 interpretationē sequi debeamus ad vacationē re-
 ferri Dominicus & Ioannes de Immoa respōde-
 runt. Illud præterea apud eosdem quæsitum est an
 episcopus cū capituli sui consensu, hoc priuilegiū
 alteri cōcedere vel ipse eo vti possit. Et putāt pos-
 se ad refectionē & instaurationē ecclesiarū: quarū
 redditus non sufficiunt. Sed cōtrā puto id in solius
 summi pōtificis potestate esse: adeò vt nec legatus
 quidē hoc concedere possit. Nā innocētius secun-
 dus cōstituit ^a vt libere, & absq; vlla diminutione,
 ecclesiastica beneficia conferātur: & in cōcilio La-
 teranensi constitutū est ne archidiaconi, vel deca-
 ni, exactiones siue tallias in clericos vel præbyte-
 ros exercere præsumant ^b. Item Innocētius tertius
 Mediolanensi archiepiscopo rescripsit, Lateranen-
 si concilio phibitum esse ne quis conferendo be-
 neficium

*a cap. unico ut
 eccle. benefi. si
 ne ulla dimi.
 cente.*

*b cap. cū apo-
 stolis. s. prohibe-
 mus de censu.
 in anti.*

beneficium ecclesiasticum partē puentuum suis vfi-
bus retinere præsumat. In summa notandū est pri-
uilegium huiusmodi annaliū locum habere siue
morte, siue renunciatione siue alio quocunq; mo-
do beneficia vacauerint: nisi de vacātibus per mor-
tem specialiter dictum esset. Omnia deniq; benefi-
cia etiam episcopatus, vt suprā diximus ^a, compre-
hendi verius est.

^a capite. iij. su
pra co. tit.

Quòd absentes fructus suorum beneficio-
rum non lucrentur. Caput. IIII.

Vnt & alii casus quibus sacerdotiorum
fructus eorum lucro nō cedunt quibus
collata sunt: inter quos prima & præci-
pua est absentia causa. Cōmodū enim
fructuū ad eos tantum ptinet qui ecclesie ministe-
rium diligenter adimplent, eiq; sine vlla intermis-
sione assident, & sibi cōmissum gregē attentissimè
pascūt. Absentibus verò qui sacris interesse negli-
gunt, atq; ab ecclesie ministerio se subtrahunt, cō-
modum quoq; fructū auferri debere naturalis ra-
tio suadet. Vnde, cum aduersus naturalē rationē
cōsuetudo introducta, non ad consequentiā trahi,
sed quā citissimè fieri potest, euelli debeat: cōsue-
tudo qua longissimo vsu receptum est vt absentes
clerici fructus suorum beneficiorū percipiāt peni-
tus improbandam esse rescripto Bonifacii octauū
declaratur, cuius verba hæc sunt ^b, Cōsuetudinem
quæ

^a cap. i. de clea
ri. non res. in
sex.

quę in quibusdam partibus inoleuit qua canonici & alii beneficiati seu clerici cathedraliũ & aliarũ collegiatarum ecclesiarũ distributiones quotidianas, quę alias manudia beneficia, seu victualia nuncupantur, & tantũ residentibus tribuuntur, qualitercũq; in ciuitatibus seu aliis locis in quibus ipsę consistunt ecclesię, sint præsentes, licet diuinis officiis nõ intersint ex integro percipiunt, ac si cõtinuẽ ipsis ecclesiis in eisdem officiis deseruirẽt, penitus improbãtes, Statuimus vt distributiones ipsę quotidianę in quibuscunq; rebus cõsistant canonicis ac aliis beneficiatis & clericis ecclesiarũ ipsarũ, qui eisdẽ officiis in ipsis ecclesiis adfuerint tribuãtur, iuxta cuiuslibet ecclesię ordinationẽ rationabilẽ, iam factã seu etiam faciendam. Qui verò aliter de distributionibus ipsis quidquã receperit, exceptis illis quos infirmitas seu iusta & rationabilis corporalis necessitas, aut euidentis ecclesię utilitas, excusaret rerũ sic receptorum dominium nõ adquirat: nec faciat eas suas, immo ad omnium restitutionẽ quę cõtra huiusmodi nostrã constitutionẽ receperit, teneatur. De distributionibus etiã p̄ defunctorum anniuersariis largiẽdis idẽ decernimus obseruandum. Si tamen quis in seruitio summi pontificis cõmoretur, Honorius tertius rescripsit ^a, ei perinde atq; si præsens esset, integros fructus præbendę suę assignari debere. Eadem ratione quãdiu quis

*a cap. cum dĩa
lectus de cleri.
non resi. in
anti.*

a cap. de cetero de cleri. non rest. in anti.

b cap. ad audientiam co. tit. in anti.

c cap. licet de preb. in anti. ca. olim de uerbo. signifi. in anti. cap. cum ex co de elect. in sex. d. d. cap. licet.

e d. cap. cum ad hoc de cleri. non rest. in anti.

in seruitio episcopi comoratur, tandiu ei quidquam auferri vel subtrahi. Alexander tertius vetuit *a*, nisi forte sint victualia quae non consueuerunt absentibus exhiberi. Honorius quoque tertius omnibus episcopis duos canonicos in suo seruitio habere permittit *b*, qui fructus suarum prebendarum integre percipiant, cum absentes dici non debeant, sed praesentes, qui cum episcopo pro ipsius ecclesiae seruitio comorantur. Propterea studiorum vel alia iusta & necessaria causa absentibus, qui vel a summo pontifice, vel a suo prelato & capitulo, comestum acceperunt, suorum beneficiorum fructus deberi multis constitutionibus declaratur *c*, cum autem alicui clerico hoc concessum ut studiorum causa absit, fructusque sui sacerdotii percipiat, idem Honorius tertius constituit *d*, ut quotidianae distributiones, quae tantum residentibus in ecclesiis & his qui intersunt, horis canonicis exhibentur, ei minimè tribuantur, sed tantum maiores fructus qui non singulis diebus, sed annuatim, vel sexto quoque mense, secundum uniuscuiusque ecclesiae consuetudinem conferri solent. Si quis autem sine causa a sua ecclesia absit, nec in ea resideat, sui sacerdotii fructus perdit, eosque episcopus praestare debet ei, qui absentis loco ecclesiae deseruerit, & ita Gregorius nonus rescripsit *e*, quod si absens ipso facto sui sacerdotii fructus perceperit, eos utique restituere tenetur. Nam, ut eleganter Accursius, Bartho

lus

lus, Baldus, & alii pleriq; scribunt ^a, fructus ab iis ^{a in. l. c. de his}
 qui sine causa absunt pcepti tanq̄ ab indignis au- ^{quib. sunt idig.}
 ferri debent: & sanè hi sunt de quibus Ezechiel p- ^{b xxxiiij. cap.}
 pheta condolens ait *b*, Ve pastoribus qui pascebāt
 semetipsos, gregē autem meum non pascebant, lac
 consumitis, & lana vos tegitis, & quod crassum est
 interficitis, & oves meas non pascitis, quod infir-
 matum est non cōfortatis, & quod agrotabat non
 corroborastis, & quod cōtribulatū est non colliga-
 stis, & quod errabat non reuocastis, & quod periit
 non inquisistis, & quod fortè fuit cōfecistis, & di-
 spersæ sunt oves meæ, eò quod non fuit pastor.

Quod excommunicati fructibus suorum
 beneficiorum priuentur. Caput. V.

V Absentes ita excōmunicati suorū be-
 neficiorum fructibus priuantur: nam, vt
 eleganter Innocentius tertius scribit ^{c cap. pastoris},
 illi merito prouentus ecclesiastici dene- ^{lis. S. uerum de}
 gatur, cui ecclesiæ cōmunio denegatur. ^{adpel. in anti.} Qui enim
 extra ecclesiam est, quid nomine ecclesiæ posside-
 re poterit? Sed & si ab excōmunicationis sentētia
 adpellauerit excōmunicatus, adhuc tamen pēden-
 te adpellatione sui beneficii fructus nō percipiet,
 excommunicatio enim non obstāte quacunq; ad-
 pellatione executionem secum trahit: & ita idē In-
 nocentius tertius decreuit. Sed an absolutus fru-
 ctus qui medio excommunicationis tempore pro-

a can. super
causa. 2. q. 5.

b l. cum allega
tis. l. de re mili.
lib. 10.

c d. cap. pa
storalis.

uenerunt recuperabit? Et si quidē eū iniustē excō-
municatum fuisse constiterit, nulla dubitatio est
quin omnes excōmunicationis tēpore percepti ei
restitui debeant. Extat enim Vetus Alexandri. i.
decretū huiusmodi ^a, Sup̄ caussa Gillandi p̄sby-
teri tui de morte episcopi sui, p̄decessoris tui in-
famati in mediū cōtulimus. Itaq; circūstantiū fra-
trū vnanimi assensu tuę dilectioni referimus, p̄g-
fatum Gillandum p̄sbyterum ante te repræsen-
tandū, vbi si certi accusatores defuerint, tūc dictā-
te iustitia sine omni controuersia p̄sbyter quæ-
cunq; ob hoc iniustē amiserit, ac sacerdotium, acci-
piat, & integra beneficia. Diuersa caussa est eius
quē iustē excōmunicatū fuisse cōstat. Hic enim ob
suum delictum amissos fructus nunquam recupe-
rabit: nam & Diuus Gordianus rescripsit ^b, Deser-
tore in militię, quanuis à principe restitutus fuerit,
tamen stipendia eius temporis quo in desertione
fuit exigere non posse: & hanc distinctionem Ber-
nardus Panormitanus, & pleriq; alii probāt ^c. Cæ-
terum, quod iidem opinantur clerico excommu-
nicato ex fructibus sui beneficii necessarium vi-
ctum p̄standū esse, mihi non probatur: sibi enim
imputare debet qui absolutionem impetrare negli-
git, deūque & ecclesiam contemnit. Quod autē
de excōmunicato dicimus idem de suspenso quo-
que dici debet.

De

De fructibus commendatarum ec-
clesiarum.

Caput. VI.

Llud prætereundum non est fructus ec-
 clesiarum commendatarum ad eos non
 pertinere quibus commēdatę sunt. Hos
 non prælatos, sed custodes adpellari, vul-
 go notum est: quare sicut is qui rei depositę custo-
 diam suscepit, fructus suos non facit, ita qui sacer-
 dotio ad tempus sibi commēdato fungitur fructus
 suos non faciet, sed cū finita fuerit commenda-
 rationem suę administrationis tanquam procu-
 rator reddere debet. Sed hodie cum sit rece-
 ptum vt commendę sint perpetuę non ab-
 re dixerit quisquam eas pro iusto titu-
 lo haberi, & consequenter cōmen-
 datarios fructus suos facere,
 & hoc iure uti-
 mur.

F I N I S.

